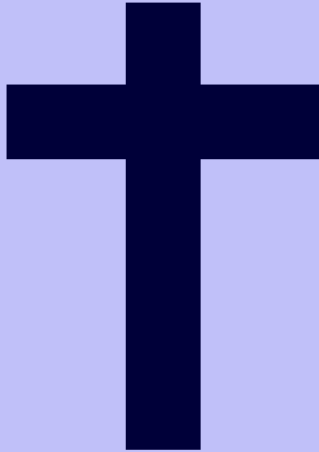

Laro

Laro NT

Laro
Laro NT

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Laro

Contributor: ECS Diocese of Khartoum Translation Department

This text box needs to have content for PT9 to upload is to the DBL.

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
80c639f7-4569-5ffa-a77d-5df4c223631f

Contents

Yuwana	1
Yiiru	32
2 Küründüj	72
Galatiya	83
Abijuj	90
Bilipi	97
Külüji	102
1 Täjlänüki	106
Bilimün	110
Ngwibrü	112
Yagub	126
1 Butruj	131
1 Yuwana	136
Yäwüda	141
'Taälü	143

Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwullu je Yuwana Äni kitabanu

Yuwana gwuru doo'ra de'te ngwoo'ranu ngwükajäär je ngwudi Yicu 'di na rom (12). Gwullu gitab nggee ngge gendaci Ngwüyawüüd na ngwüji ngwu'ter aar ämni ndi Yicu. Nginde gwa'ti ondaja ellele gwe gwudi Yicu ngwube inggidi yüima na enggaci gwanni gwenggaca gwe Yicu ngwüjü. Giyee yinggidu ndi ari Yicu gwä'tüdi 'didanu diji dümnä 'dogo, ngwube ru 'to Ngwaalu.

Gitab nggee gädäälü enggaci gwe ndi ari Yicu gwuru Ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gwükajing je gididlä, na ndi ari yi'rany yüngün yadi ani mi'rini nono gwanni gwati äbri keng gwudi ngwüji gididlä na ndi ari nginde gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya ila gwüngün gwanni gwondaja gwe ngwüjir kitabanu ganni gu'rin. (13-17), Yuwana gwututa yi'ral yi'ra yani ämni gwudi Yicu gwani ngwo'ra ngwüngün na ngwuja'ri ngwüngün ngwanni ngwor'temaja ngwe ngindeng je gidigera danni dima aar gu määtä. Ndi mi'rä gwudi gitab, gwondaja gwani awa lübidälü Yicu gwe aar pä kü'rälä na awa gwuma 'di'rä giyi'ranyanu ngwü'tacä ngwo'ralu ngwüngün yaji yonyadanu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Gwanni Gwubrutaar yelenya gwuru ngwuja'ri gwudi gwur'taling (1.1-18)
2. Yuwana Almadadan na ngwoo'ra ngwudi Yicu gwerre gwerre (1.19-51)
3. Yirru yidi Yicu ngwüjänü (2.1-12.50)
4. Yomon gwodan Üräjälim na gito gito Üräjälim (13.1-19.42)
5. 'Di'ri na 'tädinälü gwudi Deleny (20.1-31)
6. A Yicu 'täci ngwo'ralu ngwüngün Jälil (21.1-25)

Kirictu gwuru Ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu

¹ 'Tu'tu gwerre Ngwuja'ri ngwuju, a Ngwuja'ri ngwujaar Ngwaalu ngwe a Ngwuja'ri ru Ngwaalu.

² 'Tu'tu gwerre, nginde gwujaar Ngwaalu ngwe.

³ Yi'ral 'dar yigi'tinä nginde gwe. A yi'ral yere ya'ti ju yigi'tinä, ya'ti gi'tinä nginde gwe.

⁴ 'Dünggüngün midi gwuju. A midi nggwee gwuru buri gwudi ngwüji.

⁵ Ati buri o'rralu gidirimänü aa'ti be dirim burna ndi lenge.

⁶ A gur ji gani Yuwana gükäjä Ngwaalu.

⁷ Ngwilada ndi ondaci ngwüjü buri gwe, nunnu a ngwüji 'dar 'dingini aar ämni Ngwaalu nginde gwe.

⁸ Nginde gwani Yuwana giligo'ro lüngün, gwä'tüdi gwanni gwuru buri. Nginde gwändädi 'dogo ndi ondaji buri ngwe.

⁹ Ndi ari buri gwanni gwuru 'didanu gwadi ila gididlä ngwo'raci ngwüjälü 'dar.

¹⁰ Ngwuja'ri ngwuju gididlä, ngwuru ngwanni ngwuge'ta ngwe Ngwaalu didläyü, a je 'ti be ngwüjü ngwudi didlä lingidi.

¹¹ Nginde gwändädi ngwüji ngwüngün, a be ngwüji ngwüngün 'donya.

¹² A be loko lanni gwuma aar gwe ämni, lanni lima ämni ngwüriny ngwüngün, lima aar je ätädi yelenya aar ru yiji yidi Ngwaalu.

¹³ Ngindenga lä'tüdi yiji yidi Ngwaalu lingini gwe gwudi lingeno, aar 'ti rüdi bupi gwudi diji, aar be ru lingini gwe gwudi Ngwaalu.

Yuwana gwurnidalu Yicu gwe

¹⁴ A ngwuja'ri ngwuma ru diji ngwuma ar le ji 'dengge. A lima engga näjing gwüngün, näji gwudi Giji 'dogo jücu ganni gindi ndi Papa gonyadu gu yimi'ru na 'didanu.

¹⁵ Nginde gwuru gwanni gwurnida gwe Yuwanalu dula gaji ganni giming ge ari, "Nginde gwuru be nggwee gwanni gwaru nyi gwe anni ariny, 'Gwanni nggwo gwindi gwodan, gwupana 'dünggüny ndi ari gwuju gwerre gwerre la'tiny na lingiti.' "

¹⁶ Yimi'ru ye yüngün yanni yonyadu, yima aar nje ye onjaci 'dar, o're aar nje ye onjaci.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwätädi nje yobo yüngün ndi Müjä a be yimi'ru yüngün na 'didanu, aar nje be ätädi ndi Yicu Kirictu.

¹⁸ Diji dere da'ti ju a'tur dänggädi Ngwaalinga a be Giji ru 'dogo ganni giru Ngwaalu, ganni gijica Ngwaalinga ngwuru Papa kimere, giru ganni gima inggidi ngindeng.

Yuwana gwä'tüdi gwani nginde gwanni Gwubrutaar yelenya

(Mätä 3.1-12; Murkuj 1.1-8; Luka 3.1-18)

¹⁹ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwudi Yuwana ngwanni gwondajung je anni ma Ngwüyawüüd ngwudi Üräjäliming ükäjä ngwur'dala na Ngwullawi aar otacalu ndi ari nginde gwani yäru.

²⁰ Aa'ti Yuwana nyi'rinä ndi 'täjälü ngwuje 'täcälü tired ngwuje ci, "Äny gwä'tüdi gwanni Gwubrutaar yelenya."

²¹ Aar ci, "A mine nga gwani yäru? Nga gwuru gwani İliyä?"

Ngwuje ci, “Bäri nggwä'tüdi.”
Aar ci, “Nga gwuru dijir danni daru de Ngwaalo?”

Ngwari, “Bäri.”
22 Gwur'tal 'di aar ci, “Nga gwani yäru? Enggaci nje nga gwani yäru nyii kwoyalu nyii ondaci ngwüjü gwanni ngwükäji nje. Nga gwuca ligo'ro lunga a gwani yäru?”

23 A Yuwana apa ngwuja'ri gwanni ngwondaja je dijir didi Ngwaalu dani Ajaya ngwari,

“Äny gwuru gwani dula didi ngwuja'ri ngwudi dijir de'te danni durnidalu dula poor gitäny ngwari,
'G'i'tijär Ngwaalu gay mama ngwüdünälü.”

24 A Ngwübärriji ngwoko ngwükäjäär je otacalu aar ci, “Nga mine arra ma ang nyinyi ngwüjü manari nga gwä'tüdi gwanni Gwubrutar yelenya nga 'ti rüdi gwani İliyä, nga 'ti rüdi dijir dere didi Ngwaalu?”

26 A je Yuwana ci, “Äny gwadi nyinyi ngwüjü yaw ye 'dogo, a be gwe'te nggwo gidiliganu gwa'ti aang lingidi.”

27 Nginde gwuru gwanni gwadi nyi gwujana gwodan gwupana 'dünggüny äny gwa'ti ädi 'dünggüngün ndi nyi jürbälü nyi gwallada ngwaralu mbüny ngwudi ngwüdän ngwüngün.”

28 Yi'ral giyee 'dar yiju ngwaalu gwani Bidaniya dambal ndi ü'rü yaanu yidi Ordoning ngwaalu gwanni ngwujü gu Yuwana ndi nyinyi ngwüjü.

Yicu gwuru Girany gidi mü'rini nono gindi Ngwaalu

29 Bigänü nggwo a Yuwana enggada Yicung ndi ıla ngwari, “Änggädär Giranyu gidi Ngwaalu giru be nggone ganni gadi äbrü keng gwudi ngwüji ngwudi didlä!

30 Gwuru be nggwee gwanni gwaru nyi gwe anni ariny, 'Gwanni nggwo gwindi gwodan gwupana 'dünggüny ndi ari gwujü gwerre gwerre la 'tiny na lingiti.’

31 Äny gwa'ti nyi lingidi, a be yanni yigäbici nyi be ilada ndi nyinyi ngwüjü yaw ye, yiru ndi ari nunnu ngwü'tädinälü Yijiräyil.”

32 A be Yuwana ondaji ngwuja'ri ngwe ngwari, “Äny gwänggädi Ligirimä lidi Ngwaalu lüllü kerala nono amaam ngwaw nono.

33 Gwa'ti gwaadi nyi lenge a be Ngwaalu gwanni ngwükäjiny ndi nyi nyinyi ngwüjü yaw ye, ngwuru ngwuciny, 'Gur ganni ga engga a gu Ligirim üllä ngwaw

nono, nginde gwuru be gwanni gwadi nyinyi ngwüjü Ligirim le lanni Lijuru.’

34 Äny gwänggädi ngindeng a nggwo-daja ndi ari Giji nggee giru gidi Ngwaalu.”

Ngwoo'ra ngwudi Yicu

35 Bigänü nggwo, a Yuwananga ji ndi dünälä ngwoo'ra ngwe ngwüngün rom ngenone mana.

36 Anni ma Yuwana enggada Yicung gwindädi nono, ngwari, “Änggädär, Giranyu giru be nggee gidi Ngwaalu!”

37 Anni ma ngwoo'ra ngwüngün rom 'dingini nggu ari no, aar aw Yicung giyora.

38 A Yicu gwurlaru ngwuje engga gwädäär giyora, ngwuje otacalu, “Nga liminä ange?”

Aar ci, “Gwani Doorta, * nga gwati ji ne?”

39 A je Yicu ci, “İlar ngaa engga.” Lingen lindi be 'di ngwugwurli ngwuru kwo'rongo digera de ngindenga aar ele 'di aar enggada ndi ari nginde gwati ji ne. Aar le jalu gomon nggwo.

40 Gur ge'te ngwoo'ranu ngwoo rom gwudi Yuwana, gani Andrawuj, gwenggen gwudi Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj ngindenga liru lani li'dingina Yuwanang anni ondajung. Aar ru lanni lima aw Yicu giyora.

41 Nginde ngwumbuji gwenggen gwani Jamaan gwerre gwerre ngwube ci, “Nyii lima mbuja ngindeng gwanni Gwubrutar yelenya (gwani Kirictu).†”

42 A nginde ru gwuma apa Jamaaning aar gwe ıla ndi Yicu.

A Yicu ombaji ngwube ci, “Nga gwuru gwani Jamaan giji gidi Yuna.” A be nga gwadi ani Japa (gwani ngwur'da).

43 Bigänü nggwo a Yicu di'ri gwadi ele Jälil. Ngwumbuji guru gani Bilipüj ngwuci, “Gwujaniny.”

44 Bilipüj gwati ji kündär gani Bid Jäyidä gündär ganni gati gu Andrawujinga Butruj gwe ji.

45 A Bilipüj ele ngwumbuji guru gani Nataniyal ngwuci, “Änyängä limbuju dijü danni daru de Müjä kitabanu gidi Yobo na danni daru de ngwijir ngwudi Ngwaalu giyitabanu yanni yullaar je, Yicu gwudi Najrang giji gidi Yüjib.”

46 A Nataniyal ari, “Najra! Giru ange gere gidi Najrang gijaw?”

A Bilipüj ci, “İla 'dogo ang engga.”

47 Anni ma Yicu engga Nataniyaling ndi ıla nggwe ari, “Nggwo ngene gwanni gwuru Dijiräyil 'didanu yere ya'ti gu yiru 'tur.”

⁴⁸ A Nataniyal otacalu ngwuci, “Nga gwülingidiny ne?”

A Yicu ci, “Äny gwänggädängä 'tu'tu anaku ja gu na ndi jalu gidimnigoranu, gaji ganni ga'ti ara ge na Bilipüj urnidu.”

⁴⁹ A Nataniyal ari, “Gwani Doorta, nga gwuru Giji gidi Ngwaalu, nga gwuru Deleny didi Yijiräyil.”

⁵⁰ A Yicu ci, “Nga gwännä 'dünggüny ndi ari nggwuma ang ci nggwänggädängä ndi jalu gidimnigoranu. Ya je engga yanni yipana giyi'ral giyee.”

⁵¹ Ngwo're ngwugendaci ngwuci, “Äny gwadi ang ondaci 'didanu ndi ari, nga gwa enggada gere ga igitini, a gwa enggada yi'rrä yidi Ngwaalu yändi aar üllä Gijü nono gidi Dijü dümnä.”

2

Yicu gwapu yiima Kana Jälil

¹ Bigi nggwo, a yi'rinyinä yidi gi'tidi kay ji kündär gani Kana ngwaalu ngwani Jälil. A gu nanni ji gwudi Yicu 'to

² aar gu urnida Yicung je ngwo'ra ngwe ngwüngün 'to aar ilada gi'rinyinä ngenone.

³ Anni ma ngwüji ngwudi yi'rinyinä iyi di'rica 'di ngwumedadi, a nanni gwudi Yicu ci Yicung nu, “Di'rica dima medadi.”

⁴ A Yicu ci, “Gwani daw, gaji güny ga'tina indi, a gwarra miny äniiji giyi'ralanu giyee?”

⁵ A nanni gwüngün ci ngwinädä, “Yi'ral yere yanni yadi ara je ye ci, ärrär je.”

⁶ Ngenone ngwiti ngwuru yo'rr ngwuju ngwupa ngwupa ngwongranu ngwuru nyärläl (6) ngwati ape yaw yi'dukuranu küü'ri (20) ya küü'ri na 'di (30). Yati ye Ngwüyäwüd gä'rini.

⁷ A Yicu ci ngwinädä, “Onjajar je yaala.” Aar je onjajala 'dar ki'rony.

⁸ Ngwuje be ci, “Bälär je be ngaa je ätädä guru giru gi'ra gadi yi'rinyinä ngwuje ngille.” Aar je bäli aar je ätädä.

⁹ A je gur nggoo giru gi'ra gidi yi'rinyinä ngille, ngwuje mbuji yima gwurli di'rica. Ngwu'ti lingidi ndi ari di'rica ndee dapaar ne, ngwinäd ngwanni ngwapu yaw, ngwülingidi gu. A gur giru gi'ra urindi damal danni dadi agu

¹⁰ ngwuci, “Ngwüjü 'dar ngwati ape di'rica danni dami gwerre gwerre a ngwüji iyi, ma be ari ngwuma rläli, aar je be ätädä danni diki ngwulem gwodan. A be nga gwümätädä di'ricalu danni damana nga apalu gwodan.”

¹¹ Yi'remna yidi yiima yiru giyee yanni yärrä je Yicu gwerre gwerre kündär gani Kana gidi Jälil, a nginde inggidi yiima

yüngün yidi näji a ngwoo'ra ngwüngün änni 'dünggüngün.

¹² Anni ma yi'rinyinä medadi, a Yicu na nanni gwüngün na ngwenggen na ngwoo'ra ngwüngün, aar 'di'ri aar ele Kaprnawum, ngenone, aar gu jalu yomon cong.

A Yicu linyina ngwüjü Kobo

(Mätä 21.12-13; Murkuj 11.15-17; Luka 19.45-46)

¹³ A anni ma yomon ji gito yidi Yi'rinyinä yidi Ngwüyäwüd yidi eny Ligi'ra lidi Dambdani, a Yicu 'di'ri ngwele kündär gani Üräjälim.

¹⁴ Anni mung obani ngwämrä kobo, ngwumbuji ngwüjü ngwati ellang ngwürä aar ellang ngwangala, na amaam ati aar üpiyi 'to ngwü'rinyänü ngwudi gatalu kobo.

¹⁵ Ngwume diruula diru gar ngge linyina ngwüjälü 'dar ngwong ngwanu ngwanni ngwuju ngenone, ngwürä na ngwangal ngwüdigir bartadanu gwudi ngwü'riny gwadi ngwüji üpiyänü ngwügwü'rübäji ngwümbürälü.

¹⁶ Ngwuci ngwüjü ngwanni ngwilli amaam, “Tüyär ngwony ngwee a ngwe ele poor! Nga larra ngaa be ädini ngwu'dun ngwudi Papa gwüny ngaa je ruji ngwaalu ngwudi ngwiliny!”

¹⁷ A ngwoo'ra ngwudi Yicu diwayini ndi ari ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwülinä kitabanu ngwaru, “Eny giligoranu gwani ngwu'dun ngwunga gwati nyi u'diyanu nono ligä.”

¹⁸ A be Ngwüyäwüd bupi gi'remna giru yiima 'dünggüngün. Aar otacalu aar ci, “Gi'remna giru ange giru yiima ganni gadi ang ärrä nyii lenge ndi ari nga gwäti yelena ndi ärrä yi'ral giyee?”

¹⁹ A je Yicu ci, “Kiyar ngwu'duna ngwee aar ndralu gidiyängälü, yomon 'tä'ril 'dogo ngwunje 'di'riyälü mana.”

²⁰ A Ngwüyäwüd ci, “Ngwu'dun ngwee ngwüdädäär je ngwüdläyü küü'ri rom na nyärläl (46) nga be ari ngwa je 'di'riyälü yomon tä'ril (3) awa?”

²¹ A be ngwu'dun ngwanni ngwäbingädi gu Yicu, lingeno lüngün liru.

²² Anni mung aji aar 'di'riyälü giyi'ranyanu, a gu be ngwoo'ra ngwüngün diwayini ndi ari nginde gwabingana, aar änni ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwülinä kitabanu na ngwanni ngwondaja je Yicu.

²³ Gaji ganni gima ge Yicu ji kündär gani Üräjälim Giyi'rinyinä yidi Dambdani, a ngwüji ngwonyadu engga yi'remna yidi yiima yanni yiming je ärrä aar änni ngwüri'ny ngwüngün.

²⁴ A je 'ti be Yicu gätijä ngwäy ndi ari nginde gwülingidi yigor 'dar yidi ngwüji ngwümnä. Nginde gwa'ti ami'ratu nunnu ngwubupi

²⁵ ngwuja'ri ngwudi diji dümnä ngwani nginde, ndi ari nginde gwülingidi yiru ange giyo giligoranu lidi diji dümnä.

3

Yicunga Nikidimüj gwe

¹ A gur ge'te ju giru Dibärriji gani Nikidimüj giru gi'ra ngwelenyanu ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd.

² Gi'di'rü gomom ge'te dilu de ngwelaca Yicung 'dunu ngwuci, "Gwani Doorta, änyängä lilingidi ndi ari nga gwuru diji dukäjä Ngwaalu. Yi'remna yidi yiima yanni yata je ärrä, diji dere da'ti dati je ärrä 'dogo manari dukäjä Ngwaalu."

³ A Yicu ci, "Nggwa ang ondaci 'didanu ndi ari diji dere da'ti da engga yelenya yidi Ngwaalu mung 'ti linginä lingining gwanni gwuyang."

⁴ A Nikidimüj ci, "Awa a be diji dililinginä gwele 'di ngwupe ngwube o're ngwülingini mana yomonanu rom. Awa mana ngwube o're gilaranu lidi nanni?"

⁵ A Yicu ci, "Äny gwa ang ondaci 'didanu, ndi ari diji dere da'ti da engga yelenya yidi Ngwaalu da'ti linginä yaw ye na Ligir'im le.

⁶ Diji dililinginä gilingeno diru lingeno, a diji dililinginä Giligir'im diru ligir'im.

⁷ 'Aa'ti nga gwallalu ndir ma ang ci ndi ari nga nga 'dar aang lingini lingining gwanni gwuyang.'

⁸ Dirun dati arada kuyala ganni ginding gu. Nga be 'dingini aring gwüngün, nga 'ti be lingidi ndi ari dindi ne na dadi elada ne. Yiru gu 'to no gidiji dililinginä Giligir'im."

⁹ A Nikidimüj ci, "Awa gu aar gu be ru no?"

¹⁰ A Yicu ci, "Nga gwuru doorta dipa didi Yijiräyil, nga 'ti be lingidi ngwuja'ri ngwee yorto ye ngwaalinga?"

¹¹ Äny gwa ang ondaci 'didanu, änyängä lati ondaji ngwuja'ri ngwanni gwülingidi nje, na nje inggidi ngwanni gwänggädi nje, a be nga nga la'ti ämnä ngwuja'ri ngwäri.

¹² Nga nga lati 'ti ämnä manari lima je ondaci ngwuja'ri ngwe ngwudi didlä ndee a be awa nga je be 'dingini ngwudi geraling manari ngwuma ar je ngwe ondaci?

¹³ Diji dere da'ti däнди kerala a be Giji gidi Diji dümnä ru ge'te pu ganni gwüllü kerala."

¹⁴ A Yicu ari, "Anaku allija gu gwerre Müjä düngäyü diru laaba kü'rälä poor gitäny, Giji gidi Diji dümnä gadi aar gu alliji 'to no kü'rälä.

¹⁵ Nunnu gwanni gwa ämnä 'dünggüngün gwa mbuji miding gwudi gwur'taling."

Ämnä gwudi Ngwaalu

¹⁶ A Yicu ari, "Ndi ari Ngwaalu ngwämnä ngwüjü ngwudi didlä gwulleny 'di ngwududiyi Gijü güngün ganni giru ge'te pu 'dogo nunnu ngwüllä ngwayi ngene nunnu gwanni gwa ämnä 'dünggüngün, gwa'ti gwa ayi ngwube mbuji miding gwudi gwur'taling.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti ükäjä Gijü güngün gididlä nunnu ngwape yelenya a ngwüji ayi, ngge be mi'rini nono nunnu ngwape yelenya a ngwüji gilingidini nginde gwe.

¹⁸ Gwanni gwämni 'dünggüngün gwa'ti aar gwe obalu ngwayi, a be gwanni gwa'ti gwa ämnä 'dünggüngün, gwuru gwanni gwa aar gwe obalu gwa ayi, nunnu gwuma 'ti ämnä ngwüri ny ngwudi Giji gidi Ngwaalu ganni giralu ge'te pu 'dogo.

¹⁹ Yeleny yiru giye yanni yadi obalu ngwüji ngwe, ndi ari buri gwuma ila gididlä, ngwüji ngwuma be ämnäni dirimü ngwaalu ngwudi buri ndi ari apepe gwegen gwuki.

²⁰ Gwere gwanni gwati ape gwuki, gwati 'ti ämnä buri na ngwati 'ti eella giburalu, a gwa'ti gwila giburalu ndi ari gwa yedeny eny ndi ari apepe gwüngün gwanni gwuki gwa 'tädlü.

²¹ A be gwanni ngwati eelle 'didanu gwe, gwati ele giburalu nunnu aar engga ndi ari apepe gwanni gwating ape gwäpinä yiima ye yidi Ngwaalu."

Yicu na Yuwana

²² Anni ma ngwuja'ri ngwee medadi, a Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün 'di'ri aar ele ngwaalu ngwani Yawüdiyä, aar ngwe jalu yomon cong ngwünyinyi ngwüjü yaw ye.

²³ A Yuwana Almamadan ji 'to ndi nyinyi ngwüjü kibüng ngwaalu ngwani Äyinün ngwuju gito ngwaalu ngwani Jälüm ndi ari yaw yirälü ngwaalu ngwoo, ati gu be ngwüji o'rajidalu pid pid ngwuje nyinyi.

²⁴ (Ngwuja'ri ngwe ngwuju gwerre gwerre a be aji aar määtä Yuwanang aar giki korkon.)

²⁵ A ngwoo'ra ngwudi Yuwana ngwoko garnati Diyawüd de de'te gidimürä didi gä'rini.

²⁶ Ngindenga aar ele ndi Yuwana aar ci, "Gwani doorta gur gidi gomom nggong gija ge dambal Ordon, ganni gondaja ge gimbujiiny ndi nyinyi ngwüjü yaw ye ngwüji 'dar ngwuma o'rada 'dünggüngün."

²⁷ A je Yuwana ci, "Diji dere da'ti dāti gony gere manari gima 'ti Ngwaalu ātādi kerala.

²⁸ Nga nga yigo'ro yalu liru ladi ondaji ndi ari āny gwaru nu, 'Āny gwā'tūdi gwanni Gwubruaar yelenya nyi be ru gwūkājāār nyi mādinijā.'

²⁹ Gaga giru gidi gur ganni gadi agu. Dimaad danni dati jici gur nono ganni gadi agu, gating geraci lāni ngwūdūnīci ngwu-jayanu manari giming 'dingini gondaju. Jayanu nggwā'di gwūny gwuru gwuma be mbuti gwene.

³⁰ Nginge gwuru gwadi elada gweere nyi be o'ra gwodan."

³¹ Nginge gwanni gwüllü kerala gwuru gwupana giyi'ral 'dar, gwanni gwati ji gidīyāngālū gwudi dīyāng gwuru gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi dīyāngālū. Gwanni gwüllü kerala, gwupana giyi'ral 'dar anaku raar gu.

³² Nginge gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwānggādīng je ngwuje 'dingini, a be dīji da'ti dere danni dāmnā ngwuja'ri ngwūngūn.

³³ Diji danni dima je āmnī dima ondaji ndi ari Ngwaalu ngwuru 'didanu.

³⁴ Ndi ari nginge gwanni gwūkājū Ngwaalu, gwondaja ngwuja'ri ngwanni ngwūkājū ngwe Ngwaalu. Ndi ari Ngwaalu ngwati ātādā Līgī'rimā lanni lati 'ti ami'ratu.

³⁵ Ngwaalu ngwuru Papa gwāmnā Gījū a giming ātādā yi'ralalu 'dar kuyanū gūngūn.

³⁶ Gwene gwanni gwāmnī Kiji, gwāti miding gwudi gwur'taling a be gwanni ngwa obe Gījū gora ge, gwa'ti gwengga miding gwudi gwur'taling, ndi ari gwa gu gūündā ji gidi Ngwaalu.

4

Daw diru Dijamir

¹ A Ngwūbārrījī 'dingini ndi ari Yicu gwuma nyinyāni gwuma biledani ngwo'ra ndi Yuwana,

² a be yanni yiru 'didanu, Yicu gwā'tūdi gwūnyinyā ngwūjū, a be ngwoo'ra ngwūngūn ru ngwūnyinyā je.

³ Anni ma gu Yicu lenge, ngwū'di'ri ngwugatani ngwaalinga ngwoo ngwani Yāwūdiyā ngwukwoyalu mana Jālib.

⁴ A Yicu 'di'ri ngwele gay ge gidi Jamrang.

⁵ No ngwele ngwobani ngenone Jamra kūndār gani Jugar giju gito gito gidīyāng danni dātādī Yagub gijū gūngūn gani Yūjib.

⁶ Del diju gu didi yaw yidi iyī danni dilutu Yagub. A Yicu ila gwugakidu dilā

ngwele ngwujalu gidelalu. Lingen le lidūnālā.

⁷ Anni ma daw 'de'te diru Dijamir elada ndi angī'ri, a Yicu ci, "A gwuny gātījā yaw nje iye?"

⁸ (Kaji nggoo, ngwoo'ra ngwūngūn ngwuma 'di'ri aar ele ndi minā ngwony ngwudi eny kūndār nggoo.)

⁹ A daw ndoo diru Dijamir ci Yicung nu, "Nga gwuru Diyāwūd nyi be ru Dijamir, awa nga be ātādā yaw yidi iyī?" (Ndi ari Ngwūyāwūd ngwati aar 'ti apajidu Ngwujamir ngwe.)

¹⁰ A Yicu ci, "Adinari nga gwūlingādi angidacing gwudi Ngwaalu nga lenge ndi ari yārū gwuru nggwee gwucanga ātādīny nyi iyī, gwadi ang otacalu gwadi ang ātā yaw yanni yimidu."

¹¹ A be daw ci, "Gwani doorta, nga gwa'ti āti gony gada ge aga yaw a del dolanu. Nga gwadi apa yaw ne giyee yimidu?"

¹² Nga gwupana gidīgūurnā dārī dani Yagub gwanni gwūlūtījī nje delo ndee nggu iyī a gu yiji yūngūn iyī 'to a gu ngwūrā iyī na yoo'ra yūngūne?"

¹³ A Yicu ci. "Diji danni dadi iyī yaw giyee yara ye da ngwāādā eny mana,

¹⁴ a be dere danni dadi iyī yaw yanni yinje ātādā, da'ti ba be da ngwāādā eny bupud. 'Didanu da gu manni ngwāy ngwudi yaw yanni yinje ātādā obalu yirālū 'dūnggūngūn aar ru midī gwudi gwur'taling."

¹⁵ A daw ci, "Gwani doorta, ātādīny yaw giyee nunnu aa'ti ba be ngwāādā ngwuny eny ndi o're'ta ngene ndi angī'ri yaw."

¹⁶ A Yicu ci, "Īndi, ang urnida duru dunga nga de ila ngene."

¹⁷ A daw gwā'rācānū ngwuci, "Nggwa'ti āti duru."

A Yicu ci, "Yijaw yunga yāti ngwāyānū anni aranga nggwa'ti āti duru.

¹⁸ Ndi ari gwerre a gwāti ngwuru 'tudini (5) na danni nda de gwenene, dur dunga dā'tūdi. Yunga yanni yara ye yāti ngwāyānū."

¹⁹ A daw ci, "Gwani doorta, ngwānggādāngā nono a gwuru dījir.

²⁰ Ngwūgūurnā ngwārī ngwāpījā Ngwaalinga yobo ngene ken nggee ngaa be ari liru Ngwūyāwūd ngwaalu ngwere ngwa'ti ngwa gu ngwūjī āpījī Ngwaalinga yobo aar be ru ngwe'te pu 'dogo ngwani Ūrājālim."

²¹ A Yicu ci, "Āmnācīny gwani daw ndi ari gaji nggo gīndi ganni ga'ti ga aar ge āpījī Papang yobo ken nggee na Ūrājālim.

²² Nga nga liru Ngwujamir lati āpījī Ngwaalinga yobo ngwa'ti aang līngīdi yorto ye ngwaalinga. A be ānyāngā ngwati nje

äpiji yobo ngwanni ngwülingidi nje, ndi ari gilang gwadi ila Ngwüyawüd.

²³ A be gaji nggo gindi a nggo gima ila gwenene, ndi ari lanni lati äpiji Ngwaalinga yobo 'di'didanu, la äpiji Papang yobo giligi'rim na 'didanu, ndi ari liru yigor yanni yibupa je Ngwaalu.

²⁴ Ngwaalu ngwuru ligi'rim a lanni lati äpiji Ngwaalinga yobo, aar je äpiji giligi'rim na 'didanu."

²⁵ A daw ci, "Nggwülingidi ndi ari gwanni Gwubrutaar yelenya (gwani Kir-ictu) gwadi ila, mung ila gwunje be enggaci ngwuja'ralu 'dar."

²⁶ A be Yicu ari, "Äny gwuru nggwee gwani nginde gwondacanga gwenene!"

²⁷ Kaji nggoo no, a ngwoo'ra ngwüngün o'ra a je le ngwaalu elalu anni ma aar mbuji aar ji ndi ondaji daw de. Aa'ti be diji dere 'denggenanu otacalu ngwuci, "Giru ange gimining gidaw?" na "Darra ma de abingi?"

²⁸ A daw 'di'ri ngwugatani dukulalu ngwukwoyalu kündär ngwondaca ngwüjü ngwuje ci,

²⁹ "Ilar aang engga diju denggaciny yi'ralalu yüny 'dar yanni yärrä nje! Aa'ti gwa ru gwanni Gwubrutaar yelenya?"

³⁰ A ngwüji ngwudi gündär 'tüdä aar gu ilada 'dünggüngün.

³¹ A gaji ge nggoo, a ngwoo'ra ngwüngün ji ndi päcälü nunnun ngweny. Aar ci, "Gwani doorta, iti gwooko."

³² A je be Yicu ci nu, "Nggwäti ngwony ngwüny ngwudi eny ngwa'ti ngwe lingidi yorto ye ngwaalinga."

³³ Aa'ti ngwoo'ra ngwüngün otajidalu aar ari, "Gwuma tani diji dimine äpijä ngwony ngwere ngwudi enye?"

³⁴ A Yicu ari, "Eny gwüny gwani ärrä buping gwudi Ngwaalu ngwuru Papa gwanni gwükäjäny, nyi medaji yiiru yüngün.

³⁵ Ngaa lati 'ti aru, 'Giruny ga jalu ngwüüwäyü kwo'rongo ga aar be une?' A be äny gwada je ci gätär manni ngwäyälü ngwala aang ombaji ngwuruny! Ndi ari yona yima ojeme gaji gidi uni gegen gima ila.

³⁶ A gwenene däanü didi uni dadi walli gu'ru güngün ngwuni yona gwani mididi gwudi gwur'taling. Nunnun gwanni gwükwüdi na gwanni gwunu aar jayanu 'dün.

³⁷ Yäti ngwäyanü yanni yaru nu, 'Gwe'te gwati kwoy a gwe'te gwati uni.'

³⁸ Äny gwükäjä je ndi aang uni yona ya'ta gu iyü dirbä dere, ngwüji ngwoko ngwiyü gu dirbä ngaa je be uni yidi dirbä degen."

³⁹ Lonyadu lidi Jamirang kündär nggoo aar änni 'dünggüngün gwani ngwuja'ri ngwudi daw ndoo ngwaru, "Denggaciny yi'ralalu yüny 'dar yanni yärrä nje."

⁴⁰ No anni ma ngwüji ngwudi Jamirang elaci, aar päcälü ndi ari aar le jalu, aar le jalu yomon rom ngeno.

⁴¹ A gwani ngwuja'ri ngwüngün, a ngwüji ngwonyadana änni 'dünggüngün.

⁴² Aar ci dayu, "Änyängä gwenene la'ti ba be ännä nunnun gwani ngwuja'ri ngwunga 'dogo, änyängä gwenene lima 'dingini yigo'ro ye yärrä a nyängä lilingidi ndi ari gur nggee, 'didanu nginde gwuru gwanni gwuru Gilang gwudi ngwüji ngwudi didlä."

Yicu gwu'riya gijü nono gidi gur giru deleny

⁴³ Anni ma yomon ele aar ru rom(2) a Yicu 'di'ri ngwele Jälil.

⁴⁴ (Yicu gwaru gwerre nu diji didi Ngwaalu dati 'ti ngwüji näjä ngwuja'ri ken güngün.)

⁴⁵ Anni ma Yicu obana Jälil, a Ngwüjälil ape aar gwä'ri. Anaku änggädär gu yi'ral 'dar yanni yärrüng je Üräjälil kaji ganni gijü ge Yi'rinyinä yidi Dambdani. Ndi ari ngindenga liju gu 'to Giyi'rinyinä giyoo.

⁴⁶ A Yicu obani Kana Jälil mana, ngwaalu ngwanni ngwügwürling gu yaw aar ru di'rica. A ngwaalu ngwani Kaprnawum, giji gidi dinäd didi deleny gümä gu.

⁴⁷ Anni mung 'dingini ndi ari Yicu gwüdi Yäwüdiyä gwuma ila Jälil, ngwü'di'ri ngwelaci ngwuci nu aar gwe ülli Kaprnawum nunnun ngwu'riya gijü nono güngün ndi ari gümä gani yi'rany.

⁴⁸ A be Yicu ci, "Nga nga lati 'ti ännä ngwuja'ri ma aang 'ti änggädi yi'remna yidi yiima na allalu ndir."

⁴⁹ A deleny ci, "Gwani doorta, üllädä gwänü nda giji güny ayi!"

⁵⁰ A Yicu ci nu, "Indi, giji gunga ga mididi."

A gur ännäci Yicung ngwuja'ri ngwüngün ngwü'di'ri ngwele.

⁵¹ Anni mung ji ndi ülli aar mbudi ngwinäd ngwe ngwüngün kay aar ondaci aar ci giji gima mididi.

⁵² Anni mung utalu gaji ge ganni gu'rung ge nono, aar ci, "Gu'ru nono lungge gaji ge ge'te pu gilingen ligwurlu."

⁵³ A gu mbumbu lenge ndi ari gaji giru ganni gima ge Yicu ci ndi ari, "Giji gunga ga mididi." No nginde na ngwüji ngwüngün gidrü 'dar aar gwe änni.

⁵⁴ Yiima yiru mana yomon rom (2) yanni yärrä je Yicu anni mung gatana Yäwüdiyäng ngwoo'ra Jälil.

5

Ape yiima kibüng

¹ Anni ma ngwuja'ri medadi ngwee, a Yicu 'di'ri ngwallu kündär gani Üräjälim giyi'rinyinä yidi Ngwüyäwüd.

² Ngenone Üräjälim gito gito gilängir lati gu ngwangala 'tü, gibüng giju gani Bida-jida Yibriyängä gü'ridi yurdalu 'tudini.

³ Ngwüji ngwundru gu ngwonyadu ngwümä, ngwoko ngwürimü ngwäy na ngwoko ngwuru ngwumjo na ngwoko ngwuru ngwurga. Ngwati jalu aar dünici yaw nunnu aar je lagajanu.*

⁵ Ngenone gur ge'te giju gu ganni gümä 'di ngwäti ngwüdläyü 'di tä'räl na 'düba (38).

⁶ Anni ma Yicu engga gindralu ngenone, ngwulenge ndi ari gümä ngwüdläyü ngwolanu ngwotacalu ngwuci, "Nga gwüminü ndi u'ri nono?"

⁷ A gur ci Yicung, "Gwani doorta, äny gwa'ti äti dijälü dere dannu dadiny dege'daji nunnu nyi ülli giyaanu, manari yaw yima lagananu ati aar nyi ngwüji dalmacani aar nyi gatanalu, aar ülli giyaanu gwerre gwerre."

⁸ A Yicu ci, "'Di'rü ang apani gilälälü gunga ang ele."

⁹ No a gur u'ri nono ngwü'di'rälü ngwape gilälälü güngün ngwele. Gomom ganni gäpädi ge Yicu yiima, gomom giru ganni giru Kwo'ra tä'räl.

¹⁰ No a ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ci guru nggoo gäpädaär yiima, "Gomom gidi gweneneng giru ganni giru Kwo'ra tä'räl, yiru drü ndi ape gilälä gunga!"

¹¹ A je gur ci, "Gwanni gwäpädiny yiima gwuru gwuciny, "Di'rälü ang apani gilälälü gunga ang ele." "

¹² Aar otacalu aar ci, "Yäru gwuru gwanni gwucanga apa gilälälü gunga ang ele?"

¹³ A be gur ganni gäpädi Yicu yiima, ga'ti lingidi ndi ari yäru gwuru gwanni gwäpädi yiima, ndi ari Yicu gwuma ari mi'rony ngwüjänü ngwonyadu ngwuju ngwele.

¹⁴ Kaji gi'ter a Yicu mbuji guru nggoo gäpäding yiima kobanu, ngwuci, "Nga nggwo gwuma u'ri nono, aa'ti ba be a gwa ärrü yi'ral yanni yiki, yaa a gwa o're ya je mbuji yanni yikana."

¹⁵ A gur 'di'ri ngwele ngwondaci Ngwüyäwüd ndi ari Yicu gwuru gwanni gwäpädi yiima.

Papa na Giji

¹⁶ No nunnu Yicu gwärrü yi'ral giyee gomom ganni giru Kwo'ra tä'räl, a Ngwüyäwüd 'di'ri aar übinälü.

¹⁷ A je Yicu ci, "Papa gwüny nggwona gwapu yiru gweneno na äny 'to nggwo gwapu yiru."

¹⁸ Yiru giyee yanni yigäbici Ngwüyäwüd aar minäni ndi 'rinye. Gwati aar minü ndi 'rinye 'dogo nunnu gwuma kiya gomomanu giru Kwo'ra tä'räl, aar be ru ndi ari gwaru Ngwaalu ngwuru Papa gwüngün ngwübidiyi ligo'ranu lüngün Ngwaalu ngwe.

¹⁹ A je Yicu ci, "Äny gwenggaca je ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü, ndi ari Giji gati 'ti apu yiiralu yere giligor lüngün, nginde gati ape yiru yanni yänggäding je ndi Papa gwüngün yärring je, a je be Giji ärrü 'to.

²⁰ Ndi ari Papa gwämna Giji ngwenggaci yi'ral 'dar yanni yating je ärrü. Nginde yäy genggacung yi'ral yanni yipana giyi'ral giyee ya je enggada yaji ya je allijalu ndr.

²¹ Ndi ari anaku ati gu Papa 'di'riyi ngwüjälü ngwayu ngwuje midiyi, yiru gu 'to Kiji güngün. Giji ga midiyi ngwüjü 'to ngwanni ngwüjädng je ndi midiyi.

²² A mana ya'ti ani Papa gwuru gwanni gwadi obalu diji de a be nginde gwuma ätäda Giji yelenyalu 'dar

²³ nunnu a Giji näjini yelenya anaku näjina gu Papa yelenya. Gwere gwanni gwuma 'ti näjä Giji, gwa'ti gwa näji Pa-pang, gwanni gwükäjä."

'Di'ri giyi'ranyanu ndi mid

²⁴ A Yicu ari, "Nggwa je ondaci 'didanu, diji dannu da 'dingini ngwuja'ri ngwüny ngwube ämni nginde gwanni gwükäjäny, gwa mbuji miding gwudi gwur'taling. A nginde gwa'ti ba be gwa aar gwe obalu. Nginde gwuma dambu yi'rany gwuma ele ndi mid.

²⁵ Äny gwondaca je 'didanu ndi ari gaji nggo gindi a nggee gima ila ganni gadi ge ngwüji ngwanni ngwayu 'dingini dula didi Giji gidi Ngwaalu a lanni li'dingina la mid.

²⁶ Ndi ari anaku ati gu Papa midiyi giligo'ro lüngün, nginde gwuma ätäda 'to Giji midiying giligo'ro lüngün.

²⁷ A giming ätäda yelenya ndi obalu ngwüji ngwe ndi ari giru Giji gidi Diji dümnä."

²⁸ A je Yicu ci, "Aa'ti nga la dibi ngwuja'ri ngwee, gaji gadi ila ngindenga 'dar ngwumomanu layu la 'dingina dula düngün

²⁹ a la 'tuda. Lanni lärrä yi'ral yanni yijaw la 'di'rälü la aar je ätäda miding na

* 5:3 5.3 Yitab yoko yati ari, Gomom ge'te gi'rr gidi (Ngwaalu) gati üllä ngwulagaji yaanu ma be ari ngwüji ngwuma engga yaw ma aar lagananu, aar be doglati ndi üllä a be diji dannu dadi madinani gwerre gwerre, ngwu'ri dümü nono düngün

lanni lãrrã yi'ral yanni yiki la 'di'rãlũ la aar le obalu giyi'ranu.

³⁰ Any gwa'ti gwãrri yi'ral yere guy ge gũny, yatiny ye obalu 'dogo anaku 'dingini nje gu Ngwaalu na obalu gwũny gwũdũnãlũ. Ndi ari any gwa'ti minũ ndi jada ligor lũny, nyi be mini ndi jada ngindeng gwanni gwũkãjiny."

Papa gwondaja Giji ge

³¹ A Yicu ari, "Adinari any gwati ondajaji giligo'ro lũny, ngwuja'ri ngwũny ngwa'ti ngwadi ãti ngwãyanũ.

³² A be ngwo gwu'ter gwanni gwati ondaji ngwuja'ri ngwani ligo'ro lũny nyi be ari ngwuja'ri ngwũngũn ngwãti ngwãyanũ."

³³ A je Yicu ci, "Nga nga lũkãjã ngwũjũ ndi Yuwana ngwuje ondaja ngwuja'ri ngwanni ngwãti ngwãyanũ.

³⁴ Ya'ti ani ndi ari any gwãmnã ondajing gwudi dji dũmnã a be any gwaru gu nunnu ngaa gilãngidini.

³⁵ Yuwana anni ñding, gwuru nono buri gwanni gwu'du ngwo'rãlu, nga lima jayanu buri gwe gwũngũn gaji goko."

³⁶ Ngwari, "A be ondaji gwani any gwãtũny gwanni gwupana gu'ru ndi ondaji gwudi Yuwana gwani any. Ndi ari yi'ral yanni yũkãcãr nje gu Papa ndi ãrri, yiru yanni yadi inggidi ndi ari Papa gwuru gwũkãjiny.

³⁷ A Papa gwanni gwũkãjiny nginde giligo'ro lũngũn gwondaja ngwuja'ri ngwani any. Nga nga gwa'ti aang 'dingina dula dũngũn gomon gere a'tur ngaa 'ti ãnggãdi ngwãyanũ ndi ari gwuru 'taa.

³⁸ Yiru yanni yigãbicã je ngaa la'ti ãmnã 'dũnggũngũn gwanni gwũkãjiny, ngwuja'ri ngwũngũn ngwa'ti giyigoranu yalu a'tur.

³⁹ Ngaa lati ombaji Yitabanu yanni yũllinã nunnu aang mbuji miding gwudi gwur'taling. A be Yitab yanni yũllinã yinggidu ngwuja'ri ngwani any

⁴⁰ ati a be 'donya ndi ila 'dũnggũny nunnu aang mbuji miding gwudi gwur'taling."

⁴¹ Ngwuje ci, "Any gwa'ti minã ortadang ngwudi ngwũji

⁴² a be any gwũlingidã je. Any gwũlingidã je ndi ari ngaa la'ti ãti ãmnãng gwudi Ngwaalu giyigoranu yalu.

⁴³ Any gwĩndi ngwũriny ngwe ngwudi Papa gwũny nyii be 'donya, ma be ari dji di'ter dima ila ngwũriny ngwe ngwudi ligo'ro lũngũn ngaa be ãmnãci.

⁴⁴ Awa ngaa be ãmnãci Ngwaalinga manari ngaa lati ortajidi yigo'ro yalu ngaa 'ti be undu ngwãny ngaa mããtã ortadang gwanni gwĩndi Ngwaalu 'dogo?"

⁴⁵ Ngwuje ci, "Aa'ti ngaa lari any gwuru gwada je ù'ridã ngwuja'ri nono ndi Papa. Dji ndo danni dada je ù'ridã ngwuja'ri nono Ngwaalu. Mũjã gwuru gwanni ngwo gwũgãtãdã gu ngwãyanũ.

⁴⁶ Adinari ngaa la ãmnãci Mũjãng, ngaa laadiny ãmnãci. Ndi ari Mũjã gwuru gwanni gwullu ngwuja'ri ngwani any.

⁴⁷ A be anni aa'ti aang ãmnã ngwuja'ri ngwanni ngwullung je, a mine awa ngaa je be ãmni ngwanni ngwa je ngwe ci?"

6

Yicu gwiya ngwũjũ ngwũrĩ tudini
(Mãtã 14.13-21; Murkuj 6.30-44; Luka 9.10-17)

¹ Anni ma gaji nggoo ele, a Yicu 'di'rĩ ngwũ'rũ yaanu yidi Jãliling (yati aar je ci 'to yaw yidi Tãbiriyãng.)

² A ngwũji ngwonyadu gwujani anaku ma aar gu enggada yi'remna yidi yima yanni yãrrũng je ngwũji ngwanni ngwũmã.

³ A Yicu 'di'rĩ aar allu kenala ngwoo'ra ngwe ngwũngũn aar jalu ngenone.

⁴ Yomon yidi Yĩ'rinyinã yidi Dambdani yidi Ngwũyãwũd aar ji gito.

⁵ A Yicu 'di'rinyi ngwãny ngwengga ngwũjũ ngwonyadu ngwelaca, ngwuci Bilipũjĩng nu, "Ngwũji ngwee 'dar ngwadi ar je illijã yona ne aar je eny?"

⁶ Gwutalu no nunnu ngwidãji ngindeng. Ndi ari nginde gwũlingidi yi'ral giligoranu lũngũn nunnu gwadi ãrri ange.

⁷ A Bilipũjĩ ci nu, "Ma ar ni ari a lima illa yona yidi ngwũ'riny ngwudi yiru ngwũwũwãyũ 'dũbã, ya'ti ya mbuti nunnu a dji agu ngwũgãtini ngwulemanu!"

⁸ A doo'ra dũngũn di'ter ngwoo'ranu, Andrawuj gwenggen gwudi Jamaan gwani Butruj ngwũ'di'rĩ ngwari,

⁹ "Giji ge'te nggo ngene gãti yona 'tudini na ngwuum rom ngwani ngwooko. A be ngwa ar je ãtãdã yãrũng ngwee ngwũji ngwee ngwonyadu?"

¹⁰ A je be Yicu ci, "Ge'tar ngwũjũ aar jalu." Ngwaalu ngwo, ngwũ'tudi gu yanya yonyadu. No a ngwũji jalu, ngwur ngwuru ngwũrĩ tudini (5000).

¹¹ A Yicu ape yona ngwuci Ngwaalinga yã 'tu ngwuje be gegenaci ngwũjũ ngwanni ngwujalu ati dji ape anaku mining gu. Ngwo're nggu ãrri ngwuuma mana ngwuje gegenaci.

¹² Anni ma aar eny 'di aar pe, a Yicu ci ngwo'ra ngwũngũn, "Utar yonalu ngwuum ngwanu ngwanni ngwuma i'dãlũ ngwũ'rĩtãnũ. Aa'ti ngwere ngwa geradalu."

¹³ No anni ma aar je gwã'rãji gi'du aar je ape yi'ramanu 'di na rom ngwudi yon

tudini yanni yima aar je eny 'di aar je gwä'ri.

¹⁴ Anni ma ngwüji enggada yiima yanni yima je Yicu ärrä, aar ari, "'Didanu djiir didi Ngwaalu diru ndee dannu dadi ila gidädlä."

¹⁵ A Yicu lenge ndi ari ngindenga liminü gwadi aar ruji deleny degen yiima ye, ngwü'di'ri ngwele ngwukwoyalu gwe'te pu kenala.

Yicu gwändi giyaala

(Mätä 14.22-33; Murkuj 6.45-52)

¹⁶ Anni ma ngwalu ru digera, a ngwoo'ra ngwudi Yicu 'di'ri aar üllü giyaw

¹⁷ aar äni gibälükänü aar ü'ru yaanu aar elada Kaprnawum. Gaji nggoo a ngwaalu ru dilu, a je 'tina Yicu bürnädi.

¹⁸ A dirun 'di'rä a dudu ji diki giyaanu ngwulagaji yaanu.

¹⁹ Anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu ruyi bälükä 'di ape bränü tä'räl (3) gwalla bränü tä'räl na gwü'ränü (3.5), aar enggada Yicung gwändi giyaala ngwelada bälükä nono a je yedeny eny.

²⁰ A je be Yicu ci nu, "Äny gwuru ara je 'ti yedeny iti."

²¹ Anni ma aar gatu yigoralu aar äniiji gibälükänü no aar mbuji ndi ari lima obani kimämü ngenone ngwaalu ngwanni ngwändädäär gu.

²² A bigänü nggwoo, anni ma ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwujalu dambal ngenone, aar engga ndi ari bälükä gwuru gwe'te pu 'dogo ngenone a gu 'ti Yicu janu aar be ruyi bälükä jücü.

²³ A be ngwübälükä ila ngwu'ter ngwaalu ngwani Täbiriyä aar düni ngwaalu ngwanni ngwiya gu Yicu ngwüjü yona anni ma Deleny ci Ngwaalinga yäy 'tu.

Yicu gwuru eny gwudi midu

²⁴ Anni ma ngwüji lenge ndi ari Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün la'ti ngenone, aar 'di'ri aar äni ngwübälükänü aar ele ngwaalu ngwani Kaprnawum ndi mini Yicung.

²⁵ Anni ma aar mbuji dambal ngenone aar ci, "Gwani doorta, nga gwuma ila jadu ngene?"

²⁶ A je Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari nga nga la'tiny minä ndi ari nga nga länggädi yi'remna yidi yiima, aar be ru ndi ari ngaa liti yona nga je pe.

²⁷ Aa'ti ngaa lapada yiuru ngwong ngwudi eny ngwanni ngwati 'digi'ri ngaa be apada yiuru ngwong ngwudi eny ngwanni ngwati midiyi miding gwudi gwur'taling gwanni gwadi aar je Giji gidi Dijü dümnä ätädä nginde gwe, gwuma gu Ngwaalu ngwuru Papa mi'rä dämi'rä."

²⁸ Aar be otacalu aar ci, "Änyängä ladi ärrä ange nunnu nyii ärrä bupi gwudi Ngwaalu?"

²⁹ A je Yicu ci, "Yiuru yidi Ngwaalu yiru giyee, ndi ämni 'dünggüngün gwanni gwükäjiny."

³⁰ No aar ci, "Yiima yiru ange yanni yadi je ärrä 'di nje engga ara gu ämnäci? Yiru ange yanni yada je ärrä?"

³¹ Ngwügüürnä ngwäri ngwiti män poor gitäny a yüllinä kitabanu ndi ari, 'Ngwüllücäär je yona kerala aar je eny.' "

³² A je Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari Müjü gwä'tüdi gwüllücä je yona kerala a be Papa gwüny ru gwanni gwätädä je gwenene yona yanni ru 'didanu yüllü kerala.

³³ Ndi ari eny gwudi Ngwaalu ngwuru ngwani nginde gwanni gwüllü kerala ngwätädä ngwüjü miding."

³⁴ Aar ci, "Gwani doorta, 'tu'tu gomom gidi gweneng ätädä nje yona giyee."

³⁵ A Yicu ari, "Äny gwuru eny gwudi midu. Gwanni gwadi ila 'dünggüny gwa'ti gwa ngwamu enyanu na gwanni gwadi ämni 'dünggüny gwa'ti gwa ngwäädä eny a'tur.

³⁶ A be anaku ca je gu nunnu ngaa liminy engga ngaa 'tina be ämnä 'dünggüny.

³⁷ 'Dar lanni lätäädäär nje Papa la ila 'dünggüny a gwanni gwila 'dünggüny gwa'ti gwunyü linynyi.

³⁸ Ndi ari äny gwüllü kerala gwa'ti üllädi ndi ärrä yiuru yidi ligo'ro lüny nyi be üllädä ndi ärrä yiuru yidi nginde gwanni gwükäjiny.

³⁹ Na bupi gwudi nginde gwanni gwükäjiny gwuru nggwee ndi ari aa'ti gwunyü gäbicä gwere gwa dudi gwanni gwuma aar nyi ätädä nje be 'di'riyalü komon nggä'di gidi mi'rä.

⁴⁰ Ndi ari bupi gwudi Papa gwuru ndi ari dijü dere dannu da ombaji Gijü nggu ämnädä, da mbuji miding gwudi gwur'taling na diny 'di'riyalü komon nggä'di gidi mi'rä."

⁴¹ A Ngwüyäwüd 'di'ri aar äbinginü giyenenanu ndi ari Yicu ondaja ndi ari, "Äny gwuru eny gwanni gwüllü kerala."

⁴² Aar ari, "Yicu nggwee gwä'tüdi mine giji gidi Yüjib, gwanni gwülingidär gwe papang gwüngün na nanni gwüngüne? Awa gwenene ngwube ari, 'Nggwüllü kerala'?"

⁴³ A je Yicu ci, "Ngaa 'ti äbinginü giyenenanu yalu!"

⁴⁴ Dijü dere da'ti da ila 'dünggüny manari Papa gwüny gwanni gwükäjiny gwä'tüdi gwanni gwüktädi 'dünggüny a diny 'di'riyalü komon nggä'di gidi mi'rä.

⁴⁵ Yullu je ngwǝjir ndi ari, 'La je Ngwaalu enggaci ngindenga 'dar.' Diji dere danni da 'dengenaci Papang ngwulenge 'dǝnggǝngǝn, dila 'dǝnggǝny.

⁴⁶ Diji dere da'ti danni dǝnggǝdi Ngwaalinga ngwube ru gwe'te pu gwanni gwindi Ngwaalu. Gwuru 'dogo jǝcǝ gwanni gwǝnggǝdi Ngwaalinga.

⁴⁷ Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, gwanni gwǝmni gwa mbuji miding gwudi gwur'taling.

⁴⁸ Any gwuru eny gwudi mid.

⁴⁹ Ngwǝgǝurnǝ ngwalu ngwiti mǝn poor gitǝny ngwuma be ayi.

⁵⁰ A be ne gene eny nggwo gwanni gwǝllǝ kerala, ma diji eny da'ta be da ayi.

⁵¹ Any gwuru eny gwanni gwumidu gwanni gwǝllǝ kerala. Manari diji dere dima eny enyng nggwee, da mid gwur'tal. Eny nggwe gwani lingeno lǝny lanni ladiny ge'te gwani mid gwudi ngwǝji ngwudi didlǝ."

⁵² A Ngwǝyǝwǝd garnatajidi gwulley aar ari, "Awa aar nje be ǝtǝdǝ lingeno lǝngǝn aar eny?"

⁵³ A je be Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari manari ngaa lima 'ti iti lingeno lidi Giji gidi Diji dǝmnǝ, ngaa iyǝ yinǝ yǝngǝn, mid gwati 'danggalu.

⁵⁴ Gwere gwanni gwa eny lingeno lǝny na ngwiyǝ yinǝ yǝny, gwa mbuji miding gwudi gwur'taling, a gwunyǝ 'di'riyǝlǝ komon nggǝ'di gidi mi'rǝ.

⁵⁵ Ndi ari lingeno lǝny liru eny gwanni gwuru 'didanu na yǝn yǝny yiru iyǝ gwanni gwuru 'didanu.

⁵⁶ Gwere gwanni gwa eny lingeno lǝny na ngwiyǝ yinǝ yǝny gwa mǝtinǝlǝ 'dǝnggǝny a nggwa ji 'dǝnggǝngǝn.

⁵⁷ Anaku ǝkǝjǝr nyǝ gu Papa gwanni gwumidu, a gwani Papa, any nggwo gwumidu. No, gwanni gweny gililingeno lǝny gwa mid 'to gwani any.

⁵⁸ Eny gwuru nggwee gwanni gwǝllǝ kerala. Ngwǝgǝurnǝ ngwalu ngwiti mǝn ngwuma ayi, a be gwanni gweny ndi eny nggwee gwa mid gwur'tal."

⁵⁹ Ngwuja'ri ngwee ngwondaja je Yicu kaji ganni gijung ge ndi enggaci ngwǝji ngwǝmrǝ ngwalu gwani Kaprnavum.

Ngwo'ra ngwudi Yicu ngwǝmimǝnǝ

⁶⁰ Anni ma ngwoo'ra ngwonyadu ngwudi Yicu 'dingini nggu ondaji no aar ari, "Ngwuja'ri ngwuru ange ngwee ngwojema gu no yǝrǝ gwanni gwadi je ǝmni?"

⁶¹ Anni ma Yicu lenge ndi ari ngwoo'ra ngwǝngǝn ngwo ndi ǝbingini giyenenanu, ngwuje otacalu ngwuje ci, "Ngwuja'ri ngwee ngwuma gu obalo?"

⁶² Ma be ari ngaa lima engga Gijǝ gidi Diji dǝmnǝ gima 'di'ri ngwo're ngwaalu ngwanni ngwujung gu gwerre, ngaa la be ǝrri ange?

⁶³ Ligi'rim lidi Ngwaalu liru lanni lati apa miding, a be lingeno la'ti ǝti gony gere. Ngwuja'ri ngwanni ngwondaca je gwuru ligi'rim aar ru mid.

⁶⁴ Loko gilona 'danggalanu la'ti ǝmnǝ Ngwaalu." Ndi ari Yicu gwǝlingidi gu 'tu'tu gwerre ndi ari yǝrǝngǝ lanni la'ti ǝmnǝci na yǝrǝ gwadi gwe gwurlanu.

⁶⁵ Ngwo're ngwari, "Yiru giyee yanni yǝgǝbiciny nga ja be ci diji dere da'ti da ila 'dǝnggǝny manari Papa gwǝ'tǝdi gwǝgǝbicǝ."

⁶⁶ 'Tu'tu kaji nggwo, ngwoo'ra ngwǝngǝn ngwonyadu o're aar gatani aar 'ti ba be gwujana.

⁶⁷ A Yicu otaci ngwo'ralu ngwǝngǝn ngwo ngwuru 'di na rom (12) ngwuje ci, "Ngaa lǝ'tǝdi ladi o're 'to?"

⁶⁸ A Jamaan gwani Butruj ci, "La ang gatani nyi be ele ndi yǝrǝ gwani Deleny? Nga gwuru gwati ngwuja'ri ngwudi mid gwudi gwur'taling.

⁶⁹ Anyǝngǝ lǝmnǝ na nyi lenge ndi ari nga gwuru gwanni Gwujuru gwudi Ngwaalu!"

⁷⁰ A be Yicu ari, "Any gwǝ'tǝdi gwuta janu liru 'di na romo (12)? A be gwe'te nggwo 'danggalanu gwuru dijego'rr."

⁷¹ (Nginge gwǝbingǝdi ndi Yǝwǝdǝ gwanni gwuru giji gidi Jamaan gwani ǝjǝgǝriyǝti. Nginge gwuru doo'ra de'te ngwoo'ranu ngwoo ngwuru 'di na rom gwanni gwuma ji ngwugwurlanu nginge gwe.)

7

A Yicu ele Yǝwǝdiyǝ

¹ A be aji a Yicu 'di'ri ngwele ngwulandalu Jalil nunnu ngwǝ'tǝnǝ ngwaalu ngwani Yǝwǝdiyǝ ndi ari gwǝminǝ Ngwǝyǝwǝd gwadi aar 'riney.

² A be anni ma Yi'rinyinǝ yidi Gǝ'tǝ yidi Ngwǝyǝwǝd ji gito,

³ a ngwenggen ci nu, "A gwa 'di'ri ang gatani ngwaalinga ngwee ang ele Yǝwǝdiyǝ nunnu a ngwoo'ra ngwunga engga yiima yanni yati je ǝrri.

⁴ Gwa'ti gwere gwati ape yiuru yu'rimi manari gwǝminǝ a ngwǝji enggada ngwulinginni. Anni ati ang ape yiima giyee, enggaca be ngwǝji gididlǝ ligo'ro lunga."

⁵ 'Di ngwenggen ngwǝngǝn 'to aar 'ti ǝmnǝ 'dǝnggǝngǝn.

⁶ Yǝy gu no a je be Yicu ci, "Gaji gwǝny nggona ga'ti indǝ a be gaji galu giru.

7 Ngwüjü ngwudi dīdlā ngwa'ta je ki ngwāy, nje be ke ngwāy nunnū āny gwon-daja ndi ari yi'ral yegen yanni yati aar je ārrī ya'ti jaw.

8 Āndār nga nga jūcū giyī'rinyinā nggwa 'ti gwallu gwenene ndi ari gaji gūny ga'tina indī.

9 Anni mung ondaji ngwuja'ri ngwee, ngwube jalu Jāilil.

10 Anni ma ngwenggen dī'ri aar allu giyī'rinyinā, ngwū'dī'ri gwodan ngwallu 'to ngwu'ti be 'tācā ligo'ralu lūngūn ngwube ānālū.

11 Ngenone giyī'rinyinā, a ngweleny ngwudi Ngwūyāwūd ji ndi minālū aar gwe otaci ngwūjālū aar ari, "Gur ganna ge nggoo?"

12 A gwe ngwūjū badalu ngwuja'ri ngwonyadu ngwani nginde. A loko ari, "Nginge gwuru dīji dijaw." A ngwoko ari, "Bārī, nginge gwati dudiyi ngwūjū."

13 Aa'ti be dīji dere āmnā ndi onda-jalu nginge gwe ngwūjū ndi ari ngwīti je yedeny ngweleny ngwudi Ngwūyāwūd.

A Yicu enggaci ngwūjū kobo

14 Anni ma ngwūjū arra yi'rinyinā 'di aar ūbīdī yomonanu, a Yicu allu ngwāmra kobo ngwuji ndi enggaci ngwūjū ngwuja'ri.

15 A Ngwūyāwūd engga a je le ngwaalu elalu, aar abingi aar ari, "Awa ngwube lenge ndi ondaci ngwūjū gwa'ti aar āpādi ngwalu yuuli yidi yobo?"

16 A je Yicu ci, "Ngwuja'ri ngwondaji nje ngwā'tūdi ngwūny, ngwīndī 'dūngūngūn gwanni gwūkājīny.

17 Gwere gwanni gwūminā ndi ape bup-ing gwudi Ngwaalu, gwa lenge ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwūny ngwīndī Ngwaalu gwalla nggwondaja ligor le lūny.

18 Gwanni gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi ligor lūngūn, gwati ondjaji ndi nājī ligo'ro lūngūn. A be gwanni gwāpījā ngindeng yiuru yidi nājī gwanni gwūkājā, gwuru gwanni gwuru 'didanu. Ya'ti gu yere yanni yiru yi'duru.

19 Mūjā gwa'ta je ātādī yobo? A be gwere gwa'ti 'danggalanu gwanni gwūmātī yobo. Ngaa larra ngaa be ari ngaa liny 'rinye?"

20 Aar ci Yicung, "Nga gwūrlālū ki'ranu, yārū gwuru gwanni gwūminā ndi aar ang 'rinye?"

21 A je Yicu ci, "Āny gwapu yiima ye'te pu, ara je be allijalu ndir 'dar.

22 Āny gwadi ari Mūjā gwenggaca je ngwuja'ri ngwudi ū'ri'tāni. Ngwuja'ri ngwee Mūjā ngwā'tūdi gwapu je, (ngwuja'ri ngwudi ngwūgūirnā ngwalu ngwuru), no atī aa be ū'ridā gūjū komon ganni giru Kwo'ra tā'rīl.

23 Ma be ari ngaa lati ū'ridā gūjū komon ganni giru Kwo'ra tā'rīl, nunnū aa'ti ngaa la kiyi yobo yanni yaru ye Mūjā, nyi mine kījānū gwedang ndi ari āny gwu'riya dījū lingina ku komon ganni giru Kwo'ra tā'rīl?

24 Gābicār ngwuja'ri ngwani obalu ngwūjū ngwe engga gwe gwudi ngwāy, ūbidārālū ngwūjū ngwe gay ge ganni gidūnālū."

Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya?

25 Yi'ral ye giyoo, a ngwūjū ngwudi Ūrājāliming ngwoko ondaji aar ari, "Gur nggee gā'tūdi manni ganni gīmināār ndi aar 'rinye?"

26 Nggo pa gondaju ngwuja'ralu 'dar kibeny aa'ti be dīji dere ādinā ndi otacalu. Ngweleny ngwege 'didanu ngwuma āmnī ndi ari nginge gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya?

27 A be a lilingīdī ndi ari manari gwanni Gwubrutaar yelenya gwuma ila, gwere gwa'ti gwa gu lenge ndi ari gwīndī ne gwe. A be gwūlingīdār ndi ari gwudi neng gwuru."

28 A je be Yicu ca dula gwujuna ndi enggaci ngwūjū ngwāmra kobo ngwari, "Yāy ngaa lilingīdīny ngaa lenge ndi ari āny gwīndī ne gwe! Āny gwa'ti indī ngene giligor lūny, a be gwanni gwūkājīny, nginge gwuru gwanni gwuru 'didanu gwa'ti aang līngīdī.

29 A be āny gwūlingīdīny ndi ari āny gwū'tūdi 'dūngūngūn a nginge gwuru gwūkājīny."

30 Ngwuja'ri ngwee, a Ngwūyāwūd ngwoko minī ndi aar gu mātādā, aa'ti be gwere ādinā ndi mātādā ndi ari gaji gwūngūn ga'tina indī.

31 A ngwūjū ngwonyadu āmnī 'dūngūngūn aar ondaji aar ari, "Ma ji manari gwanni Gwubrutaar yelenya gwuma ila, ii gwa ape yi'remma yidi yiima yonyadana kur nggee?"

32 A Ngwūbārriji 'dingini ngwuja'ri ngwondaja je ngwūjū ngwani Yicu. A be ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra na Ngwūbārriji ūkājā ngwangida ngwegen ngwudi gobo nunnū aar mātādā Yicung.

33 A je Yicu ci, "A ladi jalu gwooko 'dogo nga je be gatani nyi o're nyi o'raci ngindeng gwanni gwūkājīny.

34 Ngaa liny minālū ngaa la'ti liny mbuji ngaa la'ti la burni ndi ila ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji."

35 A ngweleny ngwudi Ngwūyāwūd otajīdalu ndi ari, "Nginge gwaru gwadi ene 'di gwa'ti gwa ar mbuji? Nginge gwadi 'dī'ri ngwele giyen yidi Ngwūgīrīg yanni giyo yibadu gu ngwūjālū ngwege ngwenggaca Ngwūgīrigo?"

³⁶ Yiru ange yarung ye anni arung, 'Nгаа liny minälü ngaa la'ti liny mbuji' na 'Nгаа la'ti la burni ndi ila ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji'."

Gwanni gwiiti ngwäädä aar nyi elaca

³⁷ Gomon gidi badi gidi yi'rinyinä, gomom gati aar ge'te ngwujayani, a Yicu 'di'ri ngwüdünälä ngwabingi dula ngwari, "Gwanni gwiiti ngwäädä aar nyi elaca ngwiyi.

³⁸ Gwanni gwa ämnä 'dünggüny anaku aru gu gitab ndi ari, gwa gu ngwäy ngwudi yaw yanni yimidu irälü."

³⁹ Yicu gwondijaja ngwaalu ngwudi Lig'i'rim lanni Liju'ru lanni ladi ji ngwüjänü ngwanni ngwa ämnä 'dünggüngün. Kaji nggoo, Lig'i'rim la'ti gu na indä ndi ari gaji nggoo, Yicu gwa'ti gu na näjinä.

⁴⁰ A be anni ma gu ngwüji ngwanni ngwuju ngeno 'dingini ngwuja'ri ngwee, a ngwoko ari nu, "'Didanu gur nggee giru dijir."

⁴¹ A ngwoko ari, "Nginge gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya."

A be ngwoko utalu aar ari, "Awa a be gwanni Gwubrutaar yelenya 'tüdä Jälil'?

⁴² Gitab ga'ti aru nu, gwanni Gwubrutaar yelenya gwadi ila gilängir lidi Däwüd kündär gani Bidilam ganni giju Däwüd gwerre?"

⁴³ No a ngwüji ü'ridinänü ngwuja'ri ngwani Yicu.

A ngweleny ngwudi Ngwüyävüwüd 'donya ndi ämnä ndi Yicu

⁴⁴ A ngwoko mini ndi määtä, aa'ti be gwere ädinä ndi allija guy nono.

⁴⁵ Gwodanalü a ngwangida ngwudi gobo ngwanni ngwükajäär je o'raci ngwur'dala ngwanni ngwuru ngweleny na Ngwübärriji aar je otacalu ndi ari, "Gwuma arra ma aang 'ti mäti ngaa gwe ila?"

⁴⁶ Aar je ondaci ndi ari, "Gwere gwa'ti nyii änggädi a'tur gwondaja nono gur nggee."

⁴⁷ A güündä ape Ngwübärriji aar je gwä'racänü, "Gwuma je dudiyi 'to?"

⁴⁸ Ngaa länggädi yärüngälü ngwelenyanu ngwuru Ngwübärriji gwämnäcä ngindeng?

⁴⁹ Bärri gwa'ti! A be ngwüji gi'du ngwee 'dar ngwa'ti lingidi yobo ye yorto ngwaalinga ngwü'tajäär je gu ngwünyü."

⁵⁰ A be gur gani Nikidimüj giru deleny ngwelenyanu ngwuru Ngwübärriji ganni gelaca Yicung gomom ge'te gwerre.

⁵¹ Ngwü'di'ri ngwutalu ngwuje ci, "Ngwuja'ri ngwudi yobo yege yidi Ngwaalu yati obalu diji de gwerre gwerre da'ti aar otacalu yi'ral ye yanni yärrüng je?"

⁵² Aar ci, "Nga 'to gwuru gwudi Jälilingo? Utalu mama nga lenge ndi ari dijir da'ti di'tüdi Jälil."*

⁵³ [Aar be 'di'ri'ti aar badi a diji o're 'dunu gwüngün.

8

Daw dimätäär je dur de

¹ A be Yicu 'di'ri ngwele ngwallu Gidotr gidi Ngwüminiti.

² Anni ma ngwaalu u'ri ngwukwodalu ngwo'ra ngwämrä kobo a ngwüji ngwonyadu o'rada nono, ngwujalu nding je enggaci.

³ A Ngwübärriji na ngwoorta ngwudi yobo apana dayu de'te laru dimätäär ndi mi'ri ngwäyänü aar ila aar dünäjälä gidiliganu ngwüji.

⁴ Aar ci Yicung, "Gwani Doorta, daw ndee dimätinä ndi mi'ri ngwäyänü.

⁵ Müjälä gwondaja ngwuja'ri kitabanu gidi Yobo gwaru nu, daw danni diru gu no, aar aci yo'rr ye 'di ngwayi. A be nga gwaraa gweneno?"

⁶ Ngindenga litalu no, nunnu aar mbojaji ngwuja'ri nono ngwere ngwanni ngwadi je gäbici aar gu määtädä.

A be Yicu üllänü ngwulli gomom ge gidiyängälü.

⁷ Anni ma aar ji ndi o're'taci aar otacalu gwur'tal, ngwü'di'rädälä ngwuje ci, "Diji danni da'ti äti yi'ral nono yere yanni yiki, gäbiciär ngwape go'rra gwerre gwerre ngwaw."

⁸ Ngwo're ngwüllänü ngwulli gomom ge gidiyängälü.

⁹ Anni ma gu ngwüji 'dingini no, aar 'tü ngwere ngwere ngwanni ngwupana aar 'tü gwerre gwerre 'di aar gatani Yicungalu daw de jücu didünädälä.

¹⁰ A Yicu 'di'rädälä ngwotacalu ngwuci, "Gwani daw ngwüji ngwuma ene, gwere gwa'ti gwuma gwe obalo?"

¹¹ A daw ari, "Bärri gwere gwa'ti gwani Doorta."

A be Yicu ci, "A mine äny 'to nggwa'ti gwa gwe obalu. İndi be gwenene aa'ti be ya je ärrä yunga yanni yiki mana."]

Äny gwuru buri gwudi didlä

¹² Anni ma Yicu ondaci ngwüjü mana ngwuje ci, "Äny gwuru buri gwudi didlä, gwanni gwuny gwujani gwa'ti gwele gidirimänü, a be gwäti buri gwudi midü."

13 A Ngwübärriji iyanu aar ci, “Nga gwenene gwuruca ligo'ro lunga. Ngwuja'ri ngwunga ngwa'ti äti ngwäyänü.”

14 A je Yicu ci, “Minyi na ondaji ngwuja'ri ngwudi ligo'ro lüny, ngwuja'ri ngwüny ngwäti ngwäyänü äny gwülingidi ligo'ro lüny ndi ari äny gwindi ne gwe a nggwadi elada ne gwe. A be ngaa la'ti lingidi ndi ari äny gwindi ne gwe a nggwadi elada ne gwe.”

15 Ngaa lati obalu ngwuja'ri ngwe ngwüji liru ngwüji ngwümnä. A be äny gwa'ti übidälü diji de ngwuja'ri ngwere.

16 A be manari äny gwuma obalu diji de ngwaalu ngwere, yäti ngwäyänü ndi ari äny gwä'tüdi gwe'te pu. Änyängä lidünü Papa gwe gwanni gwükäjjiny.

17 Yüllinä kitabanu gidi yobo yalu ndi ari ngwuja'ri ngwudi ngwüji rom (2) ngwäti ngwäyänü.

18 Äny gwuru gwondaja ngwuja'ri giligo'ro lüny, na Papa gwüny gwanni gwükäjjiny gwuru gwanni gwadiny ruci ngwuja'ri ngwüny.”

19 Aar be otacalu aar ci, “Papa gwunga gwanna gwe?”

A je Yicu gwä'räcänü ngwuje ci, “Nga nga la'tiny lingidi ngaa 'ti lingidi Papang gwüny. Adinari nyii lenge, ngaa ladi lenge Papang gwüny 'to.”

20 Yicu gwondaju ngwuja'ri ngwee, gaji ganni gijung ge ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä kobo gito gito ngwaalu ngwanni ngwati aar gu ge'te ngwonyalu ngwudi gatalu. Aa'ti diji dere alliju guy nono nding määtä, ndi ari gaji güngün ga'tina indi.

Yiru ange ya ji ma ämni Ngwaalu erne

21 O're a je Yicu ondaci ngwari, “Äny gwa je gatani nggwele a ngaa liny mimi ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki, ngwaalu ngwanni ngwunyi gu ele, ngaa la'ti la burni ndi gu ila.”

22 A ngwuja'ri ngwee gäbici Ngwüyävüd aar utalu ndi ari, “Gwadi 'rinye ligo'ro lüngüne? Yiru yigäbicä ngwube ari, 'Ngwaalu ngwunyi gu ele, ngaa la'ti la burni ndi gu ila?”

23 Ngwube o're ngwondaji ngwuje ci, “Ngaa liru lidi diyängälü. Äny gwuru gwudi gerala. Ngaa liru lidi didlä ndee. A be äny gwä'tüdi gwudi didlä ndee.”

24 Äny gwondaca je ndi ari ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki, manari ngaa lima 'ti ämnä ndi ari äny gwuru gwanni gwaru äny gwuru, ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki.”*

25 Aar otacalu aar ci, “Ngaa gwani yäru?”

A je Yicu ci, “Yiru yanni yondaca je ye 'dar 'tu'tu gwerre.”

26 Yäti nje yonyadu yada je ye obalu yigo'ro yalu. A be gwanni gwükäjjiny gwuru 'didanu a yanni yi'dingini nje 'dünggüngün, yiru yanni yondaci nje ngwüjü ngwudi didlä.”

27 Aar 'ti be lingidi ngwuja'ri ngwüngün ndi ari nginde gwondijaja ndi Papa gwüngün.

28 No a je Yicu ci, “Ma ji ma ang alliji Giji gidi Diji dümnä kü'rälä ma aang 'rinye, ngaa la be lenge ndi ari äny gwuru gwanni gwaru äny gwuru a ngaa la lenge ndi ari yere ya'ti yati nje ärrä ligo'ro le lüny yanni yati nje ondaji yiru yanni yenggacaar nje Papa.”

29 Nginde gwanni gwükäjjiny nggwo gwüjjiny gwe, nginde gwa'tiny gatanalu jücü, ndi ari yati nje ärrä yomon 'dar yanni yati jadanu.”

A Yicu gwä'dä ngwinädälü giyinäd

30 Anni ma Yicu ji ndi ondaji ngwuja'ri ngwee a ngwüji ngwonyadu ämni 'dünggüngün.

31 Ngwuci Ngwüyävüd ngwanni ngwuma ämni 'dünggüngün, “Manari ngaa lima mätinälü ngwuja'ri ngwee ngwüny, ngaa la ru ngwoo'ra ngwüny ngwanni ngwuru 'didanu.

32 Ngaa la lenge ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu na ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu, ngwa je gwä'dälü giyinäd.”

33 Aar ci, “Änyängä liru yiji yidi Äbräyüm, gomom gere änyängä lä'tüdi ngwinäd ngwudi diji dere. Awa nga be ari nyii gwä'dänälü?”

34 A je Yicu ci, “Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwanni gwati ärrä yi'ral yanni yiki gwuru dinäd didi yi'ral yanni yiki.”

35 Dinäd dati 'ti rüdi didi ngwu'dun pupud, a be giji ru gati ru gidi ngwu'dun pupud.

36 No manari Giji gima je gä'dälü, ngaa la gä'dänälü 'didanu.

37 Äny gwülingidi ndi ari ngaa liru yiji yidi Äbräyüm a be ngaa gilo liju mama ndi nyi 'rinye. Ndi ari ngwuja'ri ngwüny ngwa'ti mbuja ngwaalinga giyig-oranu nunnu ara je gu üllänü.

38 Äny gwondaja ngwuja'ri ngwe gwanni ngwänggädi nje ndi Papa ngaa be ärrä yi'ral yanni yi'dingina je ndi papa gwalu.

39 Aar ari, “Äbräyüm gwuru papa gwäri.”

* 8:24 8.24 Yicu gwondaja ngwuja'ri ngwe gwanni gwondaca je Ngwaalu Müjäng kitabanu gidi Gwuruj 3.14.

A je Yicu ci, "Adinari a Äbräyim ru papa gwalu, ngaa laadi ärrü yi'ral yidi Äbräyim.

⁴⁰ A be ngaa liminä ndiny 'rinye äny gwuru gwanni gwondaca je ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingini nje Ngwaalu ngwanni ngwuru 'didanu, yi'ral giyee ya'ti je Äbräyim ärrü.

⁴¹ Ngaa lärrü yi'ral yidi papa gwalu yanni yating je ärrü."

A Ngwüyäwüd pini nono aar ari, "Änyängä lä'tüdi yiji yidi yijin yapaar jalu mbüny, änyängä läti Papang gwe'te pu gwuru Ngwaalu."

⁴² A je Yicu ci, "Adinari a Ngwaalu ru Papa gwalu, ngaa laadi nyi änni, ndi ari äny gwindi Ngwaalu a gwenene äny nggwo ngene. Äny gwa'ti indü ligo'ro le lüny, a be nginde ru gwükäjiny.

⁴³ Ngwuja'ri ngwüny ngwarra ma aar 'ti linginna ngwäyanü 'danggalu? Ndi ari ngaa la'ti burna ndi 'dingini ngwuja'ri ngwüny.

⁴⁴ Ngaa liru yiji yidi papa gwalu gwuru dijejo'rr, yiru yanni yigäbicä je ngaa gwuji ndi ärrü yi'ral yidi papa gwalu yanni yati jadanu. Nginde gwuru gwanni gwu'rinyidu 'tu'tu gwerre. Nginde gwa'ti mätnälü ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwuru 'didanu. Ndi ari yanni yiru 'didanu ya'ti 'dunggüngün. Gwati ü'rü yi'duru, gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi drü düngün ndi ari nginde gwuru di'duru, ngwuru papa gwudi ngwu'duru.

⁴⁵ A be nunnu äny gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü ngaa 'ti be ännä 'dunggüny.

⁴⁶ Yärü gwanni gwadiny enggaci yi'ral yere yanni yiki yärrü nje? Ma be ari äny gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü ngaa be arra ma aang 'donya ndi änni 'dunggüny?

⁴⁷ Dijü didi Ngwaalu dati 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, a be ngaa lä'tüdi lidi Ngwaalu, no yiru yata je gäbici ngaa 'ti be 'dingina ngwuja'ri."

⁴⁸ A be Ngwüyäwüd ci, "Ngwuja'ri ngwäri ngwa'ti mene äti ngwäyanü minyü ari nga gwuru Dijamir a gwätinä di'rillä nono?"

⁴⁹ A je Yicu ci, "Äny gwa'ti ätinä di'rillä nono a be äny gwänäjä Papang gwüny nyii be ärrälü nyidang.

⁵⁰ Äny gwa'ti minä ndi näji ligo'ro lüny. A be nggwo gwanni gwatiny miniji näji na gwuru gwanni gwati pi yelenya.

⁵¹ Didanu nggwa je ci gwanni gwa 'dingini ngwuja'ri ngwüny gwa'ti gwa engga yi'rany gwükü'rüm a'tur."

⁵² Ngwuja'ri ngwe ngwee, a Ngwüyäwüd ondaji dulala, "Änyängä lima lenge gwenene ndi ari nga gwätinä di'rillä nono.

Äbräyim na ngwüjir ngwudi Ngwaalu ngwuma ayi nga be ari gwanni gwa ang 'dengenaci ngwuja'ri ngwunga gwa'ti gwa engga yi'rany gwükü'rüm a'tur.

⁵³ Nga gwupana ndi papa gwäri gwani Äbräyim? Gwanni gwuma ayi, na ngwüjir ngwudi Ngwaalu ngwuma ayi a be nga gwucu ligo'ro lunga yärü?"

⁵⁴ A je Yicu ci, "Manari äny gwati näji ligo'ro lüny, näji gwüny gwa'tur. A be Papa gwüny gwuru gwanni gwara gwe gwuru Ngwaalu ngwalu, gwuru gwanni gwatiny näji.

⁵⁵ Gwa'ti aang lingidi a be äny gwuru gwülingidi. Manari äny gwuma je ci gwatiny lingidi, nggwa ru di'duru nono ngang je. A be gwülingidiny äny gwu'dengenaciny ngwuja'ri ngwüngün.

⁵⁶ Papa gwalu gwani Äbräyim gwüjädü ngwuge'taji ndi engga gomony gwny ngwengga ngwujayanu."

⁵⁷ A Ngwüyäwüd ci, "Nga gwa'tina obana ngwüdläyü 'di tudini (50) nga be engga Äbräyimäng awa!"

⁵⁸ A je Yicu ci, "Di'didanu nggwa je ondaci ndi ari gwerre gwerre ndi aar linge Äbräyimäng, äny gwuru gwanni gwara äny gwuru."

⁵⁹ A je ngwuja'ri ngwee gäbici aar uti yo'ruralu aar mini ndi aci, a je be Yicu ändälü ngwü'tüdä kobo ngwele.

9

A Yicu u'riyi guru nono gilinginä girimü ngwäy

¹ Anni ma Yicu ji ndi ele kayalu ngwengga guru girimü ngwäy 'tu'tu lingining gu.

² A be ngwoo'ra ngwüngün otacalu aar ci nu, "Doorta, yärü gwanni gwapu yi'ral yanni yiki, gur nggee gwalla ngwüji ngwanni ngwülingiti 'di ngwülinginä girimü ngwäy?"

³ A je be Yicu ci nu, "Nginde gwä'tüdi na ngwüji ngwä'tüdi ngwanni ngwülingiti ngwuki, a be gilinginä gu no nunnu a gu yiru yidi Ngwaalu inggidini 'dunggüngün.

⁴ Anni jina lingen, yädi gu ndi ar äpüji Ngwaalinga yiru ngwanni gwükäjiny. Dilung ndo dindi da'ti da de dijü dere burni ndi ape yiru.

⁵ Anni jiny gididlä, äny gwuru buri gwudi didlä."

⁶ Anni mung gu ari nu, ngwugwonyalu gidiyängälü, ngwur'tol giluyonyo ye ngwape ngwumaji guru ngwäy.

⁷ Ngwube ci nu, "Indi ang una ngwäyanü kibüng gidi Jalum." (Ngwuja'ri ngwee gwani gwükäjäär Yibriyängä). No a gur ele ngwuni ngwäyanü no ngwo'ra 'dunu gombajidalu.

⁸ Ngwüji ngwanni ngwujacidaar le a lanni gwülingidär gwerre gwati geraci ngwüjü guy aar utalu, “Gur nggee gä'tüdi mene ge'te ge'te ganni gati jalu ngwugeraci ngwüjü guye?”

⁹ A loko ari nginde gwuru.

A loko ari, “Bäri, nginde gwä'tüdi gwo'ranning 'dogo.”

A je be gur ci nu, “Äny gwuru.”

¹⁰ Aar be otacalu aar ci, “A mine a gwuma u'ri ngwäy awa?”

¹¹ Ngwuje be ci nu, “Gur gicaar Yicu gir'tülidi gilü aar nyi maji ngwäy. Aar nyi ci indä kibüng gidi Jalum ang uni ngwäyänü. No nyi ele nyi una ngwäyänü äny gwuma be u'ri ngwäy.”

¹² Aar be ci nu, “Gur ganna ge nggee?”

Ngwuje ci, “Ndä be.”

¹³ Aar ape guru nggoo girimü ngwäy gwerre aar ge ele Ngwübärriji.

¹⁴ Gomon ganni gir'tülidi ge Yicu gilü ngwu'riyi guru ngwäy, giru ganni giru Kwo'ra tä'ril.

¹⁵ Yäy gu no a Ngwübärriji otacalu 'to ndi ari gwu'ru ngwäy awa. A je gur ci nu, “Gwumajiny gilü ngwäy, anni minyi uni ngwäyänü nyi u'ri ngwäy.”

¹⁶ A Ngwübärriji ngwoko ari, “Gur nggee ga'ti indä Ngwaalu ndi ari ga'ti mäti yobo yidi gomon Kwo'ra tä'ril.”

A be loko ari nu, “A mine awa a be diji dannu diki ärrä yi'remna yidi yiima nono giyee?” No, aar u'ridinänü gwani ngwuja'ri ngwee.

¹⁷ Gwodanalu aar gwurlada guru nono nggoo girimü ngwäy gwerre mana aar ci nu, “Nga gwaraa gwani nginde? Ndi ari ngwäy ngwunga ngwuru ngwanni ngwu'riyaar je nono.”

A je gur ci nu, “Nginde gwuru diji.”

¹⁸ Aa'tina Ngwüyäwüd ämnäcä ndi ari nginde gwürimü ngwäy gwerre gwuma be u'ri nono 'di aar ükäjidi ngwüji ngwüngün.

¹⁹ Aar je otacalu, “Giji galu giru nggee? Giru nggee ganni gara ge gilinginä girimü ngwäy? Gima mine u'ri ngwäy awa gweneno?”

²⁰ A ngwüji ngwüngün ari, “Änyängä lilingidi ndi ari giji gäri giru, na ndi ari nginde gilinginä girimü ngwäy.

²¹ A be awa ndi ari gima u'ri ngwäy, na ndi ari yäru gwuru gwanni gwu'riya ngwäy, ya'ti je lingidi. Otacalaru, nginde gwupa be gwondaji ligo'ro le lüngün.”

²² Ngwüji ngwüngün ngwaru gu no ndi ari ngwiti je yedeny ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd. Ndi ari ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ngwuge'ta ndi ari ma aar mbuji diji dere dannu dadi ondajalu ndi

ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaru yelena, da aar linyiny ngwämrä ngwegen.

²³ Yiru giyee yanni yigäbica ngwüji ngwüngün aar be ari, “Otaralaru. Nginde gwupa be.”

²⁴ O're aar urnida guru nggoo girimü ngwäy gwerre aar ci nu, “Näjä Ngwaalinga. Änyängä lilingidi ndi ari gur nggee giru diji diki.”

²⁵ Ngwuje ci nu, “Mung ke ngwu'ti ki, ya'ti nje lingidi. Yi'ral ye'te pu yilingidi nje. Äny gwuju gwürimü ngwäy a be gweneno äny gwombajidalu!”

²⁶ Aar be otacalu mana aar ci nu, “Yiru ange yanni yärrjäjä je? Gwu'riyanga ngwäy awa?”

²⁷ Ngwuje be gwä'räcänü ngwuje ci nu, “Nggwondaca je ngaa 'ti ämnä ndi 'dingini, a mine arra ma aang minä ndi 'dingini mana? Ngaa liminä 'to ndi ru ngwoo'ra ngwüngüne?”

²⁸ Aar määtä aar lo aar ci, “Nga gwuru gwanni gwuru doo'ra düngün! Änyängä liru ngwoo'ra ngwudi Müjä!”

²⁹ Nyii lilingidi ndi ari Müjä gwondaca Ngwaalu, a be gur nggee, ga'ti nyii ge lilingidi ngwaalinga ndi ari nginde gwändi ne.”

³⁰ A je gur ci nu, “Ngwuja'ri ngwuru ange ngwuru gu no gwenene! Giminy mine u'riyi ngwäy ngaa be ari ga'ta ge lingidi ngwaalinga ngwinding gu awa.

³¹ A lilingidi ndi ari Ngwaalu gwati 'ti 'dengenaca ngwüjü ngwanni gwuki, gwati 'dengenaci ngwüjü ngwanni gwati denya Ngwaalinga aar ape drü düngün.

³² Diji dere da'ti a'tur 'dinginar de ndi ari du'riya diju nono dilinginä dirimü ngwäy.

³³ Adinari gur nggee ga'ti indä Ngwaalu, ga'ti gaadi ärrä yi'ral yere.”

³⁴ A je yi'ral giyee gäbici aar ci nu, “Nga gwülinginä gwuki, a be ädini ndi ari a gwunje enggace?” Aar määtä aar linyiny aar 'tüya poor.

³⁵ A Yicu 'dingini ndi ari gima aar linyiny gima aar 'tüyi poor. Anni mung mbuji ngwuci nu, “Nga gwämnä Kiji gidi Diji dümnä?”

³⁶ A be gur ci nu, “Yäru gwani doorta, enggaciny nunnu nyi gwe änni.”

³⁷ A be Yicu ci nu, “Gwanni gwänggädängä gweneno, 'didanu gwuru nggwee gwondaja gwe.”

³⁸ Ngwube ci nu, “Äny gwämnä gwani Deleny.” Ngwukwucalu yirku ye.

³⁹ A be Yicu ari nu, “Äny gwändädi ndi ape yelena gididlä ndee nunnu gwanni gwürimü ngwäy ngwombajidalu, a lanni lombajidalu aar rimi ngwäy.”

⁴⁰ A Ngwübärriji ngwoko ngwanni ngwujaar ngwe aar 'dingini ngwari ngwuja'ri

ngwee, aar otacalu aar ci nu, "Ngwuru ange! Anyängä lirimü ngwäy 'to?"

⁴¹ A je be Yicu ci nu, "Adinari ngaa rimü ngwäy, a la'ti laadi äti keng nono gwere. A be anni arangaa gweneno ngaa lombajidalu, ke gwalu nggwo na gwujalu."

10

Yicu gwuru Doo'ra Dijaw

¹ O're a Yicu ari, "Nggwa je ondaci 'didanu, diji danni dati 'ti ändi gilängir lidi dilagany didi gi'du gidi ngwangel, ngwube 'di'rälä gidilganyala, diru du'ram dindädi ndi obe.

² A be diji danni dati äni gilängir lidi dilagany didi gi'du gidi ngwangel, diru danni diru doo'ra didi ngwangel.

³ Dati dangida gilängir igitacälü a ngwangel 'dingini yal yüngün. A ngwuje urnidi ngwüriny ngwe ngwegen ngwuje igimijä ngwuje 'tüyä poor.

⁴ Mung je 'tüyä ngwüngün 'dar, ngwuje igimijä a ngwangel gwujani, ndi ari nunnu ngwülingidi yal yüngün.

⁵ A be ngwa'ti ngwa gwujani dirnü da'ti aar lingidi. 'Didanu ngwati abri yal yidi ngwirnü ndi ari ya'ti aar je lilingidi."

⁶ Yicu gwümi'ricä ngwüjü ngwuje ondaci ngwaja'ri ngwee, aa'ti be ngwüji lingidi ndi ari Yicu gwondijaja kang.

⁷ Yäy gu no a je be Yicu ci mana nu, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari äny gwuru längir lidi ngwangel.

⁸ 'Dar lanni limadinana gwerre 'dünggüny liru ngwu'ram aar elada ndi obe a je 'ti be ngwangel 'dengenaca.

⁹ Äny gwuru längir, diji danni dati äni äny gwe, da gilängidini. A da äni gidrü da 'tüdä poor da mbuji daama.

¹⁰ Du'ram dati elada 'dogo, ndi eny yu'rimi, ngwu'rinyidi, ngwugerajalu, a be äny gwindi nunnu aar mbuji miding na aar mbuji gwanni gwujayana."

¹¹ A Yicu ari, "Äny gwuru Doo'ra danni Dijaw, a doo'ra danni dijaw dati dudiyi ligo'ro lüngün gwani ngwangel ngwüngün.

¹² Gwanni gwati iye a ngwangel ngwüngün ngwä'tüdi, gwä'tüdi nono doo'ra didi ngwangel no mung engga dimüdä ndi ila ngwugatani ngwangala mbüny ngwabri a dimüd obe ngwangel ngwe ngwuje bädiyä ki'du.

¹³ Gwanni gwati iye gwati abri ngwugatani ngwangala ndi ari nginde gwiya 'dogo, gwa'ti gi'tijä ngwangala ligor."

¹⁴ A Yicu ari, "A be äny gwuru doo'ra danni dijaw, nyi lenge ngwangala ngwüny, aar nyi ngwangel ngwüny lenge.

¹⁵ Anaku lingidäär nyi gu Papa na nyi lenge Papang, äny gwadi dudiyi ligo'ro lüny lani ü'ra ngwangelalu ngwüny.

¹⁶ Äny nggwo 'to gwäti ngwangala ngwu'ter ngwanni ngwa'ti gidilganyanu ndee ngwadi nje gu apada 'to. Nunnu 'to aar 'dingini yal yüny a nunnu aar ji ki'donga ge'te pu a doo'ra ru de'te pu.

¹⁷ Yanni yati gäbici Papa gwüny aar nyi be ämnä, yiru ndi ari äny gwududiyä ligo'ralu lüny nunnu nyi gwä'ri mana.

¹⁸ Gwere gwa'ti gwüny apada ligo'ro lüny a be lidudiyiny ligor le lüny, äny gwäti yiima ndi nyi dudiyä a nyi äti yiima ndi nyi gwä'räji. Ngwaja'ri ngwee ngwape nje ndi Papa gwüny."

¹⁹ A ngwaja'ri ngwee gäbici Ngwüyäwüüd o're aar ü'rindänü mana.

²⁰ A lonyadu ari nu, "Ngingde gwätinä di'rillä nono dati gäbici ngwondijajalu mbüny. Gwadi aang geraci ngwäni gwedang?"

²¹ A be loko ari nu, "Ngwaja'ri ngwee ngwä'tüdi ngwudi diji dätinä di'rillä nono. Diji danni dätinä di'rillä nono dätä yi-ima ndi u'riyi diji nono danni dirimü ngwäye?"

A Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelena

²² A gaji ila gidi Yirinyinä yidi Ga'ru gobo Üräjalim. Digo de diru

²³ a Yicu ji kobanu, ngwuji ndi ele kurdanu gidi Jiliman.

²⁴ A Ngwüyäwüüd o'rada nono aar ci nu, "A gwadi nje ji ndi gäbici nyii 'ti lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga 'di a jadu ru? Manari nga gwuru gwanni Gwubrutaar yelena, ondaci njalu kirtün."

²⁵ A je be Yicu gwä'räcänü ngwuje ci, "Nggwuca je gu ngaa 'ti be ämnä. Yiima yanni yati nje ärrä ngwüriny ngwe ngwudi Papa gwüny, ya ondaji gwani äny.

²⁶ A be ngaa la'ti ämnä, ndi ari ngaa lä'tüdi ngwangel ngwüny.

²⁷ Ngwangel ngwüny ngwati 'dingini yal yüny. Nje lenge, aar nyi gwujani.

²⁸ Nje ätäda miding gwudi gwur'taling, a ngwa'ti ngwa bali a'tur. A gwere gwa'ti ngwa aar nje apada kuyanü gung.

²⁹ Papa gwüny gwanni gwätädi nje, gwupana 'dar, gwa'ti gwere gwanni ngwung je apada Papang gwüny kuyanü gungün.

³⁰ Anyängä Papa gwe liru le'te pu."

A Ngwüyäwüüd minä ndi 'rinye Yicung

³¹ O're a Ngwüyäwüüd uti yo'rralu gwadi aar aci.

³² A je be Yicu ci nu, "Nggwenggaca je yi-ima yonyadu yijaw yidi Papa gwüny yindi ne ye'te ye'te yanni yadiny gu acijaji?"

³³ A be Ngwüyäwüd ci, “Nyängä lä'tüdi lading acijaji giyiima yere giyee, a be nunnu nga gwaru ngwulem ndi ari nga gwuru diji dümnä nga be ci ligo'ro lunga nga gwuru Ngwaalu.”

³⁴ A je Yicu gwä'räcänü ngwuje ci nu, “Ya'ti üllinä kitabanu galu gidi yobo ndi ari, 'Nggwuma je ci ngaa liru ngwaalo'?”

³⁵ Ma be ari licaar je 'ngwaalu' lanni läädäär je ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu a no gitab ga'ti ga kini.

³⁶ A mene gwanni gwäbrü Ngwaalu ngwuge'taji 'ter ngwuru gwüngün nunnu ngwükäjä gididlä gwadi ar be ci yäru? Ngaa larra nyi be üpäci ngwuja'ri ndi ari äny gwaru ngwulem anni ariny nu, 'Äny gwuru Giji gidi Ngwaalu.’

³⁷ Aa'ti ngaa liny ämnäci manari ngwa'ti ärrä yiima yanni yati je Papa gwüny ärrä.

³⁸ A be manari yati nje ärrä, miny 'ti ämnäcä, ämnär giyiima, nunnu ngaa lenge ngaa bebere ndi ari Papa nggwo 'dünggüny, nyi ji ndi Papa.”

³⁹ O're aar ru gwadi aar määtä ngwuje be gwanna ngwele.

⁴⁰ A Yicu o're ngwü'rü yaanu yidi dibirta didi Ordoning ngwudambu dambal ngwaalu ngwanni ngwünyinyä gu Yuwana ngwüjü giyomon yanni yima ele gwerre. Nngu ji ngenone

⁴¹ ati gu ngwüjü ilijä ngwonyadu. Aar ari, “Yuwana gwa'ti apa yiima yere, a be ngwuja'ri ngwanni ngwondajing je kur nggee, ngwäti ngwäyanü.”

⁴² Ngwaalu ngwoo, a ngwüjü ngwonyadu ämni ndi Yicu.

11

Yi'rany yidi Liyajir

¹ A be gur gani Liyajir ümü gati ji ngwaalu ngwani Bidaniya 'dunu gwudi Märiyämingä gwenggen gwe gwani Marja.

² Märiyäm nggwee gwuru gwenggen gwudi Liyajir nggwo gwundru gwüma. Gwuru gwe'te gwanni gwübäläjä Yicung yila nono gi'reny ngwü'dämi'rü yora nono yüngün ngwä'rü ngwe ngwüngün.

³ No a yera yengga rom giyoo ükäjidi ndi Yicu aar ci, “Gwani Deleny, gwanni gwati ang ämni nggwo gwüma.”

⁴ Anni ma Yicu 'dingini ngwari, “Dümdi ndee dä'tüdi didi yi'rany. Bäri, diru didi näji Ngwaalinga a nunnu a de Giji gidi Ngwaalu näjini.”

⁵ Yicu gwati ämni Marjang na Märiyäm na gwenggen gweng gwani Liyajir.

⁶ A be anni mung 'dingini ndi ari Liyajir nggwo gwüma, ngwujalu 'di ngwape yomon rom (2) ngwube ele.

⁷ Ngwube 'di'rü ngwuci ngwo'ra ngwüngün, “Di'rär aar o're Yäwüdiyä.”

⁸ A be ngwoo'ra ngwüngün ci, “Gwani Doorta, yomonau giyee ya'tina olanu, ngwüji ngwaru ngwadi ang aca yo'tr ye nga be ari ang o're ngenone mana?”

⁹ Ngwuje be gwä'räcänü ngwuje ci, “Gaji gä'tüdi 'di na rom (12) gilengen le'te po? Gwanni gwati ele lingen le gwati 'ti übidälü ndi ari gwati ombajidalu ndi ari gwati lingen lidi didlä o'rrecalu.

¹⁰ Yiru gu ndi ari gwati obalu gwanni gwati ele dilu de ndi ari gwa'ti äti buri.”

¹¹ Anni mung gu ari ngwuja'ri ngwee, ngwo're ngwuje ci, “Dimaad dege dani Liyajir dima ndri. Dadi nyi ele nyi 'ritiya.”

¹² A ngwoo'ra ngwüngün ci nu, “Gwani Doorta, manari gwundru, gwa 'di'rälü gwu'ru nono.”

¹³ Yicu gwondijaja giyi'rany yidi Liyajir a be ngwoo'ra ji ndi ari gwondijaja ndi ari gwundru a'tur.

¹⁴ A je Yicu ondacalu kibeny ngwuje ci, “Liyajir gwuma ayi.

¹⁵ Äny gwujayanu gwani nga nga ndi ari äny gwa'ti ju ngenone nunnu ngaa ämni. A be 'di'rär aar elaci ngenone.”

¹⁶ A be Tumaj gwanni gwati aar ci Dänggöl ngwuci ngwo'ra ngwudi Yicu, “Di'rär aar le ele aar le ayi gwüpäng.”

Äny gwuru 'di'rü na midü

¹⁷ Anni ma Yicu obani kündär gani Bidaniya, ngwumbuji ndi ari Liyajir gwuma aar gatu gwäti yomon kwo'rongo gidimomanu.

¹⁸ Kündär gani Bidaniya gola bränü rom Üräjälüm.

¹⁹ A ngwüjü ngwonyadu ilada ndi ombaji Marjanga je Märiyäm gwe aar je or'temaji anaku ma gu gwenggen gweng dudi.

²⁰ Anni ma Marja 'dingini ndi ari Yicu nggwo gwüdi, ngwü'tü ngwugwومانu, a be Märiyäm jalu 'dunu.

²¹ A Marja ci Yicung, “Gwani Deleny, adinari nga ji ngene, gwänggäri gwa'ti gwadi dudi.”

²² A be äny gwämnä ndi ari Ngwaalu ngwati ang 'dengenaci ngwuja'ri 'dar gwanni ngwata je bupi.

²³ A Yicu ci, “Gwanggalu gwa 'di'rälü gwumidu.”

²⁴ A Marja ari, “Äny gwülingidi ndi ari gwa ji gwa 'di'rä komon gidi 'di'rü giyi'ranyanu gidi mi'rä.”

²⁵ A Yicu ci, “Äny gwuru gwanni gwuru 'di'rü, gwanni gwadi ämni 'dünggüny mung ayi gwa midü.

²⁶ Gwanni nggwo gwumidu mung änni 'dünggüny gwa'ta be gwa ayi mana a'tur, nga gwämnä ngwuja'ri ngwee?"

²⁷ Ngwuci, "Yäy gwani Deleny, äny gwämnä ngwuja'ri ngwee ndi ari nga gwuru gwanni Gwubruaar yelenya gwuru Giji gidi Ngwaalu ganni gadi ila gididlä."

A Yicu ari

²⁸ Anni ma Marja ari no, ngwü'di'ri ngwele ngwurnidada gwenggen gwani Märüyäm gay ge'te ngwuci, "Doorta ndo ngene diminängä."

²⁹ Anni ma gu Märüyäm 'dingini no, ngwü'di'ri ngwele ndi Yicu.

³⁰ Yicu gaji nggoo gwa'ti gu na obana ngwu'dunanu gwuju na ngwaalu gwanni ngwumbuja gu Marja.

³¹ Anni ma ngwüji engga ndi ari Märüyäm gwuma 'tü didi, aar ji ndi ge'taji gwadi ele gidimomo didi gwenggen ndi ari ngenone, aar gwujani.

³² Anni ma Märüyäm obani ngenone ngwaalu gwanni ngwuju gu Yicu, ngwengga ngwadacalu yirku ye ngwuci, "Gwani Deleny, adinari nga ji ngene, gwänggäri gwa'ti gwadi dudi!"

³³ Anni ma Yicu enggada nginding gwaru, na Ngwüyäwüd gwanni ngwändädi ndi ombaji aar ari 'to, a ligi'räm ape Yicung giligor gwulleny.

³⁴ Ngwuje otacalu ngwuje ci, "Gwuma aang gatü ne gwe?"

Aar ci, "Gwani Deleny, ila ang engga ngwaalinga."

³⁵ A Yicu ari.

³⁶ A Ngwüyäwüd ondaji aar ari, "Ombajar kuni anaku ämning gu!"

³⁷ A be ngwoko ari, "Ngingde gwu'riya guru nono girimü ngwäy, gwa'ti gwadi ünnici Liyajiring ndi aye?"

'Di'riyi Liyajirng giyi'ranyanu gwumidu

³⁸ O're a ligi'räm ape Yicung giligor gwulleny, ngwele gidimomalü, ngwumbuji dimomo dimillidinä di'rämün de kiy.

³⁹ Ngwuje ci, "Äbrär di'rämünä."

A be gwenggen gwudi gur nggoo gayu gwani Marja ci, "Gwani Deleny, ngingde gwuma äti gwene yomon kwo'rongo gidimomanu gwa be 'digi'ri."

⁴⁰ A Yicu ci, "Äny gwa'ti ang ca ndi ari manari nga gwämnä, nga gwengga yiima yidi Ngwaalo?"

⁴¹ Aar äbräji di'rämünälü, a Yicu 'di'riyi ngwäy ngwombajidi kerala ngwari, "Papa nggwa ang ci yäy 'tu ndi ari nga gwu'dengenaciny.

⁴² Äny gwülingidi gu ndi ari yomon 'dar nga gwatiny 'dengenaci. A be äny gwotacangalu gwani ngwüji ngwee

ngwüdünädälä ngene nunnu aar änni ndi ari nga gwükäjäny."

⁴³ Anni mung gu ari no, ngwube urindi gwulleny ngwari, "Liyajir, 'tüdä!"

⁴⁴ A gur nggoo gayu 'tüdä ganni gige kana ngwyalu ngwugekani yoralu gipänä dired nono diru lari ngwüpäni direda ngwäyänü. A Yicu ci ngwüjü, "Gwä'dädärälü nгаа gatalu ngwele."

Aar iniji ndi 'rinye Yicung

⁴⁵ No a Ngwüyäwüd ngwonyadu gwanni ngwändädi ndi ombaji Märüyämng anni ma aar engga yi'ral yanni yima je Yicu ärrü, aar änni ndi Yicu.

⁴⁶ A be ngwoko ele aar ondaci Ngwübärrüji yi'ral ye yanni yärrü je Yicu.

⁴⁷ A be ngwur'dal gwanni ngwuru yi'ra na Ngwübärrüji o'radalu ngwämrä aar otajidalu.

Aar ari, "Yiru ange yanni yima aar je ärrü? Gur nggee nggo gapu yi'remna yidi yiima yonyadu.

⁴⁸ Manari aar gu ombaci no, ga gu ngwüjü ngwonyadu ämnädä a ngwüji ngwila ngwudi Rumang ngwunje apada gobo gege na ngwüji ken gege."

⁴⁹ A gur ge'te 'denggeganu gani Giyaba giru dir'dal dänni diru gi'ra didläyü ndoo ngwondaji ngwari, "Nгаа la'ti lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga!

⁵⁰ Nгаа la'ti lingidi ndi ari yijayana 'danggalu ndi diji ayi de'te pu ngwü'ridä ngwüjälü ndi ari a ngwüji ayi 'dar ken."

⁵¹ Ngingde gwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwe giligor lüngün, anni rung dir'dal dänni gi'ra didläyü ndoo, gwondaja yijirä ndi ari Yicu gwadi ayi gwani ü'ridä Ngwüyäwüdälü ken.

⁵² Ngwayi 'to gwani ü'ridä ngwüjälü ngwudi Ngwaalu gwanni ngwuju ngwubadalu giyen yi'ter ngwuje gwä'räjidi ki'du ge'te pu aar ru ngwe'te pu.

⁵³ No, 'tu'tu kaji nggoo aar iniji nunnu aar 'rinye.

⁵⁴ No, ati 'ti ba be Yicu elellalu no nunnu a Ngwüyäwüd engga, ngwü'di'ri ngwele kündär gani Abrayim giju gito gito ngwaalu ngwuru yilu'ri aar gu ji ngenone ngwoo'ra ngwe ngwüngün.

⁵⁵ Anni ma gaji ji gito gidi dimürä didi Yi'rinyinä yidi Dambdani yidi Ngwüyäwüd, a ngwüji ngwonyadu 'di'ri'tä ngwaalu ngwegen aar ilada ndi gä'rini Ü'räjälüm gomom ga'tina indä gidi Yi'rinyinä.

⁵⁶ Aar ji ndi minä Yicung aar o'rajidalu ngwämrä kobo aar gwe otajidala aar ari, "Nгаа laraa? Gwä'tüdi gwadi ilada giyi'rinyinä gwene a'ture?"

⁵⁷ A be ngwur'dal gwanni ngwuru yi'ra na Ngwübärrüji ondaci ngwüjü ndi ari

manari diji dere dima lenge Yicu gwe ngwaalinga, aar ila aar je ondaci aar määtä aar gwe ji guy ge.

12

*Aar bruti Yicunga yelenya Bidaniya
(Mätä 26.6-13; Murkuj 14.3-9)*

¹ Anni ma yomon diwayinalu nyärläl (6) yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani, a Yicu ila ngwaalu ngwani Bidaniya, ngwati gu Liyajir ji gwanni gwü'di'riyüng giyi'ranyanu.

² Ngenone aar gi'tiji Yicung enying gwudi yörnü. A je Marja ji ndi äpiji yiuru a be Liyajiringa ji ndi ndraci dimbürälü ngwurel ngwe Yicunga le.

³ A Märiyäm apa yila yiru gi're'reny yü'ru gijajanu yonyadu ngwiliny yicaar je nardän ngwuje bäläji Yicung yora nono ngwuje be bruti nono ngwä'ru ngwe ngwüngün. A yila ape ngwu'dunanu 'tur.

⁴ A be doo'ra düngün dani Yäwüdä Äjigäriyüti gwanni gwuma aji nggwe gwurlanu ari,

⁵ "Ange gwuru aa'ti be yila giyee 'dar illinä, aar ape ngwilinya aar ngwe gataji ngwuwaya düwä? Yonyadu gu'ru gidi yiuru didläyü."*

⁶ Nginge gwa'ti gu aru no nunnu gwati ngwuwayi inä, nggu be ari no ndi ari gwuru du'ram. Gwuru gwämätiyäär dürädä didi ngwü'riny ating je be obeda ngwoko giligo'ro lüngün.

⁷ A be Yicu ari, "Gäbücär, nginge gwügi'tinä yilalu giyee nunnu aar nje bäläji nono gomom gidi gatidi gwüny.

⁸ Ngwuwayi ngwa le ji yomon 'dar, a be a la'ti la ji yomon 'dar."

⁹ Gaji nggoo Ngwüyävüdü ngwonyadu lengeda Yicu ngwe ngwaalinga aar ila. Aar 'ti indi 'dogo gwani ngindeng, aar be ila 'to ndi ombaji Liyajiring gwanni gwuma aar 'di'riyalü giyi'ranyanu.

¹⁰ No, a ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra gege'te yi'ral nunnu aar 'rinye Liyajiring 'to,

¹¹ ndi ari yi'ral ye giyee yüngün yima gäbici Ngwüyävüdü ngwonyadu aar gwuji Yicu aar gwe ämni.

*A Yicu äni Üräjälim
(Mätä 21.1-11; Murkuj 11.1-11; Luka 19.28-40)*

¹² Biğänü nggwo, a ngwüji ngwoo ngwonyadu ngwanni ngwindädi giyi'rinyinä 'dingini ndi ari Yicu nggwo kay gwadi ilada Üräjälim.

¹³ Aar määtä aar allijaji yi'rinala yidi ngwi'di, aar elngala aar ari, "Gwortana!

Gwonjacaar gwanni gwindi ngwüriiny ngwe ngwudi Deleny!

Gwonjacaar gwanni gwuru Deleny didi Yijiräyil!"

¹⁴ A Yicu mbuji gindü'ri ganni gooko, ngwape nggu allala, anaku üllinäär gu ndi ari,

¹⁵ "Aa'ti yedeny ya ang eny gwani gera gidi Jäyün.

Lingidi ndi ari Deleny dunga ndo dindi dädi kindü'rälä ganni gooko."

¹⁶ Gwerre gwerre aa'ti ngwoo'ra ngwüngün lingidi ngwuja'ri ngwee 'dar yorto ye ngwaalinga a be anni ma aji a Yicu näjini, aar gu be lenge ndi ari ngwuja'ri ngwee 'dar ngwüllinä ngwani nginge na ndi ari yi'ral giyee yärrijäär je 'dar yani nginge.

¹⁷ Ngwüji ngwanni ngwujaar le gaji ganni giming ge urnidi Liyajiring gidimomanu ngwü'di'riyalü giyi'ranyanu gwumidu, aar ni ji ndi bädiiyi ngwuja'ralu.

¹⁸ Anni ma gu ngwüji ngwonyadu 'dingini ndi ari Yicu gwärrü yiima giyoo, aar ila ndi aar ombaji.

¹⁹ No, a be Ngwübärrüji ondajidi aar ari, "Ombajar ngwarang ngwärrär je, änggädär 'di ndi ari gwuma ngwüji gwujalanu pipi'ri'ti!"

²⁰ Ngwanni ngwindädi ndi äpiji Ngwaalinga yobo giyi'rinyinä, ngwüji ngwuju gwanu ngwuru Garany.

²¹ Ngindenga aar ila ndi Bilipuj gwudi gündär gani Bid Jäyidä ngwaalu ngwani Jälil aar otacalu aar ci, "Gwani mengga, änyängä liminä ndi engga Yicung."

²² A Bilipuj ele ndi ondaca Andrawujing. A ngindenga 'dün aar ele aar ondaca Yicung.

²³ A je Yicu gwä'räjänü ngwari, "Gaji gima ja gito ganni gadi ge Giji gidi Diji dümnä näjini.

²⁴ Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, manari gon läy gima 'ti gätinä gidiyäng ngwayi, gati gu jalu gwur'tal ngwuru läy le'te pu. Ma be ari gima gätini gidiyäng mung ayi, ga 'tüdä ga 'ri'ri ngwäy ngwonyadu.

²⁵ Gwanni gwati ämni ligo'ro lüngün ling dudiyi na gwanni gwuma dudiyi ligo'ro lüngün gididlä ndee, ling ge'talu lani midu gwudi gwur'taling.

²⁶ Gwanni gwatiny äpiji yiuru, aar nyi gwuji. A ngwaalu ngwunyi gu ji, gwanni gwuru dinäd düny gwa gu ji 'to. Gwanni gwatiny äpiji yiuru, gwa Papa gwüny näji."

A Yicu ondaji gwani yi'rany yüngün

²⁷ A Yicu o're ngwari, "Gweneno ligor gilo limi'ridinyänü, a be nggwadi araa? Gwani Papa gilängidiyiny kaji nggee?"

* 12:5 12:5 Gu'ru gidi yiuru didläyü, giru dinar küü'ri tudini tä'ril

Bäri, a be yiru 'tu giyee yanni yindädi nyi gu kaji nggee.

²⁸ Gwani Papa, näjinä ngwüriny ngwungal!"

A be dulu üllä kerala daru nu, "Ngwuminje näji a ngwunje näji mana."

²⁹ Ngwüji ngwonyadu ngwuju ngenone aar 'dingini aar ari, gere giru gim'i rinänü. A ngwoko ari gi'rr giru gwondaca.

³⁰ A Yicu ari, "Yal giyee yärräjäär je ngang je ya'ti ani äny.

³¹ Gaji giru be nggee gidi obalu ngwüji ngwudi didlä ndee! Gweneno deleny didi didlä ndee dadi aar be 'tüyi poor!

³² A be äny, manari äny gwuma äpinälü gidiyängälü nyi ällinä, linje oktani 'dar 'dunggüny."

³³ Yicu gwaru gu ngwuja'ri ngwee no nunnu ngwügingidi yi'rany yiru 'taa yanni yading je ayi.

³⁴ A ngwüji ondaji aar ari, "Yobo yidi Ngwaalu yaru nu, gwanni Gwubruaar yelena gwadi jadalü gwur'tal no awa nga be ari, 'Giji gidi Dijii dümnä ga ällinä?' Yäru gwuru gwani 'Giji gidi Dijii dümnä?'"

³⁵ A je be Yicu ci, "Nga ladi jalu buringa le gaji ga'ti olanu, ellelaar gu be ara je o'rracalu, ndi aji a dirim ila ara je üminici ngwaalinganu. Dijii danni dati ele gidirimänü, dati 'ti lingidi ndi ari ndo dindi ne.

³⁶ Ämnär be giburi anni janga buringa le, nunnu nga ru yiji yidi buri." Anni ma je gu Yicu ondaci ngwuja'ri ngwee no, ngwü'di'ri ngwuje ändädälü ngwele.

Ami'rati ämning Ngwaalu

³⁷ Yicu gwapu yi'remna yidi yiima giyee 'dar ngwäyänü ngwüji, aa'ti be ngwüji minä ndi änni 'dunggüngün.

³⁸ Nunnu a ngwuja'ri äti ngwäyänü gwanni ngwaru ngwe dijir didi Ngwaalu dani Ajaya ndi ari,

"Gwani Deleny, yäru gwuru gwanni gwuma änni ngwuja'ri ngwäri na yärüngä lanni lima je yiima yidi guy gidi Ngwaalu enggaci?"

³⁹ Yiru giyee yanni yigäbäcä je aar 'ti be ännä Ngwaalu anaku aru gu 'to dijir dani Ajaya ngwuja'ri ngwe ngwu'ter ndi ari,

⁴⁰ "Liming je rimiyi ngwäy ngwegen nunnu ma aar ombajidalu aar 'ti änggädi

na liming je 'rineye yigor yegen nunnu ma aar je ondaci, aa'ti la lenge. Manari lima 'dingini, la jo'renyana la kwodalu ling je u'riyi nono."

⁴¹ Ajaya gwondaju yijir ye ndi ari gwänggädi näjing gwudi Yicu ngwe ondajalu.

⁴² Yäy a gwe ngweleny ngwudi Ngwüyäuwd ngwonyadu änni. A je be yedeny Ngwübarrijii ndi aar aar 'täci ämningälü Ngwaalu gwegen nunnu la aar je linyinyi ngwämrä.

⁴³ Ndi ari ngdenga lati änni a je ngwüji näji ndi ari aar änni näjing Ngwaalu.

Buri gwudi änni Ngwaalu

⁴⁴ A Yicu ondaji dula ngwari, "Ma dijii änni 'dunggüny, da'ti ännä 'dunggüny jücü. Dämnä 'to 'dunggüngün gwanni gwükäjiny.

⁴⁵ Ma aar nyi engga, gwuma engga ngindeng gwanni gwükäjiny.

⁴⁶ Äny gwuru buri gwändi gididlä, nunnu aa'ti dijii danni dadi änni 'dunggüny da ji gidirimänü."

⁴⁷ Ngwari, "A be gwanni gwadi 'dingini ngwuja'ri ngwüny, aar je 'ti be 'dengenaca, ngwä'tüdi gwadi nyi otacalu. Äny gwa'ti indädi ndi otaci ngwüjalü ngwudi didlä, nggwändädi ndi nje gälängidiyi.

⁴⁸ Otacalu gwa ji gidijii danni dadiny 'donya ngwu'donya ngwuja'ri ngwüny. Ngwuja'ri ngwe ngwe'te ngwe'te ngwanni gwondaji nje, ngwuru gwanni ngwa ji ngwotaci ngwüjalü komon nggä'di gidi mi'ra.

⁴⁹ Äny gwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwere ligor le lüny. Äny gwondaja ngwuja'ri gwanni ngwucaar nyi ngwe Papa gwanni gwükäjiny na awa nje ärrä.

⁵⁰ Äny gwülingidi ndi ari ngwuja'ri ngwüngün gwanni ngwaru ngwe, ngwäti miding gwudi gwur'taling. Yäy gu no, yere 'dar yanni yati nje ondaji, yiru gi'ra ge'te ge'te yanni yicaar nyi ye Papa."

13

A Yicu uyi ngwo'ra ngwüngün yora nono

¹ Gomon giru kaji nggoo gwerre gwerre ndi gomon gidi Yi'rinyinä yidi Dambdani i'di, Yicu gwülingidi ndi ari gaji güngün gima medadi gididlä ndee gwadi be o're ndi Papa gwüngün. Anaku ämning gu ngwüjü ngwüngün gwanni ngwuju gididlä, ngwuje enggaci ämning gwüngün gwanni gwänni je gwe gwumedadu.

² Anni ma aar je gi'tijälü ladi eny digera dalu, a dijego'rr dima gu be äni giligeranu lidi Yäuwdä Äjigäriyüti gwuru giji gidi Jamaan nunnu ngwugwurlanu Yicu ngwe.

³ Yicu gwülingidi ndi ari gwätädi Papa yelena 'dar yidi yi'ralalu pipi'ri'ti na ndi ari nginde gwändi Ngwaalu na gwadi o're Ngwaalu.

⁴ No, ngwü'di'rälü kinyalu ngwügwä'dä direдалу dülläning ngwugekanalu dired de diru lari gidiriny.

⁵ Ngwube ape yaw ngwuje bäläji kon-ganu ngwuyi ngwo'ra ngwüngün yora nono ngwuje be bruti nono dired de diru lari dani digekaning dalu gidirinyanu.

⁶ Anni mung ila ndi Jamaan gwani Butruj, a Butruj ci, "Gwani Deleny, ii a gwadi nyi uyi yora nono yünü?"

⁷ A Yicu ci, "Nga gwa'ti lüngidi yi'ral yorto ye ngwaalinga giyee yärrü nje gwenene, yaji ya je be lenge gweere."

⁸ A Butruj ci, "Bäri nga gwa'ti gwuny uyi yora nono a'tur."

A Yicu ci, "Manari nggwuma ang 'ti uyu yora nono, nga gwa'ti gwäti gu'ru gere 'dünggüny."

⁹ A be Jamaan gwani Butruj ci, "Gwani Deleny, nyi 'ti uyu yora nono 'dogo, uyi ngwuy nono na gi'ra ganu 'to."

¹⁰ A Yicu ci, "Gwanni gwunu nono gwati 'ti ba be minü uning nono gwati uni yora nono 'dogo. Ngwangina ngwüngün 'dar ngwujaw nono. A ngaa lijaw nono a be ngaa la'ti gu jaw nono ku."

¹¹ Ndi ari gwülingidi ndi ari yäru gwuru gwanni gwadi gwurlanu. No ngwube ari, "Nga la'ti jaw nono ku."

¹² Anni mung medaji uying ngwo'ra ngwüngün yora nono, ngwü'di'ri ngwülläni direda düngün ngwo're ngwaalu ngwüngün ngwujalu. Ngwuje be otacalu, "Nгаа lilingidi yi'ral ye yorto ye ngwaalinga giyee yima je ärrije?"

¹³ Ngwuje ci, "Nгаа latiny ci, 'Doorta' nyii ci, 'Deleny', a yäti ngwäyänü, ndi ari äny gwuru gu.

¹⁴ A be gwenene, äny gwanni gwuru Deleny dalu nyi ru Doorta dalu, äny gwuya je yora nono, nga nga 'to oyajidar yora nono yalu.

¹⁵ Äny gwuma je enggaci gay nunnu ngaa je gu ape 'to anaku äpijä je gu.

¹⁶ Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, dinäd da'ti pana yelenya gidoorta düngün na gwanni gwükäjäär gwä'ti pana yelenya nginde gwanni gwükäjä.

¹⁷ Ngaa lima lenge ngwuja'ri ngwee manari yima je ärrü, la je be onjaci."

¹⁸ "Äny gwa'ti ondijaja 'danggalu 'dar anaku raa gu. A be äny gwondijaja ngwüji ngwanni ngwülingidi nje ngwäbrü nje. A be yiru giyee ndi ari a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu kitabanu äti ngwäyänü gwanni ngwaru nu, 'Gwanni gwemadiiny gwe kiny güny gwuminy gwe gwurlanu."

¹⁹ Ngwuje ci, "Nggwondaca je gwenene giyona ya'ti ju nunnu ma ji ma aar ji, ngaa änni ndi ari äny gwuru.

²⁰ Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, gwere gwanni gwa änni dijü dani dükäjäny, nginde gwämniny. Na gwere gwanni gwuny änni, gwämnä ngindeng gwanni gwükäjäny."

A Yäwüdä gwurlanu Yicu gwe (Mätä 26.20-25; Murkuj 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Anni ma Yicu ondaji ngwuja'ri ngwee, a ligi'rim mi'ränü giligoranu lüngün ngwondaji ngwari, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwe'te 'danggalanu gwadi nyi gwe gwurlanu."

²² A ngwoo'ra ngwüngün pinidi ngwäy ngwe nono a je gwe ngwaalu elalu ndi ari yäru gwuru 'denggenanu gwarung gwe.

²³ A doo'ra de'te dani dati Yicu änni, ndraccalu direl de gito gito,

²⁴ a Jamaan gwani Butruj ci milang ngwuci, "Otalalu ndi ari yäru gwuru ngwanni ngwarung gwe."

²⁵ A doo'ra ndra Yicung nono ngwotalu ngwuci "Gwani Deleny, yäru gwuru?"

²⁶ A Yicu gwä'räcänü ngwuci, "Nginde gwuru gwanni gwadi nyi ätäda yona giyee minje duwaji." Yäy gu no ngwuduwaji yona ngwuje ätäda Yäwüdäng gwani Äjigäriyüti giji gidi Jamaan.

²⁷ Anni ma Yäwüdä eny yona giyo no, a gu dijego'rr änanü. A Yicu ci, "Yanni yada je ärrü, ärrä je puprang."

²⁸ Aa'ti dijü dere ndi eny lüngidi ndi ari ange gwuru gwucaja gu Yicu ngwuja'ri ngwee.

²⁹ Aar be ge'taji ndi ari, anni ati Yäwüdä ru gwati määtä ngwü'rinyä, a be loko ge'taji ndi ari gwuca Yicu ngwilla ngwony aar ngwe ape yi'rinyinä ya nunnu ngwape gwoko ngwätäda ngwuwaya.

³⁰ Anni ma Yäwüdä ape yona, ngwü'tü püd. Kaji nggoo ngwaalu ngwuma gu ümnänü.

Ngwuja'ri ngwanni ngwuyang

³¹ Anni ma Yäwüdä 'tü, a Yicu ari, "Gwenene Giji gidi Dijü dümnä gadi be näjini a Ngwaalu näjini nginde gwe.

³² Ma Ngwaalu näjini nginde gwe, Ngwaalu ngwa näji Gijü 'dünggüngün a ging näji puprang."

³³ A je Yicu ci nu, "Lani yiji yünü, a ladi jalu 'dogo yomon cong, ngaa liny mini, na anaku ondaciny gu Ngwüyäwüd gwerre, nggwa je gu ondaci 'to ndi ari, ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele, ngaa la'ti la gu burni ndi ila."

³⁴ Ngwuje ci, "Nggwa je ätäda ngwuja'ri ngwuru ngwuyang ndi ari ännäjidär. Anaku ma je gu änni, no ännäjidär gu be 'to.

³⁵ Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwüji 'dar ngwa be lenge ndi ari ngaa liru ngwikirijin ngwüny, ma aang ämnäjidi."

Yicu gwondaja yijirä ndi ari gwa Butruj nyi'rini

(Mätä 26.31-35; Murkuj 14.27-31; Luka 22.31-34)

³⁶ A Butruj gwani Jamaan otacalu ngwuci, "Nga ngwadi ene gwani Deleny?"

A Yicu ci, "Ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele, nga gwa ti gwa burni ndi nyi gwuwa gwenene. A be gaji nggo a gwa ji a gwuny gwuwa."

³⁷ O're a Butruj otacalu, "Ange gwuru gwani Deleny nyi 'ti be burna ndi ang gwujani gwenene? Äny gwa dudiyi ligo'ro lüny gwani nga."

³⁸ A be Yicu ci, "'Didanu nga gwa dudiyi ligo'ro lunga gwani änye? 'Didanu nggwa ang ci, gwerre gwerre ndi gokto urri, nga gwuny nyi'rini yomonanu tä'rill!"

14

Äny gwuru gay nyi ru 'didanu na mid

¹ Ngwuje ci, "Aa'ti yigor ya je mü'ränü, gätädär ngwäyänü Ngwaalu, gätädär ngwäyänü 'dünggüny 'to.

² Ngwu'dun ndi Papa gwüny, ngwäti yimbang yonyadu. Adinari aar gu 'ti rüdi, nggwada je gu ci. Äny gwadi ele ngenone nda je gi'tijä ngwaalinga mama.

³ Na manari nggwuma ele ma je gi'tijä ngwaalinga mama, nggwa be o'ra nggwa je apani ar ji, nunnu ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji, ngaa gu ji 'to.

⁴ Ngaa lilingidi gay gidi ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele."

⁵ A Tumaj ci, "Gwani Deleny, nyii la'ti lingidi ndi ari ngaa gwadi ene, awa nyii be lenge gay?"

⁶ A be Yicu ci, "Äny gwuru gwanni gwuru gay nyi ru 'didanu na mid. Gwere gwa'ti gwanni gwa ila ndi Papa gwüny 'dogo äny gwe.

⁷ Manari ngaa lilingidiny 'didanu, ngaa la lenge Papang 'to. Gomon gidi gweneng, gwuma aang lenge gwuma aang engga."

⁸ A Bilipüj ci, "Gwani Deleny, enggaci nje Papangalu kirtün yiru yanni yimini nje."

⁹ A be Yicu ci, "Bilipüj, a liju yomon giyee 'dar yolanu nyi 'tina be lingide? Gwere gwanni gwuminy engga, gwuma engga Papang. Awa nga be ari, 'Enggaci nje Papang'?"

¹⁰ Nga gwa'ti ämnä ndi ari äny nggwo ndi Papa na Papa nggwo 'dünggünye? Ngwuja'ri ngwata je ondaci, ngwä'tüdi ngwuja'ri ngwadi ligor lüny. A be Papa ru gwanni nggwo 'dünggüny gwanni gwapu yiiru giyee.

¹¹ Ämnäciny miny ari äny nggwo ndi Papa na Papa nggwo 'dünggüny. Na ämnär 'dogo gwani inggidi gwudi yiima yanni yärrinä.

¹² Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwere gwanni gwäti ämning 'dünggüny, gwa ärrä yi'ral yanni yärrä nje. Ying je ärrä yipana giyi'ral giyee ndi ari äny gwadi ele ndi Papa.

¹³ A yere 'dar yanni yada je minä ngwüriny ngwe ngwüny yinje ärrä, nunnu a Giji näji Papang.

¹⁴ Manari ngaa lima utalu yi'ral ye yere ngwüriny ngwe ngwüny, yinje ärrä."

Yicu gwondaja Ligir'rim lanni Liju'ru

¹⁵ A je Yicu ci, "Manari ngaa lämniny, ngaa la 'dengenaci ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwuca je ngwe.

¹⁶ Na äny gwa otaci Papangalu ara je ätäädä dedere di'ter ngaa le ji giyomonalu pipi'riti.

¹⁷ Ligir'rim lanni liru 'didanu lanni lä'tüdi ladi ngwüji ngwudi didlä ämnä. Ndi ari la'ti aar änggädi aar 'ti lingidi. Ngaa be lenge, ndi ari lata le ji na ladi ji 'danggalu.

¹⁸ Nggwa 'ti gwa je gatanalu yimi'runu, äny gwa je o'ra.

¹⁹ Gito gwuru a ngwüji ngwudi didlä ngwa 'ti ba be gwuny engga a be ngaa liny engga. Ndi ari äny gwumidu na ngaa la mid 'to.

²⁰ Gomon nggone, ngaa la be lenge ndi ari äny nggwo ndi Papa gwüny, ngaa ji 'dünggüny nyi ji 'danggalu.

²¹ Gwere gwanni gwäti ngwuja'ri ngwüny ngwuje 'dengenaci, nginde gwuru gwanni gwämniny. Gwanni gwatiny ämnä gwa Papa gwüny ämnä a gwuny ämnä 'to a gwuny enggaci änying."

²² A be Yäwüdä gwu'ter (Äjigäriyüti gwä'tüdi) ci, "A be ange gwuru gwani Deleny nje be enggaci ngang nga 'ti be enggaci ngwüjü ngwudi didlä?"

²³ A je Yicu gwä'räcänü ngwari, "Gwere gwanni gwa ari gwuny ämnä, gwa 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny. Gwa Papa gwüny ämnä a äny na Papa nyii ila gwunyii le ge'te ngwu'duna ngwäri 'dünggün gwunyii le ji.

²⁴ Gwanni gwatiny 'ti ämnä, gwa'ti gwa 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny. Ngwuja'ri ngwee ngwu'dingina je ngwüny ngwä'tüdi ngwudi ligor lüny. Ngwudi Papa gwuru gwanni gwükäjiny."

²⁵ Ngwuje ci, "Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwe 'dar anni jarna ngene gididlä.

²⁶ A be dedere dani Ligir'rim lidi Ngwaalu lanni Liju'ru lanni ladi ara je Papa ükäcä ngwüriny ngwe ngwüny, liru lanni lada

je enggaci yi'ral 'dar ara je diwayiniyi yi'ralalu 'dar yanni yica je ye."

Adatalu gwudi Yicu

²⁷ A Yicu ari, "Nggwa je gätjānjī adatin-galu gwüny. Adatalu gwüny gwa je gätjānjī. Gwa'ta je ätädi nono ati gu ngwüji ngwudi didlä ätäda. Aa'ti ngaa la gäbici yigor yalu ya je mi'rānū aa'ti yedeny ya je eny.

²⁸ Ngaa li'dingininy nyi ari, 'Nggwada je gatani nyi ele a je be o'raca.' Adinari ngaa lämniny, ngaa ladi jayanu ndi ari äny nggwadi ele ndi Papa, ndi ari Papa gwupana 'dünggüny.

²⁹ Äny gwuma je be ondaci ngwuja'ri ngwe gwerre gwerre ngwa'tina ju. Ndi ari ma ji ma aar gu ru, ngaa la ämni.

³⁰ Äny gwa'ta be rüdi gwada je ondaci gwonyadu, ndi ari deleny didi didlä ndee ndo dindi. Da'ti äti yiima yere ndi aar nyi määtä.

³¹ A be nunnu a ngwüji ngwudi didlä lenge ndi ari äny gwämnä Papang na ndi ari yārri nje gu gi'ra yanni yicaar nyi ye Papa. Ilar be ar ele."

15

Dügiri danni diru 'didanu

¹ "Äny gwuru dügiri danni diru 'didanu, a Papa gwüny ru diji didi daarti.

² Gwati ü'ri'tä yi'rinalu mbüny 'dünggüny yanni yati 'ti 'ri'ru, a be yanni yati 'ri'ri, yating je branu nunnu aar 'ri'rani.

³ Nga nga lima je ju'riyi nono ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwuma je ngwe ci.

⁴ Mätinälü 'dünggüny äny gwa mätinälü 'danggalu. Gi'rina gere ga'ti gati 'ri'ri gwu'ren, mung 'ti mätinälü gidügiri, no ngaa, la'ti la 'ri'ri manari ngaa lima 'ti mätinälü dünggüny.

⁵ Äny gwuru dügiri ngaa liru yi'rina yidi dügiri, manari diji dima mätinälü 'dünggüny na minyi mätinälü 'dünggüny, nginde da 'ri'ri yuula yonyadu. Manari ngaa lima 'ti mätinälü 'dünggüny, ngaa la'ti la burni ndi ärrī yi'ral yere.

⁶ Manari gwere gwuma 'ti mätinälü dünggüny, gwa ru nono gi'rina ganni gägätinä mbüny ngwundi. Yanni yiru gu no yati aar je utalu aar je gatu giligä aar u'di.

⁷ Manari ngaa lima mätinälü 'dünggüny, ara je gu ngwuja'ri ngwüny mätinälü, utar yalu yanni ya je mini na ya je ärriji.

⁸ Yiru giyee yani näji gwudi Papa gwüny ndi ari, ngaa 'ri'ri yuula yonyadu ngaa inggidi yigo'ro yalu ndi ari ngaa liru ngwikirijin ngwüny."

⁹ Ngwuje ci, "Anaku ämnär nyi gu Papa gwüny, äny gwämnä je gu 'to. Gwenene mätinär bälü ndi ämni gwüny.

¹⁰ Manari ngaa lima 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny ngwanni ngwuca je ngwe, ngaa la mätinälü ndi ämni gwüny nono anaku 'dengenaci nyi gu ngwuja'ri ngwanni ngwucaar nyi ngwe Papa gwüny nyi mätinälü ndi ämni gwüny.

¹¹ Äny gwuma je ondaci ngwuja'ri ngwee ndi ari a jayanu gwüny ji 'danggalu na jayanu mbuti."

¹² Ngwuje ci, "Ngwuja'ri ngwüny ngwuru ngwee ndi ari, ämnäjidär anaku ma je gu ämni.

¹³ Ämni gwanni gwupana gu'ru gwuru nggwee ndi ari ngwügäbici diju ngwuduyi ligo'ro lüngün gwani ngwumaad ngwüny.

¹⁴ Ngaa liru ngwumaad ngwüny, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe.

¹⁵ Äny gwa'ti ba be gwa je ci ngwinäd ndi ari dinäd dati 'ti lingidi yiru yidi deleny düngün. A be manni äny gwa je ci ngaa ru ngwumaad ngwüny. Ndi ari ngwuja'ralu 'dar ngwanni ngwenggacaar nje Papa gwüny, ngwuma je enggacalu 'dar.

¹⁶ Ngaa lä'tüdi lurnidiny, äny gwuru gwurnida je nga je äbri ndi ari ngaa ele ngaa 'ri'ri yuula yanni ya'ti ya medadi. No Papa gwüny gwa je be ätäda ngwuja'ri ngwanni ngwa je mini ngwüri nyi ngwe ngwüny.

¹⁷ Ngwuja'ri ngwüny ngwuru ngwee ndi ari, ämnäjidär."

A ngwo'ra ke ngwüji ngwäy ngwudi didlä

¹⁸ A Yicu ari, "Manari ngaa lima ke ngwüji ngwudi didlä ngwäy, lingidär ndi ari liki nje ngwäy gwerre gwerre.

¹⁹ Adinari ngaa ru lidi didlä, ngwüji ngwudi didlä ngwada je ämni. Ngaa lä'tüdi lidi didlä. Äny gwurnida je 'dogo ngwüjänu ngwudi didlä. No, yiru yanni yigäbicä ngwüji ngwudi didlä ara je be ke ngwäy.

²⁰ Diwayinar ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe, 'Dinäd da'ti pana yelena gideleny düngün.' Manari liminy übinälü, la je gu übinälü 'to. Manari li'dengenaca ngwuja'ri ngwüny, la je 'dengenaci ngwuja'ri ngwalu 'to.

²¹ Ngindenga la je gu ärrī ngwuja'ri ngwee no 'dar gwani ngwüri nyi ngwüny. Ndi ari ngindenga la'ti lingidi ngindeng gwanni gwükäjäny.

²² Adinari äny gwuma 'ti indī nje ondaci, ya'ti yaadi aar je äti nono yere yanni yiki.

A be gwenene, ngindenga la'ti äti 'tüy'ing yigo'ro ndi ke gwegen.

²³ Gwanni gwati nyi ke ngwäy gwati Papa gwüny ke ngwäy 'to.

²⁴ Adinari äny gwuma 'ti ärrü yi'ral yere 'dengenanu yanni ya'ti je äjji dere ärrü, laadi gu be ari ndi ari la'ti ki. A be gwenene ngindenga länggädi yiima giyee nje be ke ngwäy a je Papa gwüny ke ngwäy.

²⁵ A be yiru gu no nunnu aar mbuti yanni yaru ye yobo yegen ndi ari, 'Liki nje ngwäy a'tur.'

²⁶ Ngwuje be ci, "Ma ji manari dedere dima ila danni dadi nyi ükäjä ndi Papa, Lig'i'rim lanni liru 'didanu ladi 'tädä ndi Papa, liru lanni lada je enggaci ngwuja'ri gwani äny.

²⁷ A nga nga 'to ngaa linggidi ngwuja'ri ngwani äny ndi ari ngaa liru lanni liju nyii le 'tu'tu anaku 'di'riny gwälü yiiru ye yüny."

16

¹ A je Yicu ci, "Nggwondaca je ngwuja'ri ngwe 'dar ndi ari aa'ti ngaa la dudi ngwaalu ngwere.

² Ngindenga la je linyni la je 'tüyi poor ki'du gidi ngwämra 'a did ndi ari gaji ga ji gila ganni gadi ara je ge 'rinye aar be ge'taji ndi ari gilo ndi äpiji Ngwaalinga yiiru.

³ Ngindenga la ärrü yi'ral giyee ndi ari ngindenga la'ti linggidi Papang gwüny aar nyi 'ti linggidi.

⁴ Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwee nunnu ma ji manari gaji gima ila ganni gadi aar ge ärrini, ngaa lenge ndi ari äny gwuma madini nggwuma je girinya. Äny gwa'ta je ondaca ngwuja'ri ngwee 'tu'tu gwerre ndi ari a liju."

Yiiru yidi Lig'i'rim lanni Liju'ru

⁵ A je Yicu ci, "A be gwenene äny gwadi o'raci ngindeng gwanni gwükäjäny. Gwere gwa'ti gwotacinjalu ndi ari äny gwadi ene.

⁶ Anni ma je ondaci ngwuja'ri ngwee, runi gwuma je ji giyigoranu gwupa.

⁷ A be äny gwa je ondaci 'didanu ndi ari yijayana ndi nyi ele manari äny gwuma 'ti indä, dedere da'ti dila, ma be ari äny gwuma ele, da je be ükäcä.

⁸ Ma be ari dima ila, da be enggaci ngwüjü ngwudi didlä yi'ral yegen yanni yiki, na ngwuje enggaci yanni yidünälü na ngwuje enggaci yani obalu.

⁹ A be yanni yiki, yiru ndi ari ngwüjü ngwa'ti ämnä 'dünggüny

¹⁰ a be yanni yani dünälü, äny gwadi o'raci Papang ngaa la'ti ba be liny engga.

¹¹ Na yanni yani obalu, ndi ari deleny didi didlä ndee ndo dima aar de obalu."

¹² Ngwuje ci, "Äny gwäti ngwuja'ri ngwonyadu ngwüminä nda je ondaci. A be ngaa ya'ti ya je määtä giyee 'dar.

¹³ A be manari Lig'i'rim lima ila lanni liru 'didanu, la je be üktini kay gidi ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwuru 'didanu. Ndi ari lä'tüdi ladi ondaji ligo'ro le lüngün, a be ladi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwading je 'dingina. Ara je enggaci ndi ari yiru ange yanni yadi ji gweere.

¹⁴ Nginde gwuny näji ndi ari nginde ying je apa yüny yanni yadi nyi ye ari ara je ondaci.

¹⁵ 'Dar yidi Papa, yüny yiru. Yiru yanni yigäbiciny nyi be ari Lig'i'rim ladi apa ngwuja'ri 'dünggüny ara je be enggaci."

¹⁶ Ngwuje ci, "Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga, a gito gwuru ngaa la o're liny engga."

Runi gwuma ru jayanu

¹⁷ Ngwoo'ra ngwoko ngwüngün utalu aar ari, "Yiru ange yarung ye yani, 'Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga a gito gwuru ngaa la o're liny engga,' na 'Nunnu äny gwadi ele ndi Papa gwüny?'"

¹⁸ Aar gu ji ndi gwä'r'i'täjänü ndi ari, "Yiru ange giyee yondajung je yani, 'A gito gwuru?' Ngwuja'ri ngwee ngwa'ti ar je linggidi."

¹⁹ A Yicu lenge giyigoranu yegen ndi ari gwadi aar otacalu ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwuje be ci, "Ngaa lotajidalu ngwuja'ri ngwee ngwuru nyi ngwe ngwani ange ndi ari, 'Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga a gito gwuru ngaa la o're liny engga?'"

²⁰ Nggwa je ondaci 'didanu, ngaa la ari ngaa la runi a be ngwüjü ngwudi didlä ngwa jayanu. Ngaa la runi a be runi gwalu gwa gwurli gwa ru jayanu.

²¹ Ma 'tina daw lingiti, dati yajima enyanu ndi ari gaji güngün gima ila. A be ma ji mung lingeta, dati dodani yajima yanni yitänü ngwujayanu ndi ari giji gima lingini gididlä.

²² Yiru gu 'to no 'danggalu, gwenene ngaa la runi a be nggwa je engga mana ngaa la jayanu a gwere gwa'ti gwa je apada jayinganu gwalu.

²³ Gomon nggone, ngaa la'ta be liny otacalu yi'ral ye yere. Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari Papa gwüny gwa je ätäda yi'ral yere 'dar yanni ya je mini ngwüriiny ngwe ngwüny.

²⁴ Ngaa la'tina 'di kaji nggee, utalu yi'ral ye yere ngwüriiny ngwe ngwüny. Utaralu la je ätäda a jayanu gwalu gwa mbuti."

Dami didläyü

²⁵ Ngwuje ci, "Äny gwümi'ricä je ngwuja'ri ngwe giyi'ral giyee. A be gaji ga ji

gila nggwa je ondocalu kibeny Papa gwe, nggwa'ti gwa je mi'rici ngwuja'ri.

²⁶ Gomon nggä'di, ngaa la utalu ngwüri'ny ngwe ngwüny. Äny gwa'ti aru ndi ari nggwotaci Papangalu gwani nga nga.

²⁷ Bäri Papa nginde giligo'ro lüngün gwata je ämni nunnu ngaa liminy ämni na ngaa lima ämni ndi ari äny gwü'tüdi 'dünggüngün.

²⁸ Äny gwü'tüdi ndi Papa nyi üllä gididlä na nggwadi be gatani didläyü nyi o'raci Papang."

²⁹ A be ngwoo'ra ngwüngün ci, "Nga gwenene gwuma ondajalu kibeny nga gwa'ti nje ba be mi'ricä ngwuja'ri.

³⁰ Gwenene nyängä lima lenge ndi ari nga gwülingidi ngwuja'ralu 'dar, nga gwa'ti minä ndi aar ang diji otacalu. No yiminje gäbici nyängä lima ämni ndi ari nga gwüdi Ngwaalu."

³¹ A je be Yicu ci, "Ngaa lima be ämnälü gwodane?"

³² A be gaji nggo gindi, a gima ila gweneno ndi ari ngaa la badalu, diji da ele 'dunu 'dünggüngün. Ngaa liny gatanalu jücü. A be äny gwä'tüdi jücü, änyängä gilo Papa gwe gwüny."

³³ Ngwuje ci, "Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwee 'dar nunnu ngaa adatalu 'dünggüny, ndi ari ngaa gididlä, ngaa la mbuji yi'rendenyä, a be or'temajar ndi ari äny gwuma dami didläyü!"

17

A Yicu otaci Papangalu gwani näji gwüngün

¹ Anni ma Yicu medaji ngwuja'ri ngwee, ngwü'di'riyi ngwäy ngwombajidi kerala ngwari, "Papa, gaji gima be ila, näjä Gijü gunga nunnu aar ang Giji gunga näji.

² Ndi ari gima ang ätäda yelenya ngwüjälä 'dar, nunnu ngwätädä ngwüjü gwanni ngwuma je ätäda miding gwudi gwur'taling.

³ A gwenene midi nggwee gwudi gwur'taling, gwuru ndi ari aar aang lenge ndi ari nga gwuru 'dogo Ngwaalu gwanni ngwuru 'didanu na aar lenge Yicu Kiritung gwanni gwükängä.

⁴ Äny gwuma ang näji ngene gidiyängälü, medaji gwe yiuru yanni yätädi nje nje ärrä.

⁵ Näjiny be gwenene ngwäyanü ngwunga gwani Papa, näji gwe gwanni gwäti nda gwele gwerre ndi didlä ji."

A Yicu otaci Papangalu gwani ngwoo'ra ngwüngün

⁶ Ngwuci, "Lanni lätädi nje ngwüjänü ngwudi didlä, lima je enggaci liru lunga

gwele nje be ätäda a lima 'dengenaci ngwuja'ri ngwunga.

⁷ Gweneno ngindenga lima lenge ndi ari yi'ral 'dar yanni yätädi nje, yindi 'dunggunga.

⁸ Ndi ari liminje enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwätädi nje ngwuma aar je ämni. Na lima gu lenge 'didanu ndi ari äny gwü'tüdi 'dunggunga, a lima ämni ndi ari nga gwuru gwükäjiny.

⁹ Äny gwotacangalu gwani ngindenga, äny gwa'ti ang otacalu ngwüji ngwudi didlä, a be äny gwotacangalu ngwüji ngwanni ngwätädi nje, ndi ari ngwunga ngwuru.

¹⁰ Yere 'dar yüny, yunga yiru, na yere yunga 'dar yüny yiru. A nggwuma näjini ngindenga le.

¹¹ Gito gwuru nggwa'ta be gwa ji gididlä a be ngindenga la ji gididlä, a nggwadi ila 'dunggunga. Gwani Papa gwanni Gwuju'ru, rimiti je yiima ye yidi ngwüri'ny ngwunga, ngwüri'ny gwanni ngwätädi nje nunnu aar ru le'te pu, anaku ru nda gu le'te pu.

¹² Anni jiny le, lati nje rime nje gu etadi ngwüri'ny ngwe ngwunga gwanni ngwätädi nje, gwere gwa'ti gwuma dudi ngwube ru gwe'te pu gwudi yi'rany, ndi ari yanni yüllinä kitabanu aar mbuti.

¹³ A be gwenene äny gwadi ila 'dunggunga, nyi be ondaji ngwuja'ri ngwee äny nggwona ngene gididlä ndi ari a je gu jayanu gwüny onjadala.

¹⁴ Liminje enggaci ngwuja'ri ngwunga lima be ke ngwüjü ngwäy ngwudi didlä, ndi ari ngindenga lä'tüdi lidi didlä anaku aa'ti nyi gu rüdi gwudi didlä.

¹⁵ Otacalu gwüny gwa'ti ani nunnu nga je 'tüyü gididlä, a be nunnu nga je gu etadi gidijego'rr.

¹⁶ Ngindenga lä'tüdi ngwüji ngwudi didlä, anaku aa'ti nyi gu rüdi gwudi didlä.

¹⁷ Ju'riya je 'didanu gwe, ngwuja'ri ngwunga ngwuru gwanni ngwuru 'didanu.

¹⁸ Anaku ükäjiny gu gididlä, liminje ükäji 'to gididlä.

¹⁹ Gwanni ngindenga, äny gwäbrinä nunnu a ngindenga 'to aar äbrini 'didanu."

A Yicu otaci Papangalu gwani ngwükirijin 'dar

²⁰ Ngwari, "Otcacalu gwüny gwa'ti ani ngindenga 'dogo jücü, äny gwotacangalu 'to ngwüji gwanni ngwadi ämni 'dünggüny ngwuja'ri ngwe ngwegen.

²¹ Ndi ari 'dar, aar ru le'te pu gwani Papa, anaku ja gu 'dünggüny nyi ji 'dunggunga. Ngindenga 'to aar ru le'te pu 'dengge, nunnu a ngwüji ngwudi didlä ämni ndi ari nga gwükäjiny.

²² Liminje ätädä näjing gwanni gwätädiny ndi ari aar ru le'te pu anaku ru nda gu le'te pu.

²³ Äny nggwo 'denggegen, nga ji 'dünggüny. Gäbicä je aar gekajidi aar ru le'te pu aar gäbicä ngwüjü ngwudi didlä aar lenge ndi ari nga gwükäjäny na ndi ari lämnä je anaku ämniny gu."

²⁴ Ngwari, "Gwani Papa, limini nje lanni liminje ätädä nyii le ji ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji, aar engga näjing gwüny gwanni gwätädiny, ndi ari nga gwämniny 'tu'tu didlä da'tina ju.

²⁵ Gwani Papa gwanni gwüdünälü, ngwüji ngwudi didlä ngwa'ti ang lingidi, a be nggwülingidängä, a gilee lüny lima lenge ndi ari nga gwuru gwükäjäny.

²⁶ Liminje enggaci ngang, na la o're linje enggaci mana, nunnu änni gwanni gwämniny gwe ngwui 'denggenanu a äny nyi ji 'denggenanu."

18

Aar määtä Yicung

(Mätä 26.47-56; Murkuj 14.43-50; Luka 22.47-53)

¹ Anni ma Yicu medaji otacing Ngwaalin-galu, aar 'di'ri ngwoo'ra ngwe ngwüngün aar dambu Gülä gidi Kidroning. Dambal ngenone, daarti diju gu didi ngwüminiti aar gu äni ngwoo'ra ngwe ngwüngün.

² A be nggwo gwani Yäwüdä gwanni gwuma gwurlanu Yicu gwe, gwülingidi ngwaalinga ngwoo ndi ari Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün lati gu jalu pid pid.

³ No a Yäwüdä ila gidaartanu ngwoktana gi'du gidi gwu'tulu na ngwangida ngwudi gobo ngwükäjä je ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na Ngwübarrijl. Aar ila ligä länu yü'ri ye, ngwamba na yiiri.

⁴ Yilingidi je Yicu 'dar ndi ari yiru ange yanni yadi ji 'dünggüngün. Ngwü'tü ngwuje otacalu, "Yäru gwuru gwanni gwüminängää?"

⁵ Aar ci, "Yicu gwudi Najrang."

A je Yicu ci, "Äny gwuru nggwee." A Yäwüdä nggwo gwuming ge gwurlanu gwuju gwüdünädäär le.

⁶ Anni ma Yicu ari, "Äny gwuru nggwee," ngindenga aar o'rada giluru aar ir'di gidiyängälü.

⁷ Ngwo're ngwuje otacalu mana, "Yäru gwuru gwanni gwüminängää?"

Aar ci, "Yicu gwudi Najrang."

⁸ A je Yicu ci, "Äny gwuca je äny gwuru nggwee." Ngwuje ci, "Manari ngaa limininy, gäbicär je gilee aar ele."

⁹ Yi'ral giyee yiju nunnu a ngwuja'ri äti ngwäyänü ngwanni ngwaru ngwe ndi

ari, "Lanni lätädi nje, gwuminy 'ti dudiya gwere."

¹⁰ A Jamaan gwani Butruj gwäti galala ngwugwalli ngge mi'ri dinädä didi dir'dal danni diru gi'ra ngwü'ridä länlü lidi gaama. (Dinäd ndo dani Malgaj.)

¹¹ A Yicu girinya Butrujing ngwuci, "Gwä'räjä galala käl güngün. Äny gwa'ti gwa iyi dirbä danni datädäär nyi Papa?"

Aar ele Yicu gwe ndi Ananiya

¹² A gwu'tulu gurnga le giru gi'ra gegen na ngwangida ngwudi gobo ngwanni ngwükäjä je ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd määtä Yicung. Aar giki

¹³ aar ape aar gwe ele gwerre gwerre ndi Ananiya gwanni gwuru dünä ndi Giyaba gwuru dir'dal diru gi'ra didläyü ndoo.

¹⁴ Giyaba gwuru gwanni gwülädi Ngwüyäwüd ndi ari yijayana ndi diji de'te pu ayi ngwü'ridä ngwüjälü.

A Butruj nyi'rini Yicung

(Mätä 26.69-70; Murkuj 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ A Jamaan gwani Butruj na doo'ra de'te mana gwujani Yicung. Ndi ari dilingidi dir'dal danni diru gi'ra aar äni Yicunga le kubanu gidi dir'dal ndo diru gi'ra.

¹⁶ A be Butruj dünä gilängir poor. A doo'ra ndoo dindär Butruj gwe dilingidi dir'dal danni diru gi'ra, kwodalu ngwondaci dinädä danni diru gera danni etadu gilängir, aar gäbicä Butrujing ngwäni.

¹⁷ A dinäd diru gera gilängir otacalu ngwuci, "Nga gwa'ti mene rüdi gwe'te ngwoo'ranu ngwüngün. A gwä'tüde?"

A Butruj ci, "Äny gwä'tüdi."

¹⁸ Gaji nggoo dirun dijilü a ngwinäd ngwangidanga le ngwudi gobo ngwükäjä je Ngwüyäwüd aar muji ligä aar gu ji a Butruj 'to aar le ji ndi ji ligälü.

A dir'dal danni diru gi'ra otaci Yicung-galu

(Mätä 26.59-66; Murkuj 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Kaji nggoo a dir'dal danni diru gi'ra otaci Yicungalu gwani ngwoo'ra ngwüngün na ngwuja'ri ngwanni ngwat-ing je enggaci ngwüjü.

²⁰ A Yicu ci, "Äny gwondaca ngwüjü ngwudi didlä gilingenalu. Äny gwati ji giy-omon 'dar ndi enggaci ngwüjü ngwämrä na kobo ganni gati gu Ngwüyäwüd o'rajidalu gwüpäng. Nggwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwere yu'rini.

²¹ Nga be arra miny otacalu? Otaca jalu lanni li'dingininy. Ngindenga 'didanu lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwondaji nje."

²² Anni ma gu Yicu ari no, a dangida de'te mi'ri ngwäyänü tired ngwuci, "Nga gwarra a gu be ondaci dir'dala diru gi'ra no."

²³ A Yicu ci, "Manari äny gwabingu ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwuki, ingida je, ma be ari ngwabingu nje ngwanni ngwäti ngwäyänü, nga be arra miny mi'ri?"

²⁴ A be Anan gwanni gwuru dir'dal danni diru gi'ra ape ngwudinga gwugekanalu ndi Giyaba gwanni gwuru dir'dal danni diru gi'ra.

²⁵ Anni ma Jamaan ji ndi ji giligä, aar otacalu aar ci, "Nga gwuru gwe'te ngwoo'ranu ngwüngüne? A gwä'tüde?"

A Butruj nyi'rini ngwari, "Äny gwa'tüdi."

²⁶ A dinäd de'te ngwinädänü ngwudi dir'dal danni diru gi'ra dätaär gilinge dinäd de danni dü'ridädi Butruj länälü, ngwianu ngwuci, "Äny gwa'ta je änggädi ngaa liju Yicunga le gidaartanu didi ngwüminite?"

²⁷ O're a Butruj nyi'rini ngwari gwä'tüdi. Kaji nggoo a gokto urra!

Aar ele Yicu gwe ndi Bilatij

(Mätä 27.1-2,11-14; Murkuj 15.1-5; Luka 23.1-5)

²⁸ Aar 'di'ri aar ape Yicung ndi Giyaba aar gwe ele ngwu'dun ngwudi yeleny gideleeny didi Rumang. Gwapaar dilu danu a Ngwüyävüd 'donya ndi äni ngwu'dun ngwudi yeleny ndi ari aa'ti la rngi nono gwani yobo yegen nunnu aar jayi nono aar ele ndi eny Giyi'rinyinä yidi Dambdani.

²⁹ No a deleny dani Bilatij 'tüdä ngwuje otacalu ndi ari, "Yi'ral yiru ange yanni yärrä je diji ndee?"

³⁰ Aar ci, "Adinari da'ti ärrü yi'ral yere, da'ti dadi ar ang äpijä!"

³¹ A je be Bilatij ci, "Apar be ngaa gu pädä yelenya anaku aru gu ngwuja'ri ngwudi yobo yalu."

Aar ci, "Änyängä la'ti äti yelenya yanni yadi nje gäbici nyii 'rinye diju ndee."

³² Ngwuja'ri ngwee ngwärrinä nunnu aar mbuti yanni yaru ye Yicu ngwinggidi ndi ari gwadi ele ndi ayi awa.

³³ A Bilatij äni gidrü ngwurnida Yicung ngwotacalu ngwuci, "Nga gwuru Deleny didi Ngwüyävüde?"

³⁴ A Yicu ci, "Ngwuja'ri ngwee ngwunga ngwuru gwalla ngwüji ngwuru ngwuca gu?"

³⁵ A be Bilatij ci, "Äny gwuru gülü gidi Ngwüyävüde? Ngwüji ngwalu na ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny ngwalu ngwuru ngwäpijiny ngang. Yiru ange yanni yärrä je?"

³⁶ A Yicu ci, "Yeleny yünü yä'tüdi yidi didlä ndee, adinari a yeleny yünü ru yidi didlä ndee, ngwüji ngwünü ngwadi dugidi nunnu aa'ti ngweleny ngwudi Ngwüyävüd ngwünü määtä. A be gwenene yeleny yünü yiru yidi ngwaaalu ngwu'ter."

³⁷ A Bilatij otacalu ngwuci, "A be nga gwuru delenye?"

Ngwube ci, "Nga gwätiyä ngwuja'ri ngwäyänü ndi ari äny gwuru deleny. 'Didanu yiru giyee yanni yigäbici nyi'la nyi lingini gididlä nunnu nyi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu. Ngwüji ngwanni ngwugwuja 'didanung, ngwatiny geraji läni."

³⁸ A Bilatij ci, "Yiru ange yanni yiru 'didanu?" Yi'ral ye giyee, ngwü'tüdä mana ngwuci Ngwüyävüd nu, "Äny gwa'ti mbojaja guru nggee yi'ral nono yere yadi nyi gu gekaji.

³⁹ A be yiru gidimürä dalu Giyi'rinyinä yidi Dambdani ndi ari äny gwata je gwä'däcä dijälü de'te pu gididlä danni diminängä nda je gwä'däcälü. A be gwenene, ngaa liminä nda je gwä'däcä yärungälü, nga je gwä'däcä 'Delenyalu didi Ngwüyävüde?"

⁴⁰ Aar ürri dula 'dar aar ari, "Bäri, aa'ti gwa ang gwä'dädälü! Gwä'däci nje Barabajangalul!" (Barabaj gwünyürtijä ngwelenyanu ngwuru du'ram.)

19

A Ngwüyävüd 'tüyi ngwuja'ri aar 'rinye Yicung

¹ A deleny dani Bilatij ape Yicung aar pi lalal le.

² A gwu'tulu kwoy ngwügä dir'ta aar je giki Yicung ki'ra. Aar ape direda duri aar ülläci.

³ Aar elada o're elada mana aar picälü yora ye aar ari, "Agannar delenya didi Ngwüyävüd?" Aar pi ngwäyänü.

⁴ O're mana a deleny dani Bilatij 'tüdä ngwuci Ngwüyävüd nu, "Äny gwada je 'tücä ngdeng ngu je enggaci ndi ari gwa'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere yanni yadi nyi gu gekaji."

⁵ Anni ma aar 'tüyä Yicung gwugenna ngwügä ki'ra na direda duri, a je deleny dani Bilatij ci, "Nginde gwuru nggwee!"

⁶ No, anni ma ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwangida ngwegen engga, aar ürri dula ari, "Pädi kü'ri! Pädi kü'ri!" A je be Bilatij ci, "Apar nga nga ngaa pä kü'ri. Äny gwa'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere yadi nyi gu gekaji."

⁷ A Ngwüyävüd mi'rinalü ndar aar ari, "Änyängä läti yobo yäri a yobo yaru nu

nginde gwa ayi. Ndi ari nginde gwuca ligo'ro lüngün gwuru Giji gidi Ngwaalu."

⁸ Anni ma gu Bilatij 'dingini ngwuja'ri ngwee no, a yedeny itani.

⁹ Ngwo're gidrü ngwu'dun ngwudi yeleny ngwotaci Yicungalu ngwuci, "Nga gwindi ne gwe?" A Yicu gwugwundi ngwu'ti ondaca.

¹⁰ A Bilatij ci, "Nga gwu'donya ndiny ondaci?" Ngwuci, "Nga gwa'ti lingidi ndi ari äny gwäti yelenya ndi ang gatalu nyi äti yelenya ndi ang pä kü're?"

¹¹ A be Yicu ci, "Nga gwa'ti gwaadi äti yelenya yere a'tur 'dünggüny adinari aar je 'ti ätädi kerala. A gu no, gwanni gwapeny aar nyi ätäda ngang, gwuru gwanni gwärrä yi'ral yanni yikana."

Aar obalu ndi ari a Yicu ayi

¹² 'Tu'tu kaji nggoo, ati Bilatij minä ndi gata Yicungalu, a be Ngwüyäwüd 'donya aar ürri dula aar ci, "Manari nga gwuma gatu guralu nggee ngwele, nga gwä'tüdi dimaad didi Gayijar deleny didi Rumang. Ndi ari gwere gwanni gwaru gwuru deleny, gwuru güwän gidi Gayijar deleny didi Rumang."

¹³ Anni ma Bilatij 'dingini ngwuja'ri ngwee, ngwü'tüyä Yicung poor, ngwujalu gididu'rala didi yeleny ngwaalu ngwucaar je ngwur'da ngwujalu mi'der a ngwani, "Jäbätä" Yibriyängä.

¹⁴ Komon nggoo giru gidi Ja'rimani gwudi Ngwüyäwüd giyomon yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani lingen le lidünälä.

A Bilatij ci Ngwüyäwüd "Deleny dalu diru ndee."

¹⁵ Aar be 'donya aar ürri dula aar ari, "Apa! Apa! Pädi kü'ri." A je Bilatij otacalu, "Ii a je 'rinyiji delenya dalu?" A ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny ci, "Änyängä la'ti äti delenya dere, deleny däri dani Gayijar diru 'dogo de'te pu didi Rumang."

¹⁶ Gwodanalü a je Bilatij ätäda Yicung nunnu aar pä kü'ri.

Aar pä Yicung kü'rälä gimamindanu

(Mätä 27.32-44; Murkuj 15.21-32; Luka 23.26-43)

¹⁷ No a gwu'tulu ape Yicung ngwüpini güü'ri güngün aar ele ngwaalu ngwani guya gidi gi'ra gidi dji, (aar ani Jüljüjä Yibriyängä).

¹⁸ Ngeneno aar gu pä kü'rälä ngwu'raminga le rom. De'te aar päda kuyala gidi gängir na de'te kuyala gidi gaama. Aar be pä ngindeng gidiliganu.

¹⁹ A Bilatij ulli ngwuja'ri ngwuje mi'rä kü'ri ngwaru nu, YICU GWUDI NAJRANG DELENY DIDI NGWÜYÄWÜD.

²⁰ Ngwüyäwüd ngwonyadu aar uli ngwuja'ri ngwee ngwüllinä ngwullaar je Yibriyängä, a Lätiniyängä na Yigirigiyängä. Ndi ari ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu Yicu kü'ri, ngwa'ti olanu kündär.

²¹ A be ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny 'donya aar ci Bilatijing, "Nga 'ti ulla, 'Deleny didi Ngwüyäwüd," A be ndi ari gur ngwee giru garu giru deleny didi Ngwüyäwüd."

²² A je Bilatij ci, "Yanni yiminje ulli, yiminje ulli."

²³ Anni ma gwu'tulunga pä Yicung kü'ri, aar ape ngwureda ngwüngün aar je ge'te gu'ranu kwo'rongo ati dji ape gu'ru ge'te ngwube jalu didi ngwanginu düg'rinä laranu le'te pu 'tu'tu ki'ra 'di ngwobani koralu.

²⁴ Aar ape aar ari, "Aa'ti da ar diritanu. Gäbicär ar gatu yi'ru yäru gwuru gwanni gwadi ape."

Ngwuja'ri ngwee ngwujalu nunnu yanni yüllinä gwerre kitabanu gidi Ngwaalu, aar mbuti ndi ari, "Lapu ngwureda ngwüny aar je genatanu aar gatu yi'ru ngwured ngwüny." No yiru giyee yanni yäri je gwu'tulu.

²⁵ A nanni gwudi Yicu düni gito gito ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu Yicung kü'ri na gwengen gwudi Märiyäm gwuru gera na Märiyäm gwuru daw didi gur gani Kelobaj na Märiyäm gwani Mäjidälüyä.

²⁶ Anni ma Yicu engga nanning gwüngün na doo'ra düngün dannä dating änni didünäcälü, ngwuci nanning gwüngün gwani Märiyäm, "Gwani daw, giji gunga giru nggoo."

²⁷ Na ngwuci do'ra düngün ndoo, "Nanni gwunga gwuru nggwoo." 'Tu'tu kaji nggoo a doo'ra ndoo ape nggwe ele 'dunu 'dünggüngün.

Yi'rany yidi Yicu

(Mätä 27.45-56; Murkuj 15.33-41; Luka 23.44-49)

²⁸ Anni ma ji a Yicu engga ndi ari yi'ral giyee 'dar yima ärrinä nunnu aar mbuti yanni yüllinä kitabanu ganni gu'rin, ngwari, "Ngwäädä ngwitiny."

²⁹ Diti de'te diju ngeno donyadu di'ricala dula. Aar gu irtyi libä, aar gekaji gidirula didi didirun aar gi'tiji ngwulem nunnu ngwüyi.

³⁰ Anni mung je drü, a Yicu ari, "Yima mbuti." Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwümi'ri gi'ra ge a ligi'rim 'tü.

³¹ Gomon giru gidi Ja'rimani gidi Ngwüyäwüd nunnu dilu danu ndoo, gomon gadi ru ganni giru Kwo'ra tä'ril gini. La'ti minä ngwangina ngwudi ngwüji ngwayu aar ji giyü'rälä gomon nggee giru

Kwo'ra tä'rıl. Aar ci Bilatijing aar je pi yoranu yegen aar ayi puprang aar je ullaälü.

³² No, a gwu'tulu ıla ngwüpi yoranu yidi gur gidi gwerre gwerreng ganni gipädäär je kü'ri Yicung le, o're aar je pänü yidi gur nggoo gi'ter.

³³ A be anni ma aar ıla ndi Yicu, aar mbuji gwuma ayi, aar 'ti kiya yora yüngün.

³⁴ A be manni gwu'tulu gwe'te dugi giiri ge kimeranu a yin bälädälü na yaw kimeranu.

³⁵ Gwanni gwänggädi yi'ral giyee, gwuru gwondaja ngwuja'ri ngwee a ngwuja'ri ngwüngün ngwäti ngwäyänü. Nginde gwülingidi ndi ari nginde gwati ondaji ngwuja'ri ngwäti ngwäyänü, ngwube ondaji ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa änni.

³⁶ Yi'ral giyee yärrinä nunnu a ngwuja'ri ngwaru ngwe gitab äti ngwäyänü ndi ari, "Guya gere güngün ga'ti ga aar kiyi."

³⁷ A ngwe'te mana 'ter ngwaru, "Gwa ji gwa aar ombaji gwanni gwudugaar."

Gatidi gwudi Yicu

(Mätä 27.57-61; Murkuj 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Gwodanalu, a gur ge'te ıla gani Yüjib gati ji kündär gani Rama, ngwotaci Bilatijingalu ngwangina ngwe ngwudi Yicu. Kaji nggoo Yüjib ngwee gwuru doo'ra didi Yicu yu'rimi. Ndi ari gwiti yedeny Ngwüyawüd. Ngwapa ngwuja'ri gideleny dani Bilatij ngwila ngwape ngwangina ngwudi Yicu ndi gwu'tulu ngwe ele.

³⁹ Lindi Nikidimuj gwe gwanni gwelaca Yicung gomon ge'te gwerre dilu de a Nikidimuj apana ngwuwa ngwülagänänü gündil ge ngwa ru rotela 'di kwo'ra tä'rıl na tudini (75).

⁴⁰ A Ngindenga rom ape ngwangina ngwudi Yicu aar je bruti ngwuwa ngwe aar je pä direda nono diru lari. Ngwüyawüd ngwati gu ape dimürä didi gatidi.

⁴¹ Ngwaalu gwanni ngwüpädäär gu Yicu kü'ri, daarti diju gu däti dimomo dipädäär diyang da'ti aar gu gäti dijänü dere a'tur.

⁴² Ndi ari gomon giru nggoo gidi Ja'rimani gidi Ngwüyawüd, na anni ju dimomo gito gito, aar gu gatu Yicung genno.

20

Dimomo dundanu

(Mätä 28.1-8; Murkuj 16.1-8; Luka 24.1-12)

¹ Gomon ganni giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'rıl, ngwaalu ngwalu tümün tümün, a Märüyäm gwani Mäjidäliyä 'di'ri ngwele gidimomalü ngwumbuji ndi ari di'rimün kiyi gidi dimomo dima äbränälü mbünü.

² No a nginde kwodalu ngwugwalajanu ngwila ndi Jamaan gwani Butruj doo'ra de danni dati Yicu änni ngwuje ci, "Ngwüjü ngwuma ape Delenya gidimomanu da'ti nyi de lingidi ngwaalinga dima aar ge'te ne!"

³ No Butruj na doo'ra ndoo di'ter 'di'ri aar ele gidimomalü ndi aar ombaja yi'ral giyee.

⁴ Aar be gwalajanu ngindenga rom a gur nggoo gindär Butruj gwe, dalmacani ngwugatani Butrujing 'di ngwombani gwerre gwerre gidimomalü.

⁵ Ngwüllänü ngwombajidalu gidimomanu ngwenggada direda diru lari dipädäär Yicung nono dijalu ngwu'ti be ändi.

⁶ A be Jamaan gwani Butruj gwuja gwodan anni mung obana, ngwäni gidimomanu ngwengga ngwureda

⁷ na dired didi gatidi na 'to danni dipädäär gi'ra nono, dipänidälü ngwügi'tinälü 'ter ngwured ngwoo.

⁸ Gwodanalu a doo'ra äni 'to ndoo dele dobana gidimomalü gwerre gwerre. Ngwengga yi'ral giyee ngwänni.

⁹ (Ngindenga kaji nggoo la'ti gu na lingidi ngwuja'ri ngwudi gitab ndi ari Yicu gwadi 'di'ri giyi'ranyanu.)

¹⁰ A ngwoo'ra ngwo kwodalu aar o're 'dunu 'denggen.

A Yicu 'tädalü a Märüyäm gwani Mäjidäliyä engga

(Mätä 28.9-10; Murkuj 16.9-11)

¹¹ A be Märüyäm jina ndi dünädälä poor gidimomalü ngwuji ndi ari. Anni mung ji ndi ari, ngwüllänü gwadi ombajidi gidimomanu,

¹² ngwenggada yi'rrä rom yigenna ngwureda ngwubidu pupu'rul yijalu ngwaalu gwanni ngwügätäar gu Yicung. Ge'te jada ki'ra na ge'te jada giyora.

¹³ Aar otacalu aar ci, "Gwani daw, a gwarra ma ang ari?"

Ngwuje ci, "Lima ape Delenya düny, a gwa'ti nyi gwe lingidi ngwaalinga gwuma aar ge'te ne."

¹⁴ Ngwuja'ri ngwe ngwee, nggwurlalu ngwengga Yicung gwüdünü ngenone, ngwu'ti be lingidi ndi ari Yicu gwuru.

¹⁵ A Yicu ci, "Daw ndee, nga gwarra ma ang ari? Yäru gwuru gwüminängä?"

Ngwuji ndi ari diji diru didi daarti ndoo, ngwuci, "Gwani doorta, manari gwuma

ang ape, enggaciny gwe ngwaaalinga ngwanni ngwuma gu ge'te nyi ape."

¹⁶ A Yicu ci, "Märiyäm."

Ngwugwurla nono ngwurnidi gwelley Yäriyängä ngwuci, "Gwani Doorta düny!"*

¹⁷ A Yicu ci, "Nyi 'ti akana nono. Ndi ari äny gwa'tina indii ndi Papa gwüny. O'ra manni ang ele ngwänggäri nga je ci, 'Äny nggwadi o're ndi Papa gwüny na Papa gwalu, nyi o're Ngwaalu ngwüny na Ngwaalu ngwalu.'"

¹⁸ A Märiyäm gwani Mäjädäliyä ape ngwuja'ri ngwuje äpiji ngwo'ra ngwudi Yicu, ngwuje ci, "Äny gwuma enggada Delenya!" Ngwuje ondaci ngwuja'ri ngwucung ngwe.

A Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün

(Mätä 28.16-20; Murkuj 16.14-18; Luka 24.36-49)

¹⁹ Gomon nggoo giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'räl digera de, anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu o'rajidalu gwüpäng, aar längitini gidrü yedenyo ngweleny ngwudi Ngwüyawüd. A Yicu ila ngwuje aganni ngwüdünü gidiliganu 'degegen. Ngwuje aganni ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu!"

²⁰ Anni mung je gu ci no, ngwuje enggaci yubu'ru yidi ngwümmä ngwuy na kimere. Anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu engga Yicung, a je jayanu apani.

²¹ A je Yicu aganni mana ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu! Anaku ükäjäri nyi gu Papa nggwa je ükäji 'to."

²² Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwuje büdä nono düwä de ngwuje ci, "Apar Ligi'rimä lanni Liju'ru.

²³ Ma aang düdäniji dijänü dere ndi ape gwüngün gwanni gwuki, da aar düdänijänü, ma aang 'ti düdänijänü, da'ti da aar düdänijänü."

A Yicunga mbudi Tumaj gwe

²⁴ A Tumaj gwanni gwuru Dänggöl gwuru ngwo'ranu ngwudi Yicu ngwoo 'di na rom (12) gwa'ti aar ju ngwoo'ra ngwe ngwudi Yicu gaji ganni gindi ge Yicu.

²⁵ A be ngwoo'ra ngwoko ngwoo ondaci aar ci, "Änyängä länggädi Delenya."

Ngwuje be ci, "Minyi 'ti änggädi yubu'ru yidi mijamir ngwuy ngwüngün nyi ge'te gomon güny ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu mijamir na nyi ge'te guy güny kimere ganni gidugaar gu, ya'ti yinje änni."

²⁶ A gomon gi'ter giyomon kwo'ra tä'räl, o're a ngwoo'ra ngwudi Yicu ji ndi o'rajidalu ngwu'dun ngwe'te ngwe'te aar ji Tumajinga le ngwängir ngwülängitina.

A be Yicu ila ngwüdünälä gidiliganu 'denggen ngwuje aganni ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu."

²⁷ Ngwube ci Tumajing, "Ge'ta guy gunga ngene, änggädi ngwuy ngwüny dingada guy gunga kimere güny. Gäbici ümimängänü nga änni."

²⁸ A Tumaj ci, "Gwani Deleny düny na Ngwaalu ngwüny."

²⁹ A Yicu ci, "Nunnu a gwuminy engga nga be änni 'dünggüny. Lonjacaar je lanni la'ti nyi änggädi, aar be änni 'dünggüny."

³⁰ A Yicu ärrä yi'remna yidi yiima yonyadanu ngwäyanü ngwudi ngwoo'ra ngwüngün, ya'ti üllinä kitabanu nggee.

³¹ A be giyee yüllinä nunnu ngaa änni ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya, gwuru Giji gidi Ngwaalu na änni gwe 'dünggüngün, ngaa la mbuji miding gwudi gwur'taling ngwüri nyi ngwe ngwüngün.

21

A Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwoko ngwüngün

¹ O're mana a Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün gito gito giyaw yani Täbiriyä. Yi'ral giyee yiju no,

² Butruj gwani Jamaan na Tumaj (gwuru Dänggöl) na Nataniyal gwanni gwati ji ngwaalu ngwani Kana Jälil, na yi'ji yidi Jäbädi rom, na ngwoo'ra mana rom, ngindenga 'dar liju gwüpäng.

³ A Jamaan gwani Butruj 'di'ri ngwuje ci, "Äny gwadi ele ndi umma ngwuuma."

Aar ci, "Ar ele gwüpäng." Aar 'tü ar ülli gibälükänü aar 'ti mäti gonyalu gere dilunga ndoo.

⁴ 'Tu'tu dilu danu, a Yicu ele ngwüdünä kimämü, aa'ti ngwoo'ra ngwüngün lingidi ndi ari gwuru.

⁵ Ngwuje urnidi ngwuje ci, "Lani ngwu-maad ngwüny, ngaa la'ti mäti ngwuumalu ngwere?"

Aar ci, "Bäri."

⁶ Ngwuje be ci, "Gätädär ngwü'dibä kuyala gidi gaama gidi bälükä ngwa je be mbuja ngwoko." Anni ma aar gatu ngwü'dibä, a ngwuum i'däti ngwonyadu 'di a je ngwü'dibä näci ndi aar je oda.

⁷ A doo'ra dannii dati Yicu änni ci Butrujing, "Deleny diru!" Anni ma gu Jamaan gwani Butruj 'dingini ngindeng no ndi ari, "Deleny diru," ngwape direda düngün ngwüpäni nono (ndi ari gwujalu ngwanginuu ngwanu) ngwumi'ri giyaw.

⁸ A ngwoo'ra ngwoko gwujani bälükä gwe aar oda ngwuuma ngwü'dibä ngwe

* 20:16 20.16 Ngwuja'ri ngwee Yäriyängä ngwari Rabbüni.

ngwonyadu ndi ari la'ti ola ngwaalinganu kimämü gito gito ngwaru bränü kүү'ri tudini (100).

⁹ Anni ma aar 'tüdä kimämü, aar engga ligä liru yirang limüjinä liju gu ngwu-umala a yon ji.

¹⁰ A je Yicu ci, "Ilar ngwuum ngwe ngwoko ngwanni ngwuma je umma gwenene!"

¹¹ A Jamaan gwani Butruj allu gibälükälä ngwüllajā ngwü'dibälü kimämü. Ngwü'dibä ngwonyadu ngwuumanu ngwuru kүү'ri tudini na 'di tudini tä'ril (153). Ngwuum ngwe ngwee ngwonyadu no, aar 'ti ü'ri'tüyä ngwü'dibänü.

¹² A je Yicu ci, "Ilar ang eny." Aa'ti gwere ngwoo'ranu ngwüngün ädinä ndi otacalu ndi ari, "Nga gwani yä'rü?" Ngindenga lilingidi ndi ari nginde gwuru gwani Deleny.

¹³ A Yicu ila ngwape yona ngwuje ätäda ngwuje ätäda 'to ngwuum.

¹⁴ Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwanni ngwuru yomonalu tä'ril (3) a ye Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün anaku ma gu Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu.

A Yicu iye Butrujinganu

¹⁵ Anni ma aar medaji enying, a Yicu ci Butrujing, "Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämnäniny 'didanu ngindenga gilee?"

A Butruj ci, "Yäy gwani Deleny, nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä."

A Yicu ci, "Iya ngwangala ngwüny."

¹⁶ O're a Yicu ci, "Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämnäny 'didano?"

Ngwuci, "Yäy gwani Deleny, nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä."

A Yicu ci, "Ombaja ngwangala ngwüny."

¹⁷ Ngwo're mana gomomanu 'tä'ril ngwuci, "Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämnänye?"

A Butruj ümi ligoranu ndi ari gwuma Yicu otacalu yomonanu tä'ril ndi ari, "Nga gwämnänye?" Ngwuci, "Gwani Deleny, nga gwülingidi yi'ralalu 'dar. Nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä."

A Yicu ci, "Iya ngwangala ngwüny."

¹⁸ Nggwa ang ondaci 'didanu ndi ari, Ma ang 'di'rälü gwuru damal, nga gwati genne gwu'ren nga ele ngwaalu ngwaru ngwe ligor lunga. Ma be ru dimäy'in, nga gwati gwalli gyanu aar ang dji giki di'ter aar ang okta ngwaalu ngwa'ti je ligor lunga minä nda gu ele."

¹⁹ Yicu gwondaja ngwuja'ri ngwee nunnu ngwinggidi yi'rany yanni yadi je Butruj ayi ngwuye näji Ngwaalinga. Ngwube ci, "Gwujaniny!"

²⁰ Anni ma Butruj gwurlalu ngwengga gilo liguwjana je doo'ra danni dati Yicu änni. (Doo'ra diru ndee danni dindrädi Yicung nono gwerre gaji ganni gijaar ge ndi eny digera de. Ngwuci, "Gwani Deleny, yä'rü gwuru gwanni gwada gwe gwurlanu?")

²¹ Anni ma Butruj engga, ngwutalu ngwari, "Gwani Deleny nda mine nginde?"

²² A Yicu ci, "Manari gwümininy nding jalu gwumidu 'di nyi o'ra, nga gwäti gu ange? Gwujaniny nga."

²³ A ngwuja'ri ngwee badalu ngwengganu 'dar ndi ari doo'ra ndoo da'ti da ayi. A be Yicu gwa'ti aru nginde gwa'ti gwa ayi. Gwaru 'dogo, "Manari gwümininy nding jalu 'di nyi o'ra, nga gwäti gu ange?"

²⁴ Doo'ra ndoo diru ndee dondaja ngwuja'ri ngwee ngwuru danni dullu je. A lilingidi ndi ari ngwuja'ri ngwüngün ngwäti ngwäyänü.

²⁵ Yi'ral yi'ter yonyadu yä'ri je Yicu 'to. Adinari yullaar je 'dar, ngwaalu ngwa'ti ngwadi ji gididlä ngwudi ape yitab yanni yaadi üllini.

Yiiru yidi Ngwoo'ra Ngwükajäär je Äni kitabanu

Luka gwuru gwallu gitab nggee. Gitab nggee giruya ngwuja'ri ngwanni ngwädi ngwe Lukalu kitabanu gidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Gitab nggee ginggida awa ngwoo'ra ngwudi Yicu, yiima ye yidi Ligir'rim lanni Liju'ru, ngwübädiyä ngwuja'ralu ngwanni ngwujaw ngwani nginde, "kündär gani Üräjälim na Yäwüdiyä 'dar na Jamra 'di aar obani ngwaalu 'dar gididlä" (Yiiru 1.8). Ännä Ngwaalu gwudi ngwikir'rijin, gwädälü ngwüjänü ngwuru Ngwüyawüd ngwube badalu ngwüji 'dar gididlä.

Ligir'rim liru lanni Liju'ru lüllü kerala liru yiima ngwüllü ngwoo'ranu ngwudi Yicu Üräjälim komon gidi Yir'inyinä yidi Uni yidi Ngwüyawüd ngwuje üktini ngwuje ojemeye nono lanni liru yir'ra yidi gi'doonga aar 'di'ri ndi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwo ngwüllinä kitabanu nggee. Luka gwinggida awa Ngwaalu ngwapu yiiru ndi elele gwudi ngwikir'rijin ngwündäjina na ndi acajidi gwudi yi'doonga yidi Ngwaalu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Ja'rimani mama gwani inggidi ngwuja'ri (1.1-26)
2. Ngwuja'ri ngwüm'rädi ngwe Yicu na ngwaru ngwe (1.1-14)
3. Mandi ngwaalu ngwudi Yäwüdä (1.15-26)
4. Inggidi gwudi ngwuja'ri Üräjälim (2.1-8.3)
5. Inggidi gwudi ngwuja'ri Yäwüdiyä na Jamra (8.4-12.25)
6. Yiiru yanni yapa je Bulij (13.1-28.31)
7. Yiiru yanni yiru gi'ra yi'di'ri ye Bulij (13.1-14.28)
8. O'rajidalu gwanni gwaju Üräjälim (15.1-35)
9. Yiiru yanni yiru gi'ra rom yi'di'ri ye Bulij (15.36-18.22)
10. Yiiru yanni yiru gi'ra tä'ril yi'di'ri ye Bulij (18.23-21.16)
11. Ji gwudi Bulij korkon Üräjälim na Gäyjar'yä na Ruma (21.17-28.31)

*A Yicu 'di'ri ngwallu kerala
(Murkuj 16.19-20; Luka 24.50-53)*

¹ Mengga gwani Yabuluj, kitabanu ganni gullu nyi gwerre, nggweggaca gu yi'ralalu

'dar yanni yärrä je Yicu na yanni yenggacing je ngwüjü 'tu'tu gaji ganni gi'di'rüng ge yiiru ye

² 'di a gomon ila ganni giming ge 'di'ri ngwele kerala. Gaji ganni ga'ting ge na 'di'rü, gwondacana ngwo'ra ngwükajäär je ngwüngün ngwanni ngwäbrüng je Ligir'rim le lanni Liju'ru.

³ Anni ma Yicu iyä dirbä ngwayi ngwüdi'rä giyi'ranyanu, ngwujalu ngwäti yomon küü'ri rom (40). Ating enggani ngwäyälü yomonanu yonyadu ndi aar lenge 'didanu ndi ari gwuma 'di'rä giyi'ranyanu. Aar le ondaji ngwuje ondaci ngwuja'ri ngwe ngwudi yeleny yidi Ngwaalu.

⁴ Gomon ge'te anni ma aar le ji ndi eny gwüpäng, ngwuje ondaci ngwuje ci nunnu, "Aa'ti ngaa la gatani Üräjäliming ngaa be dünci angidacing gwudi Papa gwanni gwarung gwe gwanni gwu'dingina gwuca je gwe.

⁵ Ndi ari Yuwana gwünyinyü yaw ye a be yomon cong ngaa la nyinyini Ligir'rim le lanni Liju'ru."

⁶ Anni ma Yicunga mbudidi ngwoo'ra ngwe ngwüngün gwüpäng, aar otacalu aar ci, "Gwani Deleny, jadu gwuru gwanni gwada gwe gwä'räcä Yijiräyil yelenya?"

⁷ Ngwuje ci, "Ngaa la'ti äti kaji na giyomon yanni yige'ta je Papa yeleny ye yüngün.

⁸ A be ma ji ma ara je gu Ligir'rim lanni Liju'ru üllänü, la je be onaji yiimala ngaa ru lanni ladi inggidi gwanni äny kündär gani Üräjälim na Yäwüdiyä 'dar na Jamra 'di ngaa obani ngwaalu 'dar gididlä."

⁹ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, ngwü'di'ri ngwäyänü ngwegen ngwallu kerala 'di ngwäni giyibä'ränü ngwü'rinyänälü ngwäyänü ngwegen.

¹⁰ Aar ji ndi ombajidi kerala 'ti'tog anni mung ji ndi allu, puprang no a ngwüji rom (2) ngwugenna ngwureda ngwubidu 'tädlü aar je ci,

¹¹ "Ngwüji ngwee ngwudi Jäliling, ngaa larra ngaa be dünä ngene ndi ombajidi kerala? Yicu nggwee gwanni gwuma aar 'di'riyi 'danggalanu gwuma aar gwe ele kerala, gwa ji gwo'ra 'to anaku änggädä gu gwuma ele kerala."

A Mitiyaj mandi ngwaalu ngwudi Yäwüdä

¹² Aar kwodalu aar gatana Gidotra gidi Ngwüminiti aar ila Üräjälim ga'ti ola ngwaalinganu ndi ele anaku ari gu dimürä didi gomon giru Kwo'ra tä'ril.*

¹³ Anni ma aar obana aar allu ngwu'dun alu nggwe kimbanu ganni gati aar gu ji.

* 1:12 1.12 Ngwaalu ngwaru bränü küü'ri rom na 'di (50) ndi ele yora yalu.

Lanni ju liru lani, Butruj na Yuwana na Yagub na Andrawuj na Bilipüj na Tumaj na Bartumawuj na Mätä na Yagub giji gidi gur gani Albayu na Jamaan gwanni gwati ligor enyanu gwani gen na Yäwüdä giji gidi Yagub.

¹⁴ Ngindenga 'dar lo'rajidalu gwüpäng anaku äbräjäär gu ndi otaci Ngwaalingalu ngindenga ngawnga le na Märüyäm nanni gwudi Yicu na ngwenggen.

¹⁵ Giyomon giyoo, a Butruj 'di'ri ngwikirjijnänü, ngwa ru küü'ri nyärläl (120), ngwüdünälä gidiliganu

¹⁶ ngwari, "Lani ngweengga, ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe gitab gwerre ngwät'i ngwäyänü anaku aru gu Lig'i'rim lanni Liju'ru ngwulemanu ngwudi Däwüd kur gani Yäwüdä gwanni gwuma ru guy gidi ngwüji ngwanni ngwuma määtä Yicung.

¹⁷ Yäwüdä gwuru doo'ra de'te 'dengganu gwacajidar le giyiuru giyee."

¹⁸ (Ngwube ellang giruny ngwiliny ngwe ngwanni gwuma aar je ätäädä gwani yiuru yüngün yiming ye gwurlanu Yicu gwe gwuma gu i'di ngwümi'rälü yidül ye 'di a ngwanginu ngwüngün ubi a ngwüw 'täädälü mbünü.

¹⁹ A gu ngwüji 'dinginalu 'dar ngwudi Üräjäliming aar ätäädä giruny ngwoo ngwüriiny ngwani Akildama ngwuja'ri ngwee ngwani Yärmüyängä, 'Giruny gidi Yin.)

²⁰ No, a Butruj ari, "Yüllinä kitabanu gidi Mäjimür ndi ari,

'A ngwu'dun ngwüngün undanu,
diji dere da'ti da gu janu.'

A mana ngwaalu ngwu'ter yüllinä 'to ndi ari,

'A diji di'ter mandi giyiuru yüngün.'

²¹ Yäy gu no, ya gu jayi ndi ari ar bupi diju dannu daccajidar le giyiuru giyee gaji ge 'dar ganni gapu ge Deleny dani Yicu yiuru 'dengganu,

²² 'tu'tu gomon ganni ginyinyä ge Yuwana ngwüjü 'di a gaji ila ganni gima ge Yicu 'di'ri aar nje gatani ngwallu kerala. Ndi ari diji de'te 'dengganu ar le ru ladi inggidi gwani 'di'ri gwüngün."

²³ No aar apa ngwüjü rom (2), Yüjib gwani Barjabaj (gwati aar ci 'to Yuctuj) na Mitiyaj.

²⁴ Aar otaci Ngwaalingalu aar ari, "Gwani Deleny, nga gwuru gwülingidi ligor lidi diji, enggaci nje diju ngwüji ngwee rom (2) dannu dinananga

²⁵ ndi ape yiuru giyee yidi ükäji, yanni yima je Yäwüdä gatani gwuma ele ngwaalu ngwanni ngwädi nono."

²⁶ Aar be gatu yu'ru, aar i'dädä ndi Mitiyaj aar ape aar gendaji ngwoo'ra ngwükäjäär je ngwuru 'di na gwe'te (11).

2

Üllä gwudi Lig'i'rim lanni Liju'ru

¹ Anni ma gaji ila gidi gomon gidi Y'i'riyinä yidi Uni yidi Ngwüyäwüd, ngwoo'ra 'dar ngwudi Yicu ngwuju aar ji gwüpäng ngwaalu ngwe'te pu.*

² Puprang no, a yal aranu kerala nono yal yidi dirun diru dudu ngwüllä 'di ngwonyadi ngwu'dunala ngwoo ngwujaar gu ndi jalu.

³ Aar engga ngwungla ngwuru nono gwele lingla lidi ligä ngwüllä ngwubadalu ngwaci ngwüjälä 'dar ngwanni ngwuju ngeno. ⁴ A je Lig'i'rim lanni Liju'ru onjadala ngwuje ätäädä yima aar ondaji ngwuja'ri ngwungla ngwe ngwu'ter.

⁵ Giyomon giyoo Üräjälim, Ngwüyäwüd ngwonyadu ngwanni ngwüdinyädi Ngwaalinga ngwuju. Ngwindi ngwaalu mbünü giyen gäidlä.

⁶ Anni ma aar 'dingini yal giyee, A ngwüji ngwonyadu o'rajidalu aar ji 'ril ndi ari diji de'te de'te di 'dinginu ngwuja'ri ngwudi lingla lüngün ngwündäjinä.

⁷ A je le ngwaalu elalu aar utalu aar ari, "Ngwüji ngwee 'dar ngwondaju ngwä'tüdi ngwudi Jälilingo?"

⁸ Aar mine arra 'dar ma ar je 'dingini aar ondaji ngwuja'ri ngwudi yüllü yege 'dar anaku rar gu?

⁹ Alanga liru Ngwübriti na Ngwumadi na Ngwulami, ngwüji ngwati ji Mijuputu-miya na ngwanni ngwati ji Yäwüdiyä na Gäbüdükiyā, na Bunduj na Ajiya,

¹⁰ na Birijiyä na Bämбилиyā na Mijir na ndi elada Libiyä gwe ngwaalu gito gito ngwucaar je Giruwan na ngwüji ngwuru ngwüri'ndü ngwindi Ruma,

¹¹ ngwuru Ngwüyäwüd na ngwanni ngwändi giyobo yidi Ngwüyäwüd. A gu ngwüji janu ngwuru Ngwükirid na Ngwädigü. Ngwu'dinginar je ngwondaju giyiima yidi Ngwaalu ngwungla ngwe ngwege."

¹² Aar ji 'ril a je ngwe ngwaalu elalu aar otajidalu aar ari, "Yiru ange giyee?"

¹³ A je be loko ondajaji ngwu'dera nono aar ari, "Lima iyä di'rica donyadu diming ye rlälüyi?"

A Butruj ondaji

¹⁴ A Butrujina 'di'rälü ngwoo'ra ngwe ngwoo ngwuru 'di na gwe'te (11), a Butruj ondajala gwulleney ngwondaji ngwari, "Lani ngweengga ngwuru Ngwüyäwüd

na nga nga 'dar lanni lati ji Ūrājälīm, gerajiniyā lāni ngaa je enggaci ngaa lenge ngwuja'ri ngwee.

¹⁵ Ngwūji ngwee ngwa'ti rlälü anaku ara gu. Ngwaalu ngwona ngwuru dilu danu gaji giru tudini kwo'rongo (9).

¹⁶ A be yiru giyee yanni yari ye dijir dani Yüwīl ndi ari,

¹⁷ 'Ngwaalu ngwari nu yiru giyee yanni yadi nje ärrī giyomon giyā'di yidi gwodaning, äny gwa bälājā ngwūjū 'dar Ligī'rimā nono lüny.

A yījī yalu yanni yiru ngwur na yera ya alliji yijirā,
na ngwamal ngwalu ngwāti ngwāy ngwudi engga ngwuja'ri,
na ngwümāyīn ngwalu ngwa je ngwulingid eny.

¹⁸ Yäy 'di 'to ngwīnād ngwūny ngwanni ngwuru ngwur na ngwaw, ngwunje bälājī Ligī'rimā nono giyomon giyā'di ngwa alliji yijirā.

¹⁹ Äny gwa ge'te yi'ral yidi allalu ndir kerala
na yi'remna ya ji yiru 'ter gīdiyāngälü, ngwaalu ngwa ru yin, ngwa ru ligā na ngwa ru dilü dipa gi'ranu.

²⁰ Lingen la gwurli la ru dirim na düüwā da gwurli da ru yin
a ya ji giyee gwerre gwerre 'di a be gomom ila nggā'di gipa gidi näji gidi Deleny.

²¹ Na dijī danni durnidi ngwūrinu ngwudi Deleny, da gilāngidīni."

²² A Butruj ari, "Gerajar ngwāni ngwūji ngwudi Yijirāyil ngaa 'dingini ngwuja'ri ngwee, Yicu gwudi Najrang gwuru dijī dinggida de Ngwaalu ndi ari dükājīng 'danggalanu yiima ye na allalu ndir na yanni yiru yi'remnalu 'ter yanni yärrī je Ngwaalu 'danggalanu nginde gwe, yilingidā je yigo'ro yalu.

²³ Yicu nggwee gwügābicijärā je Ngwaalu yiiru ye yanni yilingiding ye yorto ye ngwaalinga 'tu'tu gwerre, ngaa ape ngwuy ngwe ngwudi ngwūji ngwuru Garany, ngaa pä kü'ralā ganni gimamindanu ngaa 'riney.

²⁴ A be Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu yiima ye yüngün gwuma aar gwā'dälü giye'rendenyānu yidi yi'rany ndi ari yi'rany ya'ti äti yiima ndi aar määtādälü.

²⁵ Deleny dani Däwüd dondaja Kirictu gwe kitabanu ngwari, 'Nggwānggādi Delenya ngwāyānu ngwūny yomonalu 'dar.
Ndi ari ngwujicinyalu kaama, nunnu aa'ti nggwa lagadalu.

²⁶ Yäy gu no nggwujayānu giligorānu lüny nyi elnge gwujayānu.

Ngwangina ngwūny 'to ngwa jici ge'tajing gwudi midī.

²⁷ Ndi ari nga gwa'ti gwuny gatanalu gidel didi yi'rany

na ndi ari nga gwa'ti gwa gābici ngindeng gwunga gwanni Gwujū'ru gwa 'digi'ri.

²⁸ Nga gwuminy enggaci gay gidi midī na nga gwuny gābici nggwa jayānu gwulleny 'dunggunga."

²⁹ A Butruj ari, "Lani ngweengga, nggwa je ondaci ndi ari nggwicīnānu ndi ari papa gwege gwani Däwüd gwuma ayi gwuma aar gatu na dimomo düngün ndo ngene 'di gomom gidi gweneng.

³⁰ A be nginde gwuru dijir gwūlingidī ndi ari gwūmī'ricā Ngwaalu yi'rany ngwuci nu, gwa alliji gijū gūngün ge'te gididu'rala didi yeleny.

³¹ A Däwüd engga yi'ral yanni yadi ele ndi ji gweere, ngwondaji 'di'ri gwe gwudi nginde gwanni Gwubrutaar yelenya ndi ari gwa'ti gwa aar gatanalu gidelanu didi yi'rany na ndi ari ngwa'ti ngwa 'digi'ri ngwanginu ngwūngün.

³² Ngwaalu ngwuma 'di'riyi Yicung nggwee gwumidu na nyii gilee 'dar liru lānggādi 'didaning nggwee.

³³ Gwuma aar 'di'riyi gwuma aar näji näjīng gwupa ge'te gwalu kaama gidi Ngwaalu gwuma Papa ätādā Ligī'rimā lanni Lijū'ru larung le lima aar nje bälājā nono gilee lānggādāngāā ngaa 'dingini gweneno.

³⁴ Ndi ari Däwüd gwa'ti 'di'ri ngwallu kerala ngwube ru gwaru nu, 'Deleny dica Delenya düny, Jalu ngene kaama gūny

³⁵ 'di ngaa gī'tijī gūwānälü gunga nga ro'talu giyorānu yunga.'

³⁶ Yäy gu no, a gu ngwūji lenge 'dar ngwudi Yijirāyil ndi ari, Yicu nggwee gwū'rinyitāngāā, gwuru gwuge'ta Ngwaalu ngwuru Deleny ngwuru gwanni Gwubrutaar yelenya."

³⁷ Anni ma gu ngwūji 'dingini ngwuja'ri ngwee no, aar je dugi yigor aar ci Butrujīng je ngwoo'ra ngwe ngwükājār je, "Yiru ange yanni yadi nje ärrī lani ngweengga?"

³⁸ A je Butruj ci, "Jo'renyānar ara je nyīnyī 'dar ngwūrinu ngwudi Yicu Kirictu ara je Ngwaalu dūdānījānu gwalu gwanni gwuki, la je be angidaci Ligī'rimā lanni Lijū'ru.

³⁹ Ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe Ngwaalu, ngwalu ngwuru aar ru ngwudi yijī yalu aar ru ngwudi ngwūji 'dar ngwanni ngwū'tūdānu Ngwaalu, ngwūji 'dar

ngwannu ngwa je Ngwaalu ngwege ngwuru Deleny urnidi.”

⁴⁰ A je Butruj ondaci ngwuja'ri ngwe ngwonyadu ngwuje le rimalu ngwuje pácáü, “Gilängidiyär yigo'ro yalu ki-maadanu nggee giki gidi didlä ndee.”

⁴¹ Ngwüji ngwonyadu ngwannu ngwuma änni ngwuja'ri ngwüngün aar je nyinyi yaw ye ngwa ru ngwüü'ri tä'räl (3,000) aar je gendani ngwikirjün komon nggoo.

Acajidi gwudi ngwikirjün

⁴² Ati aar jalu yomon 'dar ndi aar 'täji ngwäyänü nda je ngwoo'ra ngwükajäär je enggaci ngwuja'ri aar acajidi gwüpäng ndi eny na ndi acajidi ndi otaci Ngwaalingalu.

⁴³ A yi'ral yanni yati je ngwoo'ra ngwükajäär je ärrü, aar je iye yedenyo, a ngwoo'ra ngwükajäär je ape yi'ral yidi allalu ndir na yi'remna yidi yiima yipa.

⁴⁴ Ngwikirjün 'dar ati aar ji gwüpäng ati aar emadi giyi'ralanu 'dar gwüpäng.

⁴⁵ Ati aar ellang ngwony ngwegen ngwannu ngwätäär je ati aar ätäda ngwengga ngwannu ngwa'ti äti.

⁴⁶ Aar äbräji giyomonalu 'dar ndi o'rajidalu ngwämra kobo. Ati aar acajidi gwüpäng ndi eny ngwu'dun ngwegen aar emadi ndi eny gwüpäng yigor ye yijayanu yiru 'didanu.

⁴⁷ Ati aar ortada Ngwaalinga ati aar jayi ngwüü ngwäy 'dar. Ati je Deleny gendaca ngwüü ki'doonga gegen yomon 'dar ngwannu ngwuma gilängidinä.

3

A Butruj u'riyi dirga nono

¹ Gomon ge'te Butrujinga Yuwana gwe ländädi kobo gaji ge giru tä'räl (3) gidi otaci Ngwaalingalu lingen le ligwurlu.

² Ngenone gilängir licaar Längir lanni Lijaw, gur giju gu giru dirga anaku lingidäär gu, gapaar ating jalu yomon reny längirü nono ndi geraci ngwüü gu ngwannu ngwati ilada ngwämra kobo.

³ Anni mung engga Butrujinga je Yuwana gwe liju gito ndi äni kobanu, ngwuje geraci gu yunnun aar ätä gony gere.

⁴ A Butruj alliji ngwäy nono ngwombaji jicom na Yuwana 'to. A Butruj ci, “Ombaji nje!”

⁵ No, ngwuje alliji ngwäy nono ngwuje ombaji, ngwuge'taji ndi ari gwadi aar ätäda gony gere.

⁶ A be Butruj ci, “Dab na buta gwa'ti nyi äti, a be yanni yäti nje, ya je ätä. Ngwüriyü ngwe ngwudi Yicu Kirictu gwudi Najrang, ngwang ci 'di'rü nga ele!”

⁷ Ngwube 'di'riyälü gaama ge ngwudige'dajala. Puprang no, a yora ji 'däny ngwü'di'rälü prüd ngwüdünädälä.

⁸ Ngwü'di'ri'tälä yora ye yüngün ngwuje gagitu ngwele. Ngwuje be gwujani aar le ele aar äni ngwämra ngwudi gobo ngwele ngwü'di'ri'tälä ngwortada Ngwaalinga.

⁹ Anni ma ngwüji ngeno engga gwündälü ngwortada Ngwaalinga,

¹⁰ aar lenge ndi ari gur giru ganni gati jalu gilängir lidi gobo licaar Längir lanni Lijaw ndi geraci ngwüü gu, aar allalu ndir a je le ngwaalu elalu giyi'ral yanni yima ji 'dünggüngün.

Ngwuja'ri ngwudi Butruj kobanu

¹¹ Anni ma gur ji ndi mätinädä ndi Butrujinga Yuwana gwe, a ngwüji 'dar allalu ndir, aar je rükädä nono ngwaalu ngwucaar je Gurd gidi Jiliman.

¹² Anni ma Butruj engga ngwüü aar gu ru no, ngwuje ci, “Lani ngwüji ngwüny ngwudi Yijiräyil, yi'ral yarra giyee ma ara je allijalu ndir? Ange gwuru nje be alliji ngwäy nono no, nono ma yiima na jayi gwäri ru gwu'riya dijü nono ndee ngwele?”

¹³ Ngwaalu ngwudi Äbräyüm na Ngwaalu ngwudi Ijaag na Ngwaalu ngwudi Yagub, Ngwaalu ngwudi ngwügüürnä ngwege, ngwuma näji dinädä düngün dani Yicu. Nginde gwanni gwuma aang määtä ngaa ätäda ngwelenya nunnu aar 'rinye, ngaa nyi'rini ngindeng ngwäyänü gideleny dani Bilatij anni mung ru gwading gatalu.

¹⁴ Ngaa linyi'rinä ngindeng gwanni Gwujuru Gwüdünälü, ngaa be bupi ara je Bilatij gätjjä guralu ganni gige'ta giimra.

¹⁵ Ngaa 'rinye ngindeng gwanni gwuru gay gidi midu gwuma be Ngwaalu 'di'riyi giyi'ranyanu, nyii liru länggädi yi'ral giyee.

¹⁶ Änni gwe ngwüriyü ngwudi Yicu, gwuru gwuma u'riyi guru nono nggee gänggädängää ngaa lenge gima ojeme nono. Yiru ngwüriyü ngwe ngwudi Yicu na änni gwe 'dünggüngün gwanni gwuma u'riyi nono, anaku änggädä gu nga nga 'dar.

¹⁷ A be gweneno lani ngweengga, äny gwülingidi ndi ari yanni yärrä je ngwelenyinga le, yärrä je gu ngaa la'ti lingidi.

¹⁸ A be yiru giyee ndi ari awa Ngwaalu ngwuma ätiyi ngwuja'ri ngwäyänü ngwondacung ngwe ngwüjirä 'dar gwerre ngwari, nginde gwüngün gwanni Gwubru-taar yelena, gwa aar ärrü yündä.

¹⁹ Jo'renyanan be, ngaa o'raca Ngwaalinga nunnu ara je düdänjänü ndi ke gwalu. Nunnu a gaji gidi obe düwä de ila Gideleny.

²⁰ Gwa je be ukäcä ngindeng gwanni Gwubrutaar yelenya gwanni gwäbräjäjä je gwani Yicu.

²¹ Ndi ari gwa jalu kerala 'di a gaji ila ndi ari a yi'ral 'dar aar gi'tini yiyang, anaku ondaca gu Ngwaalu ngwäjirä ngwüngün gwanni ngwuju'ru gwerre.

²² Ndi ari Müjä gwaru nu, 'Deleny diru Ngwaalu ngwalu da je ukcä dijirä nono ukäjäär nyi gu, a nginde gwadi 'tüdä 'danggalanu. Gwa aang 'dengenaci giyi'ral 'dar yanni yadi ara je ye ci ngaa je ärrä.

²³ Dijä danni da'ti da 'dengenaci dijirä ndoo, da aar linyini ngwüjänü ngwudi Ngwaalu.'

²⁴ A ngwäjir 'dar gwanni ngwuma je Ngwaalu ukäjä ngwuja'ri ngwe, ngwätinä Jämüwilingänü na lanni lima gwujana gwodan, londaja yi'ral ye yidi yomon giyee.

²⁵ Na ngaa liru ngwu'rin ngwudi ngwäjir ngaa ru 'to ngwu'rin ngwudi gekajidi gwanni gwugekajidu Ngwaalu ngwügüürnängä le ngwalu. Anaku mi'ricing ge Äbräyiming yi'rany ngwuci, 'Gilinge ge gunga, nggwa onjaci ngwüjü 'dar gidiyängälü.'

²⁶ A no, Ngwaalu ngwü'di'riyä dinädälü düngün dani Yicu ngwükajä gwerre gwerre 'danggalu nunnu ara je onjaci gwä'ra gwe dijü de'te de'te 'danggalanu ndi elette kay güngün ganni giki."

4

A Butruj na Yuwana dünä ngwäyänü ngwämrä

¹ Butruj na Yuwana liju ndi ondaci ngwüjü kobanu anni indä ngwur'dal na Ngwüjändügi na dangida didi ngwangida ngwudi gobo.

² Aar ila likanu ndi ari Butrujinga Yuwana gwe londaci ngwüjü ndi ari 'di'ri giyi'ranyanu nggwo Yicu gwe.

³ Aar määtä Butrujing je Yuwana gwe aar je gekajalu korkon 'di a bigänü ru ndi ari ngwaalu ngwuma ru degera kaji nggoo.

⁴ A be ngwüjü ngwonyadu gwanni ngwuma 'dingini ngwuja'ri, aar änni Ngwaalu, gwanni ngwuru ngwur, aar gendadi 'di aar ru ngwüü'ri tudini (5,000).

⁵ Anni ma dilu danu ru, a ngweleny na mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo o'rajidalu Ürajälim.

⁶ A gu dir'dal danni diru gi'ra dani Anan ji na dir'dal dani Giyaba na Yuwana na Älijikändär na 'dar lidi gubu gidi dir'dal danni diru gi'ra.

⁷ Aar apa Butrujing na Yuwana aar je dünäji gidiliganu 'denggen aar je otacalu

aar je ci, "Yeleny yidi yärü na ngwüriiny ngwudi yärü ngwärrä ngwe yi'ral giyee?"

⁸ A Butruj 'di'ri gwonyadu Ligi'rimälä lanni Liju'ru ngwuje ci nu, "Lani ngweleny na mbumbunga lidi ngwüjü,

⁹ manari ngaa lotaci njalu gwene gwani yi'ral yanni yijaw yanni yiminje ärrä gidirga, nje otacalu nunnu du'ru nono awa?"

¹⁰ Lingidär be yi'ral giyee nga nga na ngwüjü ngwudi Yijiräyil 'dar ndi ari nyii lärrü yi'ral giyee ngwüriiny ngwe ngwudi Yicu Kirictu gwadi Najrang, gwanni gwüpädängää kü'rälä ganni gimamindanu gwuma be Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu. Ngwüriiny ngwüngün ngwuru ngwu'riya, guru nono nggee gidünädälä ngwäyänü ngwalu.

¹¹ Yicu gwuru gwanni gwondaja gwe gitab ndi ari,

'Go'rr ganni gima aang 'donyadadalü nga nga lanni lati oda,

giuru gima ru gidingo gidi ngwu'dun.'

¹² Gilang gwa'ti gidijä dere di'ter ndi ari dijä dere da'ti gididlä 'dar danni dapu Ngwaalu nunnu aar nje gilängidiyi."

¹³ Anni ma aar engga Butrujing gwu'ranu na Yuwana, aar je lenge ndi ari liru ngwüjälü nyidang ngwa'ti bebera, a je le ngwaalu elalu, aar lenge ndi ari ngwüjü ngwee ngwujaar Yicunga le.

¹⁴ Aar 'ti be lingidä ladi aar je ca ange ndi ari länggädi guru nggoo gima u'ri nono gidünäär le.

¹⁵ Aar je 'tüyä poor ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd aar jalu ndi otajidalu.

¹⁶ Aar ari, "Yiru ange yanni yadi aar je ärrä ngwüjü ngwee? Ndi ari ngwüjü ngwudi Ürajäliming ngwülingidi yiima 'dar yanni yiralu 'ter yärräär je ya'ti ya ar je nyi'rini.

¹⁷ A be nunnu aa'ti ngwuja'ri ngwee ngwa badalu a je ngwüjü 'dingini ngwonyadu, ar je iyiyi yedenyo ndi ari aa'ti londaci dijü dere ngwüriiny ngwe ngwee."

¹⁸ Aar je apa aar je ondaci ndi ari aa'ti ba be londaji ndi enggaci ngwüjü ngwüriiny ngwani Yicu.

¹⁹ A je be Butruj na Yuwana ci, "Manari nga nga liminü ndi ara je 'dengenaji nyii be 'donya ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, enggaci nje yiru giyene yanni yijayana 'danggalu? "

²⁰ Nyii la'ti la gwugwundi nyii londaji ngwuja'ri ngwee gwanni ngwänggädi nje nje 'dingini."

²¹ O're aar je iyiyi yedenyo aar je be gatalu. Aar 'ti mbuji gay gadi aar je ge reraji ndi ari lima je yedeny eny ngwüjü ndi

ari ngwuma jayanu aar ortada Ngwaalinga gwani yiima yanni yima ji.

²² Ndi ari gur nggoo gäpädäär yiima giyee ngwu'ri nono, gümä gonyadana ngwüdläyü küü'ri rom (40).

Otaci Ngwaalingalu gwudi ngwikirijin

²³ Anni ma aar gata Butrujingalu na Yuwana, aar kwoyalu aar o'raci ngwenggen aar je ondaci ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwuca je ngwe ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga.

²⁴ Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar alliji dula aar otaci Ngwaalingalu aar ari, "Gwani Deleny nga gwanni gwuge'ta gere na diyäng na yaw na 'dar yanni giyo gu.

²⁵ Nga gwondaja Ligir'im le lanni Liju'ru lingla le lidi digüürnä dārī dani Däwüd diru dinäd dunga, ngwari,

'Ngwüji ngwarra ngwudi yen ma aar 'di'ri güündä?

Na ngwüji ngwarra ma aar iräji ngwäy giyi'ral yiru 'tur?

²⁶ Ngweleny ngwarra ngwudi didlä ma aar ji mama

na larra lanni lati ruyi yelenya ma aar o'rajidalu

aar iniji Delenya

aar iniji ngindeng gwüngün gwanni Gwubrutaar yelenya.'

²⁷ 'Didanu Yirüdi na Bilatij Bündi liru-cidu ngwüjängä le ngwuru Garany na ngwüji ngwudi Yijiräyil kündär nggee aar iniji dinädä dunga danni Diju'ru dani Yicu nginde gwanni Gwubrutanga yelenya.

²⁸ Yima aar je ärrī 'dar yanni yimädiniyā je nga je ge'te guy ge gunga nunnu aar gu ru anaku bupa gu.

²⁹ Gwani Deleny, ila be nga engga iyiying yedenyo gwegen nje gäbici liru ngwinäd ngwunga nyii 'ranu ndi ondaji ngwuja'ri ngwunga.

³⁰ Dingada guy gunga nga u'riyi ngwüji nono nga ape yiima yiru yi'remnalu 'ter nga je ärrī yidi allalu ndir ngwüriiny ngwe ngwudi dinäd dunga danni Diju'ru dani Yicu."

³¹ Anni ma aar otaci Ngwaalingalu, a ngwaalu ngwanni ngwo'rajidaar gwalu lagadalu. A je Ligir'im lanni Liju'ru onjajala aar 'ranu aar ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

Ati ngwikirijin emadi ngwong ngwegen

³² A ngwikirijin 'dar ru yigor ye'te pu aar ru ya'ranya ye'te pu. Ati 'ti diji dere aru ngwong ngwüngün ngwuru ngwee ngwanni ngwätiny je ati aar be emadi ngwong 'dar gwüpäng.

³³ A ngwoo'ra ngwükajäär je äti yi-ima yipa ndi enggaci ngwüjü 'di'ri gwe giyi'ranyanu gwudi Deleny dani Yicu. A je gu yimi'rü yidi Ngwaalu ji 'dar yirälü.

³⁴ A gu 'ti diji dere janu dinyangiralu. Ndi ari ngindenga 'dar lanni läti diyängü aar äti ngwu'duna, ngwati aar je ellang aar apa ngwilinya

³⁵ aar je ätädä ngwo'ra ngwükajäär je aar je gegenaci ngwüjü ngwanni ngwunyangiralu.

³⁶ Na gur ge'te gani Yüjib gwati ngwoo'ra ngwükajäär je ci Birnaba yani ndi ari gwati or'temaji ngwüjü, gwuru Dillawi* gwülinginä Gabruj.

³⁷ Nginde gwäti diyängü didi kwoy ngwape ngwellang ngwapa ngwilinya ngwuje ätädä ngwo'ra ngwükajäär je.

5

Yi'rany yidi Ananiyanga Jäbirä gwe

¹ A be gur gani Ananiya daw de düngün dani Jäbirä ellang 'to diyängü degen.

² Ngwube gwä'rini ngwilinya ngwoko a gu daw düngün lenge, ngwuje be apa ngwoo ngwi'dälü ngwuje ätädä ngwo'ra ngwükajäär je.

³ Anni ma Ananiya äpiji ngwoo'ra ngwükajäär je ngwilinya, a Butruj ci, "Ananiya, nga gwarra nga be gäbici dijego'ro ngwonyadi ligorala lunga no 'di nga idäji Ligir'imänü lanni Liju'ru äniiji gwe ngwilinyalu ngwoko ngwudi diyäng danni dillängä?

⁴ Dalu dä'tüdi gwele gaji ganni ga'ta ge na ille? Na anni mung illini, ngwiliny ngwa'ti ju kuyanu galo? Yiru ange yanni yima gäbici ligor lunga nga je be ärrī giyee yiru gu no? Ya'ti ani ndi ari nga gwuma idäji ngwüjantü, a be Ngwaalu ru ngwuma je idäjänü."

⁵ Anni ma gu Ananiya 'dingini no, ngwi'di ngwayi. Anni ma gu ngwüji 'dar 'dingini yi'rany ye yüngün, a je yedeny eny.

⁶ A ngwamal ngwoko ändä aar päda ngwureda nono aar ape aar gwe ele ndi gata.

⁷ Anni ma aar jalu 'di a gaji ru tä'räl (3), a daw düngün ändä, nginde ya'ting je lingidi yanni yima mbuji duru düngün.

⁸ A Butruj otacalu ngwuci, "Enggaciny ngwilinya, ngwuru ngwee ngwudi diyäng danni dillängää dur de dunga dani Ananiya?"

Ngwuci, "Yäy ngwuru."

⁹ A Butruj ci, "Nгаа larra dur de dunga ngaa be gekajidi ndi idäji Ligir'imänü

lanni Liju'ru lidi Deleny? Änggädi! Lanni lima gata duru dunga lima obana g'ilängir, la ang apalu 'to la gwe ele."

¹⁰ No ngw'i'di giyoranu yidi Butruj ngwayi. A ngwamal ända aar apalu aar gwe ele aar je gatajidalu dur de düngün.

¹¹ A yedeny eny ngwikirijinä 'dar ki'doonga na ngwüji 'dar ngwanni ngwuma 'dingini yi'ral ye giyee.

Ngwoo'ra ngwükajäär je ngwapu yiima yonyadu

¹² Ngwoo'ra ngwükajäär je ngwapu yi'remna yidi yiima yonyadanu na yidi allalu ndir ngwüjänü. Na ngwikirijin 'dar ngwati o'rajidalu kurdanu gidi Jiliman.

¹³ Aa'ti diji dere ju dindi poor ndi ari ngwuje gu änanü, ati je ngwüji näji gwulleney.

¹⁴ A ngwur na ngwaw ngwonyadu änni Gideleny dani Yicu aar gendadi yi'ra yegen.

¹⁵ Ati ngwüji apa ngwüjü ngwanni ngwümä aar ngwe 'tüdä ngwayalu aar je ndriyalu giylälälü nunnu ma Butruj millida manari di'rimbil düngün dima ele diju nono, ngwu'ri nono.

¹⁶ Ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwati ji giyündär yanni yijacidaralu Ürajälim gwe aar apa ngwüjü ngwümä na ngwanni ngwärrä je ngwu'rillä yündä, 'dar ati aar u'ri nono.

Aar übini ngwo'ralu ngwükajäär je

¹⁷ A dir'dal danni diru gi'ra ke yi'rinya na gimaad güngün ki'du gidi Ngwüjändügi.

¹⁸ Aar määtä ngwo'ra ngwükajäär je aar je ge'te gorkon gidi ngwüji.

¹⁹ A be dilunga ndoo a gi'rr gidi Deleny ila ngwüiti längürü lidi gorkon ngwuje 'tüyä poor ngwuje ci,

²⁰ "Indär kobanu ngaa ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe 'dar ngwudi midu gwanni gwuyang."

²¹ Aar 'degenaci ngwuja'ri ngwaru ngwe gi'rr aar 'di'ri 'tu'tu dilu danu aar ele aar äni ngwämrä ngwudi gobo aar enggaci ngwüjü ngwuja'ri.

Anni ma dir'dal danni diru gi'ra gimaad ge güngün obana, aar urnidi ngwüjü gwüpäng ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd, o'rajidalu gwudi mbumbunga lanni liru yi'ra yidi Yijiräyil. Aar ükäjidi ngwoo'ra ngwükajäär je korkon aar ngwe ila.

²² A be anni ma ngwangida obani korkon, aar je 'ti mbuju ngenone. Aar kwodalu aar je ondaci aar je ci,

²³ "Änyängä limbuja gorkon g'ilängitinä mama 'dar na ngwangida ngwüdünü ngwängir. A be anni minyii igitälü, nyii 'ti mbuju diju dere gidrü."

²⁴ Anni ma gu gur ganni giru gi'ra gidi ngwangida ngwudi gobo na ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je le ngwaalu elalu aar ari, "Yiru ange yima ji?"

²⁵ A diji de'te ila ngwuje ci, "Ngwüji ngwele ngwuge'ta je korkon, ngwo ndi dünälä ngwämrä ngwudi gobo ndi enggaci ngwüjü."

²⁶ A dangida danni diru gi'ra ele ngwoo'ra ngwe ngwüngün aar je apa minyol ndi ari liti je yedeny nda je ngwüji aca yo'rr ye.

²⁷ Anni ma aar je äniji ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd, a je dir'dal danni diru gi'ra otacalu ngwuje ci,

²⁸ "Lica je aa'ti ngaa linggidi ngwüriy ngwee, ngaa lima be bädiyi ngwuja'ralu ngwee pad Ürajälim ngaa be ari ngaa linje üpiyi yi'rany yidi gur nggee."

²⁹ A je be Butrujina ngwoo'ra ngwe ngwükajäär je ci, "Yätänä ngwäyanü ndi nyii 'degenaci Ngwaalinga ndi ari nyii 'degenaci diju dümnä."

³⁰ Ngwaalu ngwudi ngwügüürnä ngwege ngwuma 'di'riyi Yicungalu giyi'ranyanu gwanni gwüpädängä kü'ri ganni gimamindanu ngaa 'rinye.

³¹ Gwuma be Ngwaalu alliji gwuming ge'talu kaama güngün, ngwuru Deleny ngwuru Gilang, nginde gwe, ngwüji ngwege ngwudi Yijiräyil ma aar jo'renyana, ngwa je Ngwaalu düdinjänü ndi ke gwegen.

³² Änyängä liru linggida ngwuja'ri ngwe ngwee na 'to a ngwe Lig'i'rim lanni Liju'ru inggidi lanni lima Ngwaalu ätäda ngwüjü ngwanni ngwu'dengenaca."

³³ Anni ma gu ngweleny ngwudi ngwämrä 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape aar bupi ndi 'rinye ngwo'ra ngwükajäär je.

³⁴ A be gur gegen gani Gämläyil giru Dibärriji ngwuru doorta didi yobo gati ngwüji denya, ngwüdünälä ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd ngwari aar 'tüyä ngwo'ra ngwükajäär je poor gwoko 'dogo.

³⁵ Ngwube ci ngwelenya ngwämrä nu, "Lani ngwüji ngwüny ngwudi Yijiräyil, arnganar giyi'ral giyee yige'ta je ndi ärrä ngwüji ngwee.

³⁶ Ndi ari gaji ga'ti olanu gima ele, gur gani Tadu gi'di'ru ngwari gipa a ngwüji gwuji ngwaru küü'ri tudini kwo'rongo (400). Gima aar be 'rinye ngwüji ngwuma badalu 'dar ngwanni ngwugwujana ngwuja'ri ngwegen ngwuma dudi.

³⁷ A be o're a Yäwüdä gwudi Jäliling 'di'ra gaji gidü'rädäär ge ngwüjü a ngwüjü ngwonyadu aw giyora, o're aar 'rinye ngindeng ngwüji ngwüngün ngwuma badi.

³⁸ Yäy gu no, giyi'ral giyee nggwa je ola ndi ari o'raralu ngwüji ngwee, gäbücär je, manari ya rany giyee na yi'ral yegen giyee yärräär je yidi yigo'ro yegen yiru, ya'ti ya ele gweere.

³⁹ Ma be ari yindí Ngwaalu, 'didanu ya'ti ya je dami, ya be ru ndi ari ngaa lidugudu Ngwaalinga le."

⁴⁰ A ngweleny ngwudi ngwämrä 'degenaci olang gwüngün, aar urnida ngwo'ra ngwükajäär je aar je pi ngwacal ngwe aar je 'tüci ngwäyanü aar je ci aa'ti londaci ngwüjü mana ngwüriny ngwe ngwudi Yicu. Aar je be gatalu.

⁴¹ Aar 'tüdä ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd lijayanu, ndi ari lima je yirginä mbuji yädi je ngwäy gwani Yicu.

⁴² Ngindenga giyomon 'dar ati aar ji kobo na ati aar ele ngwu'dun ngwu'dun ndi enggaci ngwüjü aar je ondaci ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya. Aar 'ti ju yere yanni yadi je dünäji.

6

Lanni läbräär je kwo'ra tä'rül(7)

¹ Giyomon giyoo, ati ngwikirjijn gendada ngwanni ngwuma ämni ndi Yicu. A be ngwikirjijn ngwanni ngwuru Ngwüyawüd ngwändi giyen poor, aar 'di'ri aar äbingini giyinenanu gwani ngwikirjijnä ngwanni ngwuru Ngwüyawüd 'dunu ndi ari lati i'dädänü ngwedel ngwe ngwegen ndi aar je gegenaci ngwony ngwudi eny ngwanni ngwati aar je gigeni yomon reny.

² A ngwoo'ra ngwükajäär je ngwuru 'di na rom (12) urnidi ngwikirjijnä 'dar gwüpäng aar je ci, "Ya'ti ya gu jayi ndi ari nyii i'dädänü yiiru ye ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nyii ape yiiru yidi eny.

³ Lani ngweengga, äbrär ngwüjü kwo'ra tä'rül (7) 'dangalanu ngwulinginna ngwonyadu Ligi'rimälä lanni Liju'ru aar bebere, nje ge'te aar ape yiiru giyee.

⁴ Nyii be arngani ndi otaci Ngwaalingalu nyii ape yiiru ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu."

⁵ A ngwuja'ri ngwee gäbücä ngwikirjijnä 'dar aar jayanu, aar äbrü guru gani Ijitananuj gwäti ämning Ngwaalu gwupa gwonyadi Ligi'rimälä lanni Liju'ru. Ngindenga ngwoo'ra ngwe ngwani Bilipüj na Brukuruj na Nekonor na Temon na Barmanaj na Nekola gwudi Andakiyang gwanni gwändi giyobo yidi Ngwüyawüd.

⁶ Aar apa ngwüjü ngwee kwo'ra tä'rül (7) aar je äpijä ngwo'ra ngwükajäär je aar je ätä gyy aar abingaci Ngwaalu gwani ngindenga.

⁷ A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu badalu 'dar, a ngwikirjijn gendada ngwonyadu Üräjälüm a ngwur'dal ngwonyadu ämni ndi Yicu.

Aar määtä Ijitananujing

⁸ Ijitananuj gwuru dji donjaja Ngwaalu yimi'ränü na yiima yüngün ating ärrü yi'ral yidi allalu ndir na yi'remna yidi yiima yipa ngwüjänü.

⁹ A be Ngwüyawüd ngwudi Giruwaning na ngwudi Ijikändäriyäng na 'to ngwudi ngwaalu ngwani Kilikiyā na Ajiya, ngwuru ngwudi Ngwämrä ngwudi Gätini Linginalu anaku ati aar je gu ci. * Aar be 'donya ngwuja'ri ngwudi Ijitananuj aar le garnati.

¹⁰ Aar 'ti be burna ndi dami Ijitananujing ndi ari nginde gwondaja yiima ye yidi bebere gwudi Ligi'rim lanni Liju'ru lätädi Ngwaalu ndi ondaji.

¹¹ Aar be äniiji ngwüjü ngwoko bartad nono nyim nunnu aar ari, "Änyängä li'dingina Ijitananujing ngwaru ngwulem Giyobo yidi Müjä na Ngwaalu."

¹² Yiru giyee yanni yiima je gäbücä aar gwogaji ngwüjü na mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo aar gwurla Ijitananujing nono aar määtä aar gwe ele Ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd.

¹³ Aar apa ngwu'duru aar ü'ridä yi'duru nono aar ari, "Gur nggee ga'ti dünäjä ngwuja'ri ndi ari ngwulem gwani gobo nggee giju'ru na gwani yobo.

¹⁴ Ndi ari gwu'dinginiiny gwaru Yicu gwudi Najrang gwa pä gobalu mbüny gwa gwürli dimürälü digätijänär nje Müjä."

¹⁵ A ngwüjü 'dar ngwanni ngwuju ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd 'di'riyi ngwäy aar ombaji Ijitananujing ngwugwurlu ngwuru ngwäyanü nono gi'rr.

7

A Ijitananuj ondaji ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd

¹ A be dir'dal dannu diru gi'ra otaci Ijitananujingalu ngwuci, "Ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe ngwüjü ngwäti ngwäyano?"

² A je Ijitananuj ci, "Lani ngweengga na papanga, gerajar ngwani ngaa 'dingini! Ngwaalu ngwege ngwanni ngwünäjinä ngwü'täcä digürnälü dege dani Äbräyim gajji ganni gijung ge na ngwaalu ngwani Mijuputumiya, gwerre gwa'tina indi ndi ji kündär gani Araan.

³ A Ngwaalu ci, 'Gatana geno gunga na ngwüjü ngwunga, nga ele ngwaalu ngwanni ngwada je enggaci.'

⁴ No, a Äbräyim 'di'ri ngwugatani geno gidi Ngwukaldan ngwele ngwuji Araan.

Anni ma papa gwüngün ayi, a Ngwaalu apa ngenone ngwila ngwuji ngwaalu nge-wee ngwujaa gu gweneno.

⁵ Ngwaalu ngwuma 'ti ätädi Äbräyiming ngwaalinga yu'rina ngwere ngene, 'di ngwaalu ngwere nggu jalu. A be Ngwaalu mi'rici yi'rany ndi ari ngwung je ätäda ngindeng na yiju yüngün gwodan, a be Äbräyim kaji nggoo gwa'ti gu na äti gäjälü gere.

⁶ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwondaca ngwe Ngwaalu Äbräyiming ndi ari, 'Ngwügüürnä ngwunga ngwa ji ngwa ru ngwüürnä ken gidi ngwüji ngwu'ter ngwa aar je ruji ngwinäd ngwa aar je ärrü yirginä ngenone ngwüdläyü küü'ri tudini kwo'rongo (400).

⁷ A be äny gwa reraji ngwüji ngwoo ngwanni ngwärrü je yinäda linje be 'tüya ken nggoo aar nyi äpüji yobo ngwaalu ngwee.'

⁸ A be Ngwaalu ätäda Äbräyiming gekajiding gwudi ü'ridäni a gwe Äbräyim ü'ridä gijü güngün gani Ijaag anni ma aar linge ngwäti yomon 'düba (8). Gwodan aji a Ijaag ü'ridä gijü güngün gani Yagub, aji 'to a Yagub ü'ri'täda yiju yüngün 'di na rom (12) giyoo yima ru ngwügüürnä ngwege.

⁹ Ngwügüürnä gwege ngwee ngwuru ngwu'dünü ndi Yüjib aar ape aar ellada ngwüji yinäda ken gani Mijir. A be Ngwaalu ru ngwuma gu ge'te guyalä.

¹⁰ Ngwu'tiyi giyi'ralanu 'dar yanni yiki, ngwätäda bebereng ngwügäbici Brown-ing gwudi Mijiring ngwujayi ngwäy ngwuge'te ngwümääta yelenya Mijir na ngwümääta ngwu'duna ngwudi yeleny di Brown 'dar.

¹¹ A be aji a ngwamu määtä ngwaalinga 'dar ngenone Mijir na ngwaalu ngwani Kanaan a ngwamu eny ngwüji gwulleney. Aa'ti ngwügüürnä ngwege mbuju ngwony ngwudi eny.

¹² A be anni ma Yagub 'dingini ndi ari yon giyo ngenone Mijir, ngwükäji yiju yüngün yiru ngwügüürnä ngwege aar ele ngenone yirnu.

¹³ Anni ma aar kwoyalu gomoni gidi gwodaning, a je Yüjib enggaci ligo'ro lüngün ndi ari gwenggen gwegen gwuru, a Brown 'dingina ngwüji ngwe ngwudi Yüjib.

¹⁴ Ngwükäci Yüjibing ngwükäji ndi papa gwüngün gwani Yagub na ngwüji 'dar ngwudi gubu güngün ngwuru 'di kwo'ra tä'ril na tudini (75).

¹⁵ A Yagubinga yiji ye yüngün 'di'rä aar ayi Mijir aar gu ji ngenone 'di a gu Yagub ayi ngwügüürnä ngwe.

¹⁶ Aar je apa aar le ila ngwaalu ngwani Jikim aar je gatu gidimomo gidiyäng dänni dillädi Äbräyim yiju yidi gur gani Amur ngwiliny ngwe ngwaalu ngwani Jikim.

¹⁷ Anni ma gaji ji ndi ila gito ganni gadi ge ngwuja'ri ji ngwanni ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyiming, gaji nggoo a ngwüji ngwege lingadi aar gendadi aar onyadi Mijir.

¹⁸ A be aji a deleny diru 'ter ape yelenya Mijir da'ti lingidädi Yüjib gwe yorto ye ngwaalinga.

¹⁹ Ngwugwurlanu ngwüji ngwe ngwege ngwuje ärrü yirginä ngwuje übinälü aar gatani yijälü yegen mbüny yilinginä girem nunnu aar ayi.

²⁰ Gaji nggoo aar gu lingeta Müjäng gwujaw yi'remna. Aar ombaji ngwujalu ngwüwäyü tä'ril (3) aar änjälü 'dunu ndi mbumbu gwüngün.

²¹ A be anni ma ngwüji ngwüngün ape aar gatanalu poor, a gera gidi Brown mbuji, gwape ngwu'rüni ngwuruji giji güngün.

²² Aar enggaci Müjäng 'di ngwubebere ngwuja'ri 'dar ngwudi Mijiring ngwuru diji dojema ngwuja'ri na giyüru yüngün.

²³ Anni ma Müjä äti ngwüdläyü küü'ri rom (40), ngwü'di'ri ngwari gwadi ele ndi ombaja ngwüji ngwüngün ngwuru Yijiräyil.

²⁴ Ngwube mbuji gur giru Dimijir ndi pi guru ge'te giru Diyijiräyil ngwube ruci ngwü'rinyiji Dimijira.

²⁵ A Müjä ji ndi ge'taji ngwüji ngwüngün ngwa lenge ndi ari gwapu gwe Ngwaalu yiuru nunnu ngwuje gataji düwa. Aa'ti be ngwüji lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga.

²⁶ Bigänü a Müjä mbuji ngwüji rom (2) ngwuru Yijiräyil ndi pidi. Ngwari ngwading je gwä'räji ngwuje ci, 'Ngaa liru yengga ange gwuru ngaa be pidi?'

²⁷ A be gur ganni gipidi gwenggen ngwudinga Müjäng gay ge'te ngwuci, 'Yäru gwanni gwuge'tanga nga ru deleny däri ndi nje pici yelenya.

²⁸ Nga gwüminä ndi nyi 'rinye anaku 'rinyitä gu Dimijira lungge?'

²⁹ Anni ma gu Müjä 'dingini no, ngwabri ngwugatani Mijiring ngwele ngwaalu ngwani Midiyan ngwujayi yirnu ngenone 'di nggu lingeta yiju rom (2).

³⁰ Anni mung jalu ngenone 'di ngwäti ngwüdläyü küü'ri rom (40), a gi'rr 'täcälü ngwengga lingla lidi ligä lu'du gida'ri gitäny gito gito Ken gani Jinä.

³¹ Anni ma Müjä engga yi'ral giyee no, ngwudibi giyi'remna giyoo. Anni mung 'dongga gito nunnu ngwombajidi mama,

ngwu'dingini a Deleny diru Ngwaalu ondaca aar ci,

³² 'Any gwuru Ngwaalu ngwudi ngwügüürnä ngwunga, Ngwaalu ngwudi Äbräyim, Ijaag na Yagub.' A Müjā didi'ri nono a yedeny eny ndi ombaji daa'ri.

³³ A Deleny ci, 'Gwällädi ngwüdänälü giyora ndi ari ngwaalu ngwoo ngwüdünädä gu ngwuju'ru.

³⁴ Any nggwänggädi yirginä yanni yärrinä je ngwüji ngwüny Mijir, any gwuma 'dingina äriining gwegen nyi be üllädä ndi nje gataji düwä, ila nga ükäji gweneno nga o're Mijir.'

³⁵ Müjā gwuru nggwee gwe'te gwe'te gwanni gwu'donya ngwüji ngwudi Yijiräyil aar ci, 'Yäru gwuru gwanni gwurujanga deleny däri ndi nje pic'i yelena?' Gwuru gwurinda Ngwaalu gi'rr ge ganni giju gida'ri ndoo du'du ngwükäji nunnu ngwuru deleny degen ngwuje ü'rälü.

³⁶ Ngwuje 'tüyä Mijir ge'te gwe yi'ral yidi allalu ndir na yi'remna yidi yima ken gani Mijir ngwe ü'ridä Bar Alamring* aar ngwe ji ngwüdläyü küü'ri rom (40) gitäny.

³⁷ Müjā gwuru gwanni gwondaca ngwüji ngwudi Yijiräyil ngwuje ci, 'Ngwaalu ngwa ji ngwa je ükäcä dijirä de'te anaku ükäjäär nyi gu 'danggalanu.'

³⁸ A Müjā nggwee gwuru gwujaar ngwüji ngwe gitäny ngwuru dantan didi gi'rr ganni gondacu Kenala gani Jinä na didi ngwügüürnä ngwege. Aar ätäädä ngwuja'ri ngwee ngwudi mididi ngwuje apa aar nje enggaci.

³⁹ A be ngwügüürnä ngwege 'donya ndi 'dengenaci ngwuja'ri ngwudi Müjā aar je obe gora ge aar o're yigor ye yegen aar je gwa'räji Mijir.

⁴⁰ Aar ci Aruuning, 'Gi'tiji nje ngwaalinga aar nje üktini. A be a'ri nggwee gwani Müjā, gwuminje 'tüyä Mijir, gwa'ti ar gwe lingidi yorto ye ngwaalinga yiru ange yima mbuji.'

⁴¹ Kaji nggoo aar ga'riji gi'remna giru dab giru nono gindri aar rui ngwaalu ngwegen aar rciji aar mi'rini nono aar äpiji gony yi'rinyinä gige'taar ngwuy ngwe ngwegen.

⁴² A je be Ngwaalu gwürläci lu'ra ngwuje gäbic'i aar ele ndi äpiji yurumu yobo yidi geralang anaku üllinäär gu kitabanu gidi ngwüjir ndi ari,

'Ngwüji ngwudi Yijiräyil, ngaa liricijiny ngaa mi'rini nono

ngwüdläyü küü'ri rom (40) gitänye?

⁴³ Ngaa be ru manni lanni lüpinänä gä'tä gidi bayil gwani Malag na guurrum gidi bayil gwani Raban. Yi'remna yanni yige'ta je ngaa je äpiji yobo.

Yäy gu no nggwa je gäbiciji güwänü galu ga je ape ngaa la ele ken gi'ter' gweere Babil.

⁴⁴ Anni ju ngwügüürnä ngwege gitäny lapana Gä'tä gidi gekajidi gijaar ge.Gipädi Müjā ngwuru nono ganni gänggäding genggaca Ngwaalu. ⁴⁵ Anni ma aar ape, a be aji a ngwügüürnä ngwege apana aar ge ila Kanaan a je Jäjiwä ruya anni ma je Ngwaalu linyinyji ngwüji ngwudi Kanaaning aar määtä geno. A gu Gä'tä ji Kanaan 'di a gaji ila ganni gima ge deleny dani Däwüd ape yelena.

⁴⁶ A Däwüd jayi Ngwaalinga ngwäy, ngwube utalu ndi ari aading odaci Ngwaalinga ngwudi Yagub ngwu'duna.

⁴⁷ A be aji a Jiliman ru gwanni gwuma odaci ngwu'duna.

⁴⁸ A be Ngwaalu ngwupa ngwati 'ti ju ngwu'dunanu ngwanni ngwodana ngwuy ngwe ngwudi dijü dümnä. Anaku aru gu dijir ndi ari Ngwaalu ngwari,

⁴⁹ 'Gere giru ngwaalu ngwudi didu'ri didi yeleny düny, na diyäng diru ngwaalu ngwati nyi gu ge'te yoralu yiny.

A Deleny ari, Ngwu'dun ngwuru ange ngwanni ngwadi nje odaci?

Na ngwaalu ngwuru ngwo ne ngwanni ngwadi nyi gu jalü nyi obe düwä de?

⁵⁰ Any gwä'tüdi manni gwanni gwuge'ta ngwonyalu ngwee 'dare?'"

⁵¹ A je be Ijitananuj ci, "Ngaa gilee liru ngwüji ngwunyrutanu ngaa undi giyi'ra! Ngwügüürnä ngwalu ngwulingana je ngaa übini Ligi'rimälü lanni Liju'ru!

⁵² Dijir dere dindi ne da'ti ngwügüürnä ngwalu übinälü? Ngindenga li'rinyidu 'di aar 'rinye ngwüjirä ngwükäjäär je ngwondaju ngwuja'ri ngwe gweere gwani nginde gwanni Gwüdünälü gwadi ila. A gwenene, gwuma gwe gwurlanu gwuma aang 'rinye.

⁵³ Nga nga liru ngwüji ngwanni ngwapu yobo yätädärä je Ngwaalu yi'rr ye, giyo be ya'ta je 'dengenaca.'

Aar aci Ijitananujing yo'rr ye ngwäy

⁵⁴ Anni ma ngweleny ngwudi ngwämrä 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar kanu gwuleny 'di aar iyini ngwad gündä.

⁵⁵ A be Ijitananuj 'di'riyi ngwäy ngwombajidi kerala, a Ligi'rimä lanni Liju'ru onyadala. Ngwengga näjing gwudi Ngwaalu a Yicu dünäcälä kaama.

⁵⁶ Ngwari, “Any gwänggädi gere gigitinā nyi engga Gijü gidi Dijī dümnā gidünäcā Ngwaalingalu kaama.”

⁵⁷ A ngindenga 'dar gwü'rübāni ngwuy ngwāni ngwegen aar ürri dula gwulley aar 'di'rādā Ijitanuujing nono 'dar gwüpäng.

⁵⁸ Aar okta aar gwe 'tüdā poor kündär aar aci yo'rr ye. A ngwüji ngwanni ngwü'ridādi ngwuja'ri nono, aar gwalladani ngwuredalu ngwegen aar je gatanalu gito gito kur giru damal gani Jawul.

⁵⁹ Anni ma aar ji ndi aci Ijitanuujing yo'rr ye gwani yi'rany, ngwänginini Ngwaalinga ngwari, “Gwani Deleny dani Yicu, mäti ligi'rimā lüny guy ge gunga.”

⁶⁰ Ngwube jürbälü yirku ye ngwurnidi dula de gwulley ngwari, “Gwani Deleny, aa'ti la je dü'rāci keng nono nggwee.” Anni mung gu ari no, ngwayi.

8

¹ A Jawul ru gwanni gwāmnā ndi ari aar 'rineye Ijitanuujing.

A gi'doonga gidi Ngwaalu badalu

Komon nggoo aar übinälü gi'dongalu gidi Ngwaalu gwulley Üräjälim a ngwikirijin ku badalu pad ngwaalu ngwani Yäwüdiyā na Jamra a be ngwoo'ra ngwükajäär je ru ngwuma jalu Üräjälim.

² A ngwüji ngwudi Ngwaalu ila aar ape Ijitanuujing aar gatu aar rüniji gwulley.

³ A be Jawul ru gwädinā ki'doonga gidi Ngwaalu ngwübinälü. Ating ele ngwu'dun ngwu'dun ngwokta ngwuralu na ngwaw ngwuje ürrä korkon.

A Bilipüj ele ngwaalu ngwani Jamra

⁴ A be lanni lima abri aar badalu ngwaalu mbüny mbüny aar ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngwaalu ngwanni ngwuma aar gu badalu.

⁵ A Bilipüj 'di'ri ngwüllü kündär ge'te gidi Jamrang, ngwondaci ngwüjü ngwuja'ri ngenone ngwani nginde gwanni Gwubru-taar yelenya.

⁶ Anni ma ngwüji 'dingini ngwuja'ri ngwudi Bilipüj aar engga yi'remna yidi yiima yanni yärrüng je, ngindenga 'dar aar geraji ngwāni mama ngwuja'ri ngwondajung je.

⁷ Gaji nggoo a ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwätinā ngwü'rillā nono aar u'ri nono, a ngwü'rillā 'tü 'denggegenanu ngwonyadu dula de dipa. A lonyadu lanni liru ngwurga a lanni layu ngwangina, aar ju'ri nono.

⁸ A jayanu ji gwupa kündär nggoo.

Dima de'te dani Jamaan

⁹ Gur ge'te giru dima kündär nggoo gani Jamaan gati ape yiima gaji golanu ating alliji ngwüjälü ndir ngwudi Jamrang ating iringini ngwari giru diji dojema.

¹⁰ A ngwüji 'dar, ngwanni ngwoko na ngwanni ngwupa geraci ngwāni aar ämnāci aar ari, “Diji ndee diru yiima na yüngün yiru yiima yanni yojemana.”

¹¹ A ngwüji gwujani ndi ari ngwuma je yima yüngün yanni yiru yi'remna 'ter üktini yima aar je engga gaji golanu.

¹² A be anni ma aar ämni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma je Bilipüj ondaci ngwani yeleny yidi Ngwaalu na ngwüri ny ngwe ngwudi Yicu Kirictu, aar ämni Ngwaalu aar nyinyini ngwuru ngwur na ngwaw.

¹³ A Jamaan giligo'ro lüngün ngwāmnā Ngwaalu 'to a Bilipüj nyinyi. Ngwü'di'ri ating gwujani Bilipüj ngwaalu ngwading gu ele, ati gwe ngwaalu elalu mung engga yi'ral na yiima yanni yati je Bilipüj ärri yojema.

¹⁴ Anni ma ngwoo'ra ngwükajäär je 'dingina Üräjälim ndi ari ngwüji ngwudi Jamrang ngwuma ämni ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, aar je ükacā Butrujing je Yuwana gwe.

¹⁵ Anni ma aar obana, aar otaci Ngwaalingalu gwani ngindenga ndi ari a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü.

¹⁶ Ndi ari gaji nggoo, la'ti je gu na Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü. Linyinyäär je 'dogo ngwüri ny ngwe ngwudi Deleny dani Yicu.

¹⁷ No, a je gu Butrujinga Yuwana gwe gatu ngwuyala a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü.

¹⁸ Anni ma Jamaan engga ndi ari ngwüji ngwanni ngwāmnā Ngwaalu ngwati je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü ma je gu ngwoo'ra ngwükajäär je gatu ngwuy nono. No ngwü'di'ri ngwape ngwü'rinyā ngwuje geraci Butrujing je Yuwana gwe ngwuje ci,

¹⁹ “Ätädiiny yiima giyee 'to, nunnu diji dere danni dinyi gu gatu guy nono, a gu Ligi'rimā lanni Liju'ru üllänü.”

²⁰ A be Butruj ci nu, “Indi ngwü'riny ngwe ngwunga giligā, anni ge'tanga ndi ari a gwadi ellang angidacing gwudi Ngwaalu ngwü'riny ngwe!

²¹ Nga gwa'ti äti gu'ru giyiuru giyee, ndi ari ligor lunga la'ti dūnälü ngwāyänü Ngwaalu.

²² Jo'renyana giyi'ral yunga giyoo yiki nga otaci Delenyalu ndi ari aar ang dūdānijanü ndi ge'taji gwudi ligor lunga nggwee gwuru gu no.

²³ Ndi ari äny gwänggädängā gwu'ri giligoranu nga ji giyirna yidi yi'ral yanni yiki.”

²⁴ A Jamaan ci Butrujing na Yuwana, "Otaacar Delenyalu gwani äny, ndi ari yanni yara ye aa'ti ya ji 'dünggüny."

²⁵ Anni ma aar enggaca ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Deleny, a Butrujinga Yuwana gwe o'ra Üräjälim, aar eggacana ngwüjü kay ngwuja'ri ngwanni ngwujaw giyündär yonyadu yidi Jamrang.

Bilipüj na gur giru Dijiyüpiyä

²⁶ A gi'rr gidi Deleny ci Bilipüjing nu, "Di'ru nga elada kuyala gidi gaama kayalu gidi ülli Üräjälim ngwelada Gaja."

²⁷ No, a Bilipüj ji mama ngwü'di'ri ngwele. Kay aar mbudi güül ge giru Dijiyüpiyä giru dujimid dimäti ngwü'rinyä ngwudi yeleny yidi deleny diru daw dani Kandaka didi Yijüpiyang. Gur nggee giyu kündär gani Üräjälim ndi otaca Ngwaalingalu.

²⁸ Ngwube o'ra ngwuji ndi jalu ngwudu'rala ngwüdi je dimirta ngwuji ndi uli gitab ganni gullu dijir dani Ajaya.

²⁹ A Lig'rim lanni Liju'ru ci Bilipüjing nu, "Donggaca dimirta nga jici gito gito."

³⁰ A Bilipüj gwalajanu ngwujici gito gito ngwu'dingini ndi uli ngwuja'ri ngwudi gitab gidi dijir dani Ajaya. A Bilipüj itacalu ngwuci, "Nga ngwo gwülingidi ngwuja'ri ngwee ngwula je?"

³¹ Ngwuci, "Ngwaadi nje lenge awa ma aar nje 'ti diji enggacu." Ngwube ci Bilipüjing ngwallu aar gwe jalu.

³² A be ngwuja'ri ngwanni ngwujung je ndi uli gwuru ngwee, "Gwüktäär nono dangala dadi aar ele ndi ü'ru ngwulem

na nono giranyu gigwogondacu dijir dani diwädädi ngwolalu mbüny, no ngwu'ti igitü ngwulem ngwüngün.

³³ Gwa aar ärrü yinäda aar ärrü yirginä. Yäru gwanni gwadi ondaji gilinge ge güngün?

Ndi ari gwuma aar düdiyüji ligo'ro lüngün ngene gidiyängälü."

³⁴ A gur nggoo otaci Bilipüjingälü ngwuci nu, "Eggaciny ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe dijir, ngwondijaja ndi yäru? Dijir dondaja gwani ligo'ro lüngün gwalla gwani diji di'ter?"

³⁵ A Bilipüj aalu ngwuja'rala ngwoo ngwudi gitab ngwondaci ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngwani Yicu.

³⁶ Anni ma aar ji ndi ele dimirta de, aar obani ngwaalu ngwäti yaw, a gur nggoo ci Bilipüjing nu, "Yaw yiru pa giyee, yiru ange yadi nyi üminici ndi nyinyini?"*

³⁸ Ngwugirinya aar dünäji dimirta. Aar ülli 'dün giyaanu a Bilipüj nyinyi.

³⁹ Anni ma aar 'tüdä giyaanu no, a Lig'rim lidi Deleny ape Bilipüjing aa'ti gur änggädi ba be. A gur nggoo ele dilä düngün giyanu.

⁴⁰ A be Bilipüj mbüjini kündär gani Äcidüd ngwü'di'ri ngwellalu ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwele 'di ngwombani kündär gani Gäyjäriyä.

9

A Bulij änni ndi Yicu

(Yiiru 22.6-16; 26.12-18)

¹ A be Jawul gwuru gwuma ji ndi iye ngwükirijinä ngwudi Deleny yedenyo ngwari ngwuje 'rinye. Ngwü'di'ri ngwele gidir'dal danni diru gi'ra

² nunnun gwüllüji ngwuja'ri ngwe ele ngwämrä ngwudi gündär gidi Dimajiging, nunnun manari gwuma mbuji ngwüji ngwewe ngwudi Gay gidi Deleny dani Yicu, ngwur na ngwaw, ngwuje umma ngwe o'ra Üräjälim.

³ Anni ma Jawul ji ndi ele gidilä düngün ngwuji gito gito kündär gani Dimajig, a buri üllä kerala ngwo'rralu.

⁴ Ngwü'di gidiyängälü ngwu'dingini ngwuja'ri ngwudi diji dondaju ngwuci, "Jawul Jawul, nga gwarra miny übinälü?"

⁵ A Jawul ci, "Deleny, nga gwani yäru?"

Ngwuci, "Äny gwuru gwani Yicu, gwanni gwübinängälü.

⁶ Di'rälü nga ele nga äni kündär, la ang be eggaci ndi ari nga gwadi ärrü ange."

⁷ Ngwüji ngwanni ngwändär Jawulinga le aar dünälä aar 'ti ondaju ngwuja'ralu ngwene ndi ari ngwindi ngwe ngwaalalu, aar 'dingini ngwuja'ri aar 'ti be änggädi dijü dere.

⁸ A Jawul 'di'rälü gidiyängälü anni mung gatü ngwäyälü ngwüngün, ngwu'ti ombajidalu ndi engga gonyalu gere. Aar okta kuy aar gwe äni Dimajig.

⁹ Ngwujalu yomon tä'rül (3) gwürimü ngwäy, ngwu'ti iyü ngwu'ti iti gonyalu gere.

¹⁰ Ngenone Dimajig, doo'ra de'te diju gu dani Ananiya. A Deleny ondaci dilingidu ngwurnidi ngwuci, "Ananiya!"

Ngwangindi ngwuci, "Äny gwangindu gwani Deleny."

¹¹ A Deleny ci, "Ju mama nga 'di'ri nga ele kayalu ganni gicaar Gidünälü nga ele nga äni ngwu'dun ngwudi gur gani

8:33 8.33 Ajaya 53.7-8 * 8:36 8.36 Yitab yoko gwodan yäti 37 A Bilipüj ci, "Yere ya'ti manari nga gwämnä Ngwaalu 'tu'tu giligoranu." A gur nggoo ci, "Äny gwämnä ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubutaar yelenya gwuru Giji gidi Ngwaalu."

Yäwüdä nga utalu gur ge gindi Tarjuj gani Jawul ndi ari nggo ndi otaci Ngwaalingalu.

¹² Dilingidu gima engga guru gani Ananiya ngwändä ngwalliji ngwuy nono ngwüngün nunnu ngwu'ri ngwäy."

¹³ A Ananiya ci, "Gwani Deleny, ngwu'dingina ngwüjü ngwonyadu ngwondaja diji de ndee na yi'ral ye 'dar yanni yiki yärrüing je ngwüjü ngwunga ngenone Üräjälim.

¹⁴ A nginde gwindi ngene yeleny ye ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny ndi ari ngwummi ngwüjü ngwanni ngwapu ngwüriny ngwunga."

¹⁵ A be Deleny ci Ananiyang nu, "Indi! Gur nggee gäbriny ngwuru gora ndi ape ngwüriny ngwüny ngwe ele ngwüjü ngwuru Garany na ngweleny ngwegen na ngwüji ngwudi Yijiräyil.

¹⁶ Gwunyi enggaci ndi ari nginde awa gwa mbuji yündä yipa gwulleny gwani ngwüriny ngwüny."

¹⁷ A be Ananiya ele ngwani gidrü ngwu'dun, ngwalliji Jawuling ngwuy nono ngwüngün ngwuci, "Diweengga dani Jawul, Deleny dani Yicu gwanni gwü'täcängälü kayalu anni ngwa ndi ilada ngene, gwükäjäny nunnu nga ombajidalu mana ara gu Lig'i'rim lanni Liju'ru onyadala."

¹⁸ Puprang no, a ngwong ngwe'te ngwuru nono gwele ngwärk'i'ra ngwudi ngwuum mi'ra'tadalu ngwäy ngwudi Jawul, ngwu'ri ngwäy ngwombajidalu mana. Ngwü'di'rälü aar nyinyi,

¹⁹ anni ma aar ätäda ngweny, ngwudege'dani ngwangina ngwüngün.

A Jawul jalu yomon yoko ngwikirijiningä le Dimajig.

²⁰ Ngwü'di'ri ngwele ngwondaci ngwüjü ngwonyadu ngwämrä ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu.

²¹ Ngwüji 'dar ngwanni ngwu'dingina, a je ngwe ngwaalu elalu aar utalu aar ari, "Gur gä'tüdi nggee ganni gänjä yedenyalu ngwübini ngwüjälü ngwanni ngwapu ngwüriny ngwee gwani Yicu ngenone Üräjälimo? Nginde gwa'ti indädi ngene ndi ummi ngwüjü ngwe ele ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny?"

²² A be Jawul ojemani nono ngwondaji yiima ye ngwügäbici Ngwüyäwüd ngwanni ngwati ji ngenone Dimajig a ngwe ngwaalu elalu ngwuje enggaci aar lenge ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelena.

²³ Anni ma yomon ele aar onyadi, a Ngwüyäwüd änjä yujimidalu gwadi aar 'rine,

²⁴ a gu be Jawul lenge. Giyomon reny lingen le na dilu de ati aar rbäci ngwängir ngwudi gündär nunnu aadi aar 'rine.

²⁵ A be ngwoo'ra ngwüngün ape aar ülliyi kundi'rala gidi gündär dilu de gi'ram ge aar 'tüyi ngwele.

²⁶ Anni ma Jawul obani Üräjälim, ating ari ladi acajidi ngwikirijin ngwe ngwudi Yicu a je be yedeny eny 'dünggüngün, aar 'ti ämnä ndi ari nginde gwuma ru dikirijin 'didanu.

²⁷ A be Birnaba ape nggwe ele ngwoo'ra ngwükäjäär je. Ngwuje enggaci ndi ari Jawul gwänggädi Delena kay güding gu Dimajig na ndi ari awa gwondacu Deleny na ndi ari awa ngenone Dimajig gwondaca ngwüjü gwa'ti yedeny iti ngwüriny ngwe ngwudi Yicu.

²⁸ No, aar le jalu ngwellalu gwügäti linginalu kündär gani Üräjälim, ngwondaci ngwüjü 'dar gwu'ranu ngwüriny ngwe ngwudi Deleny.

²⁹ Ati aar ondaji aar garnati yomon reny Ngwüyäwüd ngwe ngwati ondaji Yigirigiyängä, aar be mini ndi 'rine.

³⁰ Anni ma gu ngweengga lenge ngwuru ngwikirijin, aar ape aar gwe ülli Gäyijäriyä aar dinga ngwele Tarjuj.

³¹ A be gaji nggoo a adatalu ij yi'doonga yidi Ngwaalu ngwaalu 'dar Yäwüdiyä, Jälil na Jamra, jalu yadatalu. Aar äti yiima a je Lig'i'rim lanni Liju'ru ojemeye nono aar gendadi aar jalu yidinyädi Delena.

Aniyaj na Täbijä

³² Ati be aji a Butruj 'di'ri ngwele ngwaalu 'dar. Gomom ge'te ngwele kündär gani Lüdä ndi ombaja ngwikirijinä ngenone.

³³ Ngenone ngwumbuji guru gani Aniyaj giru dirga gidru ngwümbür gäti ngwüdläyü 'dübä (8).

³⁴ A Butruj urnidi ngwuci, "Aniyaj, aar ang Yicu Kirictu u'riyi nono. 'Di'rälü nga apani gilälälü gunga." Puprang no, a Aniyaj 'di'rälü.

³⁵ A ngwüji 'dar ngwudi Lüdäng na ngwudi Jaruning engga yi'ral giyee, aar o'raa Delena.

³⁶ Kündär gani Yapa, dikirijin didi Deleny diju gu dani Täbijä (ngwüriny ngwüngün ma aar je gwürlälü Yigirigiyängä, ngwani Dide), nginde gwati ape yiiru yanni yijaw yomon reny ngwugataji ngwüjü düwä ngwanni ngwunyangiralu.

³⁷ Gaji ge nggoo, ngwümi ngwayi aar uyi aar ape aar ndriyalu kimbanu alu nggwe.

³⁸ Gündär gani Lüdä ga'ti ola ngwaalinganu kündär gani Yapa. No anni ma ngwikirijin 'dingini ndi ari Butruj nggwo ngenone Lüdä, aar ükäji ngwüjü rom (2)

'dünggüngün aar pácälü aar ci, "Üllädä gwänü!"

³⁹ A Butruj 'di'ri aar le ele. Anni mung obani, aar ape aar gwe allu kimbanu alu nggwe a ngwedel 'dar o'radi nono aar dugi yal ye, aar enggaci yubana na ngwureda ngwonyadu ngwu'ter ngwanni ngwati je Täbija ug'ri gaji ganni gati aar le ji gwa'tina ayu.

⁴⁰ A je Butruj 'tüya 'dar poor, ngwülli ngwüjürbälü yirku ye ngwotaci Ngwaalingalu, 'di ngwube gwurlada ngwangina ngwudi Täbija ngwari, "Täbija, 'di'rälü." Ngwugata ngwäyälü ngwüngün änggädäng gu Butrujing, ngwu'di'rälü ngwujalu.

⁴¹ A Butruj geraci ngwümätä kuy ngwü'di'riyälü ngwüdünäjälä. Ngwube urnida ngwikirijinä na ngwedel ngwuje ätädä Täbijing gwumidu.

⁴² A ngwuja'ri ngwee linginni 'dar kündär gani Yapa a ngwüji ngwonyadu änni Gideleny.

⁴³ A Butruj jalu ngenone Yapa yomon yonyadu gur ge ge'te gani Jamaan gati 'raji ngwurna.

10

A Karnulij urnidi Butrujing

¹ Ngenone kündär gani Gäyijäriyā, gur ge'te giju gu gani Karnulij giru kumndan gidi gi'du gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) gani Italiya.

² Nginde gwuru diji didinyädi Ngwaalinga, ngwüji ngwe 'dar ngwudi ngwu'dun ngwüngün. Gwati gataji ngwuwaya düwä ligor le ating otaci Ngwaalingalu yomon reny.

³ Gomom ge'te lingen le ligwurlu kaji tä'räl (3) ngwengga dilingidu, gi'rrä gidi Ngwaalu ngwila ngwuci, "Karnulij."

⁴ A Karnulij ombaji yedenyo ngwutalu ngwari, "Yiru ange giyo gwani doorta düny?"

A gi'rr ci, "Otaci Ngwaalingalu gwunga na angidaji ngwuwaya gwunga gwuma obana ngwäyanü Ngwaalu ngwuma ang diwayina.

⁵ Gwenene ükäjü ngwüjü aar ele ngenone kündär gani Yapa aar gwä'ra guru gani Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj.

⁶ Nginde gwüllädälü kur ganni gati 'raji ngwurna gani Jamaan gati ji ngwu'dun ngwe dibirta gäläni."

⁷ Anni ma gi'rr ele ganni gondacu, a Karnulij urnidi ngwinädä ngwüngün rom (2) na gwu'tulu gwe'te gwüngün gwati denya Ngwaalinga gwanni gwati arnga ngindeng.

⁸ Ngwuje enggaci yi'ral 'dar yanni yänggädäng je ngwuje be ükäji aar ele ngenone Yapa.

A Butruj engga dilingidu (Yiiru 11.5-14)

⁹ Bigänü nggwoo gilingen lidünälä anni ma aar ele 'di aar ji gito ndi obani Yapa, a Butruj allu ngwu'dun alu nggwe ndi otaci Ngwaalingalu.

¹⁰ A ngwamu enyanu ngwümini ngwony ngwudi eny. Anni ma aar ji ndi manica, ngwayati giligor ngwengga dilingidu

¹¹ a gere igitinä ngwengga gony giru nono direda dipa laranu dimätäär ngwiil ngwüngün kwo'rongo aar ülliyä gidiyängälü. ¹² Däti ngwängä ngwonyadu yi'ranu ngwanni ngwati elalu yora ye kwo'rongo na ngwanni ngwati elalu ngwari ngwe gidiyängälü na yi'ra yidi gerala.

¹³ A ngwuja'ri ondaja aar ci Butrujing no, "Di'rü nga je dugi nga je eny ngwüdi."

¹⁴ A be Butruj ci, "Bäri gwani Deleny, äny gwa 'ti iti gony girngü giru gomom gere a'tur."

¹⁵ A ngwuja'ri ondaci mana aar ci, "Aa'ti aru ngwong ngwürngü ngwanni ngwuma je Ngwaalu ju'riyi."

¹⁶ Ngwuja'ri ngwee aar gu ari yomonanu tä'räl (3) a be dired gwä'rini puprang kerala.

¹⁷ Anni ma Butruj ji ndi iriyi ngwäyälü ngwuja'ri ngwee ngwänggädäng je dilingidu, a ngwüji ngwanni ngwükäjä je Karnulij ila aar utalu ngwu'dun ngwe ngwudi Jamaan aar ele 'di aar düni gälängir.

¹⁸ Aar urnidi ngwüjü ngwudi ngwu'dun aar je otacalu ndi ari Jamaan gwani Butruj nggwo gwüllädälü ngeno.

¹⁹ Anni juna Butruj ndi iriyi ngwäyälü giyi'ral yanni yänggädäng je, a Ligirim lanni Liju'ru ci, "Ngwüji ngwo tä'räl (3) poor ngwutalu nga gwe.

²⁰ 'Di'rü nga ülli. Aa'ti yedeny ya ang eny ndi ang ngwe ele, äny gwuru gwükäjä je 'dungguna."

²¹ A Butruj ülli ngwuci ngwüjü, "Äny gwuru nggwee gwanni gwüminängäa. Giru ange ganni gindädä gu?"

²² A ngwüji ci, "Karnulij gwuru kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) gwükäji nje. Gwuru diji didünälü didinyädi Ngwaalinga a gwati Ngwüyäwüd 'dar denya. A be gi'rr gidi Ngwaalu ondaci nunnu aar ang urnida nga ele 'dunu 'dünggüngün nunnu ngwu'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwätä je."

²³ A je be Butruj ape ngwuje üllälälü yirnu 'dunu.

A Butruj ele 'dunu ndi Karnulij

Bigänü nggwoo, a Butruj 'di'ri aar le ele a je ngweengga ngwoko ngwudi Yapang gwujani.

²⁴ Bigi nggwoo, aar obani Gäyjiariyä. Aar mbuji Karnulijing gwuju nding je dünici, gwujaralu ngwüji ngwe ngwüngün na ngwumaad ngwüngün ngwurniding je.

²⁵ Anni ma Butruj ji gito gwadi äni, a Karnulij ila ngwadacalu ngwukwucalu yirku ye gwani denya.

²⁶ A Butruj 'di'riyalü ngwuci, "'Di'rälü, äny gwuru diji dümnä 'dogo."

²⁷ Anni ma aar gwe ondaji a Butruj äni ngwumbuji ngwüjü ngwo'rajidalu gidrü ngwonyadu.

²⁸ Ngwuje ci, "Nga nga lilingidi ndi ari yiru drü giyobo gidiji diru Diyäwüd ndi aar acajidi ngwaalu ngwe'te pu diji de diru Garany ngwelaci yirnu. A be Ngwaalu ngwuminy enggaci ndi ari aa'ti nggwa ci diju dere dirngu.

²⁹ No anni minyii gu ükäjida, äny gwuma ila ligor le lijaw. Nggwa je otacalu ndi ari yiru ange yükajida gu 'dügngüny?"

³⁰ A Karnulij ci, "Yomon kwo'rongo (4) yanni yima ele äny gwuju 'dunu ndi otaci Ngwaalingalu gilingen ligwurlu liru tä'ril (3) kaji ngeee no, a diji ila digenna ngwureda gwaru nggäm nggäm aar nyi dünäcälü.

³¹ Ngwari, 'Karnulij, Ngwaalu ngwuma 'dingini ngwuja'ri ngwunga ngwanni ngwati ang ngwe otacalu na gwuma enggada angidacing gwunga ngwüji ngwanni ngwonyangiralu.

³² Ükäjida kündär gani Yapa ngwu'dun ngwudi gur gani Jamaan gwanni gwati 'raji ngwurna nggwo ngwu'dun ngwe gidibirta giläni. Gur nggo gu gani Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj, gwüllädi gwälü yirnu.'

³³ No a gu be ükäjida puprang, a yijaw ndi ari nga gwuminy 'dengenaca nga gwuma ila. Gwenene änyängä 'dar gilo ngene ngwayänü Ngwaalu, ladi 'dingini ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwondacara je Deleny ndi nje enggaci."

A Butruj ondaji

³⁴ A Butruj aalu ngwuja'ri ngwe ngwondaji ngwari, "Äny gwuma lenge gweneno yi'ral ye yorto ye ngwaalinga ndi ari 'didanu Ngwaalu ngwati 'ti utanu.

³⁵ Ngwube ämni ngwüjü giülü 'dar ngwanni ngwati denya ngindeng aar äri yi'ral yanni yidünälü.

³⁶ Nga nga lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwükäcä je Ngwaalu ngwüjü ngwudi Yijiräyil, ngwondaju ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw gwani adatalu Yicu Kirictu gwe, gwanni gwuru Deleny didi ngwüji 'dar.

³⁷ Nga nga lilingidi yi'ral yanni yiju ngwaalu 'dar Yäwüdiyä, 'tu'tu Jälil anni ondaja Yuwana ngwuja'ri ngwe ngwanni nyinyini.

³⁸ Nga nga lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingina ngwe ngwudi Yicu gwudi Najrang, ndi ari awa gwubrutu Ngwaalu Lig'rim le lanni Liju'ru na yiima. Na ndi ari awa gwulandalu ngwärrü yi'ral yanni yijaw, ngwu'riyi ngwüjü nono 'dar ngwanni ngwätinä dijego'ranu, yiima ye yidi Ngwaalu 'dügngüngün.

³⁹ Änyängä liru lüggädi yi'ral 'dar yanni yärring je ken gidi Ngwüyäwüd na kündär gani Üräjälil. Aar päda kü'ri ganni gimamindanu aar 'rinye.

⁴⁰ A be anni mung jalu yomon tä'ril (3), a Ngwaalu 'di'riyalü giyi'ranyanu aar gäbici ngwü'tädälü ngwenggani.

⁴¹ Gwa'ti ngwüji änggädi 'dar, ngwü'täcing jälü 'dogo ngwanni ngwänggädi ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu gwerre. Änyängä lanni gwiti nyii le nyii le iyi gaji ganni giming ge 'di'rälü giyi'ranyanu.

⁴² Nginde gwondaci nje ndi ari nyii ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nje enggaci ndi ari Yicu gwuru gwanni gwuge'ta Ngwaalu ndi pici ngwüjü yelenya ngwanni ngwumidu na ngwanni ngwayu.

⁴³ Ngwüjir 'dar ngwondaju nginde gwe, ndi ari gwanni gwänni 'dügngüngün gwa Ngwaalu düdänijänü ndi ke gwüngün ngwüriiny ngwe ngwudi Yicu Kirictu."

A Lig'rim lanni Liju'ru ülli ngwüjänü ngwuru Garany

⁴⁴ Anni ma Butruj jina ndi ondaji, a Lig'rim lanni Liju'ru ülli ngwüjänü 'dar ngwanni ngwu'dinginu ngwuja'ri ngwüngün.

⁴⁵ A ngwükirijin ngwanni ngwü'ri'tänä ngwuru Ngwüyäwüd ngwanni ngwändäär Butrujinga le aar dibi, ndi ari Ngwaalu ngwuma angidaji ngwüjü ngwuru Garany Lig'rim lanni Liju'ru 'to.

⁴⁶ Ndi ari ngwu'dinginaar je ngwondaju aar orta Ngwaalinga ngwungla ngwe ngwu'ter.

A be Butruj ondaji ngwari,

⁴⁷ "Ngwüji ngwee ngwuma gu Lig'rim lanni Liju'ru üllänü nono alanga je 'to, yäru gwuru gwadi je üminici ndi aar je nyinyi yaw ye?"

⁴⁸ Ngwuje ondaci ndi ari aar nyinyini yaw ye ngwüriiny ngwe ngwudi Yicu Kirictu. A ngwüji ci aar le jalu yomon cong.

11

A Butruj enggaci ngwüjü Üräjälil

1 A ngwoo'ra ngwükäjäär je na ngweengga 'dar ngenone Yäwüdiyä 'dingini ndi ari ngwüji ngwanni ngwuru Garany ngwuma änni 'to ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

2 Anni ma Butruj o'ra Üräjälim, a ngweengga ngwanni ngwubupa ngwüjü aar ü'ri'täni, aar garnati Butrujinga le aar ci,

3 "Nga gwarra nga be ele ngwu'dun ngwudi ngwüji ngwa'ti ü'ri'tänä ngaa ngwe eny."

4 A je Butruj ondaci ngwuja'ri 'dar anaku raar gu 'tu'tu gwerre ngwuje ci.

5 "Nggwuju kündär gani Yapa ndi otaci Ngwaalingalu nyi ayi giligor nyi engga dilingidu gony giru nono direda dipa laranu dülliyäär kerala dimätäär ngwiil kwo'rongo ngwüllälü 'di ngwobana 'dünggüny.

6 Anni minyi gu ombajidanu nyi gu mbuji ngwängänü ngwati elalu yora ye kwo'rongo ngwudi diyängälü, ngwudi pooring, ngwanni ngwati elalu ngwari ngwe na yi'ra yidi geralang.

7 Nyi be 'dingini aar nyi ngwuja'ri ci, "Di'rälü gwani Butruj a je dugi a je eny ngwüdi."

8 Nyi be ci, 'Bäri gwani Deleny! Gomon gere a'tur nggwa'ti ngilla gony gere girngü ngwulemanu ngwüny.'

9 A ngwuja'ri ondaja mana kerala aar nyi ca, 'Gong ganni gima ge Ngwaalu ari giju'ru, aa'ti ga ge ari girngü.'

10 A gu ngwuja'ri ngwe ari yomonanu tä'räl (3) aar be gwä'ri direda ngwo're kerala mana.

11 Kaji nggoo, a ngwüji ngwanni ngwükäjä je Karnulij 'dünggüny ngwuru tä'räl (3) ngwändi ngwaalu ngwani Gäyijäriyä, aar obana gilängir lidi ngwu'dun ngwanni ngwuji nyi gu.

12 Aar nyi Ligi'rim ondaci ndi ari aa'ti nggwa 'donya ndi nyii ngwe ele. Ngweengga ngwee ngwuru nyärläl (6) ngwuji nyii ngwe ngenone gwüpäng, nyii ngwe ele nyii äni ngwu'dun ngwudi Karnulij.

13 Aar nje ondaca ngwuja'ri anaku änggäding gu gi'rrä ganni gi'täcälü 'dunu 'dünggüngün ngwuci, 'Ükäjidä kur gani Jamaan gwati aar ci Butruj nga urnida nggwo kündär gani Yapa.

14 Nginde gwa ang be enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwada je gilängidiyi ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwunga.'

15 Anni minyi ji ndi ondaci ngwüjü, a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü anaku üllüng gu 'to dengganu gwerre.

16 No nyi diwayini ngwuja'ri ngwanni ngwucaar nje ngwe Deleny ndi ari, 'Yuwana gwünyinyü ngwüjü yaw ye a

be nga nga la nyinyini Ligi'rim le lanni Liju'ru.'

17 Ma be ari langidaca je Ngwaalu Ligi'rimä anaku angidacaar nje gu 'to, lanni lämnä Gideleny dani Yicu Kirictu, nyi be ani yäru ndi ari nyüminici Ngwaalinga."

18 Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwee no, aar 'ti äti ngwuja'ri ngwadi aar ngwe ari aar ortada Ngwaalinga, aar ari, "Yiru gu be no, Ngwaalu ngwuma ätääd ngwüjü 'to ngwanni ngwuru Garany gay nunnu aar jo'renyana aar mbuji miding."

Gi'doonga gidi Ngwaalu Andakiya Jüriyä

19 Ngwikirijin ngwanni ngwuma 'di'ri aar badalu gwani übinälü anni ma aar 'rineye Ijtabanujing, aar ele ngwaalu ngwani Bunijiya na Gabruj na Andakiya gündär gidi Jüriyäng ati aar ondaci ngwüjü ngwuru Ngwüyawüd 'dogo ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

20 A be loko lanni liru ngwikirijin liru lidi Gabrujing na Giruwan anni ma aar ele Andakiya ati aar ondaci 'to ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Deleny dani Yicu.

21 A je gu Ngwaalu gi'tijji yiima yüngün a ngwüji ngwonyadu änni aar o'raci Deleny dani Yicu.

22 A ngwuja'ri ngwee ele 'di a je ngwikirijin 'dingini ngwudi Üräjäliming, aar ükäji Birnabang Andakiya.

23 Anni mung obani ngenone, ngwumbuji yimi'rü yidi Ngwaalu yiju ngwüji, ngwujayanu gwulleyi ngweye or'temaji 'dar nunnu aar mätinälü 'di'didanu yigor ye yegen 'dar Gideleny dani Yicu.

24 Birnaba ngwuru diji dijaw gwonyadu Ligi'rimälä lanni Liju'ru na ngwäti ämning Ngwaalu. A ngwüji ngwonyadu gendada Gideleny.

25 A Birnaba 'di'ri ngwele kündär gani Tarjuj ndi minä guru gani Jawul.

26 Anni mung mbuja, ngwapa nggwe ila Andakiya. Aar gu jalu ngenone didläyü de'te pu ati aar jalu ngwikirijiningä le aar enggaci ngwüjü ngwonyadu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Andakiya, ngwaalu ngwuru ngwanni ngwuma aar gu ätääd ngwüjü ngwudi Ngwaalu ngwüriiny yirnü aar je ci ngwikirijin.

27 Gaji nggoo a ngwüjir ngwoko ngwüllü Üräjälim aar ila Andakiya.

28 A de'te 'denggenanu dani Agabuj, ngwü'di'ri ngwüdünälä yiima ye yidi Ligi'rim lidi Ngwaalu ngwalliji yijrä ndi ari ngwamu ngwadi ji ngwupa ngwaalu 'dar ken. Aji a ngwamu ngwee ji 'didanu

gididlä gaji ganni gima ge deleny ape yelenya dani Kiludiyuj.

²⁹ A ngwoo'ra ngwudi Yicu mäjjidi ngwü'rinyä ngwanni ngwa je diji mbuji nunnu aar je ükäci ngwengga ngwudi Yäwüdiyäng aar je ngwe gataji düwä.

³⁰ A ngindenga lima gu mäjjidi 'didanu 'dar aar je ükäci mbumbung je Üräjälim angidacing gwegen aar je ätäda Birnabang je Jawul gwe aar je äpiji.

12

A Butruj 'tüdä korkon yima yidi Ngwaalu

¹ Gaji nggoo a deleny dani Yirüdi* 'di'ri ngwummi ngwikirijinä ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu ngwuje übinälü.

² Ngwümäätä Yagubing gwanni gwuru gwenggen gwudi Yuwananga ngwu'rinye galal ge.

³ Anni ma Yirüdi engga ndi ari yi'ral giyee yima jada Ngwüyawüdänü, ngwü'di'ri ngwümäätä Butrujing 'to. Yi'ral giyee yiju gaji gidi Yi'rinyinä yidi Ligi'ra.

⁴ Anni mung määtä, ngwape ngwaniji korkon, ngwube ge'te ngwangida ki'du ki'du yi'ranu kwo'rongo ki'du ge'te pu ati aar gu düni aar angida. Nunnu ma Yi'rinyinä yidi Dambdani abralu, ngwube apada ngwelenyanu nunnu aar gu päda yelenya.

⁵ A Butruj ji korkon a be ngwikirijin jalu ngwäy ngwe aar otaci Ngwaalingalu ligor le 'di'didanu gwani nginde.

⁶ Dilu de gwa'tina Yirüdi äpädi ngwaalu ngwudi pi yelenya, a Butruj ji ndi ndri gwänü ngwangidano rom (2) gwugekanalu yu'rung ye rom (2), a ngwangida dünälä aar angida längirü.

⁷ A 'dür no, a gi'rr ila gidi Deleny ngwüdünälä ngenone, a buri o'rralu ngwaalu ngwanni ngwuju gu Butruj, ngwümi'ri kimeranu ngwu'ritiya. Ngwuci, "Di'rälü puprang." A yu'rung yanni yigekaning yalu aar gwanna ngwuy aar 'di.

⁸ A gi'rr ci, "Di'rü nga rüjinänü dired de nga genne ngwüdänü." A Butruj 'di'ri ngwärrü yi'ral yanni yica ye gi'rr, ngwo're ngwuci, "Pänä direda nono didi gennala dunga nyi gwujana."

⁹ A Butruj 'di'rälü ngwugwujani aar gwe ele 'di aar 'tü poor, ngwu'ti be lingidi yiru ange giyo ngwüädigini ngwu'ti lingidi ndi ari ngwuja'ri ngwäti ngwäyänü ngwanni ngwärrü je gi'rr; ngwuji ndi ari gwänggädi yi'ral dilingidu.

¹⁰ Aar ge ila 'di aar gatana ngwangida ngwanni ngwudi gwerre gwerreng na gwudi

gwodaning aar ila 'di aar obana gilängir liru laaba lidi 'tü kay gati elada kündär. A je längir igitiji gwu'ren aar gu 'tü. Anni ma aar ü'rü gayanu ge'te, a gi'rr gatani ngwele.

¹¹ A Butruj 'rita ligor ngwari, "Nggwuma lenge 'didanu gweneno ümimänü gwa'ti ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwuju, ngwäti ngwäyänü ndi ari Deleny diru dükäjü gi'rrä güngün nunnu ngwila aar nyi gwalla Yirüdi ngwomonanu ngwüngün na giyi'ralanu yere yanni yige'ta je Ngwüyawüd giyigoranu."

¹² Anni mung gu lenge yi'ral giyee no, ngwele 'dunu ndi Märiyäm gwuru nanni gwudi Yuwana gwani Murkuj ngenone ngwikirijin ngwo'radi gwalu ngwonyadu aar ji ndi otaci Ngwaalingalu.

¹³ A Butruj ila ngwüpida längirü poor a dinäd ila diru gera dani Räwüdü ndi igiti dimbürä.

¹⁴ Anni mung 'dingini ngwuja'ri ngwudi Butruj gwondaju poor, ngwujayanu 'di ngwo're kay ngwu'ti igiti dimbürä. Ngwo're ngwondaci ngwüjü ndi ari Butruj nggwo gilängir.

¹⁵ A ngwüji ci gijü, "Nga gwari gi'ra milang." Anni mung 'donyalu 'tibüny ndi ari Butruj gwuru, aar ci, "Gi'rr ga ru güngün."

¹⁶ A Butruj jina ndi pi längirü gwur'tal, anni ma ngwüji igitädälü aar engga, a je ngwe ngwaalu elalu.

¹⁷ A je Butruj ci guy ge gwugwundar ngwuje enggaci ndi ari awa gwü'tiyä Delenya korkon. Ngwuje be ci, "Ondacar Yagubing je ngeengga ngwe ngwu'ter ngwuja'ri ngwee." Ngwü'tü ngwele ngwaalu ngwu'ter.

¹⁸ Dilu danu a'ti yigor pi ngwangidano aar utalu ndi ari yiru ange yima ji ndi Butruj.

¹⁹ Anni ma Yirüdi ükäji ngwuja'ri aar minä 'dar aar 'ti mbuju, ngwü'tiyä ngwuja'ri aar apa ngwangida ngwoo aar je otacalu aar je 'rinye.

Aar mi'ri Yirüdi gundä de ngwayi

A be Yirüdi 'di'ri ngwugatani ngwaalinga ngwani Yäwüdiyä ngwele kündär gani Gäyijäriyā ngwujalu ngenone gwooko.

²⁰ Gwapu güündä ngwüji ngwudi yündär yidi Jür na Jäyidä. Aar be o'rajidi gwüpäng aar bupi gweneno nding je 'dengenaci. Anni ma je dinäd didi Deleny dani Yirüdi, dating gu gatada ngwäyänü dani Bilactuj gi'tiji gay, aar ci Delenya dani Yirüdi linana ndi aar le o'rajidi aar jalu ladatalu. Ndi ari ngindenga lati je Delenya dani Yirüdi äpijä yona.

* 12:1 12.1 Yirüdi nggwee, gwuru digüörnä didi deleny dani Yirüdi gwanni gwuru mbumbu gwondacaar gwe kitabanu gidi Luka 1.5.

²¹ A gomon ganni gige'taar, a Yirüdüj genne ngwureda ngwudi yeleny ngwujalu gididu'rala didi yeleny ngwube ondaci ngwüjü.

²² A ngwüji ortada aar ürri dula aar ari, "Diji dä'tüdi ndee dannu dümnä dondaju ngwaalu gwuru ngwondaju."

²³ Kaji nggoo ge'te ge'te anni mung 'dingini ngwuja'ri no, ngwu'ti näjä Ngwaalinga, a gi'rr gidi Deleny agada dimdi nono ngwümi ngwondoma 'di ngwayi.

²⁴ A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gendadi aar badalu ngwaalu 'dar.

²⁵ Anni ma Birnabanga Jawul gwe medaja yiiru yegen Üräjälim, aar o'ra aar apana Yuwanang gwanni gwati ani 'to Murkuj.

13

Aar ükäji Birnabang je Jawul gwe

¹ Ngenone ki'doonga gidi Andakiyang, ngwüjir na ngwoorta ngwee ngwujü gu, Birnaba, Jamaan gwani Nejer, Lukiuyj gwudi Giruwaning, Maniyan gwanni gwuraar Yirüdüj gwe gwuru deleny gimaad 'tu'tu yogo ye na Jawul.

² Anni ma aar ji ndi äpiji Ngwaalinga yiiru aar määtä ngwädä, a je Ligirrim lanni Liju'ru ci, "Äbrüjüny Birnabang je Jawul gwe, aar ele ndi aar nyi äpiji yiiru yanni yornaci nje."

³ No a ngwikirijün otaci Ngwaalingalu aar määtä ngwädä aar je ätä guy aar je ge'te kay aar ele.

Ngenone Gabruj

⁴ No ngindenga rom (2), a je Ligirrim lanni Liju'ru dinga aar ele aar obani kündär gani Jälüküya, aar ü'rü yaanu ngenone aar ele ngwaalu giyaanu ngwani Gabruj.

⁵ Anni ma aar obani kündär gani Jalama, aar ondaci Ngwüyävüd ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwämra ngenone. Aar ji Yuwananga le gwanni gwati ani Murkuj, ngwuje gataji düwä.

⁶ Aar landalu 'dar kündär giyaanu gidi Gabrujing 'di aar obani kündär giyaanu gani Pabuj. Ngenone aar mbudi dimanga le diru Diyävüd dati alliji yijirä yi'duru dani Bar Yicu,

⁷ dati mbüjüni gideleny dannu dimäti yelenya ngwaalu giyaanu dani Järgiyüj Bulij gwuru gur gibebera gwullen, ngwükäjidi ndi Birnabanga Jawul gwe nunnu gwubupa ndi 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu 'denggen.

⁸ A be Aliyimaj nggwoo gwuru dima (ngwüriny ngwüngün gwani gu no Yigirigiyängä) ngwuje be jici kay ngwuje

ü'ri'ti ngwäy ngwunani ndi üminici delenya ndoo ndi ämni Ngwaalu.

⁹ A be Jawul, gwanni gwani 'to Bulij, gwonyadu Ligirrimälä lanni Liju'ru ngwombaji Aliyimajing ngwäyänü 'ti'tog ngwuci,

¹⁰ "Nga nggwee gwudi dijego'rr, nga ru giwän gidi yi'ral 'dar yanni yijaw! Nga gwonyadu i'däjängänü nga onyadi miminäjänü. A'tur nga gwä'tüdi gwadi dünäji yi'rinya ngwuja'ri ngwanni ngwüdünälü ngwudi Delenye?"

¹¹ Gwene ara gwe Deleny ji guy ge nga gwa rimi ngwäy gwene nga jalu gaji gooko nga gwa 'ti gwengga buri gwudi lingen." Puprang no a dumbil na dirim gätini ngwäy, ngwakalu ngwuy ngwe ngwümini dijü ndi okta kuy.

¹² Anni ma gu deleny didi ngwaalu ngwoo engga yi'ral giyee yima ji, ngwämni Ngwaalu ndi ari gwindi gwe ngwaalalu ngwuja'ri ngwinggidaar ngwe ngwudi Deleny.

Andakiya gwudi Bijidiyäng

¹³ Ngenone Pabuj, a Bulij na ngwoo'ra ngwanni ngwändär le, aar ü'rü yaanu aar ele kündär gani Berga ngwaalu gwani Bämбилиä, a je gu be Yuwana gatani ngwo're Üräjälim.

¹⁴ Ngenone Berga, aar 'di'ri aar elada gweere 'di aar obani Andakiya gwudi Bijidiyäng. A gomon Kwo'ra tä'räl, aar äni ngwämra aar jalu.

¹⁵ Anni ma aar uli Yobo yidi Müjä na Yijir yidi Ngwüjir kitabanu, a je be ngweleny ngwudi ngwämra ükäci ngwuja'ri aar je ci, "Ngweengga, manari ngaa läti ngwuja'ri ngwere ngwada je ondaji a ngwe or'temaji ngwüjü, ondajar je."

¹⁶ A Bulij 'di'rälü ngwüdünälä, ngwalliji guyala ngwari, "Nga nga liru ngwüji ngwudi Yijiräyil na nga nga ngwüji ngwuru Garany ngaa lanni lati orta Ngwaalinga, 'dinginiiny!

¹⁷ Ngwaalu ngwudi Yijiräyil ngwäbrü ngwügürnä ngwege, ngwügäbici ngwüjü aar gendadi aar onyadi kaji ganni gijaar ge Mijir. Yiima ye yidi gu'ran ngwüngün, ngwuje 'tüyä poor ken gidi Mijiring.

¹⁸ Ngwuje mätiji liguri ndi eelle gwegen, ngwuje arnga ngwüdläyü kuu'ri rom (40) gitäny.

¹⁹ Ngwuje linynijü ngwüjü giyen kwo'ra tä'räl (7) ngwaalu gwani Kanaan ngwuje apada diyängü degen ngwätädä ngwüjü ngwüngün ngwudi Yijiräyil yu'rina.

²⁰ Yi'ral 'dar giyee yiju ngwüdläyü kuu'ri tudini kwo'rongo na kuu'ri rom na 'di (450).

Anni ma ngwüdlä medadi ngwee, a je Ngwaalu ätädi ngwüjü aar picü yelenya

'di a gaji ila ganni gima ge di'ir ila dani Jämüwül.

²¹ A be aji a ngwüji 'di'ri aar ari ngwüminü delenya. A je Ngwaalu ätädä delenya dani Jawul gwuru giji gidi Kij gilängir lidi Biniyämün ngwape yelenya ngwüdläyü küü'ri rom (40).

²² Anni ma Ngwaalu äbrü delenya dani Jawul, ngwuje äpijä Däwüding ngwuru deleny degen. A Ngwaalu ngwondaju ngwuja'ri ngwe ngwani nginde ngwari, 'Äny gwumbuju Däwüding gwuru giji gidi Yici gwuru diji danni diminä ligor lüny, nunnu aar nyi ärrüji yi'ral 'dar yanni yimini nje nding je ärrü.'

²³ Yicu gwuru gwanni gwuru digüürnä didi Däwüd gwanni gwuma Ngwaalu ruji Gilang gwudi ngwüji ngwudi Yijiräyil, anaku arung gu.

²⁴ Gaji ganni ga'ti ge na Yicu indü, Yuwana gwindi ngwondaci ngwüjü 'dar ngwudi Yijiräyil ngwuja'ri ngwani jo'renyani na nyinyini yaw ye.

²⁵ Anni ma Yuwana ji gito ndi medaji yiiru yüngün, ngwutalu ngwari, 'Nga nga lanijiny yäru? Äny gwätüdi gwani nginde nggwä'di. Nggwätüdi, a be nginde nggwo gwindi gwodan, nggwa'ti mbutu ngwäyänü ndi nyi gwä'dädä ngwüdanälü ngwüngün.' "

²⁶ Ngwuje ci, "Ngweengga, yiji yidi Äbräyim, na 'dar liru Garany lati denya Ngwaalinga, yiru ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwudi gilang ngwükäcäär nje.

²⁷ Aa'ti be ngwüji ngwudi Üräjälüming na ngweleny ngwengen lingidi ndi ari Yicu gwuru Gilang aar 'ti lingidi ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwüjir. Gwuma aar gwe obalu a gu ngwuja'ri ru ngwanni ngwari ngwe ngwüjir ngwati aar je uli yomonalu 'dar komon ganni giru Kwo'ra tä'ril.

²⁸ A be ngindenga gwuma aar 'ti mbojaja yi'ral nono yere ndi aar gu 'rinyada, aar be ondaci Bilatijing ngwu'rinye.

²⁹ Anni ma aar ärrü yi'ral 'dar anaku ondaja gu gitab gwerre gwani nginde, aar ülläjälü kü'rälä ganni gimamindanu aar gwürüci gidimomo.

³⁰ A be gwuma Ngwaalu 'di'riyälü gidimomanu gwumidu.

³¹ A nginde ngwütäcä ngwüjälü yomonanu yonyadu ngwanni ngwindäär ngwe ngwaalu ngwani Jälil aar ila Üräjälim. Ngindenga liru gwenene lanni gilo gwondajaar gwe ngwüjänü ngwege.

³² Londaca je ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuca ngwe Ngwaalu ngwügürnä ngwege

³³ Ngwaalu ngwuminje gäbici ngwuja'ri ngwuma ji kaji nggee gege lanni liru yiji yegen, 'di'riyi gwe Yicungalu. Anaku üllinäär gu kitabanu gidi Mäjimür ki'raany ganni giru rom (2) ndi ari, 'Nga gwuru Giji güny, gwene äny gwuma ru Mbumbu gwunga.'

³⁴ Yiru gu giyee ndi ari gwü'di'riyä Ngwaalalu giyi'ranyanu gwumidu a gwa'ti gwayi mana a'tur yondaja ye ngwuja'ri ngwee ndi ari, 'Nggwa ang ju'riyi gwa ang onjaci 'didanu anaku ci nyi gu Däwüding.'

³⁵ Yondaja gu no ngwaalu ngwu'ter ndi ari, 'Gwa'ti gwa ang gatani gwunga gwanni Gwuju'ru gwa 'dege'ralu gidimomanu.'

³⁶ A be Däwüd anni mung medaji yiiru yidi Ngwaalu kimaad güngün gwuma ayi gwuma gwujani ngwügürnä gwuma aar gwürüci gwuma 'digi'ri gidimomanu.

³⁷ A be gwanni gwuma Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu gwumidu gwuma 'ti 'digi'ru gidimomanu.

³⁸ Yäy gu no, lani ngwänggäri, lingidär ndi ari yiru giyee yanni yigäbici nje ara je be ondaci ndi ari Yicu gwuru gwanni gwurnidaar gwe ndi düdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen.

³⁹ Ngwüji 'dar ngwa aar je düniyälü Yicu gwe giyi'ral 'dar yanni yiki ma aar änni Ngwaalu ndi ari düniyälü gwa'ti giyobo yidi Müjä.

⁴⁰ Arnganar be ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwüjir aa'ti ngwa je mbuji,

⁴¹ 'Ombajar je be, lanni lati münä ngwuja'ranu,

übidärälü ngwuja'ri ngwee 'di nga ayi, ndi ari äny gwadi ärrü yi'ral ye'te giyomon yalu

ndi ari ya'ti ya gu änni a'tur, 'di manari a je diji dere ondaci.' "

⁴² Anni ma Bulijinga Birnaba gwe ji ndi 'tüdä ngwämrä, a je ngwüji ci kwodaralu komon Kwo'ra tä'ril nggä'di gidi gwodaning ngaa ondaji ngwuja'ri ngwe ngwee.

⁴³ Anni ma ngwüji 'tü aar baadi, a ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwuru Ngwüyäwüd na ngwuru Garany ngwanni ngwändi giyobo yidi Ngwüyäwüd ngwüdünyädi Ngwaalinga 'di'ri aar gwujani Bulijing je Birnaba gwe, a je Bulijinga Birnaba gwe or'temaji nunnu aar mätinälu 'di'däny giyimü'ru yidi Ngwaalu.

⁴⁴ Anni ma aar o'ra komon Kwo'ra tä'ril nggoo gidi gwodaning aar ila 'dar anaku raar gu ndi aar dingini ngwuja'ri ngwudi

Ngwaalu ngwanni ngwadi je Bulijinga ondaji.

⁴⁵ A be anni ma Ngwüyāwüd engga ngwüjü ngwuma ila ngwonyadu a je yigor enyanu aar 'di'ri aar garnati aar ke yi'rinya ngwuja'ri ngwudi Bulij aar lo.

⁴⁶ Ngwuja'ri ngwee aar gābīci Bulijinga je Birnaba gwe aar ojeme nono aar 'ranu ndi ondaji aar ari, "Yādi gu ndi ara je ondaci nga nga gwerre gwerre ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu. A be anni ma je 'donya, ngaa lima obalu yigo'ro ye yalu ndi ari ngaa la'ti āwdi ndi āti miding gwudi gwur'taling la je be gatani lele ngwüjü ngwuru Garany nje ondaci.

⁴⁷ Ndi ari Deleny dondaciny ngwari, 'Any gwurujanga buri gwudi ngwüjü ngwuru Garany, nunnu nga ape gilanging a gwe ele ngwüjü gididlä 'dar.'"

⁴⁸ Anni ma ngwüjü ngwuru Garany dingini ngwuja'ri ngwee, aar jayanu aar nāji ngwuja'ri ngwudi Deleny na 'dar lanni lutaar janu nunnu aar mididi miding ngwudi gwur'taling aar āmni Ngwaalu.

⁴⁹ A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu badalu ngwaalu 'dar ngenone.

⁵⁰ A be Ngwüyāwüd gwogaji ngwayu ngwanni ngwuru yi'ra ngwüdinnyādi Ngwaalinga na ngwüjü ngwanni ngwuru yi'ra kündār aar 'di'ri aar übini Bulijing jalu Birnaba gwe aar je linynyi aar je 'tüyi poor ngwaalu ngwegen.

⁵¹ A je Bulij na Birnaba protada dibu'ra nono didi yora yegen dani 'donya gwegen aar 'di'ri aar ele kündār gani Ayikuniya.

⁵² A ngwoo'ra jayanu a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru onyadala.

14

Bulijinga Birnaba gwe kündār gani Ayikuniya

¹ A Bulijinga Birnaba gwe 'di'ri ngenone Ayikuniya aar āni ngwāmra' ngwudi Ngwüyāwüd anaku ābrājāār gu. Ngenone aar ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu yiima ye 'di aar gābīci ngwüjü ngwonyadu aar āmni Ngwaalu ngwuru Ngwüyāwüd na ngwuru Garany.

² A be Ngwüyāwüd ngwoko ngwanni ngwuma 'donya ndi āmni, aar 'di'ri aar gwogaji ngwüjü ngwuru Garany aar je ānici 'dimānānū aar je gwürli ya' ranya aar gwurla ngwīkīrījīnā nono.

³ No a Bulijinga Birnaba gwe jalu ngenone gaji golanu aar ondaci ngwüjü li'ranu ngwuja'ri ngwani Deleny, a je Deleny gendaci yiima ngwuja'ri ngwudi yimi'rū yüngün ngwuje gābīci aar ārri yi'remna yidi yiima na yidi allalu ndir.

⁴ A ngwüjü ngwudi gündār nggoo ü'ridinānū rom (2). Ngwüjü ngwoko aar ji Ngwüyāwüd ngwe na ngwoko aar ji ngwoo'ra ngwe ngwükājāār je.

⁵ A ngwüjü ngwuru Ngwüyāwüd na ngwuru Garany aar ke yi'rinya aar rucidi ngwelenyinga le ngwegen ndi aar je ārri yīrginā aar je aci yo'rr ye.

⁶ A be anni ma aar gu lenge, aar 'di'ri aar abri aar ele giyündār yidi Lijitrang na Dārbi yidi Layikuniyang na yündār 'dar jijicidaar ye.

⁷ Aar gu ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

Giyündār yidi Lijitrang na Dārbi

⁸ Ngenone Lijitra, gur giju gu gijalu gayu yora giru dirga anaku lingitāār gu gati 'ti indi.

⁹ Ngwugeraji ngwuja'ri lāni ngwuji je Bulij ndi ondaji. A Bulij ombaji jicom ngwulenge ndi ari gāti āmning Ngwaalu ndi u'ri nono.

¹⁰ Ngwurnidi ngwuci, "Dünādälā yora ye yunga." Ngwuja'ri ngwe ngwee, a gur 'di'rälü prüd ngwugatu yora ngwele.

¹¹ Anni ma ngwüjü engga yi'ral giyee yima je Bulij ārri, aar ürrī dula linga le legen lidi Layikuniyang aar ari, "Ngwaalu ngwuma rudini dīji dümnā ngwuma üllā 'denge."

¹² Aar ātādā Birnabang ngwūrīny aar ci Jeyoj, na Bulij aar ci Armaj, ndi ari gwuru gi'ra ndi ondaji.

¹³ Gito gito kündār nggoo, gobo giju gu gidi bayil ngwani Jeyoj, a dir'dal didi gobo apa yindri aar 'rājānā yibobo gwur'ta aar ngwe ila gilāngirānū lidi gündār a dir'dal na ngwüjü ngwonyadu aar bupi ndi aar je rcīji aar mi'rini nono.

¹⁴ A be anni ma ngwoo'ra ngwükājāār je Bulijinga Birnaba gwe, 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar dirita ngwuredanu aar 'tūdā aar abrada ngwüjü nono poor aar mi'ri dula aar je ci,

¹⁵ "Ngwüjü ngaa larra ma aang ārri yi'ral giyee? Anyāngā liru 'to ngwüjü ngwümnā nono nga nga. Lāpījā je ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ar je ondaci nunnu ngaa gwurla giyi'ral giyee yiru 'tur ngaa o'raca Ngwaalinga ngwanni ngwumidu, ngwanni ngwuge'ta gere aar ge'te diyāng na yaw na ngwony 'dar ngwanni ngwo gu.

¹⁶ Gwerre, Ngwaalu ngwügābicā ngwüjü aar elada giyigor yegen.

¹⁷ Aar 'ti be gābicā ligo'ro lüngün ndi ānālū nunnu aa'ti ngwüjü lingīdi. Ngwube inggidi giyomon 'dar ināng gwüngün ndi ari nggwo. Ati ara je nīji giranyu kere ngaa kwoy yuula kaji gegen, ara je agaci

ngwonyalu ngwonyadu ngaa eny ngaa pe ngaa jayanu.”

¹⁸ Aa'ti ngwoo'ra ngwükajäär je burna ngwuja'ri ngwe ngwee ndi dünäji ngwüji ndi aar je rciji aar je gätüjälü, a gu ngwoo'ra ngwükajäär je arri 'di aar je dünäji.

¹⁹ A be Ngwüyäwüd ngwoko ngwüdi Andakiya na Ayikuniya aar gwä'räji ngwüji kuy gegen aar aci Bulijing yo'rr ye aar oktalü aar gwe 'tüdä aar gatu kundi'rr poor gidi gündär aar ji ndi ari gwuma ayi.

²⁰ A be ngwükirijin o'rada nono, ngwüdi'rälü aar o're kündär. Bigänü ngindenga Birnaba gwe aar 'di'ri aar ele Därbü.

A Bulijinga Birnaba gwe o'ra Andakiya gwudi Jüriyäng

²¹ A Bulijinga Birnaba gwe ondaci ngwüjü gwudi Därbing ngwuja'ri ngwanni ngwujaw a ngwüji ngwonyadu änni aar ru ngwükirijin. Aar be kwodalü giyündär yani Lijitra na Ayikuniya na Andakiya.

²² Ndi o'ra gwegen aar or'temaja ngwükirijinä aar je ojemeye nono ndi ari aar mätinälü 'di'danu ndi änni Ngwaalu. Aar ari, “Yündä yonyadu yinje mbuji nunnu ar äni giyelenyanu yidi Ngwaalu.”

²³ A Bulijinga Birnaba gwe 'di'ri aar äbri mbumbung je giyi'doonga yidi Ngwaalu 'dar aar je ge'te aar ru yi'ra yidi yi'doonga yidi Ngwaalu yegen, anni ma aar määtä ngwädä aar otaci Ngwaalingalu aar je gi'tüji Delenya kuyanü dänni dima aar gu ännädä.

²⁴ Anni ma aar ila Bijidiyā, aar gatana aar ila aar obana Bämбилия.

²⁵ Anni ma aar ondaca ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngenone kündär gani Berga, aar ila aar üllä kündär gani Ataliya.

²⁶ Ngenone Ataliya, aar ü'rü yaanu aar o're Andakiya, kündär ganni gi'di'räär gu a je ngwükirijin ükäjä aar je ge'ta kuyanü gidi yimi'rü yidi Ngwaalu gwani yiiru giyoo yima aar je medaja ngeno.

²⁷ Anni ma aar obana Andakiya, aar gwä'räji ngwükirijinälü gwüpäng aar je enggaci yi'ral 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrü ngindeng je le, na awa ndi ari ngwuma igitiji ngwüjü ngwuru Garany gay aar änni Ngwaalu.

²⁸ Aar jalu ngenone ngwükirijiningä le 'di a gaji olanu.

15

O'rajidalu gwanni gwuju Üräjälim

¹ A ngwüji ngwoko üllä Yäwüdiyā, aar üllädä Andakiya aar ji ndi enggaci ngwükirijinä aar je ci, “Manari ngaa lima

'ti ü'ri'tänä anaku ari gu dümürä didi Müjä, ngaa la'ti la gilang.”

² A ngwuja'ri ngwee gäbici Bulijing je Birnaba gwe aar büdi ngwäy 'ti'tir ndi aar le garnati. No a gi'doonga gidi Ngwaalu ge'te Bulijing je Birnaba gwe ngwükirijiningä le ngwoko nunnu aar allu Üräjälim aar otaca ngwo'ralu ngwükajäär je na mbumbunga yi'ral ye giyee.

³ A je gi'doonga gidi Ngwaalu ge'te kay, anni ma aar ji ndi ele ngwaalu ngwudi Bunijiyang na Jamra, aar ondaci ngwüjü ndi ari awa ngwüji ngwanni ngwuru Garany ngwuma gwurli ngwuma ru ngwükirijin. A ngwuja'ri ngwee gäbici ngweengga aar jayanu gwullen.

⁴ Anni ma aar obani Üräjälim, a je gi'doonga gidi Ngwaalu na ngwoo'ra ngwükajäär je mbumbunga le ge'talu yirnü, a je Bulijinga Birnaba gwe enggaci yi'ral 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrü ngindeng je le.

⁵ A be ngwükirijin ngwoko ngwanni ngwuru Ngwübarrijii aar dünälä aar ari, “Ngwüji ngwuru Garany ngwa ü'ri'täni aar 'dengenaji Yobo yidi Müjä.”

⁶ A be ngwoo'ra ngwükajäär je na mbumbunga jalu gwüpäng ndi otajidalu giyi'ral giyee.

⁷ Anni ma aar otajidalu 'di a gaji olanu, a Butruj 'di'rälü ngwuje ondaci, “Ngweengga, ngaa lilingidi ndi ari gaji gwerre gima ele, Ngwaalu ngwäbri nyi nunnu a ngwüji ngwuru Garany 'dingini gilinglalu lüny ngwuja'ri ngwanni ngwujaw aar änni Ngwaalu.

⁸ Ngwaalu ngwanni ngwülingidi ligor lidi diji, ngwinggidu ndi ari ngwuming je änni anni mung je ätäädä Ligi'rimä lanni Liju'ru, nono ätäädär nje gu.

⁹ Ngwaalu ngwa'ti nje ge'taja gay ge'te ngindenga le ndi ari gwügä'ridi yigor yegen yanni yiki änni gwe gwegen gwanni gwuma aar gwe änni 'dünggüngün.

¹⁰ A be gweneno, ange gwuru ngaa be idäji Ngwaalinga üpi gwe ngwükirijinä ngwuru Garany yunggu giyigo'ro yanni ya'ti ar je burna na ngwügüurnängä ngwege ndi üpini.

¹¹ Bärü! Alanga lämnä ndi ari yimi'rü ye yidi Deleny dege dani Yicu a ligilängidinä, anaku gilängidinäär gu 'to.”

¹² A ngwüji 'dar ki'doonga gwugwundi aar geraji Birnabang je Bulij gwe läni ndi ondaji gwani yi'remna yidi yiima na allalu ndr gwanni gwärrü Ngwaalu ngwüjänü ngwuru Garany ngindeng je le.

¹³ Anni ma aar medaji ngwuja'ri, a Yagub 'di'ri ngwüdünälä ngwondaji ngwari, “Gerajiny läni ngweengga.

¹⁴ Jamaan gwani Butruj gwondaci nje ndi ari awa Ngwaalu gwerre ngwinggida ligor lüngün uti gwe ngwüjü ngwüjänü ngwuru Garany ngwuje ge'taji 'dünggüngün.

¹⁵ Yijir yanni yallija je ngwüjir yädi ngwuja'ri ngwee anaku üllinäär gu ndi ari,

¹⁶ 'Ma aar ele giyee äny gwo'ra nggwa gwä'räji yelenyalu yidi deleny dani Däwüd.

Yanni yima ke yinje oda mana, a yinje gwä'räjälä mana yanni yipänälü,

¹⁷ ndi ari ngwüji ngwanni ngwuma i'dälü, aar mini Delenya,

na ngwüji 'dar ngwanni ngwuru Garany ngwanni ngwapu ngwüriiny ngwüny,

a gu Deleny ari danni dati ärrü yi'ral giyee'

¹⁸ yanni yima linginni 'dar 'tu'tu gwerre gidlä."

¹⁹ A Yagub ari, "Yäy gu no, ngwänggädi ndi ari aa'ti a la üpi ngwüjü ngwuru Garany ngwanni ngwo ndi o'raca Ngwaalinga yi'ral yini.

²⁰ Ar je be ükäci ngwuja'ri ar je ci aar gäbici enying ngwony ngwudi didülä na yijin aar gäbici enying ngwüdi ngwudi ngwony ngwugogornyana na yin.

²¹ Ndi ari Yobo yidi Müjä yündäjjinä yomon 'dar 'tu'tu gwerre giyündär 'dar aar je uli ngwämrä giyomon 'dar yidi gomom Kwo'ra tä'ril."

Ngwuja'ri ngwüllijäär je ngwikirijinä ngwuru Garany

²² A ngwoo'ra ngwükäjäär je mbumbunga le na gi'doonga 'dar gidi Ngwaalu jalu aar gwalli ngwüjü rom (2) 'denggegenanu, Yäwüdü gwani Barjabaj na Jiliwanij, ndi ari liru yi'ra ngweenganu, aar je ükäj Birnabanga le na Bulij aar ele Andakiya.

²³ Aar je ätädäni ngwuja'ri ngwee, "Ngwuja'ri ngwee ngwüdi 'dänggäri liru ngweengga ngwalu ngwuru ngwoo'ra ngwükäjäär je na mbumbunga.

Ngwükäcära je liru ngwikirijinä ngwuru Garany kündär gidi Andakiyang, na ngwaalu ngwani Jüriyä na Kilikiyä.

Laganna je.

²⁴ Anyängä li'dingina ndi ari ngwüji ngwoko ngwüdi 'dänggäri ngwa'ti nje ükäjü ngwuja'ri ngwe ngwere, ara je lagajanu ara je lagaci ya'ranyanu yalu ngwuja'ri ngwe ngwondajaar je.

²⁵ Nyii be jalu nyii gekajida ndi ari nyii gwalla ngwüjü ngwoko ara je ükäcä. Aar ila Bulijinga le na Birnaba liru ngwumaad ngwäri

²⁶ lanni ligäti yigo'ro yegen mbüny gwani ngwüriiny ngwudi Delenya dani Yicu Kirictu.

²⁷ Yäy gu no, lükacä je Yäwüdäng je Jiliwanij gwe ndi ari ara je ondaci ngwulem ngwe ngwuja'ri ngwanni ngwüllijäär je ngene.

²⁸ Ndi ari yiru gu Giligi'rim lanni Liju'ru na 'dänggäri ndi ari aa'ti la üpiyi ning gwere ba be aar be ru giyee 'dogo nda je ärrü.

²⁹ Gäbicär enying ngwony ngwudi mi'riini nono ngwudi didülä na yin na ngwüdi ngwudi ngwong ngwugogornyana na yijin. Ngaa la eelle mama manari ngaa lima gäbici yi'ral giyee.

Jar balu."

³⁰ Aar 'di'ri aar ülli Andakiya, aar gwä'räji gi'dongalu gidi Ngwaalu gwüpäng aar je ätädä ngwuja'ri ngwoo ngwüllinä.

³¹ Anni ma ngwüji uli ngwuja'ri, a je ngwuja'ri or'temaji aar jayanu gwulleny.

³² A Yäwüdängä Jiliwanij gwe lanni liru ngwüjir ondaci ngweengga aar je or'temaji aar je ojemeje nono ngwuja'ri ngwe ngwonyadu.

³³ Anni ma aar jalu ngenone Andakiya yomon yonyadu, a je ngweengga ge'ta kay onjaci gwe gwudi adatalu aar o'ra ngwüji ngwanni ngwükäjä je.*

³⁵ A be Bulijinga Birnaba gwe jalu ngwüjängä le ngwonyadu Andakiya, aar gu enggaci ngwüjü aar je ondaci ngwuja'ri ngwudi Deleny.

A Bulijinga Birnaba gwe badatanu

³⁶ Aji a gaji ele cong, a Bulij ci Birnabang no, "Nda 'di'ri nda kwoyalu ndi nda ombaja ngweengga giyündär 'dar yanni yondaja nda gu ngwuja'ri ngwudi Deleny nda je ombaja ndi ari gilo lindi awa."

³⁷ A be Birnaba nani ndi aar apani Yuwanang gwani Murkuj,

³⁸ a be Bulij engga ndi ari ya'ti gu jaw ndi aar apani ngindeng ndi ari ligataning je ngwo're kay ngwaalu ngwani Bämбилиyä aar 'ti le ju giyiru.

³⁹ Aar gu garnati gwur'tal 'di aar badatanu. A Birnaba apani Murkujing aar gwe ü'rü yaanu aar ele Gabruj.

⁴⁰ A be Bulij apani Jiliwanijing aar gwe 'tü aar ele. A je ngwikirijin ge'te kuyanü gidi yimi'rü yidi Deleny.

⁴¹ Ngwele Jüriyä na Kilikiyä, nggu ojemeje yi'donga nono yidi Ngwaalu.

16

A Timijawujinga ele Bulij gwe na Jiliwanij

¹ A Bulij 'di'ri ngwele Därbī ngwube aji ngwele Lijitra gwuju gu doo'ra de'te didi Yicu dani Timijawuj, nanni gwüngün gwuru Diyäwüd gwuru dikirjün a be papa gwüngün ru Digirig.

² Ngwengga ngwudi Lijitrang na Ayikuniyang ngwati ondaji ndi ari Timijawuj gwati eelle dilä dijaw.

³ Anni ma Bulij ru gwadi apani Timijawuj gidilä düngün, ngwü'ridä gwani Ngwüyävüd ngwanni ngwati ji ngwaalu ngwoo ndi ari ngwülingidi 'dar ndi ari papa gwüngün gwuru Digirig.

⁴ Ndi ele dilä degen kündär kündär, aar ätäädä ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwoo'ra ngwükajäär je mbumbunga le Üräjälim nunnu aar ngwe eelle.

⁵ No, ati yi'doonga yidi Ngwaalu ojeme nono ndi ämni Ngwaalu aar gendani giyi'ra yomon reny.

A dilingid eny Bulijing ngwenggaci guru gidi Majiduniyang

⁶ A Bulijinga ngwoo'ra ngwe ngwanni ngwindaär ngwe, aar ele dilä ngwaalu 'dar ngwudi Birijiyäng na Galatiya. A je Ligi'rim lanni Liju'ru etaci ndi ondaji ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngwaalu ngwani Ajiya.

⁷ Anni ma aar obani ki'raany gidi ngwaalu ngwani Majiya, aar nani ndi äni ngwaalu ngwani Bijiniyá, a je be Ligi'rim lidi Yicu üminici.

⁸ No, aar ele aar millidi Majiya gwe aar ülli kündär gani Truwaj.

⁹ Ngenone dilu de, a dilingid eny Bulijing ngwengga dilingidu guru gidi Majiduniyang gidünädälä ngwugeraci guy ngwuci, "Dambida Majiduniya nje gataji düwä."

¹⁰ Anni ma Bulij engga yi'ral giyee dilingidu, nyii 'di'ri nyii ji mama puprang ladi ele ngwaalu ngwani Majiduniya, nyii ge'te ndi ari Ngwaalu ngwüminí nje ndi ondaci ngwüjü ngenone ngwuja'ri ngwe ngwüngün ngwanni ngwujaw.

A Lidiyä ru dikirjün kündär gani Bilipi

¹¹ Ngenone Truwaj, nyii ji mama ladi ü'ru yaanu bälükä gwe nyii ada ngwaalinga ngwani Jamutraja na bigänü nyii obani kündär gani Niyabulij.

¹² Ngenone nyii o're nyii 'di'ri nyii ele 'di nyii obani Bilipi ngwaalu ngwümati gu ngweleny ngwudi Rumang yelenya kündär ge'te gipa gidi Majiduniyang. Nyii gu jalu ngenone yomon yoko.

¹³ Komon ganni giru Kwo'ra tä'ril, nyii 'tü poor kündär nyii ele gidibirta, nyii ge'taji ndi mbuji ngwaalinga ngwudi otaci Ngwaalingalu. Nyii jalu nyii ondaci ngwayu ngwanni ngwo'radalu ngenone.

¹⁴ A nje daw de'te 'dingini ngwawanu dani Lidiyä dati ji kündär gani Tiyatira dati ellang ngwureda ngwu'ri dati äpiji Ngwaalinga yobo. A Deleny igiti ligor lüngün ndi ämni ngwuja'ri ngwondaja je Bulij.

¹⁵ Anni ma aar nyinyini yaw ye ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwüngün, aar nje urnidi giyürnü. Ngwari, "Manari ngaa lari äny gwuma ru dikirjün 'didanu Gideleny, ilar ngaa jalu 'dunu 'dünggüny." Ar nje päcälü 'di nyii ele.

A Bulijinga jiliwanij gwe ji korkon

¹⁶ Gomon ge'te anni minyii ji ndi ele ngwaalu ngwudi otaci Ngwaalingalu, nyii mbudi geranga le giru dinäd gäti ngwäy ngwati ngwe engga yi'ral yanni yadi ji gweere. Ating mbüjiji ngworta ngwüngün ngwü'rinyä ngwonyadu äti gwe ngwäy.

¹⁷ A gera nggee gwujani Bulijingalu na änyängä, ating äri dula ngwari, "Ngwüji ngwee ngwuru ngwinäd ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwupa ngwudi geralang, ngwondaca je aar je enggaci gay gidi gilang."

¹⁸ Ati aar nje gwoda no 'di ngwonje yomon. "Di a ligor ape Bulijing ngwugwurlalu ngwugirinya di'rillä ngwuci, "Ngwüri nyi ngwe Yicu Kirictu, 'tüdi 'dünggüngünänü!" Gaji nggoo ge'te ge'te a di'rillä gatalu.

¹⁹ Anni ma ngwoorta ngwüngün engga ndi ari gay gidi mbuji ngwü'rinyä gima längitini, aar määtä Bulijing je Jiliwanij gwe aar je ogtalu aar le ele ngweleny ngwaalu ngwudi ngwiliny.

²⁰ Aar je apada ngweleny ngwudi gündär aar ari, "Ngwüji ngwee ngwuru Ngwüyävüd ngwuma gatu ngwüjü ngwege kündär giyäränü

²¹ ngwondaja dimürä de diru drü 'dengge ndi ape liru Ngwuruman."

²² A ngwüji o'rajidi aar 'di'rä Bulijing je nono Jiliwanij gwe a ngweleny ngwudi gündär ari aar je gwalla ngwureda aar je pi.

²³ Anni ma aar je pi gwuleny aar je ape aar je gatu korkon aar ci dangida diru gi'ra ngwuje arngaci mama.

²⁴ Anni ma gu dangida 'dingini no, ngwuje ape ngwuje gatu gidrü gweere aar je gwü'ringgüli yora.

²⁵ Dilu de diligeny danu a Bulijinga jiliwanij gwe ji ndi otaci Ngwaalingalu aar elnge delnga didi Ngwaalu, a je ngwüji ngwuja'ar le korkon ji ndi geraji ngwäni.

²⁶ No a ngwaalu lagadalu gwuleny 'tu'tu kor'dalu gidi korkon. Puprang no, a ngwängir 'dar ngwudi korkon gwallanalu aar igitini a yu'rung 'dar yigekana ye ngwüjälü ü'ri'tini.

²⁷ A dangida 'rita. Anni mung engga ngwängirü ngwudi gorkon ngwujalu mbüny, ngwugwalli galala gwadi dügini ngwayi nunnu gwuju ndi ari ngwüji ngwuma 'tü korkon ngwuma abri.

²⁸ A be Bulij aw dula de gwulleney ngwuci, "Aa'ti a gwärrü ligo'ro lunga yi'ral yere, änyängä 'dar gilo ngene!"

²⁹ A dangida utalu ndi aar ätä ligä ngwule äni puprang gidrü, ngwudidi'ri yedenyo ngwadaci Bulijingalu Jiliwanij gwe giyoranu.

³⁰ Ngwuje be okta poor ngwuji otacalu, "Lani ngwoorta, äny gwadi ärrü ange nunnu nyi gilängidini?"

³¹ Aar ci, "Ämnä Gideleny dani Yicu, nga gwa be gilängidini, nga na ngwüji ngwunga."

³² Aar be ondaci ngwuja'ri ngwudi Deleny ngwüjüngä le 'dar ngwüngün.

³³ Kaji nggoo dilu de ndoo, a dangida ape Bulijing je Jiliwanij gwe ngwuje uyi ngwämä nono. No aar je nyinyi gomom nggoo ngwüji ngwe ngwüngün.

³⁴ Ngwuje ape 'dunu ngwuje ätäda aar eny. A nginde jayanu gwulleney ndi ari nginde gwuma änni Ngwaalu ngwüji ngwe ngwüngün 'dar.

³⁵ Anni ma ngwaalu u'ri, a ngweleny ngwudi gündär ükäjidä ngwoo'ra ngwengen gidangida aar ci, "Gäti ngwüjälü ngwoo."

³⁶ A dangida ci Bulijing nu, "Ngweleny ngwari ara je gatalu nga nga Jiliwanij gwe. Gweno, nga la be ele. Indär be ladatalu."

³⁷ A be Bulij ci ngwüjü ngwoo ngwükajäär je nu, "Lipidi nje ngwäyänü ngwüji aar nje 'ti pidiyä yelenya gwerre gwerre nyii be ru Ngwuruman, aar nje gatu korkon. A be gweno aar be ru ladi nje linyinyi yu'rimi? Bäri! Aar ila ngindenga yigo'ro ye yegen aar nje 'tüyä poor aar nje ge'te kay."

³⁸ A ngwüji ngwoo ngwükajäär je o're aar ondaci ngwelenya, anni ma aar 'dingini ndi ari Bulijinga Jiliwanij gwe liru Ngwuruman, aar allalu mi'dung.

³⁹ Aar ila aar ci juba, aar je 'tüyä korkon aar je päcälü ndi ari aar ele aar gatani gündärä.

⁴⁰ Anni ma Bulijinga Jiliwanij gwe 'tüdä korkon, aar ele ngwu'dun ngwudi Lidiyä, ngenone aar gu mbudi ngwükirijiningä le aar je or'temaji aar be 'tü aar ele.

17

Bulijinga Jiliwanij gwe kändär gani Täjlänüki

¹ Anni ma Bulijinga Jiliwanij gwe 'tüdä giyündäränü yani Amibulij na Abuluniya,

aar ila kändär gani Täjlänüki, ngenone ngwämrä ngwuju gu ngwudi Ngwüyäwüd.

² Anaku äbräjä gu Bulij, ngwele ngwäni ngwämrä, gomom Kwo'ra tä'r'il, yomonanu tä'r'il, aar ngwe ombaji kitabanu gidi Ngwaalu.

³ Ngwuje enggaci aar je engga ngwäy yanni yüllinä kitabanu ndi ari gwanni Gwubruaar yelenya gwa yündä mbuji 'di gwayi gwa 'di'rä giyi'ranyanu. Ngwuje ci, "Yicu nggwee gwondaca je gwe, gwuru gwanni Gwubruaar yelenya."

⁴ A Ngwüyäwüd ngwoko gatu yigoralu ngwuja'ri aar gwuji Bulijing je Jiliwanij gwe, na 'to lonyadu lanni liru Ngwügirig lati denya Ngwaalinga ngwaw ngwanu ngwoko ngwulinginna ngwonyadu.

⁵ A be yigor eny Ngwüyäwüdänü, aar gwä'ränni ngwüjü nono ngwändi giyebedalu mbüny aar o'rajidi ki'du aar 'di'r'i güündä ge kändär. Aar odena ngwu'dun ngwudi gur gani Yajun aar ji ndi ari Bulijinga Jiliwanij gwe gilo gu nunnu aar je 'tücä ngwüjü poor.

⁶ A be anni ma aar je 'ti mbuju, aar 'di'r'i aar okta Yajuningalu ngwükirijiningä le ngwoko aar le ila ngweleny ngwudi gündär aar ürrü dula aar ci ngwelenya, "Ngwüji ngwee ngwärrü yi'ral yanni yiki ngwaalu 'dar 'di aar obana ngene nunnu aar nje lagaci yi'ralanu 'to.

⁷ A je be Yajun üllälälü 'dunu 'dünggüngün. Ngwügäti ngwuja'ri mbüny ngwudi Deleny didi ngwelenynga Ruma dani Gayijar aar ari deleny de'te pu ndo di'ter dicar Yicu."

⁸ Anni ma ngwüji ngwonyadu na ngweleny ngwudi gündär 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape.

⁹ Aar gäbici Yajuning na ngwüji ngwoko ge'te ngwü'rinyä aar je gatalu aar ele.

Aar dinga Bulijing je kändär gani Biriyä

¹⁰ Anni ma dilu de ru, a ngwükirijin ape Bulijing je Jiliwanij gwe aar je dinga aar ele kändär gani Biriyä. Anni ma aar obani ngenone, aar 'di'r'i aar ele ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd.

¹¹ Ngwübiriyä ngenone ngwujayana drü ngwüji ngwudi Täjlänüküking, ndi ari ngwämnä ngwuja'ri puprang yigor ye yibüdänü ati aar ombaji ngwuja'ri kitabanu gidi Ngwaalu yomon reny ndi ari ngwuja'ri ngwanni gwondaja je Bulij ngwuru gu 'didanu.

¹² A Ngwüyäwüd ngwonyadu änni na 'to ngwaw yi'ra yonyadu ngwulinginna ngwuru Ngwügirig na ngwur ngwonyadu ngwuru Ngwügirig.

¹³ Anni ma Ngwüyäwüd ngwudi Täjlänüküking lenge ndi ari Bulij ngwoo ndi

ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngenone Biriya 'to, aar 'di'ri aar ele ngenone ndi gwogaji ngwüjü.

¹⁴ Puprang a ngwükirijin ape Bulijing aar dinga ngwele kimämü gidi yaw, a be Jiliwanijinga Timijawuj gwe jalu Biriya.

¹⁵ A ngwüjü ngwanni ngwuma aar ele Bulijinga le, aar ape aar gwe obani Ätinä aar be o'ra aar apana ngwuja'ri ndi Bulij ndi ari a Jiliwanijinga Timijawuj gwe borna puprang aa'ti la jani.

Kündär gani Ätinä

¹⁶ Anni ma je Bulij ji ndi dünici kündär gani Ätinä, ngwuke nono anni mung engga gündärä gonyadu gu yi'remnanu.

¹⁷ Ngwü'di'ri aar jalu ngwämrä na ngwaalu ngwudi ngwiliny giyomon giyomon aar ondaji Ngwüyawüd ngwe na Ngwügirig ngwanni ngwüdinädi Ngwaalinga na ngwüjü ngwanni ngwati ila ngenone.

¹⁸ A ngwubalbaj 'di'ri ngwucaar je Ngwübikiri* na Ngwujoyeg† aar le garnati. A loko utalu aar ari, "Gwadi araa ngwee gwonyadu ngwuja'ranu?" A loko gatu ngwuja'ri aar ari, "Nggwo gwuru nono mung ondaji bayil gwe gwindi poor." Laru gu no ndi ari Bulij gwondaju ngwuja'ri ngwe ngwujaw ngwani Yicu na ngwani 'di'ri giyi'ranyanu.

¹⁹ Aar be ape aar gwe ele ngwaalu ngwudi o'rajidalu ngwani Ariyubaguj, aar gu ci nu, "Enggaci nje 'di ngwuja'ri ngwee ngwuyang ngwuru ange gwondaji je nje lenge?"

²⁰ Nga nggwo gwondaja ngwuja'ri ngwu'dingini nje yirü ngwunani nje ndi nje lenge ngwuru ange."

²¹ (Ngwüjü 'dar ngwudi Ätinäng na ngwüjü 'dar ngwu'ter, ngwanni ngwati ji ngenone, ngwati 'ti ärrü yi'ral yere ngwati jalu 'dogo yomon reny ndi ondaji aar 'dingini ngwuja'ralu ngwere ngwanni ngwüdi girem ngwuru ngwuyang.)

²² A be Bulij 'di'rälü ngwüdüncäi ngwüjälä ngwudi ngwämrä kündär gani Ariyubaguj ngwari, "Nga nga gilee lidi Ätinäng, nggwänggädä je ngwaalu 'dar ngaa liru ngwüjü ngwudi yobo.

²³ Ndi ari anni landinyalu nyi ombajidalu mama ngwong ngwudi yobo yalu, 'di nyi mbuji dagada düllinä ngwuja'ri ngwee ngwaru, NGWAALU NGWANNI NGWA'TI LINGINNA. Ngwaalu ngwanni ngwata je ortada ngaa je 'ti be lingidi, ngwuru ngwanni ngwada je ngwe ondaci gweneno."

²⁴ Ngwuje ci, "Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta didläyü aar ge'te ngwony 'dar ngwanni ngwo gididlä, ngwuru Deleny didi gere na diyäng, Ngwaalu ngwanni ngwati 'ti ju ngwu'dunanu ngwodana ngwuy ngwe ngwudi diji dümnä.

²⁵ Ngwati 'ti irnidi gony ge gere ndi ari aar je gendaci guy, nono ma aar ni nyangiralu, ngwuru Ngwaalu ngwanni ngwätädä ngwüjü 'dar miding aar je ätädä lingina na yi'ral 'dar.

²⁶ Dijü de de'te pu dige'teng nggu 'tüyä yilü 'dar yidi ngwüjü anaku rar gu, nunnu aar ji ngwaalu 'dar gididlä. Nginge gwuru gwanni gwati lenge gaji ganni gi'giti'jüng je ngwulenge ngwaalinga mama ngwanni ngwügi'tjüng je nunnu aar gu ji.

²⁷ Ngwaalu ngwärrü yi'ral giyee nunnu a ngwüjü mini aar gwe utalu aar mbuji. Ngwaalu ngwa'ti ola ngwaalinganu ma ar je mini ngwujalu gito gito 'dengge 'dar.

²⁸ Anaku aru gu diji de'te ndi ari, 'Nginge gwe a limidu ar gwe ele ar gwe ji.' Anaku aru gu ngwüjämber ngwoko ngwalu ndi ari, 'A liru gilinge güngün 'to.'

²⁹ Yäy gu no anni rar gilinge gidi Ngwaalu, aa'ti a la ge'te ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwuru ligi'rim ngwuru nono yi'remna yiru dab aar ru buta na yo'rr, nono ma je diji dümnä ge'te aar je ja'rima ngwuy ngwe.

³⁰ Gwerre ngwa'ti gi'tjüä yogonga giyee ngwäy a be gwene gwondaca ngwüjü 'dar ngwaalu 'dar ndi ari aar jo'renyana.

³¹ Ndi ari ngwuma ge'te gomom ganni gading ge otaci ngwüjälü 'dar gididlä übidänü gwe diji de danni däbring ngwuge'te. Gwuma enggaci ngwüjü 'dar yima aar je engga ngwäy ngwe ndi ari gwäbrüng ngwuge'te, anni ngwuming 'di'riyälü giyi'ranyanu."

³² Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwani 'di'ri giyi'ranyanu, a loko calu mireny, a be loko ari, "Änyängä linana ndi ar ang dingini ngwuja'ri ngwee mana."

³³ A gaji nggwo, a Bulij 'di'ri ngwugatani ngwämrä kündär.

³⁴ A be ngwüjü ngwoko ämni aar gwüjü Bulijing. 'Denggenanu gur gani Diyaniyuj ngwelenyanu ngwudi ngwaalu ngwani Ariyubaguj ngwudi o'rajidalu, na daw de'te 'to dani Damarij, a loko li'ter.

18

A Bulij ele kündär gani Küründüj

¹ Anni ma yi'ral medadi giyee, a Bulij gatani Ätinäng ngwu'di'ri ngwele Küründüj.

* 17:18 17.18 Ngwubalbaj ngwucaar je Ngwübikiri ngwati ari yi'ral yanni yijaw ngene gididlä, yani jayanu. † 17:18 17.18 Ngwubalbaj ngwucaar je Ngwujoyeg ngwati ari jayi drü na dünälü na määtä lingina, yiru yanni yipa gu'ru gididlä.

² Ngenone aar mbudi gur ge giru Diyäwüd gani Äkillä gilinginä ngwaalu ngwani Bunduj, gindär daw de düngün girem dani Bärjkillä ngwaalu ngwani Italiya aar ila Küründüj. Ndi ari deleny didi ngwelenyinga Ruma dani Kiludiyuj di'tüya ngwuja'ri ndi ari a Ngwüyawüd 'dar gatani Rumang. A Bulij 'di'ri ngwele nding je ombaja.

³ Aar le jalu aar le ape yiiru ndi ari yiiru yüngün yiru ye'te ye'te nono yegen lati ug'ri ngwureda ngwudi ya'tä.

⁴ Ating be 'tu komon giru Kwo'ra tä'ril ngwele ngwämra aar otajidalu, ngwümini ndi gwä'ra Ngwüyawüd na Ngwügirig.

⁵ Anni ma Jiliwanijinga Timijawuj gwe obana lindä ngwaalu ngwani Majiduniya, a Bulij ge'taji ligo'ro lüngün 'dar ndi ondaci Ngwüyawüd ngwari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya.

⁶ A be anni ma Ngwüyawüd 'donya ngwuja'ri ngwondaja je Bulij, aar ondaji ngwuja'ri ngwa'ti jaw, a Bulij 'di'ri ngwuje düdirä ngwureda nono ngwüngün ngwuje ci, "Nggwuma gwalli ngwuy 'danggalu, yidi yigo'ro yalu yiru, 'tu'tu komon gidi gweneng, nggwele Karany."

⁷ A be Bulij 'di'ri ngwugatani ngwämra ngwele ngwu'dun ngwudi gur gani Titüj Yujituj gwuru Garany gwati orta Ngwaalinga, ngwu'dun ngwüngün ngwuju gito gito ngwu'dun ngwudi ngwämra.

⁸ A gur gani Kirijibuj giru gi'ra gidi ngwämra ngwoo aar änni ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwüngün Gideleny. Na ngwüji ngwu'ter ngwonyadu ngwudi Küründüjng ngwanni ngwuma 'dingini aar änni Ngwaalu aar je nyinyi yaw ye.

⁹ Dilung de'te a Deleny dani Yicu ondaci Bulijng dilingidu ngwuci, "Aa'ti yedeny yang eny, or'temaja nga ondaji aa'ti nga gwa gwugwundi.

¹⁰ Nda gilo a düji dere da'ti dang akani nono, äny nggwo gwätä ngwüjü ngwonyadu kündär nggee."

¹¹ No, a Bulij jalu ngenone 'di ngwape didläyü na ngwüwäyü nyärläl, ndi eng-gaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

¹² Anni mäti deleny dani Galilu yelenya ngwaalu ngwani Akayiya, a Ngwüyawüd ngwudi Küründüjng gekajidi 'dar gwüpäng aar odena Bulijng nono aar mäatä aar gwe ila ngwaalu ngwudi pi yelenya.

¹³ Aar ü'ridä yi'ral nono aar ari, "Gur nggee gati gwä'ri ngwüjü aar äpiji Ngwaalinga yobo gay ge ga'ti aar indi yobo ye yege."

¹⁴ Anni ma Bulij ji gito gwadi ondaji, a deleny dani Galilu ci Ngwüyawüd nu, "Ad-inari ngaa länggädädi guru nggee yi'ral

nono yere yanni yiki gwulleney, yaadi gu aw nda je 'dingini.

¹⁵ A be anni rar 'dogo ngwuja'ri, na ngwüri'ny aar ru yani yobo yalu, ya je be ombaji yigo'ro ye yalu. Nggwa'ti gwa pi yelenya giyi'ral yiru gu no."

¹⁶ Ngwuje be linynya ngwaalu ngwudi pi yelenya aar 'tüdä poor.

¹⁷ A ngwüji ngwoo ngwonyadu gwurlada guru nono gani Jujitanuj giru gi'ra gidi ngwämra aar pi gito gito ngwaalu ngwudi pi yelenya a je gu 'ti deleny dani Galilu ge'taja ngwäyanü.

A Bulij o're Andakiya

¹⁸ A Bulij jalu ngenone Küründüj gwooko, ngwube gatani ngwikirijinä ngwü'ru yaanu ngwele Jüriya, aar ele Bärjkillä gwe na dur düngün dani Äkillä. A be gwerre gwerre nding ele, ngwüwädini gi'ra kündär gani Kanggiriya gwani pi yi'raly ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe.

¹⁹ Aar obana Abijuj, a gu Bulij gatani Bärjkillängä je dur de düngün dani Äkillä ngwü'tü ngwele ngwämra ndi aar ondaji Ngwüyawüd ngwe.

²⁰ Aar ci gwaadi aar le jalu ngenone yomon yonyadu ngwube 'donya.

²¹ A be anni mung 'di'ri ngwele, ngwuje be cani nu, "Manari Ngwaalu ngwuma änni äny gwa o'ra." Ngwü'di'ri ngwugatani gündärä gani Abijuj ngwele.

²² Anni mung ülli kündär gito kimämü gani Gäyijäriyā, ngwallu ngwaganna gi'donga gidi Ngwaalu Üräjälim, ngwube ülli Andakiya.

²³ Anni mung jalu yomon cong ngenone Andakiya, ngwü'di'ri ngwele giyündär mbüny mbüny ngwaalu ngwani Galatiya na Birijiyä, ating gu or'temaji ngwikirijinä.

Abuluj kündär gani Abijuj

²⁴ Gaji nggoo a gur ge'te giru Diyäwüd gani Abuluj gidi gündär gani Ijikändäriyā gubu kinene ngwulenge ngwuja'ri ngwudi gitab gidi Ngwaalu mama. Ngwube ila kündär gani Abijuj.

²⁵ Ngingde genggacaar ngwulenge ngwuja'ri 'dar ngwani gay gidi Deleny. Ngwondaji yiima ye gwulleney ngwenggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwani Yicu mama. Ngwube lenge 'dogo nyinyinäng gwudi Yuwana.

²⁶ Ngwü'di'ri gwu'ranu ngwondaji ngwämra. Anni ma Bärjkillängä dur de düngün dani Äkillä 'dingini, aar 'di'ri aar urnidi aar le ele 'dunu 'denggen aar enggaci gay mama gidi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

²⁷ Anni ma Abuluj mini ndi ele Akayiya, a ngwikirijin or'temajani aar ülliji

ngwikirijina ngwudi ngenoneng nunnu aar ülläjälü yirü. Anni mung obani, ngwugataji ngwikirijina düwä ngwanni ngwuma änni yimi'ru ye yidi Ngwaalu.

²⁸ Ndi ari ati aar garnati Ngwüyäwüd ngwe ndi ondaji ngwäyanü ngwüji ating je dami ngwuja'ri ngwe ngwuje enggaci kita-banu ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubru-taar yelena.

19

Bulij kündär gani Abijuj

¹ Anni ma Abuluj ji kündär gani Küründüj, a Bulij 'di'ri ngwugatani ngwele gay ge ngwü'ru ngwaalinganu ngwobani kündär gani Abijuj. Ngenone, ngwumbuji ngwikirijina ngwoko

² ngwuje otacalu, "Anni ma aang ru ngwikirijin, ngaa lima ape Lig'rimä lanni Liju'ro?"

Aar ci, "Bäri, änyängä la'ti 'dingina ndi ari Lig'rim lanni Liju'ru gilo."

³ A je Bulij ci, "A mene nyinyini gwuru ange gwünyinyina gwe?"

Aar ci, "Nyinyini gwudi Yuwana."

⁴ A je Bulij ci, "Nyinyini gwudi Yuwana gwuru gwudi jo'renyani giyi'ral yanni yiki. Gwondacu ngwüjü nunnu aar änni nginde gwanni gwaru nggwe nggwo gwindi gwani Yicu."

⁵ Anni ma aar dingini ngwuja'ri ngwee, aar je nyinyi ngwüriny ngwe ngwudi Yicu.

⁶ Anni ma je Bulij gatu guy nono, a je gu Lig'rim lanni Liju'ru üllänü, ngwuje ätä yiima aar ondaji ngwungla le ngwu'ter aar alliji yijira 'to.

⁷ Ngwüji gwuru yi'ranu 'di na rom (12) ngwanni ngwuju ngenone.

⁸ A Bulij ele ngwäni ngwämrä ngenone aa'ti yedeny iti gwondaji aar anati ngwüji ngwe nding je gwä'räjä giyelenyanu yidi Ngwaalu. Nggu jalu ngenone 'di ngwape ngwüwäyü tä'ril (3).

⁹ A be ngwüji ngwoko 'donya ngwuja'ri aar 'donya ndi änni aar 'di'ri aar ondaji aar ci Gayalu mireny nggee gidi Deleny dani Yicu. No, a Bulij 'di'ri ngwuje gatani ngwapani ngwikirijina ati aar ngwe jalu yomon reny ngwu'dun ngwudi o'rajidalu ngwudi Tiyriranu ati aar gu otajidalu.

¹⁰ Agu yi'ral ele giyee 'di aar ape ngwüdläyü rom (2), ndi ari a Ngwüyäwüd 'dar na Ngwügirig ngwanni ngwati ji ngwaalu ngwani Ajija, aar 'dingini ngwuja'ri ngwudi Deleny.

¹¹ A Ngwaalu ätä Bulijing yiima ngwuge'te yiima yiralu 'ter.

¹² 'Di ati ngwüji ape ngwureda ngwudi brütini nono na ngwureda ngwanni ngwat-ing je gennala ngwudi yiiru ngwanni ngwa

akani ngwangina nono ngwudi Bulij aar je äpji ngwüjü ngwümä aar je gatu nono a je dümdi abri aar u'ri nono na ngwü'rillä 'tü 'denggenanu.

¹³ A Ngwüyäwüd ngwoko 'di'ri aar landalu ndi 'tüyi ngwü'rillä aar gwurli aar ari ladi girinya ngwü'rillä ngwanni ngwätinä ngwüjü nono ngwüriny ngwe ngwudi Yicu. Ati aar je ci, "Ngwüriny ngwe ngwudi Yicu gwanni ngwati gwe Bulij ondaci ngwüjü, nggwucanga 'tüdä poor."

¹⁴ Ati gu yiji kwo'ra tä'ril (7) yidi dir'dal danni diru gi'ra didi Ngwüyäwüd dani Jikapa arri yi'ral giyee.

¹⁵ A je be di'rillä ci, "Äny gwülingidi Yicung nyi lenge Bulijing gwani yärü a be nga nga lani yärüngä?"

¹⁶ A je gur nggo gätinä di'rillä nono, dami 'dar ngwuje mi'ri 'di aar 'tüdä poor aar abri ngwanginu ngwanu liru yinä.

¹⁷ Agu Ngwüyäwüd 'dar 'dingini yidi Abijujing na Ngwügirig. A je yedeny eny 'dar, a ngwüji denya ngwüriny ngwudi Deleny dani Yicu gwulleney.

¹⁸ A lonyadu lanni lima änni kaji nggoo, aar ila aar 'täji yi'ralalu yegen yanni yiki.

¹⁹ A ngwuma ngwonyadu ürrä yitab yegen yidi yiima aar je u'diyi ngwäyanü ngwüji. Anni ma aar i'ra ngwilinya ngwudi yitab giyee, aar je mbuji dinar diru ngwüü'ri 'di tudini (50,000).*

²⁰ Gay ge nggee, a ngwuja'ri ngwudi Deleny gendadi aar badalu yiima ye yipa.

²¹ Anni ma yi'ral medadi giyee, a Bulij 'di'ri ngwari gwade ele Ürajälim, ngwumilidi ngwaalu ngwe ngwudi Majiduniyang na Akayiya. Ngwari, "Anni minyi ja ngenone, nggwele 'to kündär gani Ruma."

²² Ngwükäji ngwüjü ngwüngün rom (2) ngwanni ngwati gendaji guy Timijawujinga Arictuj gwe aar ele Majiduniya ngwube jalu gwooko ngwaalu ngwani Ajija.

Ürri dula kündär gani Abijuj

²³ Kaji nggoo a ngwuja'ri ngwani Gay gidi Deleny dani Yicu apa yi'ral yikalu gikidang.

²⁴ Dijindala dani Dimitruj dati toy buta ngwuge'te yi'remna yidi bül gwudi bayil gwuru daw gwani Artimaj, ati gu ngwujindala mbojaji ngwü'rinya ngwonyadu.

²⁵ Ngwurnida ngwujindala gwüpäng na 'dar li'ter lanni lati ape yiiru nono yegen, ngwuje ci, "Ngwo'ra, ngaa lilingidi ndi ari a lati bile ngwü'rinya yiiru ye giyee.

²⁶ Ngaa gilo be lānggädi ngaa 'dingini ndi ari gur nggee gani Bulij gwuma gwä'ri ngwüjü ngwuming je dudiyi ngwonyadu ngwudi Abijujing ya'ti ani 'dogo ngwüji

* 19:19 19.19 Dinar de'te pu dati de diji ape yiiru gilingen.

ngene Abijuj aar be ani ngwaalu 'dar ngwudi Ajiyang. Ngwari yi' remna yidi bayil gwuge'ta ngwüji ngwuy ngwe gwä'tüdi bayil a'tur.

²⁷ Yanni yikana ya'ti ani 'dogo ndi ari ngwüji ngwa kiyi yiiru yege yi'rinya aar be ru 'to ndi ari gobo gidi bayil gwuru daw gwupa gwani Artimaj gwa'ta be ga ru gu'ru na 'to bayil giligo'ro lüngün gwanni ngwo ngwäpüjä ngwüji ngwudi Ajiyang na ngwüji gididlä 'dar yobo, gwa'ta be gwa ngwüji aniji yiima."

²⁸ Anni ma ngwüji 'dingini Ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape aar ürri dula aar ari, "Artimaj gwuru gwanni gwupa gwudi Abijujing!"

²⁹ Puprang no, a ngwüji 'dar kündär 'di'ri güündä. Aar määtä Gayujing na gur gani Arictakuj lidi Majiduniyang lindäär Bulijinga le aar le odena ngwaalu ngwudi o'rajidalu.

³⁰ A Bulij bupi ndi ü'rü ngwüjü ngwäy, a be ngwikirjün ünini.

³¹ Na 'to ngweleny ngwudi Ajiyang ngwuru ngwumaad ngwudi Bulij aar ükäci düjü de'te ngwuja'ri ngwe aar päcälü ndi ari aa'ti gwa gata gora ki'doongalu.

³² Aa'ti ngwüji lingidi yi'ral ye yorto ngwaalinga, a ngwoko ürri dula giyi'ral giyee, na ngwoko ürri dula giyi'ral yi'ter. A ngwüji ngwonyadana ngwu'ti lingidi ndi ari giru ange ganni gäpädi je ngenone.

³³ A Ngwüyäwüd dinga guru ki'ra gweere gani Äljikändär, a ngwüji ngwoko ürri dula nono aar ondaci gwadi araa. Ngwalliji gujala nunnun aar gwugwundi ngwuje enggaci yanni yadi ye ruci ligo'ro lüngün.

³⁴ A be anni ma ngwüji lenge ndi ari giru Diyäwüd, aar ürri dula 'dar 'di a lingen ele ngwuru rom (2) aar ari, "Artimaj gwuru gwupa, gwuru bayil gwudi Abijujing!"

³⁵ Gwodanalu, a je gur ganni gati ülliji delenya didi kündär burni ndi ondaci aar gwugwundi. Ngwuje ci, "Ngwüji ngwudi Abijujing, ngwüji gididlä ku ngwülingidi ndi ari gündär gidi Abijujing giru dangida didi gobo gidi bayil gwupa gwani Artimaj na ngwuru dangida didi gi' remna güngün ganni gi'dü kerala.

³⁶ Yi'ral giyee yilinginna übläti gwere gwa'ti gu. A be yijaw ndi aang adatalu ngaa je 'ti büdäcä ngwäy ngaa je ärrü yanni yiki.

³⁷ Ngaa lima apa ngwüjü ngwee rom (20) a ngwe ila ngene ngwa'ti itü yu'rimi kobo aar 'ti aru ngwuja'ri ngwere ngwuki gibayil gwege.

³⁸ Manari Dimitruj na ngwujindala ngwüngün, läti yi'ral yere ngwüjü nono ngwee, ngwaalu ngwo ngwudi pi'yelenya

a ngweleny ji, gäbücär je aar apada yi'ral yegen ngenone.

³⁹ Ma be ari yere giyo yätää je yi'ter, ya gu be ru ndi ari a ngweleny jalu aar je ombaci.

⁴⁰ Yi'ral giyee yärrinä gu no gwene, ya gäbücü ngwelenya ngwunje üpäci yi'ral nono yani yärä. A la'ti läti ngwuja'ri ngwadi ar ngwe ari ndi o'rajidalu nggwee manari liminje otacalu."

⁴¹ Anni mung gu ari ngwuja'ri ngwee, ngwuje bädiyi aar ele.

20

Millidi Majiduniya na Akayiya

¹ Anni ma ngwüji adatalu a Bulij ükäjidi ngwikirjün ngwuje or'temaji, ngwuje ci jar balu ngwü'di'ri ngwele Majiduniya.

² Ngwele ngwulandalu ngwaalu ngwoo ngwor'temaji ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwonyadu. 'Di gwodanalu ngwobani ngwaalu ngwani Girig ngwucaar je 'to Akayiya.

³ Nggu jalu ngenone ngwüwäyü tä'rül. Anni ma ngwuji kay gwadi ele ngwü'rü yaanu ngwele Jüriyä, a Ngwüyäwüd inji ndi aar 'rinye ngwü'ridini ki'ra ngwukwoyalu gay ge gidi Majiduniyang.

⁴ Aar ele Jupatar gwe gwuru gi'ji gidi gur gani Baruu kündär gani Biriya, na Arictakuj na Jikanduj kündär gani Täjlänüki, na Gayuj kündär gani Därbü, a gu Timijawuj janu 'to. Na Tiyakuj na Trubimuj lidi ngwaalu ngwani Ajiya.

⁵ Ngwüji ngwee 'dar ngwumadinu aar nje dünici kündär gani Truwaj.

⁶ Nyii be 'di'ri nyii ü'rü yaanu kündär gani Bilipi anni ma Yi'rinyinä yidi Ligi'ra medadi a anni ma yomon ru tudini, njee borna Truwaj nyii gu jalu ngenone yomon kwo'ra tä'rül.

Aar 'di'riyi guralu gayu

⁷ Komon ganni giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'rül, nyii o'rajidalu gwüpäng ndi acajidi ndi eny, a Bulij ondaci ngwüjü na ndi ari gwubupa ndi ele bigänü, ngwondaji 'di a diligeny danu ru.

⁸ Ngwu'dun ngwanni ngwo'radi nyii gwalu alu nggwe, ngwäti ngwamba ngwonyadu.

⁹ A damal de'te dani Yitayuj jadalü gibu'rinyar, a be anni ma Bulij ji ndi ondaji 'di a gaji olanu, ngwir'dätälä ngwundri yaranu 'di ngwumi'ra 'tu'tu ngwu'dun ngwuru yoranyanu rom (2) alu nggwe ngwaalu gidiyängälü aar apalu gayu.

¹⁰ A Bulij ülli, nggu gatu rumala ngwümätäni nono. Ngwuje ci, "A je 'ti yedeny itü, nggo gimidu!"

¹¹ Ngwube kwoyalu mana ngwallu ngwu'dun alu nggwe aar acajidi ndi eny.

Anni mung ondaji 'di a ngwaalu u'ri ngwü'di'ri ngwele.

¹² A ngwüji ape damal ndoo 'dunu dimidu aar gu or'temaji gwulleyen.

A ngwüjü ngwudi Abijung ge'te Bulijing kay

¹³ Nyii ele nyii elada gweere gibälükä nyii ele giyaanu kündär gani Acuj, ganni gadi nyii gu ape Bulijing gibälükänü. Nginde gwuge'ta gu yi'ral giyee mama no ngenone ndi ari gwadi gu ele yora yalu.

¹⁴ Anni minyii le mbudi ngenone Acuj, nyii ape nyii alliji gibälükänü nyii ele elada Mitilin.

¹⁵ Bigänü nggwo nyii ele giyaanu ngenone nyii obani kündär giyaanu gani Keyoj. Bigi nggwo nyii dambu kündär giyaanu gani Jamuj, na bigänü nggwo nyii obani Milatuj.

¹⁶ Bulij gwümi'rinä ki'ra ndi ü'rü yaanu ngwugatani Abijung ndi ari aa'ti gwa jana ngenone Ajiya. Ndi ari gwübüdädü ndi ari mung burni ngwobani Üräjälim gwerre gwerre ndi gomon i'di gidi Yi'rinyä yidi Uni.

¹⁷ Ngenone Milatuj, a Bulij ukäjidi ndi mbumbunga lanni liru yi'ra ki'doonga gidi Ngwaalu gidi Abijung.

¹⁸ Anni ma aar obani, ngwuje ci, "Ngaa lilingidi ndi ari äny gwelella awa gaji ganni gijar le anni indä nyi 'danggalu ngwaalu ngwani Ajiya.

¹⁹ Äny gwäpjiä Ngwaalinga yiiru ligo'ro le lüllänü gwulleyen 'di nyi ari, aar nyi gu 'to Ngwüyäwüd iditaji iniji gwe gwupa.

²⁰ Ngaa lilingidi ndi ari äny gwa'ti gwagillalu nda je enggaci ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwada je gataji düwä nga je be ondaci pooralu nyi ondaci ngwüji ngwu'dun ngwu'dun.

²¹ Äny gwuma enggaci Ngwüyäwüd nyi enggaci ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nunnu aar jo'renyana aar o'raca Ngwaalinga aar änni Gideleny dege dani Yicu.

²² A be gweneno, Ligir'im linyaci yiima ye ndi nyi ele Üräjälim, ya'ti nje lilingidi yanni yiny mbuji ngenone.

²³ Yilingidi nje 'dogo ndi ari kündär gere, Ligir'im lanni Liju'ru gilo ligirinyädi ndi ari yirna na yündä giyo yidüniciny.

²⁴ A be ligor la'ti nyi picä ligo'ro lüny, aar nyi be picä yiiranu ndi ari nyi ye 'di'ri nje medaji yanni yatädäär nje Deleny dege dani Yicu. Yiru ndi ari nyi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi yimi'rü yidi Ngwaalu.

²⁵ Gweneno nggwülingidi ndi ari gwere gwa'ti 'danggalanu lanni liminje ondaci

yeleny ye yidi Ngwaalu lo're liny engga mana.

²⁶ Yäy gu no, gwene nggwa je ci, ndi ari nggwügwalli ligo'ro lüny giyin yidi ngwüji 'dar.

²⁷ Ndi ari äny gwa'ti gwagillalu nda je enggaci buping 'dar gwani Ngwaalu.

²⁸ Arnganar yigo'ro yalu ngaa arngani yi'donga yidi Ngwaalu 'dar yanni yima aar je Ligir'im lanni Liju'ru gi'tüji ngaa ru ngwangida ngwegen. Rüdär ngwoo'ra ki'doonga gidi Ngwaalu ganni giming ü'rälü yin ye yüngün.

²⁹ Nggwülingidi ndi ari manari nggwuma ele, lila lanni liru ngwümüd ngwuki drü 'danggalanu ngwa giridini gi'donga ge gidi Ngwaalu. ³⁰ 'Di ki'danu galu ngwüji ngwa 'di'ra ngwanni ngwa gwürlü ngwuja'ranu ngwanni ngwuru 'didanu nunnu a je ngwe ngwikirijin gwujani.

³¹ Yäy gu no, arnganar be! Diwayinar ndi ari ngwüldläyü tä'räl (3) nggwa'ti dünä a'tur nda je girinya nga nga 'dar dilu de na lingen le yal ye ngwäy.

³² Gweneno, nggwa je ge'te kuyanü gidi Ngwaalu na ngwuja'ranu ngwudi yimi'rü yüngün, ngwanni ngwa je giki 'di'däny aar je ätä yu'rina ngwüjüngä le 'dar ngwudi Ngwaalu.

³³ Buta na dab yaa dired dijü dere da'ti nyi ämi'rädänü.

³⁴ Nga giyigo'ro yalu lilingidi ndi ari ngwuy ngwe ngwüny ngwee, ngwape nyi ngwe yiiru nyi iye ligo'ro lüny na lanni liji nyii le.

³⁵ Giyi'ral 'dar yanni yärrä nje, nggweng-gaca je ndi ari ar ape yiiru ar ye gataji ngwüjü düwä ngwanni ngwami'ratu. Diwayinar ngwuja'ri ngwanni ngwuru ngwe Deleny dege dani Yicu ligo'ro le lüngün ndi ari, 'Onjaji gwati ji ndi ätä ndi ari ngwüji ndi ape.' "

³⁶ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, aar le jürbälü 'dar aar otaci Ngwaalingalu.

³⁷ Ngindenga 'dar aar ari aar mätäni Bulijing nono aar aganni aar ci indä be.

³⁸ Aar ümi giyigor gwece gwece anni arung gwa'ta be gwa aar engga ngwäyänü mana. Aar gwujani 'di aar le obani gibälükä.

21

A Bulij 'di'ri ngwele Üräjälim

¹ Anni minyii 'tänü gweere nje gatani, nyii ülli nyii ele bälükä gwe giyaanu nyii ele kündär giyaanu gani Kwuj. Bigänü nyii ele kündär giyaanu gani Rüdij a ngenone, nyii ele kündär gani Patara.

² Nyii mbuji bälükä gwadi ü'rü yaanu ngwudambu ngwaalu ngwani Bunijiya, nyii gu änanü nyii ele.

³ Anni minyii ombati Gabrujing ngwäyanü, nyii millida kuyala gidi gaama, nyii ele dilä giyaala nyii ele Jüriyä. Nyii üllälü kündär gani Jür gadi gu bälükä nggwo gwändi nyii gwe ülläji ngwonyalu ngwapaning je.

⁴ Nyii mbuji ngwikirijjinä ngenone, nyii ngwe jalu yomon kwo'ra tä'räl (7). Ligirrim le, aar ondaci Bulijing nunnu aa'ti gwele gwa allu Üräjälim.

⁵ A be anni ma gaji gäri ila, nyii 'di'ri nyii ele gay ge gäri nyii elada gweere. A ngwikirijjin 'dar ngwur na ngwaw ngwegen na yiiji yegen aar nje gwujani nyii le 'tü kündär poor, ngenone kimämü nyii jürbälü yirku ye ndi otaci Ngwaalingalu.

⁶ Anni minyii 'di'ri nyii agannajidi, nyii äni gibälükänü nyii ele a ngindenga kwoyalu 'dunu.

⁷ Nyii ele dilä nyii gatani gündärä gani Jür nyii üllälü kündär gani Bitilimiyaj, ngenone nyii gu aganni ngwikirijjinä nyii ngwe jalu gomom ge'te pu.

⁸ Bigänü nggwo nyii 'di'ri nyii ele 'di nyii obani kündär gani Gäyjäriyä, nyii jalu ngwu'dun ngwudi Bilipüj gwanni gwati ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwu-jaw, gwuru diji ngwüjänü kwo'ra tä'räl (7) ngwanni ngwäbräär je ndi gendaji ngwuy giyiiru.

⁹ Gwäti yera kwo'rongo (4) yiru yu'taar, yati alliji yijirä.

¹⁰ Anni minyii ji ngenone yomon yi'ranu yoko, a dijir de'te dani Agabuj, ngwüllä Yäwüdiyä.

¹¹ Aar nje ilada nono, ngwape lägü lidi Bulij ngwule gekani ngwuyalu ngwüngün na yora ngwari, "Ligirrim lanni Liju'ru laru nu, 'Anaku no Ngwüyawüd ngwudi Üräjäliming ngwa giki diju didi lägü gilee no da aar ätäda ngwüjü ngwuru Garany.' "

¹² Anni minyii 'dingini ngwuja'ri ngwe, änyängä na ngwüji ngwanni ngwuju ngenone nyii päci Bulijingalu ndi aar aa'ti gwele Üräjälim.

¹³ Ar nje Bulij ci, "Nga nga larra ngaa be runi ngaa gäbici ligor lüny ngwüji jügü'rr? Äny gwüjädi ndi aar aa'ti liny giki 'dogo, gäbicar aar nyi 'rinye ngenone Üräjälim gwani ngwüriny ngwudi Deleny dani Yicu."

¹⁴ Anni mung 'ti ämnä ngwuja'ri ngwäri, nyii gäbici nyii ari, "Yanni yiminä je Ngwaalu aar gu ru."

¹⁵ Anni ma ngwuja'ri medadi ngwee, nyii 'di'ri nyii ji mama nyii allu Üräjälim.

¹⁶ Ngwikirijjin ngwoko ngwudi Gäyjäriyäng aar nje gwujani aar nje apa ngwu'dun ngwudi Manijun, ngwadi nyii gu ji. Ngingde gwuru gwudi Gabrujing ngwuru dikirijjin ngwikirijjinänü ngwanni ngwumadinana.

A Bulij obana Üräjälim

¹⁷ Anni minyii obana Üräjälim, aar nje ngwikirijjin ge'te giyirmü yipa.

¹⁸ Bigänü nggwo a Bulij na änyängä 'dar nyii ele ndi ombaja Yagubing, na nyii mbuji mbumbung je 'dar lidi gi'doonga liju.

¹⁹ A je Bulij aganni ngwuje ütici yi'ral yi'ra 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrä ngwüjänü ngwuru Garany yiiru ye yüngün.

²⁰ Anni ma aar 'dingini yi'ral giyee, aar ortada Ngwaalinga. Aar be ci Bulijing nu, "A gwänggädi gwani mengga, ndi ari awa Ngwüyawüd ngwü'ri ngwonyadu ngwanni ngwuma ämni, a ngindenga 'dar liti je yigoranu gwani yobo.

²¹ Licaar je ndi ari nga gwati eng-gaci Ngwüyawüd 'dar ngwanni ngwo ngwüjänü ngwuru Garany ndi aar aar gatani Yobo yidi Müjä, nga je ci aar 'ti 'ü'ri'tädi yijü yegen aar 'ti elella dimürä de dege.

²² Aladi ärrä ange? Yiru gu ndi ari ladi gu 'dingini ndi ari nga gwuma ila,

²³ no, ärrä je giyee yanni ya ar ang ye ci, ngwüji kwo'rongo (4) ngwo ngwüji nyii ngwe ngwanni ngwümi'ridi yi'rany.

²⁴ Apa je a ngwe acajidi gidimürä a ngwe gä'rini nono ngaa je gi'tüji aar wädin. Nunnu a gu ngwüji lenge 'dar ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginaar ngwe gwani nga ngwa'ti äti ngwäyanü ndi ari nga giligo'ro lunga nga nggwo gwümäti yobo yindä ye.

²⁵ A be gwani ngwüji ngwuru Garany ngwanni ngwuma ru ngwikirijjin, liminje ülliji ngwuja'ri ngwäri ndi aar aar gäbici enying ngwony ngwudi mi'rini nono ngwudi didülä na yin na ngwüdi ngwudi ngwong ngwugogornyana aar gäbici yijinä."

²⁶ Anni ma bigänü ru, a Bulij 'di'ri ngwape ngwo'ra aar ngwe gä'rini. Ngwube 'tü ngwele kobo ndi inggida gomom ganni gadi ge yomon yidi gä'rini medadi na nunnu aar gatu gonyalu gidi mi'rini nono ngindenga 'dar.

Aar määtä Bulijing

²⁷ Anni ma yomon kwo'ra tä'räl ji gito yadi medadi, a Ngwüyawüd ngwoko ngwüdi ngwaalu ngwani Ajiya aar eng-gada Bulijing kobo. Aar gwogaja ngwüjü ngwonyadu aar määtä.

²⁸ Aar ürri dula aar ci ngwüjü, “Ngwüji ngwudi Yijiräyil gendaci nje guy! Gur giru nggee ganni gati enggaci ngwüjü ngwaalu 'dar aar inji ngwüji ngwege na gwani yobo na gobo nggee. Ngwube o're ngwapana ngwüjü ngwuru Garany ngwe ändä kobo lima rngiyi ngwaalinga ngwee ngwuju'ru.”

²⁹ Laru gu no ndi ari gwele länggädi Trubimujing gwudi Abijujing kündär liju Bulij gwe aar be ji ndi ari gwapana Bulij nggwe ändä kobo.

³⁰ A gündär 'di'ri 'dar a ngwüji abrada ngwaalinga nono 'dar aar määtä Bulijing aar oktalü kobanu aar 'tüya puprang no aar längiti längirü.

³¹ Gaji ganni gima aar ge ru gadi 'rine, a ngwuja'ri obani kumndan gidi gwu'tulunga gwudi Rumang ndi ari gündär 'dar gidi Üräjäliming nggo gi'di'ru yära.

³² No, a kumndan apani ngwubegenga na gwu'tulunga aar ngwe ülli ngwüji. Anni ma ngwüji engga kumndaning nggoo na gwu'tulunga, aar düni ndi pi Bulijing.

³³ A kumndan nggoo määtä Bulijing gwuci gwu'tulung je gikar yu'runganu rom (2). Ngwube utalu ndi ari nginde gwani yärü na yiru ange yanni yärrung je.

³⁴ A ngwüji ngwoko ari yi'ral giyee na loko ari yi'ral yi'ter, anni ma 'ti kumndan mbuju yi'ral yanni yäti ngwäyänü yi'di'räjä gu ngwüji yära, ngwari aar ape Bulijing aar gwe ele gidilagany.

³⁵ Anni ma Bulij ji kimle gito ladi allu gidilagany, a ngwüji 'di'riyani yära yikana aar äni Bulijinganu 'di a gwu'tulunga apala.

³⁶ Ngwüji ngwanni ngwuma je gwujani aar ürri dula aar ari, “Rinyitär.”

A Bulij ondaci ngwüji

³⁷ Anni ma gwu'tulunga ru ladi ape Bulijing aar gwe äni gidilagany, gwuci kumndaning, “Gäbicingy ngaa ondaci ngwuja'ri ngwe ngwoko?”

A gur ci, “Nga gwati ondaji Yigiri'giyängä?”

³⁸ Nga gwä'tüdi Dimijir danni di'di'riyä yära ngwoktani ngwäärä ngwüü'ri kwo'rongo (4,000) aar ngwe ele poor ngwa'ranu kaji ganni gima ele?”

³⁹ A Bulij ci, “Äny gwuru Diyäwüd, didi gündär gani Tarjuj ngwaalu ngwani Kilikiyá, gwudi gündär gä'tüdälü no. Gäbicingy nyi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwoko.”

⁴⁰ Anni ma kumndan 'dengenaci, a Bulij 'di'rälü ngwüdüni kimlala ngwalijaci ngwüjü guyala nunnu aar gwugwundi. Ngwuje ondaci Yärmiyängä.

22

¹ A je Bulij ci, “Lani ngweengga na mbumbunga, geraciny ngwäni gweneno ngwuja'ri ngwuruciny ngwe ligo'ro lüny.”

² Anni ma aar 'dingini ngwuje ondaci Yärmiyängä, aar adatalu jicom.

³ Ngwuje be ci, “Äny gwuru Diyäwüd nggwülinginä Tarjuj ngwaalu ngwani Kilikiyá, a be ngwü'di'rälü kündär nggee. A doorta ru düny dani Gämläyil gwanni gwenggciny aar nyi ola mama yobo ye yidi ngwügüurnä ngwege, na nyi ru diji diti ligoranu gwani Ngwaalu nono ngang je gweneno.

⁴ Äny gwuru gwanni gwübinä ngwüjälü ngwudi Gay nggee gidi Deleny dani Yicu gwulleny nje ruji yi'rany, ati nje ummi ngwur na ngwaw nje ürrä korkon

⁵ Dir'dal danni diru gi'ra na ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd 'dar ngwa inggidi ngwuja'ri ngwee 'to. 'Di nyi ape ngwuja'ri 'denggen nyi ngwe ele ngweengga ngwengen ngenone Dimajig, nyi ele ngenone nunnu nyi umma ngwüjü ngenone nje gika nyi ngwe ila Üräjälim nunnu aar je reraji.”

A Bulij ondaji gwani gwurla gwüngün (Yiiru 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Anni miniy ele 'di nyi jici Dimajiging gito, a 'dür kayanu lingen le lidünälä a buri gwubidu pupi'rul italu kerala aar nyi o'rralu.

⁷ Nyi 'di gidiyängälü, nyi 'dingini aar nyi urnidi ngwüiriny ngwüny, 'Jawul Jawul! Nga gwarra miny übinälü?’

⁸ Nyi utalu nyi ci, ‘Nga gwani yärü gwani Deleny?’

Aar nyi ca, ‘Äny gwuru gwani Yicu gwudi Najrang gwanni gwübinängälü.’

⁹ Ngwüji ngwanni ngwuji nyii ngwe, aar engga buri aar 'ti be lingidi yal yüngün gwanni gwuji nyi ndi ondaci.

¹⁰ Nyi be ci, ‘Yiru ange yanni yadi nje ärrü gwani Deleny?’

Aar nyi be Deleny ci, “Di'rü nga ele Dimajig. Ngenone la ang be enggaci yi'ral 'dar yanni yigi'tinä ndi ari nga je ärrü.’

¹¹ Lanni lindi nyii le aar nyi okta kuy nyii ele Dimajig ndi ari enyanu gwudi buri gwuminy rimiyi ngwäy.

¹² Gur ge'te ngenone gani Ananiya gidinyädi Ngwaalinga ngwila ndi aar nyi ombaji gimäti yobo gidinyädi Ngwüyäwüd 'dar ngwanni ngwati ji ngenone.

¹³ Ngwila aar nyi dünäcälü aar nyi ci, ‘Gwani mengga gwani Jawul ombajidalu! Gaji ge nggoo ge'te ge'te nyi ombajidalu nyi engga.

¹⁴ Ngwube ari, ‘Ngwaalu ngwudi ngwügüurnä ngwege ngwäbrängä nunnu nga lenge buping gwüngün na nga engga ngindeng gwüngün gwanni Gwüdünälü

nga 'dingini ngwuja'ri ngwulemanu ngwüngün.

¹⁵ Nga ru gwanni gwadi inggidi ngwüji 'dar nga je ondaci gwani yi'ral yanni yima je engga nga je 'dingini.

¹⁶ A be gwenene giru ange g'ädünicängä? 'Di'rü aar ang nyinyi yaw ye nga oyaji kengalu mbüny nga urnidi ngwüri'ny ngwe ngwüngün.'

¹⁷ Anni minyi o'ra Üräjälim, nyi ji ndi otaci Ngwaalingalu kobanu nyi be äyini giligor

¹⁸ nyi engga Delenya aar nyi ondaci ngwari, "Di'rü puprang gwenene nga gatani Üräjäliming, ndi ari ngwüji ngwa'ti ngwa ang 'dengenaci ngwuja'ri ngwani äny.'

¹⁹ Nyi gwä'räcänü nyi ci, 'Gwani Deleny, ngwüji ngwülingidi ndi ari äny nggwändi ngwämra 'dar nyi pi ngwüjü nje ürrä korkon ngwanni ngwämna 'dungguna.

²⁰ Gaji ganni gima aar ge 'rinye Ijita-banujing gwanni gwondaja nga gwe, äny gwuju nyi änni ndi aar 'rinye lanni li'rinyiti ligätijäniny ngwuredalu nje ombaci.'

²¹ Aar nyi ci, 'Indi äny gwadi ang ükäji ngwaalu ngwolanu ngwüji ngwuru Garany.'

²² A ngwüji geraci ngwäni 'di anni mung ari ngwuja'ri ngwoo. Aar ürrä dula aar ari, "Äbrär dijü ndee kayanu da'ti äwdi ndi midil!"

²³ Aar ürrä dula aar gagitu ngwureda ngwewen mbüny aar gagitu diyängü kerala.

²⁴ A kumndan ondaji ndi ari aar ape Bulijing aar gwe ele gidilagany. Ngwari aar pi lalac le aar otacalu aar ombaji ndi ari ngwüji ngwarra ma aar ürrädä dula nono no.

²⁵ Anni ma aar gekajalu gwadi aar pi, a Bulij ci kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (110), "Ii yädi gu 'danggalu ndi pi dijü diru Diruman da'ti aar na mbojaja yi'ral nono yere?"

²⁶ Anni ma gu kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) 'dingini no, ngwele kumndan gegen ganni gipana ngwuci, "Yiru ange yanni yada je ärrä? Gur nggee giru Diruman!"

²⁷ A kumndan nggoo ele ndi Bulij ngwotacalu ngwuci, "Ondaciny nga gwuru Dirumane?"

Ngwuci, "Yäy."

²⁸ A be kumndan ci, "Äny gwuge'ta ngwilinya ngwonyadu nunnu nyi ru Diruman."

A be Bulij ci, "A be nggwülinginä gu."

²⁹ Gaji nggoo lanni licaar je aar otacalu aar o're kay a yedeny ape kumndan nggoo

anni mung engga ndi ari gima äni'ji Bulijing giyirna gwuru Diruman.

³⁰ Anni ma dilu danu ru, a kumndan nani yi'ral 'didanu yanni yüpäjä je Ngwüyävüd Bulijing nono, nggwälalu giyirna ngwükäji'di ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na 'dar lidi ngwämra ngwudi Ngwüyävüd nunnu aar o'rajidalu. Ngwube apa Bulijing ngwuje dünäci ngwäyanü.

23

A Bulij ondaji ngwämra ngwudi Ngwüyävüd

¹ A Bulij ombaji ngwämra ngwudi Ngwüyävüd ngwäyanü ngwuje be ci, "Lani ngwänggäri, äny gwülijä Ngwaalinga ligor le lijayanu 'di gomoni gidi gweneng."

² No a dir'dal dannu diru gi'ra dani Ananiya, ondaci ngwüjü ngwüdünäcä Bulijingalu ndi aar mi'ri Bulijing ngwulemanu.

³ A be Bulij ci, "Ngwaalu ngwa ang mi'ri ngang nggwee gwuru nono gundu'ru gi'bi'rjü'däär gilu ge gibidu! Awa nga be jalu nga ari nga gwüpiciny yelenya anaku aru gu yobo nga je be kiyi ligo'ro le lunga ndi ci ngwüjü aar nyi pi?"

⁴ A ngwüji ngwanni ngwüdünäcä Bulijingalu aar ci, "Nga gwarra nga be lo dir'dala dannu diru gi'ra didi Ngwaalu?"

⁵ A je be Bulij ci, "Nggwa'ti gu lingidi lani ngweengga ndi ari dir'dal diru dannu diru gi'ra, ndi ari yüllinä kitabanu yaru nu, 'Aa'ti nga gwondaji yi'ral yiki gideleny didi ngwüji ngwunga."

⁶ Anni ma Bulij lenge ndi ari ngwüji ngwülagädänü ngwoko ngwuru Ngwüjändügi na ngwoko ngwuru Ngwübärriji, gwondaji dula ngwämra ngwudi Ngwüyävüd ngwari, "Lani ngwänggäri, äny gwuru Dibärriji giji gidi Dibärriji. Äny gwüdünädälä ngene ndi aar nyi pidiyi yelenya ndi ari äny gwäti ge'tajing ndi ari lanni lima ayi la 'di'ri giyi'ranyanu limidu."

⁷ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, a Ngwübärrijingä garnati Ngwüjändügi ngwe, a ngwämra ü'rädinänü rom (2), a Ngwübärriji ji 'ter na Ngwüjändügi ji 'ter.

⁸ (Ngwüjändügi ngwati ari ngwuja'ri ngwani 'di'ri giyi'ranyanu na ngwuja'ri ngwani yi'rr na ngwügi'rim ngwa'ti. A be Ngwübärriji änni ngwuja'ri ngwee ku.)

⁹ A ngwüji 'di'ri güündä a ngwoorta ngwoko ngwudi yobo ngwuru Ngwübärriji aar 'di'ri aar ondaji dula aar ari, "Gur nggee ga'ti nyii mbojaja yi'ral nono yere

yiki. Nda manari ligi'rim na gi'rr giru gondaca?"

¹⁰ A ngwüji büdi ngwäy 'ti'tir ndi garnati, 'di a yedeny eny kumndaning ndi ari ngwüji ngwa okta Buljinginganu ngwondaci gwu'tulung je ndi ari aar ele aar je apada yiima ye aar gwe ila gidilagany.

¹¹ Dilunga ndoo, a Deleny dani Yicu dünäci Buljijing gito gito ngwondaci ngwor'temaji ngwuci, "Undu ngwäy! Anaku ma gu ondaci ngwüjü ngene Üräjälim gwani äny, nga gwondaci ngwüjü 'to gwani äny kündär gani Ruma."

A Ngwüyäwüd iniji Buljijing gwadi aar 'rinye

¹² Dilu danu, a Ngwüyäwüd änicidi ngwuja'ri giyigo'ro yegen aar pi yi'rany ndi ari la'ti la eny aar iyi 'di aar engga ndi ari lima 'rinye Buljijing.

¹³ Lanni ländi ndi iniji nggwee lonyadana yi'ra küu'ri rom (40).

¹⁴ Aar 'di'ri aar elada ngwur'dal ngwannu ngwuru ngweleny na mbumbunga aar je ci, "Änyängä limi'ridi yi'rany ndi ari nyii la'ti la allini gony gere ngwulemanu 'di nyii 'rinye Buljijing.

¹⁵ Gwenene nga nga na ngwämra ngwudi Ngwüyäwüd, päcär kumndaningalu nunnu ara je äpijä Buljijing ngaa ari gwadi aang otacalu ngwuja'ri ngwüngün mama. Nyii gilo liju mama ndi nyii 'rinye kay gwerre gwerre nding obana ngene."

¹⁶ A gu giiji gidi gwenggen gwadi Bulij gwuru gera 'dingini inijing nggwee ngwele gidilagany ngwondaci Buljijing.

¹⁷ A Bulij urnidi kumndaning ge'te gidi gwu'tulunga küu'ri tudini (100) ngwuci, "Apa damal ndee nga de ele kumndan galu däti ngwuja'ri ngwadi ngwe ci."

¹⁸ Ngwape ngwude ele kumndan ngwuci, "Bulij korkon gwurnidi nyi gwari ngaa äpijä damal ndee däti ngwuja'ri ngwadi aar ang ngwe ci."

¹⁹ A kumndan määtä kuy ngwude 'tänu, ngwotacalu ngwuci, "Yiru ange yätä je ondaci nje?"

²⁰ A damal ci, "Ngwüyäwüd ngwugekajidu ndi aar ang ükacä nunnu nga je äpiji Buljijing ngwämra ngwudi Ngwüyäwüd bigänü ndi ari aar otacalu mama gwani ngwuja'ri ngwüngün.

²¹ Aa'ti be la je ämnäci ngwuja'ri ngwengen ndi ari gilo lonyadana yi'ra küu'ri rom (40) gwürbäcäär. Limi'ridi yi'rany lari la'ti la eny aar iyi 'di aar 'rinye. Gilo liju mama gwenene lidünicängä nga je ämnäci yi'ral giyee."

²² A kumndan dinga damal ngwele ngwugirinya ngwuci, "Aa'ti nga gwondaci diju dere ndi ari nga gwondaciny ngwuja'ri ngwee."

Aar dinga Buljijing Gäyijäriyä

²³ A be kumndan urnidi yi'ra rom (2) yüngün yidi gwu'tulunga küu'ri tudini (100) ngwuje ci, "Ge'tar gwu'tulung je küu'ri tudini rom (200) mama na ngwongr ngwudi ngwumirta 'di kwo'ra tä'ril (70) na ngwongr küu'ri tudini rom (200) ngwugwodananu yiiri ye ndi ari aar ele Gäyijäriyä dilunga didi gweneng ma lingen ru tudini kwo'rongo (9).

²⁴ Na 'to ngaa ombaci Buljijing ngwumirta ngwoko nggu allala nunnu ngwobani gwujaw nono gidartan dani Bilekej."

²⁵ Ngwülliji ngwuja'ri ngwaru nu,

²⁶ "Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dünggüny gwani Kiludiyuj Lajiyaj, ngwükacä je gwani dardan dani Bilekej, nggwagan-nanga.

²⁷ Ngwüyäwüd ngwümäti guru nggee aar ji gito gadi aar 'rinye. Nje be bornada gwu'tulunga le lüny nje gätäjä, nyi lenge ndi ari giru Diruman.

²⁸ Nyi bupi ndi lenge yiru ange yanni yimbojaaar je nono nje be äpijä ngwämra ngwegen ngwudi Ngwüyäwüd.

²⁹ Nyi be mbuji ndi ari gwü'ridädäär yi'ral nono yidi yobo yegen. A be yere ya'ti ndi ari aar gu 'rinyada na aar ge'te korkon.

³⁰ A be anni ma aar nyi ondaci ndi ari gur nggee nggo ginijäär, nga be ükacä puprang. Liminje ondaca lanni lü'ridädi yi'ral nono ndi ari aar ila aar ang gätiji yi'ralalu yegen kur nggee."

³¹ A gwu'tulunga äri yi'ral giyee anaku ca je gu kumndan dilunga ndoo aar ape Buljijing aar gwe ele 'di aar obani kündär gani Andibatrij.

³² Bigänü aar dingada ngwongr ngwe ngwudi ngwumirta aar ape aar gwe ele Gäyijäriyä a be gwu'tulunga o'ra gidilagany.

³³ Anni ma ngwongr ngwudi ngwumirta obani Bulij gwe Gäyijäriyä, aar ätäädä dardana dani Bilekej ngwuja'ri aar ätäädäni Buljijing.

³⁴ A dardan uli ngwuja'ri ngwannu ngwükacäär je, ngwube utalu ndi ari Bulij ngwati ji ne. Ngwulenge ndi ari gwindi ngwaalu ngwani Kilikiyä.

³⁵ Ngwube ari, "Nggwa 'dingini ngwuja'ri ngwunga ma ji ma ngwüji ila ngwannu ngwü'ridädängä yi'ral nono." Ngwube ci gwu'tulung je aar arnga Buljijing ngwu'dun ngwudi yeleny ngwudi Yirüdi.

24

A Bilekej picä Buljijing yelenya

¹ Anni ma yomon ele aar ru tudini (5), a dir'dal dänni diru gi'ra dani Ananiya aar ülli Gäyijäriyä mbumbunga le loko na gur

gati je ruci gani Tärtüllüj, aar ila yi'ral ye yegen yü'ridädäär je Bulijing nono aar je gätüji dartanalü.

² Anni ma aar urnida Bulijing ngwäni, a Tärtüllüj 'di'ri ngwondaji ngwügätüji dartaana yi'ralalu yüngün dani Bilekej ngwari, "Gwani Bilekej, yeleny ye yunga, adatalu nggwo gwirälü na bebere gwunga gwuma ja'rima ngwüjü ngwudi ngwaalu ngwee.

³ Ngwaalu 'dar na giyi'ral 'dar, gwani darta dani Bilekej, yämni nje ar ang ci yäy 'tu gwupa gwulleny.

⁴ A be nunnu aa'ti nggwa ji ndi ang ondaci ngwuja'ri ngwolanu, nyi be ari nggwa ang päcälü nje geraci läni jayi gwe liguri gwunga nga 'dingini ngwuja'ri ngwee ngwooko.

⁵ Änyängä limbujü guru nggee giru dirn-gaja gati gwogaji ngwüjü aar 'di'ri güündä ge ngwüjänü ngwuru Ngwüyäwüd giyen 'dar. Giru güktü ngwüjü ngwudi yobo yindi Najra.

⁶ 'Di ngwümini ndi rngiyi gobo gidi Ngwaalu nyii gu be mäta.*

⁸ Manari gima ang otacalu giligor lunga, nga gwa be lenge ndi ari ngwuja'ri ngwäri gwani nginde ngwuru 'didanu."

⁹ A Ngwüyäwüd gekajidi ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwaraar ngwe ngwäti ngwäyanü.

¹⁰ Anni ma dartaan gi'tüji Bulijing gay ndi ondaji, A Bulij ari, "Äny gwülingidi ndi ari nga gwäti ngwüdläyü ngwonyadu ngwanni ngwümaaätä ngwe yelenya ngwüji ngwudi ngwaalu ngwe, yäy gu no äny gwa ruci ligo'ro löny ligor le lijayanu.

¹¹ Ya je be ombaji giyee giligor lunga, ndi ari giyomon yanni yima ele yiru 'di na rom (12), äny gwändädi Üräjälim ndi äpiji Ngwaalinga yobo.

¹² A be ngwüji ngwee ngwü'ridädiny yi'ral nono ngwa'ti nyi mbuju ndi nyii garnati diji dere kobanu, nyi 'ti gwogaju ngwüjü ngwudi ngwämrä na ngwaalu ngwewere kündär.

¹³ A be ngindenga gilee la'ti äti ngwuja'ralu ngwere ngwanni ngwadi aar je inggidi ndi ari äny gwärri yi'ral yere yiki.

¹⁴ A be ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwaraar ngwe, äny 'to gwati äpiji Ngwaalinga yobo ngwanni ngwämnä gu ngwüguürnä ngwäri nyi gwuji Gay gidi Deleny dani Yicu garaar ge gätüdi yobo yijaw. Äny gwämnä ngwuja'ri 'dar ngwändär Yobo ye yidi Müjä na Yijir yidi Ngwüjir.

¹⁵ Ge'taji gwüny Ngwaalu gwuru gwe'te gwe'te nono gwegen, ndi ari ngwüji 'dar

ngwanni ngwüdünlü na ngwanni ngwuki, ngwa ji ngwa 'di'ri giyi'ranyanu.

¹⁶ Äny gwati mini yomon 'dar ndi ari aa'ti äny gwäti ngwuja'ri ngwere nono ngwanni ngwuki ngwäyanü Ngwaalu na ngwäyanü ngwüji.

¹⁷ Äny gwäti ngwüdläyü ngwonyadu gwa'ti ju, nyi be kwodalü Üräjälim gwäpiji ngwüjü ngwüny ngwü'rinyä ngwadacaar je ngwüjü ngwanni ngwunyangiralu na nyi elada 'to ndi gätüji Ngwaalingalu.

¹⁸ Äny gwügä'rinä nono anni mbujaar nyi ngwämrä ngwudi gobo ndi ape yiiru giyee. Ngwüji ngwonyadu ngwa'ti nyii le ju, na äny 'to gwa'ti ändi ngwuja'ri ngwere ngwani yärä.

¹⁹ A be 'dogo Ngwüyäwüd ngwuju ngwoko ngwudi ngwaalu ngwani Ajiya. Ngindenga 'to gäbica je aar ang ondaci manari yere giyo yäri nje yiru gimra.

²⁰ Na ngindenga gilee ngene, aar ang enggaci ngwuja'ri ngwumne ngwanni gwärri nje ngwuki 'di aar nyi apa nyi dünlä ngwäyanü ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd.

²¹ Manari yiru yanni yurnidiny ye dula ngwäyanü 'denggen ndi ari, 'Yiru yani 'di'ri giyi'ranyanu, yiru giyee yanni yidünäjäny ngwäyanü 'dunggunga ndi nyi pici yelenya.'"

²² Dartaan dani Bilekej, danni dilingidi Gay ge nggee gidi Deleny dani Yicu yorta ye ngwaalinga ngwüdünläji ping yelenya ngwari, "Manari kumndan gani Lajiyaj gima ila, nyi be pi yelenya giyi'ral yunga."

²³ Ngwuci kumndaning gidi gwutulunga küü'ri tudini ngwarnga Bulijing aar gäbica ngwugatu linginalu gwooko a ngwumaad ngwüngün ila aar ombaji aar äpiji yiiru yere.

²⁴ A gwodanalü yomon cong, aji a dartaan dani Bilekej daw de düngün dani Dürcillä diru Diyäwüd ila. Ngwükajidi ndi Bulij ndi 'dingini 'dünggüngün. A Bulij ondaci gwani ämni ndi Yicu Kirictu.

²⁵ Anni ma Bulij ji ndi ondaji ngwuja'ri ngwani dünlü, na määtä lingina na obalu komon gidi gwodaning, a yedeny eny Bilekejing ngwuci, "Yo'ra gu be no gweneno. İndi be. Ma ji ma gaji ji nggwa ang be ükääc."

²⁶ Ating ge'taji ndi ari gwadi Bulij äniiji ngwuba'tanya nunnu ngwugatalu ngwele. No ating gu be ükajidi pid pid aar gwe ondaji.

²⁷ A ngwüdlä ele aar ru rom (2), a dartaan di'ter allu giyeleny dani Birküyüj Bictuj ngwumandi ndi Bilekej. A Bilekej jada

* 24:6 24:6 Yitab yoko yäti ngwuja'ranu ngwee. A be anni minyü ru ladi pici yelenya anaku aru gu yobo yäri. 7 A be kumndan gani Lajiyaj ila ar nje apada yiima ye. 8 Ngwuci ngwüjü ngwanni ngwü'ridädi yi'ral nono aar ila 'dunggunga.

ndi jayi Ngwüyāwüd ngwāy, ngwugatani Bulijing korkon.

25

A Bictuj pīci Bulijing yelenya

1 Anni ma dardan dani Bictuj obani ngwaalu ngwani Yāwüdiyā ngwape yomon tā'rīl (3), ngwü'di'rī ngwugatani Gäyijāriyāng ngwallu Ūrājālim.

2 Ngenone a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngweleny ngwudi Ngwüyāwüd ila yi'ral ye yegen aar je ondaji gwani Bulij.

3 A Ngwüyāwüd būdājī yi'ral aar pāci Bictujingalu ndi ari ngwuje jayi ngwāy ndi ape Bulijing ngwudinga Ūrājālim ndi ari ngindenga gwübcāār kay gwadi aar 'rineye kayala.

4 A je Bictuj ci nu, "Bulij nggwo korkon ngenone Gäyijāriyā, āny gwadi gu ele yomon yanu giyee.

5 A ngweleny ngwalu ila nyii ngwe ele aar ondaji yi'ral yanni ū'ridādāār je guru nono ngenone manari giyoo yārrūng je yere yanni yiki."

6 Anni ma Bictuj jalu yomon ya ru 'dübā (8) na ya ru 'di (10) ngenone 'denggegen, ngwü'di'rā ngwüllā Gäyijāriyā. A bigānū nggwoo ngwujalu ngwāmrā ngwudi pī yelenya ngwari aar āpījā Bulijing.

7 Anni ma Bulij obana, a Ngwüyāwüd ngwanni ngwüllū Ūrājālim aar ānānū, aar ondajaji ngwuja'ri nono ngwonyadu ngwuki, aar je 'ti burna ndi ātiyi ngwāyānū.

8 A be Bulij ruci ligo'ro lūngūn ngwari, "Āny gwa'ti ārrā yi'ral yere yiki yani yobo yidi Ngwüyāwüd, na yani gobo na deleny didi Rumang dani Gayijar."

9 A be Bictuj bupi ndi jayi Ngwüyāwüd ngwāy, ngwube ci Bulijing nu, "A gwāmnā nga allu Ūrājālim a gu pīci yelenya ngenone giyi'ral giyee yū'ridādārā je nono?"

10 A be Bulij ci, "Āny ngweneno ngwūdūnādi ngwāyānū giyeleny yidi deleny didi ngwelenyng Ruma dani Gayijar, aar nyi gu pīci yelenya. Āny gwa'ti ārrījā Ngwüyāwüd yi'ral yere yiki, anaku līngidā gu ngwuja'ralu 'dar gwani Bictuj.

11 Manari āny gwukiya yobo yidi Ngwüyāwüd yi'ral ye yere ligo'ro le lūny yadi nyi gābīci aar nyi 'rineye, āny gwa'ti 'donya yi'rany. A be ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Ngwüyāwüd ngwa'ti āti ngwāyānū, no dīji dere da'ti diny ape aar nyi ātādā Ngwüyāwüd. Āny nggwelada gweere gideleny didi ngwelenyng Ruma dani Gayijar."

12 Anni ma Bictujinga otajidalu ngwurtan ngwe ngwūngūn, ngwube ngwari,

"Nga gwaru nga gwele gweere gideleny didi ngwelenyng Ruma dani Gayijar, āny gwa ang ci indī."

13 Aar jalu yomon cong a deleny dani Agiribaj ila gwenggen gwe gwuru gera gwani Brīnīki aar obana Gäyijāriyā ndi aganni Bictujing.

14 Anni rar ladi jalu ngenone yomon yonyadu, a Bictujinga abingadi giyi'ral yidi Bulij Agiribaj gwe. Ngwuci, "Gur ge'te nggo ngene gigatana Bilekej korkon.

15 Anni minyi ele Ūrājālim, a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga lidi Ngwüyāwüd apa yi'ral yūpādāār je nono aar ari aar gwe obalu.

16 Nje be ci nyāngā liru Ngwuruman gidimūrā dārī lati 'ti gikaja dījū yi'ral yere 'di aar dūnāti ngwūjīngā le ngwanni ngwū'ridādī yi'ral nono ngwumbuji gay ngwuruci ligo'ro lūngūn giyi'ral yūpādāār je nono.

17 Anni ma aar ila ngene, nyi 'ti jana yi'ral ye giyee, bigānū nggwoo nyi jalu ngwāmrā ngwudi pī yelenya nyi ūkājīdī ndi Bulij aar apa.

18 Anni ma ngwūjī ngwoo ngwū'ridādī yi'ral nono ondaji, aar 'ti ūpādī yi'ral nono yere yārrūng je yiki yige'tajiny gu ndi ari yadi aar ye ari.

19 A be garnati ru gwani yobo yegen aar ani gur gayu gani Yicu garu ge Bulij nggo gimidu.

20 Nyi 'ti līngidī ndi ari awa nyi utalu yi'ral ye giyee. No nyi be ci Bulijing gwadi ele Ūrājālim aar gu ombaci yi'ral giyee yūpādāār je nono ngenone.

21 Anni ma Bulij ari gwadi ele gweere gideleny didi Rumang ngwūpācālū yi'ral ye giyee, nyi be ci gwu'tulung je aar ombaji 'di a gomon ila nyi dinga gideleny didi Rumang dani Gayijar."

22 A be Agiribaj ci Bictujing nu, "Āny gwūjādī ndi 'dingini ngwuja'ri ngwudi gur nggee."

A Bictuj ci, "Ga ang 'dingini bigānū."

23 A bigānū nggoo a Agiribajinga Brīnīki gwe a je ngwūjī ruya yelenya yipa aar āni ngwu'dun ngwudi o'rajidalu ngwubegenga le ngwudi gwu'tulunga na ngweleny ngwudi gūndār. A Bictuj ūkājīdī aar apa Bulijing.

24 Anni ma aar apa, a Bictuj ari, "Gwani deleny dani Agiribaj, na nga nga 'dar lanni gilo ngene, ngaa lānggādī guru nggee! Ngwüyāwüd 'dar ki'du gū'ridādāār yi'ral nono ngenone Ūrājālim na ngene Gäyijāriyā. Aar ūrrī dula aar ari ga'ti āwdī nding jalu gimidu.

25 A be āny ga'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere nunnu aar 'rineye. Gima be ari gele

yi'ral ye gweere gideleny didi Rumang. Ngwuma ari ginyi dinga gele Ruma.

²⁶ A be yi'ral yere ya'ti yilinginna yadi nje üllijä deleny didi Rumang gwani ngwuja'ri ngwüngün. Yäy gu no nggee gima je äpijä ngwäyänü 'danggalu 'dar na gwece gwece ngwäyänü 'dunggunga gwani Agiribaj, nunnu manari yere yima ji yima mbüjini nje ulli.

²⁷ Ndi ari ya'ti ya ele kayalu ndi nyi dinga dijü digikinä giyirna aar 'ti be linginna yanni yüpädäär je nono."

26

A Bulij ruci ligo'ro lüngün ngwäyänü gideleny dani Agiribaj

¹ A deleny dani Agiribaj ci Bulijing nu, "Äny gwügi'tjängä gay nga ruci ligo'ro lunga."

A Bulij alliji gujala güngün ngwondaji ngwurur ligo'ro lüngün ngwari,

² "Gwani deleny dani Agiribaj, äny gwänggädi ndi ari lalli nje kil ndi nyi dünälä ngwäyänü 'dunggunga gwene nyi ruci ligo'ro lüny gwani yi'ral 'dar yanni yü'ridädäär nje Ngwüyävüd nono,

³ a gwece gwece ndi ari nga gwülingidi dimürä 'dar didi Ngwüyävüd nga lenge garnating gwegen. Yäy gu no, äny gwa ang päcälü nyi geraci läni nga 'dingini.

⁴ Ngwüyävüd 'dar ngwülingidi eelleng gwüny gwanni gwelelenny anaku 'di'riny gwälü 'tu'tu yogo ye ken güny, na 'to kündär gani Üräjälim.

⁵ Ngindenga lilingidiny gaji golanu la gu ari ma aar mini, ndi ari anaku aru gu gay gojema yi'ral gidi dimürä didi yobo yäri, äny gwelella gwuru Dibärrij.

⁶ Yiru giyee yanni yidünäjinyälä ngene aar nyi picü yelenya gwana ge'taji gwüny ngwuja'ri ngwanni ngwua ngwe Ngwaalu ngwügnä ngwäri.

⁷ Ngwuja'ri ngwuru ngwanni ngwua ngwe Ngwaalu gülü gäri 'di na rom (12) ngwanni ngwuja'caar jalu aar je gwüji aar gu äpiji Ngwaalinga yiiru yigor ye 'didanu dilu de na lingen le nunnu aar ila aar gu ru. Gwani deleny dani Agiribaj, yiru giyee yanni yigäbicä Ngwüyävüd aar nyi be ü'ridädä yi'ral nono.

⁸ Ngaa larra gilee ngaa 'ti be ämnä ndi ari Ngwaalu ngwätä yiima ndi 'di'riyi ngwüjälü ngwanni ngwayu?

⁹ Äny giligo'ro lüny gwerre gwücinänü nyi 'donya yiima ye yüny 'dar nyi etaci ngwüjü ngwüriiny ngwudi Yicu gwudi Njrang.

¹⁰ Yiru giyee yanni yärrä nje ngenone Üräjälim. Yeleny ye ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny nyi ye ummi ngwüjü ngwudi Ngwaalu nje ge'te korkon, na ma

aar ru ladi aar je 'rinye, nyi ämni ndi ari aar je 'rinye.

¹¹ Yomon yonyadu ati nyi ele ngwämrä ngwämrä nje reraji nje linyaci yiima ye ndi aar nyi'rini ämning Ngwaalu gwegen. Dirlele gwe gwüny ndi nje übinälü, nyi 'di'ri nyi ele giyündär yidi ngwüji poor ndi nje übinälü."

A Bulij ondaji gwani gwurla gwüngün (Yiiru 9.1-19; 22.6-16)

¹² "Gomon ge'te nyi ji ndi ele kündär gidi Dimajiging yeleny ye na ngwuja'ri ngwe ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny.

¹³ Anni minyi ji kay lingen le lidünälä gwani deleny, nyi engga buri gwüllü kerala gwitananu gilingen. Aar nyi o'rralu na ngwüji ngwüdi nyii ngwe.

¹⁴ Nyii i'di 'dar gidiyängälü. Nyi be 'dingini yal aar nyi urnida aar nyi ondaca Yärmiyängä, 'Jawul Jawul, nga gwarra miny übinälü? Nga gwa'ti gwa burni ndi obe dajiliru gora ge.'

¹⁵ Nyi otacalu nyi ci, 'Nga gwani yärü doorta?'

Aar nyi ci, 'Äny gwuru gwani Yicu gwanni gwübinängälü.

¹⁶ 'Di'rälü gweneno nga dünälä yora ye. Äny gwü'tacängälü nunnu nga ge'te nga ru dinädä düny, nga ru gwanni gwadi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwuma je engga gwenene 'dünggüny na mana ngwanni ngwada je enggaci.

¹⁷ Nggwa ang gätäji ngwüji ngwunga na ngwüji ngwuru Garany ngwanni ngwada gu ükäji.

¹⁸ Nga je igiti ngwäy nga je gwä'ra gidirimänü aar ila giburalu nga je 'tüyi kuyanu gidi dijego'rr aar o'rada Ngwaalu nunnu a je Ngwaalu düdänijänü ndi ke gwegen aar ape yu'rina ngwüjüngä le ngwanni ngwüjü'rinä ämni gwe gwegen 'dünggüny.'

¹⁹ Yäy gu no gwani deleny dani Agiribaj, nyi 'ti nyortaca yi'ralanu yänggädi nje dilingidu yüllü kerala.

²⁰ Nyi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe gwerre gwerre ngwudi Dimajiging, na ngwudi Üräjäliming na 'dar ngwudi Yävüdiyä 'di a be ngwüjü ngwuru Garany 'to. Nje ondaci ndi ari aar 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar jo'renyana giyi'ral yegen yanni yiki. Aar inggidi jo'renyaning gwegen ape gwe yiiru yanni yijaw.

²¹ Yiru giyee yanni yigäbicä Ngwüyävüd aar nyi määtä ngwämrä kobo aar nyi nani ndi 'rinye.

²² A be Ngwaalu ru ngwetadu 'dünggüny, 'di gomon gidi gweneng, yäy gu no äny gwüdünü ngene nje enggaci 'dar, dannä dipa na dannä dooko. Yere ya'ti

nje ondaju yolana goralu giyobo yanni yondaja je Müjä na giyijir yanni yondaja je ngwüjir ndi ari yaji ya ji.

²³ Ndi ari gwanni Gwubruaar yelenya gwa yi'rendeny mbuji gwa ru gi'ra ndi 'di'ri giyi'ranyanu gwa ondaci ngwüjü ngwüngün na ngwüjü ngwuru Garany buri gwe."

²⁴ No a Bictuj ü'rici Bulijing ngwuja'ranu ngwaw dula de ngwuci, "Nga gwuma rläli ki'ranu mbüny gwani Bulij! Bebere gwunga gwonyadu gwuma ang ruji gi'ra milang."

²⁵ A be Bulij ci, "Äny gwa'ti rlälü ki'ranu gwani dardan dani Bictuj. Yanni yondaji nje yäti ngwäyänü aar ele kayalu.

²⁶ Gwani deleny nga gwülingidi yi'ral ye giyee yorta ye ngwaalinga, äny gwügätinä linginalu nda je ondacalu tired. Ng-gwicinänü ndi ari yere ya'ti yima ang madinalu, ndi ari ya'ti ärrinä yu'rimi."

²⁷ A Bulij ci, "Gwani deleny dani Agiribaj, Nga gwämnä ngwuja'ri ngwudi ngwüjire? Äny gwülingidi gu ndi ari nga gwämnä gu."

²⁸ A be deleny dani Agiribaj ci Bulijing, "Nga gwuge'taja ndi ari gaji ge gooko no, nga gwuny gwä'ri nyi ruji dikirijine?"

²⁹ A Bulij ci, "Äny gwotaca Ngwaalingalu ndi ari a gaji ru gooko ngwolanu, nga na ngwüjü 'dar ngwanni ngwo ngwu'dinginiiny gweneno, aar ru ngwikirijin nono änying, 'dogo aa'ti be ngwa ji giyirna nono änying gweneno."

³⁰ A deleny dani Agiribaj 'di'ralü na dardan dani Bictuj na Briniki na ngwüjü ngwanni ngwuji aar le.

³¹ Aar 'tüdä gidrü aar abingajidi aar ari, "Gur nggee ga'ti ärrü yi'ral yere ndi aar gu 'rinyada aar gu ge'te korkon."

³² A deleny dani Agiribaj ci dartana dani Bictuj, "Gur nggee gaadi gätinälü ngwele adinari gima 'ti aru ga pälu yi'ral ye giyee gideleny didi Rumang dani Gayijar."

27

A Bulij 'di'ri ngwele Ruma

¹ Anni ma aar ari nyii 'di'ri nyii ele giyaanu nyii ele Italiya, Bulij na ngwüjü ngwoko ngwanni ngwugennaar ngwe giyirna aar je ätäda kumndaning gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) gani Jüliyüj gidi gwu'tulunga ki'du gwudi deleny didi Rumang.

² Nyii 'di'ri bälükä gwe gwudi gündär gani Adramitium gidi Ajiyang, gwadi ele giyumu giyimämü yidi Ajiyang, nyii 'tü nyii ele giyaanu. Gur gani Arictakuj, gidi

Majiduniya kündär gani Täjlänüki nyii le ji.

³ Bigänü nggwoo nyii üllälü kündär gani Jäyidä, a Bulij inä Jüliyüjng ngwügäbici ngwele ngwumaad ngwüngün nunnu manari gwuma mini ngwony ngwere aar je ätä.

⁴ Nyii 'di'ri ngenone mana nyii ele giyaanu, ndi ari nyii ligwümädi dirunanu, nyii gwurli nyii raji bälükä giri ge gidi Gabrujing ganni ga'ti gu dirun ärädi.

⁵ Anni minyii ruyi bälükä nyii ele 'di nyii ü'rü yaanu yidi ngwaalu ngwani Kilikiyā na Bāmbülyā, nyii üllälü kündär gani Mira ngwaalu ngwani Lijiyā.

⁶ Ngenone a kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini mbuji bälükä gwudi İjıkändäriyāng gwindi gwadi ele Italiya, aar nje gu änjänü.

⁷ Nyii 'di'ri nyii ele minyol yomon yonyadu 'di a yi'ral ojeme ndi nyii obani kündär gani Jiniidüj. Anni ma aar nje 'ti dirun gäbici 'di nyii üllü gay ge gidi Jiniidüjng nyii ruyi bälükä giri ge gidi Kiriding ganni ga'ti gu dirun ärädi gwujacidaar ngwaalu ngwe ngwu'dumbala giyaanu ngwucaar je Jalmini.

⁸ Anni minyii gu iräjä yiimalu 'dar 'di nje gatana nyii ele ngwaalu ngwati aar ge ci Yumu Yanni Yijaw, ngwuju gito gito kündär gani Lajiya.

⁹ Nyii ji ndi ele giyaanu 'di a gaji ele ngwolanu, a yi'ral ke ngwäyänü ndi ari nyii ü'rü yaanu. Ndi ari Gomom gidi Ja'rima yigor gima madinalu.* No a Bulij arnga ngwüjü ngwuje ci,

¹⁰ "Ngwüjü, äny nggwo gwänggädi ndi ari yi'ral yadi ele ndi ke ngwäyänü gidilä dege ndee ya geraji bälükälü na ngwong ngwüpining ye na gwani gilang gwege nggwo ngwaalu ngwuki 'to."

¹¹ A be kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini obe ngwuja'ri gora ge gwudi Bulij ngwuje be änni ngwudi gur ganni giruya bälükä na ngwudi gur gidi bälükä.

¹² Anni aa'ti gumu jaw ürüna didi digo ngenone ndi gu bälükä üllädälü, a ngwüjü onyadani ngwanni ngwuma ari nyii elada gweere nyii ge'taji ndi nyii obani kumu gani Bunikij ngwaalu giyaanu ngwani Kirid, nyii gu üllädälü ngenone digo de. Gumu nggee gombataar ngwaalu ngwe kaama gi'ra ge aar ombati ngwaalu ngwe kängir gi'ra ge.

Dudu

¹³ Anni ma dirun dindi kaama araalu doko, a ngwoo'ra ngwudi bälükä ge'taji ndi ari yanni yibupaar je yima aar je mbuji.

Aar gwallada yudu'ralu mbüny aar je alliji gibälükälä aar ruyi aar millidi gīmāmāng nono gito gito gidi Kiriding.

¹⁴ Aa'ti gaji olanu gwooko no, a dirun diru giwerr araalu ndüm ngwila ngwaalu giyaanu dicaar, "Gängir gitāny gwe."

¹⁵ Ngwape bälükä ngwu'ti äti yiima ndi obe dudanu. No nyii gwalli ngwuy nyii gäbiciji dudu aar nje apada.

¹⁶ Anni minyii millida giri ge gidi ngwaalu giyaanu ngwe'te ngwoko ngwani Kāwüdä, nyii ji 'di'dāny 'di nyii allija bälükä gwudi gätäji gibälükälä.

¹⁷ Anni ma aar allija bälükä gwudi gätäji gibälükälä, aar änji ngwaralu gilaranu lidi bälükä aar gekajidi nunnu aa'ti gwa badalu. Yedenyo ndi ari la je le bälükä obe dijicirä di'dumbala didi gīmāmü gidi Libiyāng, aar ülläji ngwuredalu ngwati ji dirun gägiri ngwudi bälükä aar gäbici a gwe dirun landalu.

¹⁸ A nje gu dudu ändänü dannu dikana 'di anni ma bigänü ru aar 'di'ri aar otada ngwony ngwoko giyaw ngwapanaar je bälükä gwe.

¹⁹ Anni ma gomom ru tä'räl (3), aar määtä ngwony ngwudi bälükä aar je gagitu ngwuy ngwe giyaw.

²⁰ A yomon onyadi nyii 'ti änggädi lingeno na yuurum a dudu ari gwur'tal dannu dikana 'di nyii gwalli ngwäy ndi gilang.

²¹ Anni ma ngwüji ngwanni ngwändi bälükä gwe onje yomon aar 'ti iti, a Bulij 'di'ri ngwüdünü gidiliganu ngwuje ci nu, "Lani ngwüji, adinari ngaa liminy ämnäci ngwuja'ri ngwüny gwele, ar 'ti gatana Kiriding, a laadi jayi nono na geradalu ngwee gwa'ti gwaadi ji.

²² A be gwenene ngwubupa je nga gatu yigoralu gwa'ti gwere 'danggalanu gwa dudi 'dogo bälükä gwuru gwanni gwa ke.

²³ Gwele dilu de, gi'rr gidi Ngwaalu ngwüny ngwanni ngwati nje äpiji yobo, gidünäciny aar nyi ondaci

²⁴ ngwari, 'Aa'ti yedeny ya ang eny gwani Bulij, nga gwa duni ngwäyänü ngwudi deleny didi Rumang dani Gay-ijar, gilang gwudi ngwüji ngwee 'dar ngwändä ngwe, yimi'rü ye yidi Ngwaalu ngwätädäärä je.'

²⁵ Ngwüji, ojemar nono ndi ari ngwämnä Ngwaalu ndi ari yanni yarung ye yadi ele ndi äti ngwäyänü.

²⁶ A be alanga la obalu ngwaalu ngwe'te ngwuru diyäng giyaanu."

²⁷ Gidilunga dannu dima ru 'di na kwo'rongo (14), aar nje gu dudu jina ndi ape no giyaanu yidi Ädiriyäng, diligeny danu a ngwoo'ra ngwudi bälükä cinänü ndi ari lima ji diyängü gito.

²⁸ Aar ülläji gar aar didimä yaw aar je mbuja yolanu yiru yoranu küü'ri nyärläl (120). Aar jalu gwooko o're aar je didimi aar je mbuja yima ru yoranu 'di tudini kwo'rongo (90).

²⁹ A nje yedeny eny ndi ari bälükä gwunje gwe obalu giyo'rr, aar gatu yudu'ru kwo'rongo gwodan gibälükä nyii dünici ngwaalinga aar u'ri.

³⁰ A be ngwoo'ra ngwudi bälükä mini ndi abri aar gatani bälükä, aar 'di'ri aar ape bälükä gwudi gätäji aar ülläji giyaw aar arri nono ladi ülläji yudu'ru ki'ra gidi bälükä.

³¹ A be Bulij ondaci kumndaning gidi gwu'tulunga küü'ri tudini na gwu'tulunga ngwuje ci, "Manari ngwüji ngwee ngwuma 'ti jalu gibälükänü, diji dere da'ti da gilang."

³² No a gwu'tulunga ü'ri'ti ngwaranu ngwanni ngwati määtädä bälükälü gwudi gätäji aar gäbici a yaw ape.

³³ Gwerre gwerre ndi ngwaalu u'ri, a je Bulij abingaci ku ndi ari aar eny. Ngwuje ci, "Gwene yomon yima ru 'di na kwo'rongo (14) ngaa lidünicä yi'ral yomon giyee 'dar ngaa 'ti iti gonyalu gere.

³⁴ Nggwa je päcälü ndi ari, itär ngwony ngwoko ara je gwodaji ngaa gilang gwere gwa'ti 'danggalanu gwa dudi lä'rü lüngün ki'ra."

³⁵ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, ngwape gona ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwäyänü 'dengen 'dar. Ngwube ü'ränü ngwony.

³⁶ A ngwüji 'dar aar gatu yigoralu aar eny 'to.

³⁷ Ngwüji 'dar ngwanni ngwuju gibälükänü ngwuru küü'ri tudini rom na 'di kwo'ra tä'räl na nyärläl (276).

³⁸ Anni ma aar eny aar pe aar gagitu yona ngwäy giyaw nunnu a bälükä ängränü.

³⁹ Anni ma ngwaalu u'ranu, aar 'ti lingidi diyäng de yorta ye ngwaalinga. Aar be engga ngwaalinga ngwurmitu gu gi'ra gidi yaw ngwäti yimāmāng yiru dijicir aar ari la gu raji bälükä ma aar äti yiima.

⁴⁰ Aar ü'ri'tä ngwaralu mbüny ngwudi yudu'ru aar je gäbici aar ülli giyaw. A 'to aar gwalla ngwaralu mbüny ngwanni ngwati gekaji ngwalamalü ngwati aar ngwe ruyi bälükä, aar allijaji diredala didi dirun ki'ra gweere a je dirun dinga aar elada kimämü.

⁴¹ A be bälükä abri ngwobalu gidijicir di'dumbala ngwäniji gi'ra gidiyäng ngwümätinälü. A gwe dudu pälu gwodan ngwukiya ngwubadalu.

⁴² A be gwu'tulunga ru ladi 'rine ngwüji ngwugenna giyirna nunnu aa'ti ngwa pi yaw ngwa 'tü kimämü ngwabri.

⁴³ A be kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini bupi nda Bulij midu ngwuje etaci ndi ärrü yi'ral giyoo. Ngwuje ci lanni lingidi ping yaw, aar aw yaw gwerre gwerre aar 'tü kimämü.

⁴⁴ Aar je be gwujani loko yü'ri ye yidi bälükä. Gay ge nggee, nyii 'tü 'dar gidiyängälü lijaw nono.

28

Kimämü gidi Maltang

¹ Anni minyii obani lijaw nono, nyii lenge ndi ari ngwüriny ngwudi ngwaalu giyaanu ngwoo ngwani Malta.

² A nje ngwüji ngwudi Maltang gi'tiji yirnü yipa. Aar nje müjiji ligä nyii gu ji aar nje üllälälü ndi ari gere ginu a ngwaalu jili.

³ A Bulij uta yüü'rälü ngwuje gatü giligä a lägiriny liju giyü'ränü a ligä büdiyä nono ngwü'tüdä ngwümi'räni kuy güngün.

⁴ Anni ma ngwüji ngwudi ngwaalu giyaanu ngwo engga düngäyü guy nono güngün, aar abingadi aar ari, "Gur nggee ya gi'rinyidu, ngwune ari gima gwannada yaw a be ga'ti ga yi'ral yanni yüdünälü gäbici ndi midü."

⁵ A Bulij düdirä düngäyü giligä aa'ti yi'ral yere akana nono.

⁶ A ngwüji ji ndi ge'taji ndi ari gwallalu na gwa yiyi mananu gwi'di 'tir gwa ayi. Anni ma aar dünici gaji golanu aa'ti yi'ral yere ju 'dünggüngün, aar gwurli aar ari gwuru ngwaalu.

⁷ Gito gito ngwaalu ngenone giruny giju gu gidi dardan didi ngwaalu giyaanu dani Bupiliyuj. Aar nje ape nyii jalu 'dunu 'dünggüngün 'di nyii ape yomon tä'ril (3) aar nje ge'te giyirnü.

⁸ Nyii mbuji papang gwüngün gwundru ngwümbür gwübüdü nono a yindi määtä. A Bulij ändädä anni mung otaci Ngwaalinalu ngwalliji guy nono ngwu'ri nono.

⁹ Anni ma yi'ral ji giyee, ngwüji 'dar ngwanni ngwümä ngwaalu giyaanu, aar ila aar je u'riyi nono.

¹⁰ A ngwüji ngwudi ngwaalu giyaanu aar nje ge'te giyirnü yipa yonyadanu na anni minyii ji mama ladi ele giyaanu, aar nje gendaci ngwony ngwudi eny na ngwong ngwanni ngwüminü nje.

A Bulij ele Ruma

¹¹ Anni ma ngwüwä ele aar ru tä'ril (3) nyii 'di'ri nyii ele bälükä gwe ngwanni gwindi kündär gani Ijikändäriyä gwädinä digo de ngwaalu giyaanu gwü'tädäär gi'remna ki'ra gidi ngwaalu ngwuru ngwänggil ngwegen ngwucaar je Jactur na Bullukij.

¹² Nyii ele 'di nyii obani kündär gani Jayirakuj ngwaalu giyaanu ngwani Jijili nyii gu jalu yomon tä'ril (3).

¹³ Nyii 'di'rä ngenone nyii ele kündär gani Rägüyüm kumu gidi Italiyang. A bigänü nggwoo, a dirun anda kuyala gidi gaama ngwudinga bälükä nyii gu elanu, na bigi nggwoo nyii obani kündär gani Batiyuli.

¹⁴ Ngenone nyii mbuji ngwikirjina ngwanni ngwuminje urnidi yirnü nyii le jalu yomon kwo'ra tä'ril (7). Ngenone nyii gwoda gay nyii ele Ruma.

¹⁵ A ngwikirjini ngenone, ngwu'dingina ndi ari änyängä gilo lindi, aar 'di'rä 'tu'tu Ruma 'di aar obana ngwaalu ngwudi ngwilyi ngwani Burum gwudi Abijujing na Ngwu'dun Tä'ril (3) ngwudi Yirnü aar ila ndi nyii le mbudi. Anni ma je Bulij engga no, ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwojeme nono.

¹⁶ Anni minyii obani Ruma, aar gäbici Bulijing ngwüji jücü a gwu'tulu arnga.

A Bulij ondaci ngwüji Ruma

¹⁷ Yomon tä'ril gwodanalü, ngwurnida ngwelenya ngwudi Ngwüyäwüd gwüpäng. Anni ma aar o'rajidalu, a je Bulij ci, "Lani ngweengga, nggwa'ti ärrijä ngwüju ngwege na dimürä didi ngwügüürnä ngwege yi'ral yere yanni yiki, aar nyi be määtä Üräjalim aar nyi gika aar nyi ätääd Ngwuruman.

¹⁸ Aar ombaji ngwuja'ri ngwüny aar nyi ru ladi gatalu, ndi ari nggwa'ti mbüjinä yi'ral nono yere adi aar nyi gu 'rinyada.

¹⁹ A be anni ma Ngwüyäwüd 'donya, 'di a nyi ligor ape nyi ari nggwäpäci delenyalu didi Rumang dani Gayijar, ya'ti ani ndi ari nggwäti yi'ral yere yadi nje ü'ridä ngwüju nono ngwüny.

²⁰ Yiru giyee yanni yigäbicyi nga je gu be utalu nunnu nga je engga ar ondaji. Yiru yani dünici gwudi ngwüji ngwüny ngwani Yijiräyil gwanni gwätäär nyi be genne giyirna giyee."

²¹ Aar be ci, "Änyängä la'ti mbuja ngwuja'ri ngwüni Yäwüdiyä ngwani nga, a diweengga dere da'ti dindi ngenone ngwondaji ngwuja'ri ngwere ngwuki ngwani nga.

²² A be änyängä libupa ndi 'dingini yiru ange yunga, ndi ari lilingidi nunnu ngwüji ngwaalu mbüny mbüny ngwondaja ngwuja'ri ngwübinä gayalu nggee."

²³ Aar je ge'te ndi ari aar mbuji Bulijing gomon ge'te, aar ila 'to lonyadana aar o'rajidalu kilanggu ngwu'dun ngwanni ngwuju gu Bulij. 'Tu'tu dilu danu 'di a ngwaalu ru degera, ngwuje enggaci yi'ral yidi yeleny yidi Ngwaalu ngwunani nding

je gwä'ra aar lenge ndi ari Yobo yidi Müjä na Yijir yidi Ngwijir yondaja gwani Yicu.

²⁴ A loko a je yi'ral i'dänü yari ye Bulij a loko 'donya ndi änni.

²⁵ A ngwüji ü'ri'tidänü. Aar 'tü aar ele anni ma je Bulij ci ngwuja'ri ngwee, "Ligi'rim lanni Liju'ru lätiyä ngwuja'ri ngwäyänü anni ondacing je gwani ngwügüürnä ngwaalu lingla le lidi dijir dani Ajaya.

²⁶ Ngwari,

'İndi ngwüji ang ari,
Nгаа la 'dingini 'dogo a be ngaa la'ti la lenge a'tur,
ngaa la engga ngaa be ru nono ma aang 'ti änggädi.

²⁷ Ndi ari ngwüji ngwee yigor yegen yima ru yidingol,
ngwäni ngwegen ngwuma rimi ndi 'dingini,
na ngwuma rimi ngwäy ndi engga.

Adinari aar engga ngwäy ngwe ngwegen,
aar 'dingini ngwäni ngwe ngwegen,
aar lenge yigor ye yegen

na aar jo'renyana, a laadi nje u'riyi nono.'
²⁸ Yäy gu no, nggwubupa je ndi lenge ndi ari gillang gwudi Ngwaalu gwuma aar ükäci ngwüjü ngwuru Garany, na ngwa 'dingini!'"*

³⁰ A Bulij jalu ngwu'dun ngwüngün ngwuge'teng gu ngwiliny ngwape ngwüdläyü rom (2) ati gu ngwüji ilijä yirnü.

³¹ A Bulij 'ranu aa'ti yi'ral yere üminicä ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi yeleny yidi Ngwaalu ngwuje enggaci ngwuja'ri gwani Deleny dani Yicu Kirictu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Küründüj gi'ra rom Äni kitabanu

Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee ngwuje üllijji ngwikirijinä kündär gani Küründüj, giru gündär gipa ken gidi Ngwügirig anni jung kay gwadi ele 'denggen. Nginde gwuru gwanni gwü'di'rü yiuru ye a gi'doonga gidi Ngwaalu ji ngenone ngwuje be or'temaji ating je illiji ndi ombaja ating je ukäji ngwuja'ri ngwullinä. A be kajidi ji 'denggenanu gwonyadu. No ngwulli ngwuja'ri ngwee ngwuje ngwe enggaci gay gidi ge'te yi'ral aar ele kayalu 'denggenanu gwerre nding obani.

Yi'ral yiru nono ngwikirijin ngwoko Küründüj ngwüpäjä Bulijing yi'ral nono ndi ari gwa'ti ligor le'te pu ngwaalu ngwudi ngwü'riny ngwudi gi'doonga na ndi ari gwa'tüdi doo'ra dükäjäär 'didanu. No ngwube ulli ngwuja'ri ngwuja'ranu ngwee ngwonyadu ngwani ligo'ro lüngün na ngwani yiuru yidi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Yicu ngwanni ngwornaca je Ngwaalu. Nginde 'to gwenggaca ngwikirijinä ojeme gwe gwudi ape yiuru yidi ngwü'riny aar ngwe gataji ngwüjü düwä ngwudi Ngwaalu na yiuru yidi Ngwaalu ngwaalu ngwoko ngwu'ter (yi'raany 9-10).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Bulij gwica Ngwaalinga yäy 'tu (1.1-11)
2. Bulij na gi'doonga gidi Küründüj (1.11-7.16)
3. Gataji ngwikirijinä düwä ngwudi Yäwüdiyäng (8.1-9.15)
4. Bulij gwuruca yelenya yüngün gwuru doo'ra dükäjäär (10.1-13.16)
5. Aganni gwudi mi'ra (13.11-13)

Aganni na or'temaji

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dünggüny äny gwani Bulij gwubupa Ngwaalu ngwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu, na gidiweengga dege dani Timijawuj.

Ngwükäci nje gi'donga gidi Ngwaalu kündär gani Küründüj, ngwüjängä le 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru ngwanni ngwati ji ngwaalu 'dar ngwani Akayiya.

² Ara je gu yimi'rü ji ara je adatalu ji gwudi Papa gwege gwuru Ngwaalu na Deleny dege dani Yicu Kirictu.

³ Ar ortada Ngwaalinga na Papang gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, Papa

gwanni gwuru dinä ngwuru Ngwaalu ngwudi or'temaji 'dar.

⁴ Ngwaalu ngwanni gwati nje or'temaji gidirbänü dege 'dar nunnu 'to ar or'temaji ngwüjü ngwanni ngwa ji gidirbänü dere, ar je or'temaji anaku or'temajar nje gu Ngwaalu.

⁵ Ndi ari anaku ma aar nje gu yi'rendeny yidi Kirictu 'dünggüngün aw nono ndi eelle gwege, yiru gu 'to ndi ari nginde gwe gwani Kirictu, aar nje or'temaji gwüngün aw nono.

⁶ Manari nyii gilo liyü dirbä, yiru gu gwani nga nga nunnu nga obe düwä de nga mbuji gilanging. Manari nyii gilo lübidü düwä de, dübidüny de gwani or'temaji gwalu gwanni gwata je gäbici ngaa määtä yiguri giyi'rendeny yiru ye'te yanni yimbuji nje.

⁷ Na ge'taji gwäri gwani nga nga, nggwo gwümätinälü ndi ari nyii lilingidi ndi ari anaku acajida gu giyi'rendeny yiru yäri, no 'to ngaa la acajidi ndi or'temaji gwäri.

⁸ Nyii la'ti bupa ndi aang 'ti lingidi gwani ngweengga ndi ari yüündä yäri yanni yimbuji nje ngwaalu ngwani Ajija. Nyii liju gidirbänü dajaji njalu dipana giyiima yäri ndi nyii üpini 'di nyii gätiji miding ngwäy.

⁹ 'Didanu giyigoranu yäri nyii licinänü ndi ari lübidü nje gwälü lani yi'rany. A be yi'ral giyee yimbuji nje nunnu aa'ti nyii la gatada ngwäy giyigo'ro yäri, nje be gatada Ngwaalu ngwanni ngwati 'di'riyi ngwüjälü giyi'ranyanu.

¹⁰ Nginde gwuminje gilängidiyä giyi'rany giyee yiki gwulleny a gwunje gilängidiyü. Gwumiiny gu ge'taji ndi ari gwa ji gwunje gilängidiyü,

¹¹ anaku gataji nje gu düwä otaci gwe Ngwaalingalu gwalu gwani änyängä. Ya be gäbici ngwüjü ngwonyadu ngwunje ciji Ngwaalinga yäy 'tu gwani gataji düwä gwanni gwuma aar nje gi'tüji 'dingini gwe otacingalu gwudi ngwüji ngwonyadu.

Bulij gwarra mung 'ti o'ra Küründüj?

¹² İringini gwäri gwuru be nggwee gwene ndi ari yigor yäri yiciniiny yänü ndi ari eelle gwudi yigo'ro yäri gididlä na 'danggalu, gwuru eelle gwanni gwuju'ru ngwuru 'didanu gwanni gwindi Ngwaalu. Nyii larru gu no ya'ti nje arru bebere gwe gwudi dindlä, aar be ärrini yimirü ye yidi Ngwaalu.

¹³ Ndi ari la'ta je üllijä ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwa'ti linginna nda je uli ngaa je lenge. Äny gwuge'taja ndi ari,

¹⁴ anni minje lengeda nono yoko, ya ji ya je lenge ku nunnu ara je gäbiciji nje İringini anaku nyängä je la ji la je İringini komon nggä'di gidi Deleny dani Yicu.

¹⁵ Yiru giyee yanni yigäbiciñy nyi be icinänü nyi ge'taji ndi ari nyi ila 'danggalu gwerre gwerre nunnu ngaa jayanu yomon rom.

¹⁶ Nyi ge'te ndi millida 'danggalu kay ndi ele ngwaalu ngwani Majiduniya na 'to minyi ele minyi kwodalu Majiduniya. Nunnu nyii ge'te kay nyi o're Yäwüdiyä.

¹⁷ Anni gege'tiny gu no, yigege'te nje 'ti'tire? Na äny gwataci gege'te nono ngwüji ngwudi didlä? Ngwuja'ri ngwüny ru ngwe'te ngwe'te ndi ari nyi ari, "Yäy, yäy" na, "Bäri, bäre?"

¹⁸ A be 'didanu anaku ru gu Ngwaalu ligor le'te pu, ngwuja'ri ngwäri 'danggalu ngwa'ti ani "Yäy" na "Bäri."

¹⁹ Ndi ari Giji gidi Ngwaalu Yicu Kirictu, gwanni gwondacara je gwe äny na Jiliwanij na Timijawuj, gwa'ti ani "Yäy" na "Bäri," aar be ru ndi ari 'dünggüngün yiru gu giyomonalu 'dar ndi ari yani "Yäy."

²⁰ Yere ya'ti ngwuja'ri 'dar ngwonyadu ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwaru ngwe, ngwani "Yäy" ndi Kirictu. Na no nginde gwe, ngwuja'ri ngwani "Yiru gu" ngwati ar ngwe ari ar ngwe näji Ngwaalinga.

²¹ Gwenene Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwadi nje gäbici alanga gwüpäng ar mätnälü 'di'däny ndi Kirictu. Gwanni gwäbräji nje,

²² aar nje ngädä ar ru lüngün ngwuge'te Lig'rimä lüngün giyigoranu yege lani äñjalü ngwudi yi'ral yanni yadi ele ndi ji.

²³ Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwänggädiny ndi ari, ngaa linädiny ngaa je 'tu be o'raca kündär gani Küründüj nunnu aa'ti ngaa la ji giyüündä.

²⁴ Aa'ti ngaa la ari nunnu nyii linyaca je yiima ye ndi ämni Ngwaalu gwalu, aar be ru ndi ari a lapajidu yiiru gwani jayanu gwalu, ndi ari ämni gwe Ngwaalu gwalu, ngaa limätinälü.

2

¹ Äny gwuma dinga kay ndi ari nggwa 'ta be gwa je ilijä manari ila gwüny gwadi ru gwada je gäbici ngaa runi.

² Ma be ari äny gwuma je gäbici ngaa runi, amne yäru gwuru gwanni gwadiny gäbici nyi jayanu nga nga lä'tüde lanni liminje runiye?

³ No äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwullu nje, ndi ari ma ji manari äny gwuma ila, aa'ti ngaa liny kiya liguri ngaa lanni laadiny gäbici nyi jayanu. A äny gwicinä je gwänü 'dar, ndi ari jayanu gwüny gwalu gwuru 'to 'dar.

⁴ Ndi ari nggüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwullu nje gwerre, runi gwe gwupa gwulleny, ligor le lümä, yal ye ngwäy, aa'ti nunnu nga je runiyi, aar be ru ndi ari nga je enggaci ngaa lenge ämning

gwanni gwämnä je gwe 'tu'tu giligoranu lüny.

Düdäniji dijänü danni diki

⁵ Manari diji dere ndo dima ge'te runing, da'ti nyi runiya gwulleny nono runiyara je gu 'dar, yiru gu maani a be ya'ti yinje gendajani.

⁶ Reraji gwanni gwuma gwe reraji lonyadana, gwumbutu nono.

⁷ Gwenene yiru gu ndi ari gwadi aang manni düdänijänü aang or'temaji, ndi ari aa'ti gwa runi anaji ligoralu.

⁸ Yäy gu no, nggwa je päcälü ndi ari ämnär mana.

⁹ Yanni yigäbiciñy ngaa je be üllijä ngwuja'ri, yiru ndi ari nyi engga ngaa gilo limätinälü 'di'däny ndi 'idäji ngaa 'dengenaji yi'ral 'dar.

¹⁰ Manari ngaa lima düdäniji dijänü dere, diny düdäniji 'to. Na manari gwanni gwuminy düdänijänü giyi'ral yere, manari yiju yere ndinje düdänijänü, gwuminy düdänijänü ngwäyänü ngwudi Kirictu gwani nga nga.

¹¹ Nunnu aa'ti dijego'rr dinje gu mbojaji. Ndi ari a la'ti i'dädänü gay ge gidi dijego'rr.

Ligor lipidi Bulijanu Trawuj

¹² Gwenene anni miny obani kündär gani Trawuj ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Kirictu, nyi mbuji ndi ari Ngwaalu ngwuminy igitiji gay ndi ape yiiru.

¹³ Nyi 'tina ädiyä liguralu ndi ari äny gwa'ti mbuju diwengga dani Titüj, nyi ele nyi aganni ngwikirijinä nyi be 'di'ri nyi ele Majiduniya.

Ndi dami gwudi Kirictu

¹⁴ Nyi be ci Ngwaalinga yäy 'tu, ngwanni ngwati nje üktini yomon 'dar ndi dami gwudi Kirictu. A bebere gwe gwege gwani nginde aar gwe ape ngwaalinganu 'tuur nono düwä dami nunnu ngwulinginni ngwüjänü 'dar.

¹⁵ Ndi ari Ngwaalu, a liru gi're'reny gami düwä didi Kirictu ngwüjänü ngwanni ngwadi gilängidini na ngwanni ngwadi ayi.

¹⁶ Ngwüji ngwoko ngwanni ngwadi ayi, a liru düwä diki didi yi'rany na ngwüji ngwoko ngwanni gilängidini, ar ru düwä dami didi midi. Na yäru gwuru gwanni gwubidaranu yiiru ye yiru gu no?

¹⁷ A lä'tüdi nono ngindeng je lonyadu ndi ari a lapu yiiru ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ar gu bila. Aar be ru manni ndi ari ndi Kirictu, a londaja ngwäyänü Ngwaalu yigor ye 'didanu ar ru nono ngwüji ngwükäjä je Ngwaalu.

3

A liru ngwinäd ngwudi gekajidi gwanni gwuyang

¹ A la o're mana ndi aalu ndi orta yigo'ro yege? Na a gilo lānggādi ndi ari a liminā ngwuja'ri ngwudi ola nono ngwūji ngwoko ngwu'ter aar ila 'danggalu nje inggidi ngwūji ngwu'tere?

² Nga nga yigo'ro yalu, ngaa liru ngwuja'ri ngwāri ngwanni ngwūllinā giyigoranu yāri aar linginni a je ngwūji 'dar uli.

³ Nga nga linggida ndi ari nga nga liru ngwuja'ri ngwanni ngwīndi ndi Kirictu, ngwani yiuru yāri 'danggalanu. Ngwuja'ri ngwee ngwa'ti ūllinā yebo ye aar be ūllini Ligi'rīm le lidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Ngwa'ti ūllinā kimindi giru gū'ri aar be ūllini kimindi giru ligor lidi dīji dūmnā.

⁴ İcinānū gwanni gwuru gu no, gwege gwuru gwīndi ndi Kirictu ngwāyānū Ngwaalu.

⁵ Ya'ti ani nunnu alanga yigo'ro ye yege a lāti yiima ndi ari yi'ral yere, aar be ani ndi ari yiima yege 'dar yīndi Ngwaalu.

⁶ Nginde gwātādi nje yiima liru ngwinäd ngwapu yiuru yidi gekajidi gwanni gwuyang, gwātūdi gwudi ngwuja'ri ngwūllinā, ngwube ru gwudi Ligi'rīm. Ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwūllinā ngwati 'rinyidi a be ngwuja'ri ngwani Ligi'rīm gwati midiyi.

⁷ A be gwenene manari yiuru yanni yati 'rinyidi yanni yūllinā kimindi, yāti nājing gwuru gu no, 'di a ngwūji ngwudi Yijirāyil ami'rati ndi ombaji Mūjāng ngwāyānū aar 'ti burnu ndi ombaji gwani nāji gwudi buri gwanni gwuju ngwāyānū ngwube aji ngwū'rāti,

⁸ yiuru ya be ru'tani awa yidi Ligi'rīm lanni lāti nājing gwupana?

⁹ Manari yiuru yanni yati obalu dīji de yinājīnā gu no, a be yiuru yanni yati dūniyi dijālū ya be ru'tani awa!

¹⁰ Ndi ari yele yāti nājing gwerre, ya'ti ba be āti nājing gwenene ma aar je īdiyi nāji gwe gwanni gwupana.

¹¹ Na manari yiuru yanni yati ū'rāti yīndi nāji gwe no, gwa be ru'tani awa gwanni gwati 'ti medadu!

¹² Yāy gu no, anni ātār ge'tajing nggwee gwuru gu no, a la be 'ranu.

¹³ Alanga la'ti la ru no nono Mūjāng gwanni gwūgwū'rūbānā direda ngwāy nūnu aa'ti ngwūji ngwudi Yijirāyil ngwombaji nājing anni ma buri ji ndi ele gwadi ū'rāti ngwabralu ngwāyānū ngwūngtūn.

¹⁴ A be ngindenga lirīmīdū ya'ranya ndi ari 'di komon gidi gweneneng, lima je dired ndee de'te de'te danni dūllālū

ngwāyānū ngwudi Mūjā ndo dūllālū ngwuje rīmīyi ngwāy ma ji ma aar uli ngwuja'ri ngwudi gekajidi gwudi gwerreng. Dima 'ti ābrīnā kay ndi ari dadi ābrīni kay 'dogo ndi Kirictu.

¹⁵ 'Di komon gidi gweneng, dired ndee ndona dimilliding je ngwāy ngwudi yigor yegen manari lima uli gitab gidi Ngwaalu ganni gullu Mūjā.

¹⁶ A be manari dīji dere dima gwūrlī ligor lūngūn ngwo'raci Delenya, dired ndee da ābrīni ngwāyānū.

¹⁷ Gwenene, Deleny diru dani Ligi'rīm, a ngwaalu ngwanni ngwati gu Ligi'rīm lidi Deleny ji, gātīni linginalu gwati ji.

¹⁸ Na alanga lanni la'ti gwū'rūbānā direda ngwāy a lombaja nājing nggwo nono kalmādranu. Nunnu aar nje nāji gwūrlādā 'dūnggūngtūn ar linganni ngindeng nāji gwe gwanni nggwo gwugendadu gwīndi Gideleny danni diru Ligi'rīm.

4

Yu'rin giyimo yiru gilū

¹ Yāy gu no, anni ape nyii yiuru giyee inā gwe gwudi Ngwaalu, nyii la'ti la muli nono.

² Nyii lima be manni gābīci elelleng yu'rīmi gwanni gwuru yaaru nyii 'ti i'dājā ngwūjānū nyii 'ti gwūrlū ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Nje be ge'talu gilingenalu yanni yiru 'didanu nyii olada yigo'ro yāri giyigoranu yidi ngwūji 'dar ngwāyānū Ngwaalu.

³ Na manari ngwuja'ri ngwāri ngwanni ngwujaw ngwūlibinā ngwūji ngwūlibinā ngwūji ngwanni ngwayu.

⁴ Lanni la'ti āti āmīng Ngwaalu, lima je ngwaalu ngwudi didlā ndee rīmīyi ya'ranya nunnu aa'ti la engga buri gwudi Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi nāji gwudi Kirictu, gwanni gwuru gi'remna gidi Ngwaalu.

⁵ Ndi ari nyii la'ti ondaja gwani yigo'ro yāri, aar be ani Yicu Kirictu gwuru Deleny na gwani yigo'ro yāri liru ngwinäd ngwalu lāpījā je yiuru gwani Yicu.

⁶ Ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwaru, "A buri o'rralu gidirīmānū," ngwuru gwanni ngwadi gābīci buri ngwo'rralu giyigoranu yege aar nje o'rralu ndi bebere gwudi nāji gwudi Ngwaalu ngwāyānū ngwudi Kirictu.

⁷ A be ānyāngā liru 'dogo yimo yiru gilū yapaar gu yu'rīna giyee ndi inggidi ndi ari yiima giyee yipa yīndi Ngwaalu ya'ti īndi 'dānggāri.

⁸ Dirbā dimbuji nje ngwaalu 'dar aar nje be 'ti i'dīyū nyi anadalū, aar nje gwe

ngwaalu elalu gidirbänü däri nyi 'ti be mulu nono nyii gwalli ngwäy.

⁹ A nje ngwüji übinälü, a nje 'ti be Ngwaalu dodanu. Aar nje pi nyii 'ti be geradalu.

¹⁰ Yomon reny lüpinä yi'rany yidi Yicu ngwanginu ngwäri, nunnu a midi gwüngün 'tädinälü 'to ngwanginu ngwäri.

¹¹ Ndi ari nyängä limidu, aar nje be yi'rany gwagilli ngwäy yomon 'dar gwani Yicu nunnu a midi gwudi Yicu 'tädälü ngwanginu ngwäri ngwanni ngwati ayi.

¹² Yäy gu no, yi'rany yapu yiiru 'dänggäränü, a be midi ape yiiru 'danggalanu.

Or'temajar ndi ape Yiiru

¹³ Yüllinä ndi ari, "Äny gwämnä Ngwaalu, yäy gu no nyi gwuma be ondajl." Gilig'rim gilee le'te le'te lidi änni Ngwaalu, a lima änni 'to na yäy gu no ar be ondaji,

¹⁴ ndi ari a lilिंगiđi ndi ari diji danni di'di'riyā Yicungalu giyi'ranyanu nginde gwunje 'di'riyälü 'to aar nje dünäjalü ngwäyänü ngwüngün nga nga le.

¹⁵ Giyee 'dar yani mbuji gwalu gwanni gwujaw, nunnu a yimi'rü yanni giyo ndi olati ngwüji 'dar mana na mana, aar gäbici yäying 'tu ngwirälü gwudi näji Ngwaalinga.

¹⁶ Yäy gu no, aa'ti a la mi'ri yigor! Anni adi ngwanginu ngwege poor 'digi'ri, a be nginä'dänü 'dengge, a la gwürlinänü yomon 'dar liyang.

¹⁷ Ndi ari dirbā dege ndee dāngränü gwenene dooko na da'ti olanu, diru dadi nje gäbici ar mbuji gu'ru ganni gipa gani näji gwudi gwur'taling

¹⁸ ar äbrī ngwäy ndi ombaji ngwony ngwanni ngwo ngwenggana ar ombaji ngwony ngwanni ngwo ngwa'ti enggana ndi ari ngwong ngwanni ngwo ngweng-gana ngwadi medadi a be ngwong ngwanni ngwo ngwa'ti enggana, ngwudi gwur'taling ngwuru.

5

Midi gwege gwudi gerala

¹ A lilिंगiđi ndi ari manari lingeno lege lidi diyängälü mung medadi lanni liar gwanu gwenene, a läti ngwu'duna Ngwaalu, ngwu'dun ngwudi gwur'taling kerala, ngwanni ngwa'ti odana ngwuy ngwe ngwudi diji dümnä.

² A be gwenene, a gilo lärnü ar jada gwulleny ndi aar nje giki lingina lanni liyang liru ngwu'dun ngwege ngwudi gerala.

³ Ndi ari manari lima ar genne, a la'ti la mbüjini lilalu ngwanginu ngwanu.

⁴ No, alanga lanni gilona gilingeno gilee, a lärnä ar üpini gwüni ndi ari a la'ti minä ndi aar nje gwallalu mbüny ar be mini ndi ar nje gika ngwu'dunala ngwudi gerala nunnu a midi gwü'rübäji ngwanginalu ngwanni ngwati ayi 'denggenanu.

⁵ Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwuge'te nje gwani yi'ral giyee aar nje be ätäda Lig'rimä lani änjälü 'to nunnu aar nje gi'tüji yi'ralalu yanni yarung ye.

⁶ Yäy gu no, ar gu icinäda ar gu lenge giyomon 'dar ndi ari anni jarna gilingeno, alanga gilona ngwaalu ngwolanu Gideleny.

⁷ Ndi ari alanga lindi änni gwe Ngwaalu, alanga la'ti indi ngwong ngwängädär je ngwäy ngwe ngwudi ngwanginu.

⁸ Alanga licinädi gwänü, nyi gwaru no, nyi jada ndi erne ndi ji gilingeno ndi nyii ji 'dunu Deleny de.

⁹ No ar je be ge'te aar ru bupi ndi jayiyi ngindenganu manari alanga gilo gilingeno na manari alanga gilo ngwaalu ngwolanu gilingeno.

¹⁰ Ndi ari alanga 'dar, a la dünäci didu'ralu didi pi yelenya didi Kirictu, yi'ral ya 'tädälü 'dar. Ndi ari alanga 'dar ati diji ape gu'ru gani yiiru yüngün yanni yijung ji ndi ape gwele gilingeno. Manari yapung je yanni yijaw na manari yapung je yanni yiki.

O'rajidar Ngwaalinga le

¹¹ A lilिंगiđi ndi ari yiru ange yani denya Kirictung yiru yanni yati nje gäbici ar gwä'ra ngwüjü ngwuja'ri ngwe gwani nginde. Ngwaalu ngwülingiđi yigor yäri gilingenalu na äny gwüjädi gu 'to ndi ari yigor yäri yinginni gilingenalu 'danggalu.

¹² Änyängä la'ti ba be ndi orta yigo'ro yäri 'danggalu, ara je be gi'tüji gay nunnu nje le iringini ara je gäbici aang äti ngwuja'ri ngwadi ngwe ondaci ngwüjü ngwanni ngwati iringini gilingeno aar be erne giliganu.

¹³ Manari änyängä gilo lirlälü giyi'ranu, lirlälädi kay gidi Ngwaalu. Na manari änyängä lu'ru giyi'ranu, yiju'ru nje gwani nga nga!

¹⁴ Änni gwudi Kirictu gwuru gwümäti nje nyii lenge ndi ari gwe'te pu gwayu gwani ngwüjü 'dar yäy gu no, ngwüjü 'dar ngwayu.

¹⁵ Na yanni yigäbica ngwayi gwani ngwüjü 'dar, yiru ndi ari a ngwüjü 'dar ngwanni ngwo, aar midi, aa 'ti ngwa midi gwani yigo'ro yegen mana, aar be midi

gwani nginde gwanni gwayu ngwü'di'rä ngwumidu gwani ngindenga.

¹⁶ Yäy gu no, 'tu'tu gwenene, engga gwäri gwanni nggwo gwänggädĩny gwe ngwüjü, ngwa'ti nje änggädi ngwäy ngwe ngwudi dji dümna. Na manari nyii länggädi gu Kirictung no gwele gwerre, a be gwenene, gwa'ti nyii ba be änggädi ngwäy ngwe ngwudi dji dümna.

¹⁷ Yiru ndi ari manari dji dere ndo ndi Kirictu, dima ru dji diyang. Yele yiru yu'rin, yima ele, yima ila yanni yiyang.

¹⁸ Giyee 'dar, Ngwaalu ngwuru ngwärrä je ngwanni ngwo'rajidiyi nje ngindenga le Kirictu gwe, aar nje ätädäni yiuru yidi o'rajidiyi ngwüjü Ngwaalinga le.

¹⁹ Äny gwadi ari Ngwaalu ngwo'rajidaar ngwüjüngä le Kirictu gwe ngwuje 'ti gi'tüji keng gwegen aar nje be aw ngwuja'ri ngwe nunnu ar gwe o'rajidiyi ngwüjü Ngwaalinga le.

²⁰ Yäy gu no, nyii liru ngwartan ngwudi Kirictu ngwükajäär je, nono ma Ngwaalu giligo'ro lüngün ngwata je päcälü änyängä le. Gwani Kirictu, lipäcä jalü ndi ari, o'rajidar Ngwaalinga le.

²¹ Ndi ari Kirictu gwanni gwa'ti ki, gwuge'ta Ngwaalu ar le acajidi ndi ke gwege nunnu 'dünggüngün ar le dünälü ar ru lidi Ngwaalu.

6

¹ Anaku apajidar gu yiuru gwüpäng yidi Ngwaalu, Nggwa je päcälü ndi ari aa'ti ngaa la ape yimi'rä giyee yidi Ngwaalu 'tur.

² Ndi ari nginde gwaru,
"Kaji gidi jayi ngwäy gwüny, ng-gwu'dinginanga
na komon gidi g'ilängidini nggwugata-janga düwä."

Nggwa je ci gweneno gaji giru gidi jayi ngwäy gwudi Ngwaalu, gweneno, gomom giru gidi g'ilängidini.

Yüündä yidi Bulij

³ Elelle gwäri gwä'tüdi gimle kay nda gu dji dere obalu nunnu aa'ti yiuru yäri yäti yi'ral nono yere.

⁴ Nyii be manni ru ngwinäd ngwudi Ngwaalu nyii ola yigo'ro ngwaalu 'dar, ndi or'temaji gwupa, gidärbänü, giyüündänü, giyijülänü,

⁵ ndi pini, giyirna ngwüjänü ngwü'di'rü gündä ndi ape yiuru yini yar ye dilu de, na ngwamu ngwe,

⁶ ndi ju'ri na ndi lenge ndi or'temaji na ndi jayi liguri. Giligi'rim lanni Liju'ru na ndi änni gwanni gwuru 'didanu,

⁷ ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänü na giyiima yidi Ngwaalu. Ngwäbländi

ngwe ngwudi dünälü kuy gidi gaama na kuy gidi gängir,

⁸ näji gwe na yiriginä ye, ondaji gwe gwanni gwujaw na gwanni gwuki larru 'didanu, aar nje be engga lidudiyu ngwüjü.

⁹ Lilinginna, aar nje be engga la'ti linginna. Nyii ru nono minyii ayi, nyii be ele limidu, lipinä, aar nje 'ti be 'rinyiti.

¹⁰ Lirunu gwulleney nyii be jayanu. Liru ngwayi nje be gäbici lonyadu aar nänü. Nyii 'ti äti gonyalu gere, nyii be äti ngwonyalu 'dar.

¹¹ Ligätijä je yigoralu ara je ondaci nga liru ngwüji ngwudi Küründüjng ara je igitiji ngwulem ngwäri 'didanu.

¹² La'ti gwä'rinä ämning gwäri 'danggalu nga be ru ligwä'ra ämning gwalu 'dänggäri,

¹³ A be ndi ari ara je gu gwä'räcänü, a nggwa je ondaci nono yijü, gäbici nje yigor yalu 'to aar ongranu.

Nгаа liru gobo gidi Ngwaalu ngwumidu

¹⁴ Aa'ti nga la gikajidi giyunggu ngwüjüngä le ngwä'tüdi ngwikirijin. Ndi ari dünälü na ke lati amatano? Buri na dirim lati gekajide?

¹⁵ Yiru ange yidi Kirictu yätär je dijegor de? Ya'ti a'tur. Yäy gu no, dikirijin da'ti da aar acajidi dji dä'tüdi dikirijin,

¹⁶ Na gobo giru ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ga'ti aar äti yi'remna ye yidi didülä. Ndi ari a liru ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Anaku ma gu Ngwaalu ari,

"Äny gwa ji 'denggenanu
nyii elelle gidiliganu degen nyi ru Ngwaalu
ngwegen
aar ru ngwüji ngwüny."

A Deleny ari,
¹⁷ "Yäy gu no, 'tädär gwänü
ngaa ngedana,

Nгаа 'ti akana ngwony nono ngwanni
ngwürngü,
äny gwa je be ape."

A Deleny diru yiima ari,
¹⁸ "Nyi gwa ru Papa 'danggalu,
na ngaa la ru yiji yüny yanni yiru
ngwur na yera."

7

¹ Anni ätär gu ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe Ngwaalu lani ngwumaad ngwüny, ar be ju'riyi yigo'ro yege ar 'tänü giyi'ralanu 'dar yanni yati rngiyi ngwangina na lig'rimä, ar mbütüyi ju'ring gwani denya Ngwaalinga.

Bulij gwujayanu gwani jo'renyani

² Gi'tüji nje ngwaalinga giyigoranu yalu. Nyii la'ti ärrijä dijü dere yi'ral yanni yiki,

nyii la'ti 'digü'ridi' djiü dere, nyii la'ti mbojaja gidiji dere.

³ Äny gwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwee nunnu a je gwe obalu, nggwondaca je gu gwerre ndi ari nyii lige'ta je giyigoranu yäri ndi ari ma aar ani midu ar midu ma aar ani ayi ar ayi.

⁴ Äny gwicinä je gwänü gwulleney ngaa je le iringini. Äny gwuma ojeme nono gwulleney, gidirbä däri 'dar, jayanu gwüny 'dar gwa'ti ngwaalinga.

⁵ Ndi ari anni minyü ila nyii obana Majiduniya, nyii la'ti übidi düwä de a'tur gilingeno läri gilee, aar nje be yi'ral mbuji yonyadu, na oktajidanu ji ngwaalu 'dar poor ngwügäbici yedenyo aar nje gu änanü.

⁶ A be Ngwaalu ngwanni ngwati nje ätäda yiima yidi or'temaji ngwüjü ngwanni ngwuralu 'tur, ngwuminje or'temaji ükacä gwe Titüjing.

⁷ Na ya'ti yani ila gwüngün 'dogo, aar be ani 'to or'temaji gwanni gwumbujiiny 'danggalu. Nginde gwondaci nje ngwuja'ri ngwani ndi ari ngaa lijädi ndi nyi engga, runi gwalu gwulleney ara je yigor enyanu gwani äny, 'di aar nyi gäbici nyi jaiyanu gwulleney.

⁸ Manari ngwuja'ri ngwuma je ümiyi yigor ngwanni ngwükäji nje, nggwa'ti gu gwä'rinä ngwäyanü minyi ni gwä'rini ngwäy gwooko ngwänggädi ndi ari ngwuja'ri ngwuma je gwä'rä kaji gooko.

⁹ A be gwenene jayanu gwüny gwa'ti ani nunnu ngaa likanu, aar be ru ndi ari runi gwalu gwuma je gäbici ngaa lima jo'renyana. Ndi ari ngaa lima runi anaku bupa gu Ngwaalu ndi ari yima je 'ti mbuja yere yanni yiki gwani änyängä.

¹⁰ Ndi ari runi gwanni gwändi Ngwaalu, gwati apa jo'renyaning ngwügäbici ngwüji aar gilängidini. Gwa'ti äti gwä'ringing ngwäyanü. A be runi gwudi didlä, gwati apa yi'rany.

¹¹ Ombajar be runing gwanni gwändi Ngwaalu gwuma ärrü ange 'danggalanu. Gwuma je gäbici ngaa lima undi ngwäy gwuma je iye yigoranu. Ngaa lima gwalli ngwuy giyi'ral yanni yiju yiki. Ara je güündä ape ngaa kanu, yima je be 'täjalü ndi ari ngaa lämniny ngaa ru löny. No yiru yima je gäbici ngaa lima obalu dji de dannu dapu gwuki. Yi'ral ye giyee 'dar ngaa lima gwällini yigo'ro yalu ndi ari ngaa lijaw nono giyi'ral giyee.

¹² No 'di ngwuja'ri ngwanni ngwükacä je ya'ti ani dji ndoo dannu darräar yi'ral yanni yiki, aar be ru ndi ari äny gwubupa nda je enggaci ngwäyanü Ngwaalu aang engga yigo'ro ye yalu ndi ari ngaa lige'te nje gu ngwäyanü 'didanu.

¹³ Yiru giyee 'dar yanni yiminje gäbici nyii or'temaji or'temaji gwe gwalu.

A be yoko mana ndi or'temaji gwäri, gwece gwece lijayananu ndi engga awa Titüj gwujayanu. Ndi ari nga nga 'dar lima gataji Titüng ligi'rimä lüngün düwä.

¹⁴ Nggwiringinä je gwe ndi Titüj na nga nga la'tiny apiyu yaaru gwani ngwuja'ri ngwee. Na 'to yi'ral 'dar yanni yicar je ye yiru 'didanu na gwenene yima enggani ndi ari iringini gwäri 'danggalu ndi Titü gwuru 'to 'didanu.

¹⁵ Na ämni gwüngün 'danggalu gwojemana mung diwayini ndi ari awa nga nga 'dar, gwu'dengenacanga ngaa gwä'ri yirnü yigor ye yijaw nga denya.

¹⁶ Äny gwujayanu ndi ari nggwicinä je gwänü nda je gu gatada ngwäyanü giyi'ral 'dar.

8

Ätä ligor le

¹ Gwenene lani ngweengga, nyii linana je ndi ar je enggaci ngaa lenge yimi'rä yanni yätädi je Ngwaalu yi'donga yidi Majiduniyang.

² Ngindenga limiminnäär je nono aar ji gidirbanü dipa, aar be jayanu gwulleney giyiwai yegen yiki aar gäbici aar ge'te yigor ye 'didanu aar 'ti rüdi ngwu'rid ndi ätä.

³ Äny gwuru gwänggädi nje ndi ari yimäjidäär je yanni yätäär je aar pani giyima yegen. Yige'taar je 'dar yigo'ro ye yegen gwu'ren,

⁴ aar nje päcälü gwulleney ndi ari yipa gu'ru 'dengen ndi emadi giyiiranu giyee ndi gataji ngwüjü düwä ngwanni ngwuru'ru ngwudi Ngwaalu.

⁵ Ya'ti aar je gu ärrü anaku ge'taji nyii gu ndi aar je ärrü aar be ätädi Delenya yigo'ro yegen gwerre gwerre, aar nje be ätäda anaku bupa gu Ngwaalu.

⁶ No nyii be päci Titüjingalü, ndi ari ngwumedaji yiru giyee yidi yimi'rü 'to 'danggalu yanni yiming ye 'di'rü gwele gwerre.

⁷ A be anaku gendadu gu giyi'ral 'dar ngwaalu ngwani ämni Ngwaalu na ngwaalu ngwani ondaji, na ngwaalu ngwani undi ngwäy giyi'ral 'dar, na ngwaalu ngwani ämni gwalu 'dänggäri, ombajar be ndi ari ngaa gilo 'to ligendanu giyiiru giyee yiru yimi'rü yani ndi ätä.

⁸ Äny gwa'ta je linyaca ngwuja'ri ngwee yiima ye, nyi be bupi ndi idäji 'didanung gwudi ämni gwalu ngwüjü ngwu'ter ngwanni ngwiti je yigoranu.

⁹ Ndi ari ngaa lilängidi yimi'rä yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ndi ari nginde

gwünänü, a be gwani nga nga, ngwube ru diwayi, nunnu aar je niyänü.

¹⁰ Na ngene äny gwa je ola ngwuja'ri ngwe ngwüny ndi ari yiru ange yanni yijayana 'danggalu giy'ral giyee, nga nga lanni liru yi'ra gwerre gwerre ätäädä gwe 'tu'tu didläyü duubu, ya'ti ani ndi aang ätäädä 'dogo, aar be ani 'to ndi ari ngaa gu jada no.

¹¹ Gwenene medajar yiiru giyee, nunnu a jada gwanni gwüminängä ngwuru gwanni gwadi aar elati yiiru ye yalu a je medaji.

¹² Manari bupi gwuma ji ngenone, angidaji gwa aar ämni anaku äti gu diji, ya'ti ya ru nono anaku aa'ting gu äti.

¹³ Giyee ya'ti ani ndi ari ngaa onjani loko a be loko am'ratani aar be ani ndi ari ngaa ubidano.

¹⁴ A be gwenene onje gwalu gwa gendaci ngindeng je lanni la'ti äti gwegen, nunnu aji a onje gwegen gendaci ngwüni ngwanni ngwa'ti äti, nunnu a ubidano ju.

¹⁵ Anaku üllinäär gu ndi ari, "Gwanni gwati gwü'räji gi'du gwonyadu gwuleny gwati 'ti äti gwonyadu gwuleny na gwanni gwati gwü'räji gi'du gwooko gwuleny gwati 'ti äti gwooko gwuleny."

Titüj gwükäjäär ngwele Küründüj

¹⁶ A be nggwuca Ngwaalinga yäy 'tu gwanni ngwätädi Titüj'ing ligor gilee liru nono ligor lüny gwani nga nga.

¹⁷ Ndi ari nginde gwa'ti nje 'dengenaca päcingälü gwäri 'dogo, nggwo be gwadi je elaca ligor le lüngün gwiti ligoranu gwuleny.

¹⁸ Nggwo gwükäjüny diweengga de dannu dati yi'doonga 'dar ortada, gwani yi-iru yüngün yidi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

¹⁹ Yanni yigendana ndi ari nginde gwäbrä gi'doonga gidi Ngwaalu ndi ari nyii le ru gimaad nyii le ape ngwony gwanni ngwätädäär nje ndi inggidi enyanu gwadi yigor yalu ndi gataji ngwüjü düwä nunnu a Ngwaalu näjini.

²⁰ Nyii larngana ndi ari aa'ti diji dere dinje gatada ngwuja'ri nono gwani äpini gwadi angidaji nggwee gwadi gätini yigoralu.

²¹ Ndi ari nyii lapu yi'rendenya ndi ärrü yi'ral yanni yindi kayalu, ya'ti ani nunnu ngwäyänü ngwudi Deleny 'dogo, aar be ani 'to ngwäyänü ngwüji.

²² Äny gwa je ci 'to nunnu gwuminyii ükäjä aar ila diweengga de dannu gällinä 'dengge yiiru yonyadanu ndi ari nginde gwati ligor enyanu, na gwenene gwitana ligoranu gwuleny gwani icinänü gwüngün 'danggalu.

²³ Na gwani Titüj, gwuru gimaad güny giyiuru yanni yati nje ape yani nga nga. Na gwani ngweengga ngwege ngwuru ngwanni yi'ra yidi yi'donga yidi Ngwaalu na denya gwadi Kirictu.

²⁴ Yäy gu no, inggidar be ämning gwalu gwani ngindenga 're'dr nunnu a ngwükirijin engga ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe, ngwäti ngwäyänü na iringini gwäri gwuru ange 'danggalu.

9

Olada ngwüjü ndi imäjidi

¹ Ya'ti yere yanni yada je üllijä gwani äpiji ngwüjü ngwudi Ngwaalu gwanni ngwujuru yiiru.

² Ndi ari äny gwülingidi ngaa libüdü yigoranu ndi ge'tajidi ngwuy, äny gwüringinä yi'ral ye giyee ngwüjänü ngwudi Majiduniyang, nje ci ndi ari 'tu'tu didläyü duubu nga nga ngwaalu gwani Akayiya liju mama ndi ge'tajidi ngwuy ndi ari enyanu gwadi yigor yalu gwuma 'ritiya ngwüjü ngwonyadu gwani yiiru yidi ätä.

³ A be äny nggwo gwükäcä je ngweengga nunnu aa'ti iringini gwäri 'danggalu giyi'ral giyee gwa ru 'tur ngaa be ji mama, anaku ci nje gu ngaa ladi gu ru.

⁴ Ndi ari manari gwere gwadi Majiduniyang gwuminyii le ila ar je mbuji la'ti ju mama, yaaru nje be ape. A be yaaru ya je apani, gwani icinä gwanni gwicinädüny gu 'danggalu.

⁵ No nyi be ari yiru gu'ru ndi päci ngwenggalu aar madina aar ila 'danggalu, ndi ari aar gege'ta yi'ral mama aar mbuji 'to angidacing yigor ye yalu 'didanu gwanni gwara gwe. Na ndi ari angidaci nggwee ji mama ligor le 'didanu aa'ti gwa ru ligor le lini!

Kwoy ligor le 'didanu

⁶ Diwayinar ngwuja'ri ngwee, ndi ari nginde gwanni gwati kwoy gwooko gwati mbuji 'to gwooko na gwanni gwati kwoy gwonyadu gwati mbuji 'to gwonyadu.

⁷ Äti diji ge'te anaku ca gu ligor lüngün, aa'ti da ge'te ligor le limänü yaa yiima ye, ndi ari Ngwaalu ngwäti ämni diji dannu dati ge'te ligor le lijayanu.

⁸ Na Ngwaalu ngwäti yiima ndi aar je onjaci yimi'rä yüngün 'dar aar ji 'danggalu, nunnu ngaa mätinälü giyiuru yanni yijaw giyi'ral 'dar na kaji 'dar ngaa je mbuji 'dar yanni yiminä je.

⁹ Anaku üllinäär gu ndi ari, "Nginge gwuma ge'te angidacing gwüngün gwuma badalu ngwüji ngwonyadu gwanni ngwuru ngwuwayi,

jayi gwüngün gwujalu gwur'tal!"

¹⁰ Gweneen nginde gwanni gwati ätä dijü yuula ngwuje kwoy ngwätä dijü yona ngweny, gwa je monaci 'to gwa je onjaci yuula giyilu gwa je üngriji girunyanu gidi jayi gwalu.

¹¹ La je niyänü giyi'ral 'dar nunnu ngaa ätä ligor le lijayanu giyomon 'dar na ätä gwe gwudi ligor lalu lijayanu, ngwuja'ri ngwee ngwägibici ngwüjü ngwa ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani alanga.

¹² Yiiru giyee yanni yati a je ärrü ya'ti monaca ngwüjü gwudi Ngwaalu 'dogo, yati irälü ngwuja'ri 'dar ndi ondaji gwudi ci Ngwaalinga yäy 'tu.

¹³ Ndi ari yiiru yanni yima ye inggidi yigo'ro yalu, ngwüji ngwa ortada Ngwaalu 'dengenaci gwe gwanni gwati gwujana inggiding gwalu gwani ngwuja'ri ngwanni ngwujaw gwudi Kirictu na gwani ätä ligor le lijayanu ndi a le acajidi na ndi acajidi gwalu ngwüjüngä le ngwu'ter.

¹⁴ Ngindenga ndi otaci Ngwaalingalu gwegen gwani bupi gwalu, yigor yegen ya ji 'danggalu nunnu gwani yimi'rü yidi Ngwaalu yanni yima irälü 'danggalu.

¹⁵ Yäy 'tu gwani Ngwaalu ndi angidaji gwüngün gwanni gwati 'ti gwa ar gwe burni ndi ondaji!

10

Bulij gwuruca yiiru yüngün

¹ Üllänü gwe jilänü gwe gwudi Kirictu, äny gwa je päcälü äny gwani Bulij gwanni gwati gwe ari gwuru dideny ma le ji, mung be ji ngwaalu ngwolanu ngwube 'ranu.

² Äny gwada je ci nyii 'ti gäbicä ndi nyi 'ranu ma ar ji, ndi ari äny gwubupa ndi 'ranu ndi ondaci ngwüjü gwanni ngwati ari nyii lelella yi'ral ye yidi didlä ndee.

³ Anni raar gu ndi ari alanga gilo gididlä ndee a be la'ti dugidu yärä anaku ati gu ngwüji dugidi yärä gwudi didlä.

⁴ Ngwäbländi gwanni ngwudugidar ngwe, ngwä'tüdi gwudi lingeno lidi didlä, aar be ru manni ngwäbländi gwanni ngwuru yiima yidi ligi'rim ngwäti yiima ndi pä yundi'ralu yanni yojema nono,

⁵ alanga läti yiima ndi dami garnating gwuru 'tur gwanni gwadi alliji ligo'rala ndi bebere gwudi Ngwaalu ar määtä yi'ralalu yere 'dar ar je gekajalu ar je gäbici aar 'dengenaci Kirictung.

⁶ Na ma ji ma 'dengenaci gwalu mbuti, nyii la be ji mama ndi reraji nyurtanu gwe gwere gwanni gwa ji.

⁷ Nga nga lati ombaji ngwony nono poor 'dogo. Ma diji dere dicinänü ndi ari diru didi Kirictu, gäbicär ngwengga mana ndi

ari nyii lidi Kirictu liru 'to nono rung gu nginde.

⁸ 'Di manari äny gwuma iringini ngwaalu ngwere gwügätinä linginalu yeleny ye yanni yiği'tjäär nje Ngwaalu nunnu ara je ye allijala ndi ari ara je ye i'diyi gidiyängälü, ya 'ti yiny apiyi yaaru.

⁹ Äny gwa'ti gu aru no, ngaa je iye yedenyo ngwuja'ri ngwe ngwüny ngwee ngwulli nje.

¹⁰ Loko 'danggalanu lati ari, "Ngwuja'ri gwüngün ngwüni aar ojeme, ma ar le be ji ngwäyälü, ngwube o'ralu ngwuru gu'ru gooko a ngwuja'ri gwüngün ru 'tur."

¹¹ Ngwüji ngwanni ngwati gu ari no, aar lenge ndi ari nyii liru ngwuja'ri minyi erne, minyii be ji ngwäyälü, nyii la be ru yiiru.

¹² Nyii la'ti jädi ndi übidi yigo'ranu yäri ngwüji ngwe ngwoko gwanni gwati näji yiima yegen. Ma aar idi yigo'ranu yegen yigo'ro ye yegen na aar übidi yigo'ranu yegen yigo'ro ye yegen, ngindenga la'ti bebera.

¹³ A be nyii la'ti la iringini giyiuru yanni yätädäär nje Ngwaalu gwellyny nyii dambdani garci, a be nyii gwä'rini iringining gwäri giyiuru yanni yiği'tjäär nje Ngwaalu yiiru yima ele 'di yima obana 'danggalu.

¹⁴ Nyii la'ti la dambdani gweere ndi iringini gwäri anaku aadi aar gu ru adinari nyii lima 'ti indä 'danggalu, ndi ari lima je le ele gweere ngwuja'ri ngwe gwanni ngwujaw gwudi Kirictu.

¹⁵ Na nyii la'ti la dambdani garci gäri nyii iringini giyiuru yape je ngwüji ngwu'ter. Ge'taji gwäri gwuru ndi ari anaku gendadu gu änni Ngwaalu gwalu ndi 'tänu, ngwaalu ngwudi yiiru yäri 'danggalanu ya gendadi ya ongranu,

¹⁶ nunnu nyii ondaji ngwuja'ri ngwe gwanni ngwujaw ngwaalu gweere 'danggalu. Ndi ari nyii la'ti bupa ndi iringini yiiru ye yäpinä ngwaalu gwudi diji di'ter.

¹⁷ A be, "Gäbicär gwanni gwadi iringini, ngwiringini Gideleny."

¹⁸ Ndi ari nginde gwä'tüdi gwanni gwati gwällini ligo'ro lüngün gwati aar änni, ngwube ru nginde gwanni gwati Deleny gwällini.

11

Bulij na ngwoo'ra ngwükajäär je ngwuru ngwu'duru.

¹ Nggwe'taja ndi ari ngaa geraji läni gwoko giye'rr yünü. A be nggwülingidi gu ndi ari ngaa lima gu ru.

² Ligor litinyänü gwuleny gwani nga nga, ligor le lidi Ngwaalu äny gwüminjä

je gaga gidur de'te pu dani Kirictu, nunnu ngaa je gi'tiji ngindeng kay nono gu'taara giju'ru.

³ A be yedeny giyo yi'tiny ndi ari anaku i'däjä gu düüngä Awang kaci gwe yi'rinya, ndi ari aa'ti nga la gäbici dijü dere ndi gwürlü yigor yalu ndi änni gwanni gwuru 'didanu na änni Ngwaalu ngwanni ngwu'ru ndi Kirictu.

⁴ Ndi ari manari diji dere dima ila ara je ondaci Yicu gwe gwu'ter gwä'tüdi gwanni gwondacara je gwe gwerre, na manari ngaa lima ape ligi'rimä li'ter lä'tüdi lanni lapanga gwerre na ngaa änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'ter Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwämnä je gwerre, yata je ape puprang.

⁵ A be äny gwa'ti änggädi ndi ari ngwokana gu'ru ngindenga licaar je "ngwoo'ra ngwükajäär je ngwupa."

⁶ Manari nggwa'ti ubu kinene ndi ondaji, a be nggwa'ti ami'ratu bebereng. Yeng-gacara je giyee gilingenalu kaji 'dar.

⁷ Yärrü nje yanni yiki anni minyi ülläji ligo'ralu lüny nunnu nga je allijala nga je ondaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Ngwaalu nga je 'ti minädi gony nono gere?

⁸ Nggwügiridinä yi'doonga ye yi'ter aar nyi ätädi gwani nga nga nunnu nga je äpiji yiru.

⁹ Na gaji ganni gijar ge nyi bupi gony gere nggwa'ti äbinginä dijänü dere 'danggalanu kong gere. Ndi ari ngweengga ngwanni ngwüdi Majiduniya, yätädär nje yanni yibupi nje. Ngwetaca ligo'ro lüny nda je äbinginänü yi'ral ye yere, a ngwa'ti gwa je gu äbinginä a'tur.

¹⁰ Anaku 'didanung gwudi Kirictu 'dünggüny, diji dere da'ti ngwaalu 'dar ngwani Akayiya, diny dünäji ndi iringini nggwee gwüny.

¹¹ Ange gwuru? Ndi ari nggwa'ta je ämna? Ngwaalu ngwuru 'dogo ngwe'te pu ngwülingidi ndi ari nggwämnä je.

¹² Nggwadi gwüji yiuru giyee yape nje gweneno nje ärrü nunnu aa'ti nggwa ge'te gay a gu ngwüji mbojaji aar 'tädlü ndi ari ngwubidiiny ngwanu giyi'ralanu yanni yati aar gu iringini.

¹³ Ndi ari ngwüji ngwanni ngwuru gu no, ngwä'tüdi ngwoo'ra ngwükajäär je 'didanu, ngwuru ngwüji ngwupa yiuru aar ye i'däji ngwüjänü, ngindenga lati arri nono ma aar ru ngwoo'ra ngwükajäär je ngwudi Kirictu.

¹⁴ Aa'ti ya je allijalu ndir ndi ari dijego'rr giligo'ro lüngün dati arri nono mung ru gi'rr gidi buri.

¹⁵ Yäy gu no, ya'ti ya ru yirü ndi ari ngwinäd ngwüngün arri nono ma aar ru ngwinäd ngwujaw. A be ndi mi'ra gwegen ngwadi ru nono yiuru yegen.

Bulij gwiringinä gidirbanü düngün

¹⁶ Nggwo're nggwari mana aa'ti diji dere da ji ndi ari äny gwuru de'rr. A manari ngaa lari äny gwuru de'rr, ämnäciny be nono de'rra nunnu nyi iringini gwooko.

¹⁷ Yanni yaru nyi ye gweneno, ya'ti indi ndi Kirictu a be yondaji nje nono dijü diru de'rr di'ranu ndi iringini.

¹⁸ Ndi ari lonyadu lanni lati iringini yigo'ro ye yegen nono ngwüji ngwudi didlä a mine nggwarra nyi 'ti be iringini 'to.

¹⁹ Ndi ari yiru gu 'danggalu liru ngwüji ngwäti bebereng ata be geraci ngwe'rra läni ngaa jayanu.

²⁰ 'Didanu ngaa lati geraci dijü läni ma ara je ärrü yinäda, ma ara je raji 'ter, ma ara je gu mbojaji, ma ara je gu allija ligo'rala, ma ara je mi'ri dirke de ngwäyänü.

²¹ Yaaru yapeny ndi nyi ari nyii lami'rati ndi ara je gu ärrü no! A be anni runy nono dijü dondaja ye'rra, amni 'dar yanni yibupa je ngwüji ngwee ndi ari ye iringini, yiny ye iringini 'to.

²² Manari laru liru Ngwibrü, äny gwuru Dibrü 'to. Manari laru liru ngwüji ngwudi Yijiräyil, äny gwuru diji didi Yijiräyil 'to. Manari laru liru yi'ri yidi Äbräyim, äny gwuru gu 'to.

²³ Ngindenga laru liru ngwinäd ngwudi Kirictu? Äny gwondaja nono miny rläli ki'ranu, äny gwujayana 'denggegen! Äny gwupana yiuru 'denggegen, nyi ji korkon yomon yonyadu, aar nyi pidäni gwullen, nyi ru gwadi ayi yomonanu yonyadu.

²⁴ Yomonanu tudini (5) a nyi Ngwüyäwüd pi lalac le yomonanu küü'ri rom (40) ngwäbrini ge'te.

²⁵ Aar nyi pi guura ge yomonanu tä'ril (3). Aar nyi aci yo'rr ye gomon ge'te. Nyi ke bälükä gwänü yomonanu tä'ril (3), nyi ji gidiliganu giyaanu gangin gangin na ngwülü ngwülü 'di a ngwaalu u'ti.

²⁶ Nggwati ji gidilä giyomon 'dar, a nyi yi'ral yiki mbuji ngwubirta ngwudi yaw, ngwu'ram, ngwüji ngwuru Ngwüyäwüd, ngwüji ngwuru Garany, giyündäränü, giyündär poor, giyaanu na ngweengga ngwanni ngwuru ngwu'duru,

²⁷ Nyi gwapu yiuru gwundu ngwäy, nyi jalu ngwäy ngwe dilu de, nyi jalu ngwäwü ngwe, nyi jalu ngwäädä ngwe, nyi erne enying, a nyi dirun eny, nyi erne ngwureda.

²⁸ 'Dar giyee, nyi be o're ati nyi ligor päci yi'donganu yidi ngwikirijin yomon 'dar ndi nje ombaji.

²⁹ Gwändi ne gwa muli nono nyii gwe 'ti be mulu nono, gwändi ne gwa i'di giyi'ralanu yiki, aar nyi 'ti be u'diyanu nyi rünjji.

³⁰ Manari aar ani iringini, nggwa be iringini yi'ral ye yanni yinggidiny gwami'ratu.

³¹ Ngwaalu ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu gwanni ngwortana gwur'tal, ngwuru gwülingidi ndi ari nggwa'ti ondaju yi'duru.

³² Dartan didi gündär gidi Dimajing dani dimäti yeleny ye yidi Deleny dani Arataj, dirädiy kündär gani Dimajing nunnu aar nyi määtä.

³³ Aar nyi be ngweengga 'tüyä aar nyi ülliyä gi'ram ge kubu'ru kundi'rr, nyi gwannada aar nyi 'ti mäti.

12

Yanni yänggädi je Bulij dilingidu

¹ Äny gwäti ndi iringini. Äny gwülingidi gu ndi ari yä'tüdi gu'ru, a be nggwada je ondaci gwenene ngwuja'ri ngwudi Kirictu ngwenggar nje dilingidu na ngwanni ngwü'tajing jälü.

² Äny gwülingidi guru ge'te ndi Kirictu ngwüdlä ngwe 'di na kwo'rongo ngwanni ngwuma ele, gimätää aar ge ele kerala. Ga'tiny ge lingidi yi'ral ndi ari gindi ngenone ngwanginu ngwe yaa ngwa'ti ngwe indi, ya'ti nje lingidi Ngwaalu ngwuru gwülingidi je.

³ Na äny gwülingidi ndi ari diji ndee ngwanginu na 'ter ngwanginu, ya'ti nje lingidi, a be Ngwaalu ru ngwülingidi

⁴ gimätää aar ge allu bruduj ngwu'dingini yi'ral ye yiru 'ter ya'ti ya ye diji dümnä ondajalu.

⁵ Äny gwa iringini diji de dani diru gu no, äny gwa'ti gwa iringini ligo'ro le lüny nyi be iringini 'dogo ami'rati gwe gwüny.

⁶ Na manari äny gwäti ndi iringini, äny gwa'ti gwa ru de'rr, ndi ari äny gwadi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu. Yinje be gäbici nunnu aa'ti diji dere diny engga ndi ari äny gwurana gu'ru giyi'ral yanni yänggäding je ngwuje 'dingini 'dünggüny.

⁷ A be nunnu aa'ti äny gwa iringini gwani 'täälü nggwee gwupa gwätädäär nyi, aar nyi be gi'tiji dügi ngwanginu ngwüny dindi gidijego'rr nunnu aar nyi de gwü'ra nunnu aa'ti äny gwa iringini.

⁸ Nyi be päci Delenyalu yomonanu tä'ril (3) ndi ari aar nyi apada,

⁹ aar nyi be Deleny ci nu, "Yimi'ru yüny yimbutu 'dungguna, ndi ari yiima yüny ya ang mbuti ndi ami'rati gwunga." Yäy gu no, äny gwa be jayananu ndi iringini ndi ami'rati gwüny, nunnu a yiima yidi Kirictu ji 'dünggüny.

¹⁰ Yiru yanni yigäbicingy gwani Kirictu, nyi jayanu ndi ari äny gwami'ratu, nyi ami'rati ndi aar nyi lo, nyi ami'rati giyüündänü, aar nyi übinälü na giyi'rendenyanu. Ndi ari ndi ami'rati gwüny, äny gwojema nono.

Awa doo'ra dükäjäär dati linginni

¹¹ Äny gwarru nono de'rr. Nga nga liru ligäbicingy nyi gu be ru no, nga nga liru ladi nyi ortada ndi ari äny gwa'ti okana gu'ru "Ngwoo'ra ngwükäjäär je ngwupa," 'di minyi ni ru 'tur.

¹² Yi'ral yanni yati inggidi do'ra dükäjäär, yi'remna, allijalu ndir na yiima yärrinä 'danggalanu or'temaji gwe gwupa.

¹³ Nga nga lokana gu'ru awa giyi'doonga yi'ter, 'dogo ndi ari äny gwa'ta je äbinginänü yi'ral ye yere a'ture? Düdänjinyänü manari yima je ärriji yanni yiki!

¹⁴ Äny nggwo gweneno gwuju mama ndi ila 'danggalu komonanu tä'ril (3). Äny gwa'ti gwa je äbinginänü yi'ral ye yere, ndi ari äny gwubupa je 'dogo, äny gwa'ti bupa ngwony ngwalu. A be 'to yiji yä'tüdi yadi gikiji papanga je, a be papanga ru ladi gikiji yijü.

¹⁵ No äny gwa jayanu nda je gi'tiji yi'ralalu 'dar yäti nje 'di gwa je gi'tiji ligo'ro lüny 'to. Manari äny gwämnänä je, ii nyii be ämnäni gwooko?

¹⁶ Aar gu be ru manari yiru gu ndi ari äny gwa'ta je äbinginü yi'ral ye yere. Nyi be ru diji dägädäjänü no, nga je gu mami'ranu 'ti'tir!

¹⁷ Äny gwumbojaja je gony nono gere ngwüji ngwanni ngwükäcä je?

¹⁸ Äny gwüpäcä Titüjüngälü ndi ari ngwila 'danggalu, nje ükäjä diweengga de dege. Titüj gwa'ta je gu mbojaja. Gwumbojaja je gu? Ya'ti nje ärrü ligi'rim le'te le'te nyi gwuji gay ge'te po?

¹⁹ Ngaa liju ndi ge'taji kaji 'dar gwele ndi ari, änyängä liruca yigo'ro yäri 'danggaloo? Bärri, nyii londaja ngwäyänü Ngwaalu liru ngwüji ngwämnä ndi Kirictu. Na bupi gwäri lani ngwumaad, gwuru ndi ari ara je oda giligi'rim.

²⁰ Yedeny giyo yitiny ndi ari minyi ila 'danggalu, äny gwa je mbuji giyi'ral ya'ti nje minü na ngaa liny mbuji yi'ral ye ya'ta je minü. Yedeny giyo yitiny ndi ari minyi ila äny gwa je mbuji likadu, nggwa je

mbuji giyü'düny, nggwa je mbuji güündä gapa je, nggwa je mbuji ngaa lü'r'i'tidänü, laru ngwulem, nggwa je mbuji länüjä ngwüjü nono, lipiya yigo'ro, nggwa je mbuji ngaa li'digwü'ridi.

²¹ Yedeny yitiny manari nggwuma ila 'danggalu mana, Ngwaalu ngwüny ngwuny okeye ngwäyänü ngwalu äny gwa be arada ngwüjü ngwoko ngwonyadu ngwanni ngwapu gwuki gwerre aar 'ti be jo'renyana ndi rngi, giyijin na giyidigany yegen yanni yärrä je.

13

Ola gwudi mürri ndi arngani

¹ Yiru ndi ari gomom nggee gadi ru tä'r'il (3) ndi ila 'danggalu anni lingidär ndi ari gitab garu nu, "Yi'ral yere 'dar a ngwüjü ji rom (2) na ji tä'r'il (3) aar je 'dingini gilingla legen yanni yänggädär je."

² Nggwärngädä je gwerre anni jar gomom nggoo giru gi'ra rom na gwenene nggwa'ti gito 'danggalu, nggwo're nggwa je arnga mana yi'ral ye ye'te ye'te. Nga je ci manari äny gwuma ila, lele lanni lapu gwuki gomom nggoo na gwere gwu'ter ngwüjänü, la'ta be liny inä mana.

³ Anni bupangaa yiima aar inggidi ndi ari Kirictu gwondaji nyi gwe. Nginde gwa'ti ami'ratu 'danggalanu ngwube äti yiima yipa 'danggalanu!

⁴ Ndi ari 'didanu nginde gwüpädäär kü'ri gwami'ratu, a be nggwo gwumidu yiima ye yidi Ngwaalu. Yiru gu ye'te ye'te ndi ari nyii gilo 'to lami'ratu a be yiima ye yidi Ngwaalu, nyii gilo limidu ndi ara je äpiji yiuru.

⁵ Didimär yigo'ro yalu ngaa engga ndi ari ngaa gilo lämnä Ngwaalu, mimmänär yigo'ro yalu. Ngaa la'ti gu lingidi ndi ari Yicu Kirictu nggwo 'danggalanu, manari ya'ti gu rüdi, ngaa lima be ru ngwüjü ngwuma je didimi nggwee gwanna.

⁶ Nyii licinänü ndi ari ngaa la gu lenge ndi ari didimi nggwee ngwa'ti nje gwännädi.

⁷ Nyii otaca Ngwaalingalu aa'ti ngaa la ape yi'ral yanni yiki. Nunnu aa'ti ngwüjü ngwengga ndi ari nyii ligwällinä ndi didimi, aar be ru ndi ari ngaa je ärrä yanni yiru 'didanu, manari nyii lima ru nono lima 'ti icä ndi didimi.

⁸ Ndi ari nyii la'ti la burni ndi ape yi'ral yere yanni yä'tüdi 'didanu a be 'didanu ru gwärrilny.

⁹ Nyii lati jayanu manari nyii lami'ratu ngwaalu gwere, ngaa be ojeme nono. Nyii be otaci Ngwaalingalu ndi ari ngaa ru ngwüjü ngwumbutu.

¹⁰ Na yanni yigäbiciny nga je be üllijä ngwuja'ri ngwee nggwa'ti gito 'danggalu, yiru ndi ari aa'ti nggwa je gu linyaci yiima minyi ila, yiru gu no yeleny ye yanni yätädäär nje Kirictu nga je ye odada aa'ti ya je ye gatu gidiyängälü.

Aganni gwudi mürä

¹¹ Gwodanalu, lani ngweengga, jayaranu. İndädär gweere ngaa olati, 'dengenacar päcingälü gwüny 'danggalu. Ngaa ru yigor ye'te pu. Jaralu ladatalu. Na Ngwaalu ngwudi ämni na adatalu, ngwa ji 'danggalu.

¹² Agannajidar giyinenanu agannajiding gwanni gwuju'ru.

¹³ Ngwikirijin 'dar ngwudi ngeng, ngwa-ganna je.

¹⁴ Ara je gu yimi'rü ji yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ara je gu ämni ji gwudi Ngwaalu, ara je gu acajidi ji 'dar gwudi Lig'i'räm lanni Liju'ru.

Ngwuja 'ri ngwanni ngwullu je Bulij Galatiya Äni kitabanu

Bulij na Birnaba londaca ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu giyündär ngwaalu ngwani Galatiya ndi 'di'ri gwe gwudi yiuru yegen yirü a Ngwüyawüd na ngwüji ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyawüd ämni ndi Yicu Kirictu (Yiuru 13.13—14.28). Galatiya gwüjädä ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä.

Anni ondaca Bulij ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä kündär gani Ayikuniya, a ngwüji ngwonyadu ru ngwükirijin aar be ji lonyadu lanni li'donya ngwuja'ri ngwudi Bulij. Bulij gwondaca 'to ngwüjü kündär gani Lijitra na giündär gani Därbä, yündär giyee yiru yidi ngwüji ngwuru Garany lati äpiji ngwaalinga gwudi Rumang yobo (Yiuru 14). Gaji gidi 'di'ri yiuru ye yidi gwodaning yidi Bulij, ngwo're mana ngwele giyündär giyee Galatiya (Yiuru 16.1-4).

A ngwüji ngwoko ila ngwaalu ngwani Galatiya aar iniji ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Bulij. Aar ari Ngwükirijin ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyawüd aar ü'ri'täni aar gwuji yobo yidi Ngwüyawüd nunnu aar ru ngwükirijin. Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee nunnu ngwügwä'räjä ngwükirijinä ngwuja'ri ngwanni ngwondacung je, ndi ari Kirictu gwati gilängidiyi ngwüjü ma aar ämni Ngwaalu ngwuje ätäda yiima aar apajidi yiuru aar ämnäjädi.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Bulij gwuru 'didanu doo'ra dükäjäär je a ngwuja'ri ru 'didanu ngwükäjäär ngwe (1.1-10)
2. Ngwaalu ngwäbrä Bulijing ngwuru doo'ra dükäjäär (1.11-24)
3. Bulij gwurucida ngwuja'ri ngwüngün (2.1-21)
4. Ämni Ngwaalu gwuru gay 'dogo jücü ndi gilängidini (3.1-4.31)
5. Üktini Lig'i'rim le na ämni gwe (5.1-6.10)
6. Ola gwudi mi'rä (6.11-18)

Aganni gi'donga gidi Galatiyang

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwändi 'dünggüny gwan Bulij gwuru doo'ra dükäjäär, diji dere da'tiny ükäjü nyi 'ti ükäjinä yeleny ye yere yidi diji dümnä. A be Yicu Kirictu ru na Ngwaalu ngwuru Papa ngwükäjäny. Ngwanni ngwü'di'riyä Yicungalu giyi'ranyanu.

² Änyängä ngweengga ngwe 'dar ngwanni ngwämna Ngwaalu ngwujiiny ngwe ngene.

Lükäcä je ngwuja'ri ngwee lanni lämnä Ngwaalu liru gi'doonga gidi Galatiyang.

³ Ara je gu yimi'ru na adatalu ji gwudi Papa gwuru Ngwaalu na Deleny dege dani Yicu Kirictu.

⁴ Gwanni gwülingidä gu ndi ari gwududiya ligo'ro lüngün gwani ke gwege nunnu aar nje ü'rälü gididlanü ndee dannu diki anaku bupa gu Papa gwege gwuru Ngwaalu.

⁵ Ngwa ar je näji yomonalu pipi'ri'ti. Yiru gu.

Mätinälü ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu

⁶ Dilä dalu ndoo didibiyiny ndi ari ngaa lima gatani Ngwaalingalu kiriny ngwanni gwurnida je yimi'ru ye yidi Kirictu. Ngaa lima gwurla ndi gwuji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuru 'ter.

⁷ 'Di'danu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'ter ngwa'ti. A be yilinginna ndi ari ngwüji ngwo ngwanni ngwata je gwag-illi ngwäy ngwuja'ri ngwe ngwegen, ngwuru ngwanni ngwüminü ndi üpiyi ngwuja'ranu ngwudi Kirictu.

⁸ A be manari änyängä lima ru gwalla yi'rr yidi gerala, liru lima je ondaci ngwuja'ri ngwere ngwu'ter ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je gwele, gäbicär aar gu 'täji ngwünyü bupud!

⁹ Anaku aru nyi gu gwele no, nggwo're nggwa gu ari mana manari diji dere dima je ondaci ngwuja'ri ngwuru 'ter ngwä'tüdi nono ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je ngwe ngaa je määtä, gäbicär aar gu 'täji ngwünyü!

¹⁰ Yi'ral gweneno yiru nono ndi ari äny gwüminä ndi aar nyi gwe ngwüji gwällini na aar nyi gwe Ngwaalu gwälline? Na äny gwüminä ndi gäbici ngwüjü aar jayanu? Adinari nyi jina ndi ari nyi gäbici ngwüjü aar jayanu, nggwa'ti gwadi ru dinäd didi Kirictu.

Kirictu gwuru gwurnida Bulijing

¹¹ Äny gwüminä ndi ang lenge, lani ngweengga ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwondaca je ngwe ngwä'tüdi yi'ral yige'ta je diji dümnä.

¹² Ngwa'ti nje apu gidiji dere na aar nje 'ti diji dere enggacu. Aar be ru 'täälü gwudi Yicu Kirictu.

¹³ Nga nga li'dingina elelle gwe gwüny gwele gwerre gaji ganni gijiny ge ndi gwuji yobo yidi Ngwüyawüd. Ndi ari awa ngwübüdiyä gi'donga nono gidi Ngwaalu 'ti'tir nyi übinälü nunnu nyi dudiyi ngwugeradalu.

¹⁴ Any gwuju nyi ru gi'ra gidi yobo yidi Ngwüyawüüd kimaad güny ati nyi 'ri ligor gwulleny gidimüränü didi mbumbunga lüny.

¹⁵ A be anni ma Ngwaalu ämni ndi aar nyi ätä ngwujari ngwee, anaku ge'taar nyi gu 'tu'tu gilaranu ndi nanni gwüny, aar nyi urnida yimi'rü ye yüngün,

¹⁶ ngwujada ndi 'täjä gijälü güngün 'dünggüny ndi ari nyi äti yiima ndi ondaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany, ngwujari ngwanni ngwujaw. Nyi 'di'ri nyi 'ti otaca dijälü dere,

¹⁷ nyi 'ti ändi Üräjälim ngwoo'ra ngwükajär je gwerre gwerre 'dünggüny. Nyi be manni 'di'ri puprang nyi ele ngwaalu ngwani Arabiya. Nyi be aji nyi 'di'ri ngenone nyi o're kündär gani Dimajig.

¹⁸ A be anni minyi ape ngwüdläyü tä'räl (3), nyi 'di'ri nyi allu Üräjälim ndi nyii lingidida Butruj gwe nyi gwe jalu yomon 'di na tudini (15).

¹⁹ Nyi 'ti mbuju ngwo'ra ngwükajäär je ngwere, nyi be mbuji 'dogo Yagubing gwe'te pu gwanni gwuru gwenggen gwudi Deleny dani Yicu.

²⁰ 'Di'didanu nggwa je ci Ngwaalu ngwuru ngwülingidi ndi ari ngwujari ngwee ngwüllijä je, ngwuru ngwanni ngwuru 'didanu ngwä'tüdi yi'duru.

²¹ Nyi be aji nyi ila giyen yicaar je Jüriyä na Kilikiyā.

²² Any giligo'ro lüny gwa'ti linginna giyi'doonga ndi Kirictu yidi Yäwüdiyäng.

²³ Ngindenga li'dingina 'dogo yi'ral ndi ari, "Gur ganni gübinä jälü gwele gwerre, nggo gwenene ndi ondaci ngwüjü ämni gwe Ngwaalu gwanni gwübiningälü gwele ngwubupi nding gerajalu."

²⁴ A je yi'ral giyee gäbici aar ortada Ngwaalinga gwani äny.

2

A ngwoo'ra ngwükajäär je ämnäci Bulijing yüuru

¹ Anni ma ngwüdlä ru 'di na kwo'rongo (4), nyii 'di'ri Birnaba gwe nyii allu Üräjälim nyii apani Titüjing 'to.

² Nggwü'di'rü nyi allu Üräjälim gwani 'täälü gwudi ngwujari ngwudi Ngwaalu. Liminje gi'tüji ngwujari'ralu ngwäyanü nje enggaci ngwanni ngwujaw ngwati nje ondaci ngwüjü ngwuru Garany. Anni jiny ngenone, nyii le jalu jücü giloo li'ter 'dar lanni laru liru yi'ra ndi ari yedeny yitiny ndi ari nggwa'ti minä yüuru giyee yanni yape nje gwerre na gweneno aar ru 'tur.

³ Na Titüj 'to gwanni gwüdüny gwe, aar 'ti aru gwa aar ü'ridä yiima ye anaku aa'ting gu rüdi Diyawüüd gwuru Digirig.

⁴ (Yi'ral yani ü'ridäni) yi'tiyä je ngweengga ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwubojaja ndi gätini linginalu gwäri liru ngwükirijjin ndi Yicu Kirictu, aar be änalü ngwükirijjinänü, aar mini ndi aar nje gwä'räji giyinäd yidi yobo yidi Ngwüywüd ndi ari a Titü ü'ridäni.

⁵ A be anaku lingidiny gu ndi ari nunnu ngaa mätinälü 'di'didanu ngwujari ngwanni ngwujaw, nje 'ti ätädi gay 'di gooko.

⁶ Yäy a be giloo laru liru yi'ra yidi gi'doonga gidi ngwükirijjin Üräjälim, la'ti gendana yi'ral nono yere 'dünggüny giyi'ral yidi Ngwaalu yanni yati nje enggaci ngwüjü. Ndi ari ngindenga aar ru yi'ra aar 'ti rüdi yi'ra, ya'tiny ädi ngwäy. Ngwäyanü Ngwaalu, ngwüji ngwubidanu.

⁷ Länggädi manni ndi ari Ngwaalu ngwätädiny yüuru ndi enggaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany* ngwujari ngwanni ngwujaw nono ätäding gu Butrujing yüuru ngwüji ngwudi Ngwüyawüüd nding je enggaci ngwujari ngwanni ngwujaw.

⁸ Ndi ari yiima ye yidi Ngwaalu yanni yiju giyiuru yidi Butruj ngwuru doo'ra dükajäär ndi ondaci Ngwüyawüüd ngwujari ngwanni ngwujaw, yiru 'to yanni yiju 'dünggüny nyi ru doo'ra dükajäär ndi ondaci ngwüjü ngwuru Garany ngwujari ngwanni ngwujaw.

⁹ Yagubinga Butruj gwe na Yuwana lanni laru liru yi'ra, lämnä ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwätädiny yüuru giyee yiru yimi'rü, a no nyii le ätäjidi ngwuy na Birnaba ndi inggidi ndi ari nyängä 'dar liru gimaad lubidanu giyiuru yidi Ngwaalu. Nyängä lämnä ndi ari Birnaba na äny, ati nyii ape yüuru yidi Ngwaalu ngwüjänü ngwuru Garany, aar be ape yüuru ngwüjänü ngwuru Ngwüyawüüd.

¹⁰ 'Dar yanni yaraar ye 'dogo, laru ati nyii diwayini gwengga ngwanni ngwuru ngwuwayi ki'doonganu gegen. Ye'te ye'te yanni yige'te nje giligoranu lüny ndi nje äri.

A Bulij rimalu Butruj gwe Andakiya

¹¹ A be anni ma Butruj anda Andakiya, nyi girinya ngwüjänü anaku arrung gu yi'ral ya'ti indi kayalu.

¹² Gwerre gwerre gaji ga'ti ge na ngwoo'ra ngwanni ngwükajä je Yagub obana, Butruj gwati aar emadi ngweengga ngwe ngwuru Garany kiny ge'te pu. A be anni ma ngwoo'ra obana, a yedeny eny Butrujing ngwüji ngwanni ngwüminä ngwüjü

* 2:7 2.7 Ngwüji ngwanni ngwa'ti ü'ri'tänä.

ngwuru Garany aar ü'ri'täni. Ngwu'donya ndi aar le emadi.

¹³ A ngweengga ngwoko ngwu'ter ngwuru Ngwüyâwüd arri yimur'tunya nono Butrujing, 'di diweengga 'to dani Birnaba ngwuje ädini giyi'ral yegen yidi yimur'tuny.

¹⁴ Anni miny gu engga no, ndi ari ngindenga la'ti indî 'di'didanu gwe gwudi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nyi ondaci Butrujing ngwâyänü ngwüji 'dar nyi ci, "Nga gwuru Diyâwüd, nga mine gwurli nga eellele nono ma ang 'ti rüdi Diyâwüd, awa nga be ari a gwa ruji ngwüji yüma ye ngwuru Garany aar eellele nono ma aar ru Ngwüyâwüd?"

Ngwüji 'dar ngwa gîlängidîni ämni gwe Ngwaalu 'dogo

¹⁵ Nyi je ci, "Alanga liru Ngwüyâwüd lilinginâ a lâ'tüdi ngwüji ngwuru Garany ngwanni ngwuki anaku ati aar je gu ci.

¹⁶ A lilingidi ndi ari diji dati 'ti Ngwaalu düniyâlü ngwuge'taji kuyala güngün ape gwe gwüngün gwadi dimürâ daru de yobo. Ngwube düniyâlü 'dogo ämni gwe gwüngün ndi Yicu Kirictu. Alanga 'to lämnâ ndi Yicu Kirictu, nunnu aar nje Ngwaalu düniyâlü ämni gwe gwege 'dünggüngün. Ya'ti gu rüdi a'tur ape gwe gwege gwadi dimürâ didi yobo. Ndi ari diji dere da'ti da aar düniyâlü ape gwe dimürâ de yobo."

¹⁷ Ngwari, "Ma be ari, a gilo ndi minî gay ndi ari awa aar dünälü ndi Kirictu, ya be ru nono alanga yigo'ro yege liru ngwüji ngwuki, utalu gwa be ji ndi ari Kirictu gwätâdi kengo gu'ro? A be ya'ti gu rüdi a'tur!

¹⁸ Manari nggwâ'râjä y'i'ralalu yege yigatani nje mbüny, nggwadi inggidi ndi ari äny gwuru diji dinyürtijä yobanu.

¹⁹ Yobo ye äny gwayu gilingeno giyobo nunnu nyi midiji Ngwaalinga.

²⁰ Änyängâ lima pâni kü'ri Kirictu gwe, äny gwa'ti ba be ani ligo'ro lüny, a be Kirictu ru nggwo 'dünggün. Eellele gwüny gilingeno, gwelelleny ämni gwe Kiji gidi Ngwaalu ganni gämniy ngwayi gwani äny.

²¹ Äny gwa'ti ge'taja yimi'rü yidi Ngwaalu gay ge'te. (Nggwa'ti ruja yimi'rü yidi Ngwaalu 'tur). Ndi ari adinari a dünälü gwadi mbüjini ape gwe dimürâ didi yobo, y'i'rany yidi Kirictu yaadi be ru 'tur!"

3

¹ Ngaa gilee liru ngwikirijin ngwudi Galatiyang liru kiräm, gu'riny giru ange gima je gwürli yigor yalu ngaa be ru lanni

lilingidi anaku enggaca je gu gilingenalu ndi ari Yicu Kirictu gwayu kü'rälâ gwani nga nga!

² Äny gwüminâ ndi lenge gony ge'te pu 'dogo 'danggalu. Ngwaalu ngwätâdâ je ligi'rimâ nunnu ngaa lati ape dimürâ didi yobo yidi Ngwüyâwüd, gwalla nunnu ngaa lämnâ ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwuma je 'dingini?

³ Nga nga liru gu kiräm no? Ngaa lädâläü yi'ral ye yanni yijaw yidi gay gidi gwuji Ligî'rimâ lidi Ngwaalu. A be gweneno, yima je be minî ndi olatiyi yüma ye yalo?

⁴ Manari yiru gu no, y'i'rendeny yalu ya'ti be ya ru 'tur yanni yimbuja je gwani gwuji gwalu gay gidi yikirijine? Äny gwaru 'didanu y'i'rendeny yalu giyee yä'tüdi 'tur.

⁵ Anaku ätädär nje gu Ngwaalu Ligî'rimâ lüngün ngwârri yüma gidiliganu 'danggalu yärrüng je nunnu ngaa lati ape dimürâ didi yobo? Nyi be ari nunnu yärrüng je gwani ämni gwalu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'dingina je?

⁶ İrâjâr ngwâyälü ndi Äbräyim anaku aru gu gitab ndi ari, "Gwämnâ Ngwaalu, a gu be Ngwaalu İ'râci ngwuru diji didünälü."

⁷ Lîngidâr be ndi ari yiji yidi Äbräyim yanni yiru 'didanu, yiru ngwüji ngwanni ngwämnâ Ngwaalu nono Äbräyimîng.

⁸ Yündäjinâ kitabân gwerre ndi ari Ngwaalu ngwaru ngwa ji ngwa düniyi ngwüjälü ngwanni ngwuru Garany ämni gwe Ngwaalu gwegen. Yi'ral ye giyee, nginde gwuma mädinîyâ ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ndi Äbräyim ngwuci, "Ngwüji 'dar ngwa je Ngwaalu onjaci nga gwe."

⁹ No lanni la ämni Ngwaalu, la je Ngwaalu onjaci Äbräyimîngâ le gwanni gwuru diji dämnâ Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari 'dar lanni ligätâdi lingina legen ndi gatada giyobo ngwâyänü, gilo li'tajâar je gu ngwünyü. Ndi ari yüllinâ yaru nu, "Gwü'tajâr gu ngwünyü gwere gwanni gwa'ti mätinälü ndi ärrî yirru 'dar yanni yüllinâ kitabanu gidi Yobo!"

¹¹ Yilinginna ndi ari diji dere da'ti didünälü dimürâ de didi yobo ngwâyänü Ngwaalu. Ndi ari yüllinâ yaru nu, "Gwanni gwüdünälü gwa midî ämni gwe Ngwaalu."

¹² A be yobo yä'tüdi gidîngö ndi ämni Ngwaalu. Aar be manni ru ndi ari, "Diji danni dati ape dimürâ ndee, ding de midî."

¹³ A be Kirictu gwü'râdinjälü ndi 'täji ngwünyü gwudi yobo anni ma aar gu

'taji ngwünyü ngindeng gwuma ru ngwanni gwuma mandí ngwaalu ngwege. Anaku üllinäär gu ndi ari, "Gwü'tajär gu ngwünyü gwere gwanni gwa päni kü'rälä."

¹⁴ Kirictu gwü'rädinjalü nunnu onjaci gwanni gwuju gwele ndi Äbräyüm, a ngwüji ngwuru Garany mbuji Yicu Kirictu gwe, nunnu ämni gwe Ngwaalu, aar nje ätädä Ligir'imä lanni larung le.

¹⁵ Ngwänggäri, dünär nga je mä'rici ngwuja'ri ngwudi ngwüji ngwümnä gididlä, nono gwele manari gekajidi gwuma ji, diji dere da'ti da äbräji ngwuja'ralu na ngwuje gu äniji ngwere ngwu'ter. Yiru gu no 'to ngwuja'ri ngwee.

¹⁶ Ngwaalu ngwätädi Äbräyiming na gilinge güngün ngwuja'ri. Gitab ga'ti aru, "Na yilinge." Yani ngwüji ngwonyadu ngwube ari, "Na gilinge gunga." Gani diji de'te pu, gwani Kirictu.

¹⁷ Ngwuja'ri ngwadi nyi ngwe ari ngwuru ngwee ndi ari, yobo yanni yigi'tinalü gwodan ngwüdlä ngwüdü be 'di aar ru küü'ri tudini kwo'rongo na 'di tä'ril (430), ya'ti ya pi gekajidinganu gwanni ngwuge'ta Ngwaalu gwere ngwugatu ngwuja'ri mbüny ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyiming.

¹⁸ Ndi ari adinari a yu'rin ru yadi äpini gatada gwe ngwäyänü giyobo, ngwuja'ri ngwa'ta be ngwadi ji ngwaru ngwe Ngwaalu. A je be Ngwaalu ru yätädäng je Äbräyiming yimi'rü ye yüngün ngwuja'ri ngwe ngwaru ngwe.

Bupi gwudi yobo

¹⁹ Ma be ari yiru gu no, bupi gwudi yobo gwuru be ange? Yige'taar je yani nyurtanu gwudi ngwüji nunnu aar ji 'di a "Gilinge" ganni garaa ge ila, yi'rr yapu yiuru yidi yobo dir'dal de.

²⁰ A be dir'dal dati 'ti ju gidiliganu ngwuja gidiji de'te pu a be Ngwaalu ru ngwuru jücü.

²¹ A be ya gu ru ndi ari yobo yinjä ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwalo? Bäri a'tur. Ndi ari adinari a yobo yanni yiju aar äti yiima ndi midiyi ngwüjü, a laadi gu be ari ndi ari yadi gäbici ngwüji aar dünälü.

²² A be gitab gondaja garu ngwüji 'dar ngwugenna giyu'rung yidi ke nunnu yanni yaru ye gitab ya äpini ämni gwe ndi Yicu Kirictu, aar ji ngwüji ngwanni ngwa ämni.

²³ Gwerre gwerre ndi ämni Ngwaalu nggwe ji, A liru ngwüji ngwugekaja je yobalu, aar nje längitaji nunnu 'di ämni Ngwaalu 'tädü.

²⁴ No yobo yige'taar je aar nje ruyi aar nje ye remalu aar nje oktada ndi Kirictu nunnu aji a nje Ngwaalu düniyälü ämni gwe.

²⁵ Gweno, ämni gwe Ngwaalu gwanni gwuma ji, a la'ta be rüdi ngwinäd ngwudi yobo ndi aar nje ruyi.

²⁶ Nga nga 'dar gweno, liru yiji yidi Ngwaalu ämni gwe ndi Yicu Kirictu.

²⁷ Ndi ari nga nga 'dar lanni linyinyinä Yicu gwe, ngaa lima genne Kirictung giyigo'ro yalu.

²⁸ Yere ya'ta be yani nggwee gwuru Diyäwüd na nggwee gwuru Digirig, nggwee gwuru dinäd na nggwee gwä'tüdi dinäd, nggwee gwuru dur na nggwee gwuru daw, ndi ari nga nga 'dar liru le'te pu ndi Yicu Kirictu.

²⁹ Manari ngaa lima ru lidi Kirictu, ngaa lima be ru gilinge gidi Äbräyüm. Na ngaa la ape yu'rina anaku aru gu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

4

A la ape yu'rina yidi Ngwaalu

¹ Äny gwüminä ndi ari, ma giji runa gooko, gubidaar dinäd de ga'ti ga ape yu'rina anni yu'rin ru yüngün ku.

² Gati dedere 'dimini ngwola 'di a gaji ila ganni gigi'tijä papa gwüngün ndi ari ngwümatiji yu'rina ngwuru dur.

³ Yiru gu no 'to 'dengge ndi ari Yobo ye, A liru ngwinäd, a lindi yobo ye yidi didlä.

⁴ A be anni ma gaji ila ganni garu ge Ngwaalu ngwumbuti, a be Ngwaalu ükäjä Gijü güngün ngwülingini gidaw nono diju dümnä giyobanu

⁵ ngwü'rä ngwüjalü ngwanni ngwü'diminä je yobo ngwüjü'räci nunnu aar ape gu'ru gidi yiji gimbutu.

⁶ Ndi ari ngaa liru yiji yidi Ngwaalu, ngwuma ükäjä Ligir'imä lidi Giji güngün giyigoranu yege, Ligir'im lanni lurnidu, "Abba gwuru Papa."

⁷ No, nga gwa'ta be rüdi dinäd, nga gwuma be ru giji. A anni ranga giji, Ngwaalu ngwum ang ruji du'rin 'to.

Ligor lipicä Bulijing gi'donganu gidi Galatiyang

⁸ Gwerre anni aa'ti aang lingidi Ngwaalinga, ngaa liru ngwinäd ngwudi ngwong drü de ngwä'tüdi ngwaalu.

⁹ A be gweno ndi ari ngaa lima lenge Ngwaalinga na ndi ari ngaa lima lingini Ngwaalu, giru be ange ndi o'raci drü dam'ratu diru yiwayi? Ngaa liminä ndi o'raci yinäda ngaa ru ngwinäd mana?

¹⁰ Äny gwu'dingina ndi ari ngaa lati ge'te yomon dimürä, ngaa ge'te ngwüwäyü dimürä na dimürä didi ngwüdlä.

¹¹ Yedeny giyo yijiny ngang je! Ndi ari yiuru yünü 'danggalanu, yiru nono yima geradalu.

¹² Ngwänggäri, nggwa je pácälü, rüdär nono nyánying. Nyány gwuma ru nono ngange je. Ngaa la'tiny ärrä yi'ral yere yiki.

¹³ Ngaa lingidi ndi ari gaji ganni gondaca je ge ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, nggwa'ti mbuja lingina.

¹⁴ Anni ari ami'rati gwe gwüny gilingeno gwü'rigädä je kaji nggoo, ngaa liminyi 'ti donyu, nyii be ge'te nono minyi ru gi'rr güllü Ngwaalu. A lige'teny nono minyi ani Yicu Kirictu.

¹⁵ Yiru ange yima ji ndi jayanu 'dar gwalu gwele! Nggwada je ci ndi ari, adinari yadi gu no, ngaa ladiny gwällijä ngwäy ngwalu nje ätäädä.

¹⁶ Äny gwuma be ru gweneno güwän galu ndi ari gwondaca a je ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyano?

¹⁷ Ngwüji ngwoo ngwüti je yigoranu ndi ara je apada kuy gegen, a be ngwuja'ri ngwewen ngwa'ti äti ngwäyänü. Ngwüminä ndi ara je 'tüyänü 'dänggäri

¹⁸ nunnu aar je yigor iyiji ngindeng je. Yijaw ndi ligor eny dijänü aar be ru gwani büpini gwanni gwujaw na ndi gu ru giyomon 'dar aa'ti nunnu 'dogo ma ji ma ar ji.

¹⁹ Lani yiji yüny, yanni yima o're yiminy iye yajimanu 'di a yi'remna yidi Kirictu ji 'danggalu.

²⁰ Nggwüjädä gu gwulleney adinar ar ji gweneno aadiny gwürlü ondajing ngwuja'ri ngwee ngwondaca je. Ndi ari ngwaalu ngwo ngwindiny ngwälü giyi'ral giyee yalu.

Mi'ri ngwuja'ri gwani Ajar na Jarra

²¹ Ondaciny 'di ngaa lanni liminä ndi o're giyoranu yidi yobo, ngaa la'ti lingidi ngwuja'ri ngwaru ngwe yobo?

²² Ndi ari yüllinä yaru nu, Äbräyim gwäti yiju rom, ge'te gidaw dänni diru dinäd a ge'te gidaw didi 'dunung.

²³ Giji güngün gidaw ndoo diru dinäd gilingitäär a'tur a be giji güngün nggoo gidaw ndoo didi 'dunung, gilingitäär ngwuja'ri ngwe ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyiming.

²⁴ Yi'ral giyee ya gigi'tini no, ngwaw ngwee rom ngwuru nono gekajiding rom. Didi gwerreng dani Gen gani Jinä ngwulengeta yiju aar ru ngwinäd, Ajar gwuru.

²⁵ Ajar ngwüriny ngwuru gwani Gen gani Jinä ngwaalu gwani Arabiya gwuru gwanijaar gündär gweneno gani Üräjälim ndi ari nggo giyinädänü yiji je yüngün gwani gekajidi gwanni gwu'rin.

²⁶ A be Üräjälim gwanni nggwo kerala gwä'tüdi dinäd a gwuru nanni gwege.

²⁷ Ndi ari yüllinä yaru nu,

"Jayanu a gwanni gwuru gurrum, a gwanni gwa'ti lingiti, mi'ridi dala gwulleney ang ari a gwanni gwa'ti yajima itänü.

Ndi ari daw dänni dü'dünyidärälü, yiji yüngün yonyadana giyiji yidi daw dänni däti duru!"

²⁸ Lani ngwänggäri ngaa gweneno, liru nono Ijaaging, ngaa ru yiji ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwaalu.

²⁹ Kaji nggone gwerre, giji ganni gilingitäär a'tur gübinä güjalü ganni gilinginä yima je yidi ligi'rim. Giyo yindi gu no gweneno.

³⁰ A be gitab garaa? Garu nu, "linynya dayu ndoo diru dinäd giji ge güngün, ndi ari giji gidaw ndoo diru dinäd, ga'ti ga aar emadi giji ge gidi daw ndo didi 'dunung giyu'rinanu a'tur."

³¹ Yäy gu no lani ngwänggäri, a lä'tüdi yiji yidi nanni gwudi yinäd, ar be ru yiji yidi nanni gwudi 'dunung.

5

Kirictu gwuminje gwä'dälü

¹ Kirictu gwuminje gwä'dälü giyinädänü ndi ari aar gätini linginalu. Mätinar bälü 'di'däny aa'ti ngaa la'äni yigo'ro yalu mana giyunggu yidi yinäd.

² Äny gwuru nggwee gwani Bulij, ge'tar ngwuja'ri ngwee ngwäy nono ngwondaca je ndi ari manari ngaa lima ci yigo'ro yalu ngaa ü'ridäni, ngaa la'ti läti gu'ru gere a'tur giyi'ral yanni yärrä je Kirictu.

³ Nggwa je ci mana ndi ari, diji dänni da gäbici ligo'ro lüngün ngwü'ridäni gilingeno, dämjü giligo'ro lüngün ndi 'dengenaci dimürä didi yobalu pipi'ri'ti.

⁴ Ngaa lanni liminä ndi aang dünälü yobo ye, ngaa lima 'tüyü yigo'ro yalu ndi Kirictu kulu poor. Ngaa lima o're yimi'rü yüngün kay.

⁵ Nggwadi ari ämni gwe gwege Ngwaalu, alanga ligi'rim je gilo lidünicä düningälü gwanni gwuge'tajar gu yigor ye yiti nje.

⁶ Ndi Yicu Kirictu, nga ü'ridäni nga 'ti ü'ridänä, gu'ru gere ga'ti. A be ämni Ngwaalu ru gwapu yiiru ämnäji'di gwe.

⁷ Ngwaw liju ndi dokati dokating gwanni gwujaw gwuru be ange gwuma je millici kay ara je ümnicä ndi aang 'dengenaci ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu?

⁸ Dudi gwuru nggwee, gwa'ti indi nginde gwanni ngwurnida je!

⁹ Ngwuja'ri ngwaru, "Ngwü'rüd ngwooko ngwülänü, ngwati gwürlü ngwülälü 'dar aar uuli" (yi'ral yoko, yati bälü ngwüjü).

¹⁰ Nyi be icinänü giloranu Gideleny ndi ari ngaa la'ti la gwurla ngwuja'ri ngwu'ter. Nginde gwanni gwänijä je ngwuja'ranu

ngwee, gwa ngwuja'ri mbuji, gwuru diji dipa gwalla gwuru diji doko.

¹¹ Ngwänggäri, manari yäti ngwäyanü ndi ari äny nggwona ndi urnidi ngwüjü aar ü'ri'täni, aar nyi mine iniji gwedang. Ya'ti be yadi äbrini kay yanni yiru obalu 'denggen gwani Yicu kü'räla?

¹² A be lanni gilo länijä je ngwuja'ranu ngwee, nggwäjädi adinari aar je olatiyi aar ü'ri'ta ngwanginalu ngwegen!

¹³ Ngwänggäri, lurnida je ndi gätini linginalu a be aa'ti ngaa la gu rtadanu ngaa elelle yi'ral le yidi drü danni diki. Ngaa be ru ladi ämnäjädi ngaa gatajidi düwä giyuru.

¹⁴ Yobo 'dar yäti ngwuja'ranu ngwe'te pu ndi ari, "Nga ämni gwanggalu nono ata gu ämni ligo'ro lunga."

¹⁵ Ma be ari ngaa gilo ndi iyidi aang arri nono ngwängä, arnganar be ndi ari aa'ti ngaa la gu arri 'di ngaa la girradi!

Ligi'rim na lingenö

¹⁶ Nyi be ari, elellar Ligi'rim le ngaa la'ta be la ärrä yi'ral yani ami'ra gwudi drü danni diki.

¹⁷ Ndi ari drü danni diki, dati yi'ral ami'ranu yanni yubinä ligi'rimälü a ligi'rim lati bupi yi'ral yanni yubinä drälü danni diki a giyee 'dün yati kwudi 'di aji nga je ärrä yanni ya'ti je minä ndi ärrä.

¹⁸ Ma be ari Ligi'rim gilo lüktä je, ngaa la'ti ba be giyobo.

¹⁹ A lilingidi apepeng gwudi drü danni diki gwulinginna gilingenalu gwani yijin, rngi, acidi gwudi yidigany na

²⁰ yobo yidi didülä yani yu'riny yani kajidi ngwäy, yani kadi, yani iyini giligor, güündä, gwällini giyur, ü'ri'tidinänü, apada giyur,

²¹ yani yü'düny, yani rläli, yani yütä na yere yi'ter yanni yiru gu no. Nggwa je ci anaku ca gu gwerre arnganar ndi ari lanni lati ärrä yi'ral yanni yiru gu no, la'ti la mbuji yu'rina yidi yeleny yidi Ngwaalu.

²² A be yuula yidi Ligi'rim yiru yani, ämni, jayanu, adatalu, määtä liguri, jayi liguri, jayi, ru ligor le'te pu,

²³ jilänü na määtä lingina. Yobo yere ya'ti yati etaci yi'ral yanni yiru gu no.

²⁴ A be lanni lima ru ngwüji ngwudi Yicu Kirictu, lima pä drü degen danni diki kü'rälä yamil yanu na ami'ra gwanu.

²⁵ Manari a gilo limidu Ligi'rim le, ar be elelle 'to Ligi'rim le.

²⁶ Aa'ti a la piyi yigo'ro yege gwani näji gwuru 'tur, ar gwogajidi ar apajidi yü'dünyü!

6

Apajidar gwüpäng

¹ Lani ngwänggäri, manari gwere 'danggalanu gwuma i'di giyi'ralanu yanni yiki, nga nga lanni liru ngwüji ngwudi ligi'rim, gwä'rär kayalu gidi dünälü yi'ral ye yidi ligi'rim na jili gwe liguri. A be arngani yigo'ro yalu 'to ndi ari ya je idäji.

² Gatajidar düwä gwüpäng ndi üpini gwalu gwanni gwüni. A gu no, ngaa la 'dengenaji Kirictung ngwuja'ri ngwüngün.

³ Manari gwere nggwo gwupiya ligo'ro lüngün ngwuci gwani yärü ngwu'ti be rüdi, gwuru di'duru giligo'ro lüngün.

⁴ Ati diji de'te de'te ombaji ligo'ro lüngün ndi ari nggwo gwapupu awa. Ya be ji yanni yading ye iringini ligo'ro lüngün jücü. Ya'ti ya ang ye irngini yidi diji di'ter.

⁵ Ndi ari diji de'te de'te diru dadi üpini üpining gwudi ligo'ro lüngün.

⁶ Lanni lati aar je enggaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, aar emadi ngindenga le lanni lati je enggaci giyi'ral 'dar yanni yijaw.

⁷ A'ti ngaa lidäji yigo'ranu yalu. Lingidär ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti ärrinä yidäpängä. Yanni yati je diji ärrä, yating je mbuji 'to.

⁸ Nginde gwanni gwati arrada gürü danni diki, yanni yiki ya gerajalu. A be nginde gwanni gwati arrada giligi'rim, giligi'rim gwa mbuji miding gwudi gwur'taling.

⁹ Aa'ti a la muli nono ndi ärrä yi'ral yanni yijaw, ndi ari gomom ga ji gila ganni gige'ta Ngwaalu, ya je mbuji yanni yijaw manari a lima 'ti mulu nono.

¹⁰ Yäy gu no, anni jina gomom, ar je be ärräji ngwüjü 'dar yanni yijaw. Ar je gu ärräji gwece gwece lanni liru ngwikirijin.

Aganni na arnga

¹¹ Änggädär yuuli giyee par gu ngwäyanü yanni yülljä je ye guy ge güny!

¹² Yiru gu ndi ari lanni liminä ndi aar jayi ngwüjü ngwäy, liru limbupa je ndi aang ü'ritäni yiima ye. Yanni yigäbicä ngindeng je aru gu be arri no, yiru ndi ari aa'ti la aar je übinälü gwani gü'ri gimamindanu gidi Kirictu.

¹³ Ndi ari 'di lanni laru lü'ritänä, ngindenga yigo'ro yegen lati 'ti 'dengenaca yobo, ara je be bupi ngang je ndi aang ü'ri'täni nunnu ara je gu iringinä.

¹⁴ A be Äny gwa'ti iringinä kong gere a'tur 'dogo kü'ri gimamindanu gidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ndi ari nginde gwe ngwänggädi didläyü 'dügüny dipänä kü'ri a nyi pänä kü'ri ngwäyanü ngwudi didlä.

¹⁵ Ngaa ü'ridäni ngaa 'ti ü'ridänä, yä'tüdi gu'ru, yanni yiru gu'ru, yani gi'tüni gwanni gwuyang.

¹⁶ A adatalu na inä ji ngwüji 'dar ngwanni ngwelella dimürä de ndee, 'di 'to Yijiräyil yidi Ngwaalu.

¹⁷ Ndi mi'ra, nggwaru nggwa'ta be minä dijü dere ndi aar nyi äbinginänü mana dirbä de, ndi ari ngwanginu ngwüny ngwo ngwäti yubu'ru nono yani Yicu.

¹⁸ Ngwänggäri, a yimi'rü yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu ji gili'rim lala.
Yiru gu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Abijuj Äni kitabanu

Bulij gwükäcä ngwükirijinä kündär gani Abijuj ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä. Gündär gani Abijuj giru ngwaalu ngwati aar gu äpiji gi'remna yobo gicaar ngwaalu ngwani Artimaj (Diyana). Anni indä Bulij yirnü ngenone Abijuj, ngwele ngwäni ngwämrä ndi otajidalu Ngwüyäwüd ngwe (Yiuru 18.19–21). Ele gwüngün gwudi gwodaning ngenone, ngwujalu Abijuj gaji golanu a Ngwüyäwüd na ngwüji ngwuru garany ämni ndi Yicu (Yiuru 19). Nid mirä gwüngün ngwo're Üräjälim, ngwabingaci mbumbung je lidi gi'doonga Abijuj ndi aar le mbudi ngwaalu ngwani Milituj ngwuj gu ge'te kuyanü gidi Ngwaalu ngwuje ci jarbalu (20.18–38).

Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee gaji ganni gijung ge korkon Ruma (Abijuj 3.1). Gwullu ndi ari nu, gaji gidi mī'rä gidi yi'ralalu 'dar gadi ji yeleny ye yidi Kirictu. Manari ngwüji ngwuma gwujani Yicung, ngwugekajidu ndi Kirictu na ngwuma ru ngwüji ngwe'te pu. Bulij gwüpäcä ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwe ngwüngün ndi ari aar ämnäjidä aar ülläcidälu. Garatani gay gidi elette wegeng gidi yi'duru nayidigany gidi gwerreng. Aar be manni ru nono ngwa'a'ri ngwu'ri ru aar jayi yiguri aar düdänijidänü.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1–2)
2. Kirictu gwati ätä onjacing gwudi ligi'rīm (1.3–3.21)
3. Midi gwanni gwuyang ndi gekajidi ndi Kirictu (4.1–6.20)
4. Aganni gwudi mī'rä (6.21–24)

Aganni gwudi Bulij

¹ Äny gwuru gwani Bulij, gwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu anaku bupa gu Ngwaalu. Nggwuru gwükäjä ngwuja'ri ngwee. Ngwükäcä je ngwüjü ngwanni ngwuju'ru ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu kündär gidi Abijujing lanni lämnä ndi Yicu Kirictu.

² Ara je Ngwaalu ngwani ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu, ätä yimi'rä ara je ätä adatingalu.

Onjaci gwudi Lig'i'rīm

³ Ar näji Ngwaalinga ngwanni ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, gwanni gwuminje onjaci giyi'ralalu 'dar

yidi ligi'rīm lidi yeleny yidi gerala, ji gwe gwege ndi Kirictu.

⁴ Ndi ari ar nginde gwäbrü nje ar nje gälängidiyi Kirictu gwe 'tu'tu gwerre anni aa'ting na ge'te didläyü nunnu aar nje ju'riyi ar jayi nono ngwäyänü ngwüngün. Ämni gwe gwüngün,

⁵ nginde gwügi'tini nje ndi ari aar nje aniji yi'ji yüngün Yicu Kirictu gwe. Jada gwe na bupi gwe gwüngün.

⁶ Ndi ari ar ortada näji gwe giyimi'rü yüngün, yanni yätädäär nje a'tur ndi Yicu gwanni gwämning.

⁷ Nginde gwü'rädi njälü yin ye yüngün, yi'rany ye yüngün ndi ari aar nje Ngwaalu düdänijänü ndi ke gwege irälü gwe gwudi yimi'rü yüngün.

⁸ Yanni yibäljäär nje nono bebere gwe 'dar na lenge.

⁹ A nginde gwuru Ngwaalu gwuminje 'täci yujimidalu yidi bupi gwüngün anaku ge'teng gu gwerre ndi bupi gwüngün gwanni gwujaw ndi Kirictu.

¹⁰ Nunnu aar gi'tini giyiuru ma gaji ila ganni gege'ta Ngwaalu ngwumedadi ndi ari ganni gading ge gwägi'ri'tä ngwony 'dar kerala na gidiyängälü Gideleny de'te pu dani Kirictu.

¹¹ Nginde gwe, alanga lanni liru Ngwüyäwüd liru ngwükirijin, a lima ape gu'ru 'dünggüngün 'to anni ma aar nje äbrü anaku gege'teng gu yi'ral, gwanni gwati ge'te yi'ral 'dar anaku buping gwüngün gwanni gwümining.

¹² Ndi ari nunnu alanga lanni limadinana ar äti dünicing ndi Kirictu ndi ari ar ru lanni ladi ortada näjing gwüngün.

¹³ Na nga nga 'to lanni liru Garany, lima ru ngwüji ngwudi Ngwaalu kaji ganni gima ge 'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu. Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi gilang gwalu. Anni ma aang ämni ndi Yicu, lima je ngidä 'dünggüngün dilge de diru ligi'rīm lanni liju'ru laru le Ngwaalu

¹⁴ ligi'rīm gilee lani änjälü gwüngün 'dengge gwudi yu'rin yege yanni yadi ar je mbuji komon ganni gadi ge Ngwaalu ü'rä ngwüjälü ngwüngün pupud aar ortada näjüng gwüngün.

Yäy 'tu na otacalu

¹⁵ Yäy gu nu 'to nggwu'dingina ngwüji ämni gwe gwalu Gideleny dani Yicu na ämni gwe gwalu ngwüjü 'dar ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

¹⁶ Yiru giyee yanni yigäbiciny ati nyi 'ti dünädi ndi ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani nga nga, nda je angidani ndi otaci Ngwaalingalu gwüny.

¹⁷ Äny gwati otaci Ngwaalingalu gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, papa

gwanni gwāti nājing, ara je ätäädä ligi'rimä lidi bebere na lidi 'täälü, nunnu nga lengedani ngindeng.

¹⁸ Any gwotaca Ngwaalingalu 'to ndi ari ara je or'raci ngwäy ngwudi yigor yalu nunnu nga lenge ge'tajing gwanni gwornacara je, irälü gwudi näji gwudi yu'rin yüngün ngwüji ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

¹⁹ A yiima yüngün yanni yipana, ya'ti äti gu'ranu 'dengge lanni lämnä 'dünggün.

²⁰ Yiima giyege yiru nono yiima yüngün yanni yapu yiuru yani ojeme nono yanni yige'teng je ndi Yicu Kirictu anni mung 'di'riyä giyi'ranyanu ngwuge'talu kaama güngün giyelenyanu yidi gerala.

²¹ Yipana giyartan 'dar na giyeleny 'dar giyiima 'dar na giyur'tu na ngwüriny ngwudi yeleny yere 'dar, aa'ti nu gididlä 'dogo, a be 'to gididlä ndä'di dadi o'ra.

²² A Ngwaalu ngwuma ge'te yi'ral 'dar gioranu yüngün ngwumäti yelenya nunnu ngwuru gi'ra gidi yi'ral 'dar yidi gi'doonga gidi Ngwaalu

²³ ganni giru ngwanginu ngwüngün mbuti gwüngün, nginde gwanni gwati onjaji yi'ral 'dar ngway ngwe 'dar.

2

Nгаа layu gwerre gweneno nгаа limidu

¹ A be nga nga gwele gwerre, nгаа liru ngwüji ngwayu giligi'rim gwani nyurtanu gwalu a gwani yi'ral yalu yanni yiki.

² Yanni yata gu eleanoru gaji ganni gija ge ndi gwuji gay gidi ngwüji ngwudi didlä. Nгаа gwuji dijego'ro danni diru deleny didi ngwü'rillä ngwudi dirun. Ligi'rim lanni gilo ndi ape yelenya ngwüjänü gwanni ngwunurtanu.

³ 'Didanu alanga 'dar lelella gu giyi'ralanu yanni yiki. Gaji gijar ge ndi gwuji drü danni diki. Ati ar gwüjini ami'rang gwudi lingeno a bupi gwudi yigor yege. Nono ngwüjü ngwudi didlä lingeno le, a liru ngwüji ngwi'dädi je güündä nono gidi Ngwaalu.

⁴⁻⁵ A be anaku inädär gu Ngwaalinga gwulleny na ndi ari inä gwüngün 'dengge gwirälü na ndi ari ämni gwanni gwämnäär nje gwe gwulleny, gwuminje midiyi Kirictung le a lanni liru ngwüji ngwayu gwele giligi'rim gwani nyurtanu gwege. Yimi'rü ye yidi Ngwaalu, nгаа lima gilängidini.

⁶ A Ngwaalu ngwuminje 'di'riyi Kirictunga le gwuma aar nje le ge'talu kerala ndi Yicu Kirictu.

⁷ Nunnu ngwinggidi ngwüdlä 'dar gwanni ngwindi, irälü gwudi yimi'rü

yüngün yanni yiralu 'ter yipana. Yanni yinggiding je giyimi'rü yüngün 'dengge ndi Yicu Kirictu.

⁸ Ndi ari yiru yimi'rü ye yidi Ngwaalu, nгаа lima gilängidini ämni gwe gwalu ndi Yicu. A ya'ti ani yigo'ro ye yalu, aar be ani angidaji gwudi Ngwaalu.

⁹ Ya'ti ani yiuru nunnu aa'ti djii dere da iringini.

¹⁰ Ndi ari alanga, Ngwaalu gwuru ngwuge'te nje guy ge ndi Yicu Kirictu. Nunnu ar ärrü yiuru yanni yijaw, yanni yigi'tijäär nje Ngwaalu 'tu'tu gwerre nunnu ar je ärrü.

A liru le'te pu ndi Kirictu

¹¹ Diwayinar be ndi ari gwele gwerre, nga nga gilee liru Garany lica je Ngwüyawüd la'ti ü'ri'tänä, Ngwüyawüd ngwanni ngwati ci yigo'ro yegen lü'ri'tänä ndi inggidi ndi ari ngwäbrä je Ngwaalu. A be nggwadi ari, ü'ri'täni nggwee, gwäpinä ngwanginu guy ge gidi djii dümnä.

¹² Diwayinar ndi ari kaji nggone, nгаа lü'ridänü Kirictunga le nгаа ru Garany ngwüjänü ngwudi 'dunung ngwani Yijiräyil. Nгаа ru ngwörnü ndi gekajidi* gwudi Ngwaalu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwucu ngwe ngwügürnä ngwudi Ngwüyawüd nгаа 'ti äti ge'tajingalu gwere. Nгаа 'ti äti Ngwaalinga gididlä.

¹³ A be gweneno ndi Yicu Kirictu, nгаа lanni li'tüdänü gwele Ngwaalu, lima je gwä'rä gito gito Ngwaalu yin ye yidi Yicu Kirictu.

¹⁴ Ndi ari nginde gwani Kirictu, gwuru adatalu gwege. Gwanni liming je gäbici lele rom lima ru le'te pu. Gwanni gwuma äbri dirgaka kay danni dü'ridänü dani kajidi ngwäy,

¹⁵ yi'rany ye yüngün. Nginde gwuma äbri yobo ngwuja'ri ngwanu ngwüngün na dimürä na drü yin ye yüngün nunnu ngwuge 'tüyi gilee rom giligo'ro lüngün aar ru le'te pu liyang ngwuge'te yi'ral aar adatalu.

¹⁶ A nunnu ngwuge gwä'räjidi gilee rom ngwanginu ngwe'te pu Ngwaalinga le yi'rany ye yüngün kü'rälä yani kajidi ngwäy gwegen, gilee 'dün liru Ngwüyawüd na lani liru Garany.

¹⁷ Yicu gwindädi ndi ara je ondaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani adajidalu 'danggalu lele li'tüdänü gwulleny Ngwaalu na ngwani adajidalu ngindenga lele liju gito gito 'dünggüngün.

¹⁸ Yiru ndi ari Yicu gwe, alanga gwüpäng lanni liru Ngwüyawüd na lanni liru

* 2:12 2.12 Ngwaalu ngwugekajidar Äbräyim gwe na Ijaag na Yagub ngwüji ü'rici ngwuja'ri na yiji yegen.

Garany, a la burni ndi 'dongga ndi papa ligi'rim le le'te pu.

¹⁹ Yäy gu no, ngaa la'ta be rüdi Garany ngaa ru ngwüdü, ngaa be ru ngwüdü ngwudi 'dunung ngwüdüngä le ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru lidi längir lidi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ngwe'te pu

²⁰ ngwodana kidingala ganni gege'ta ngwoo'ra ngwükajäär je na ngwüjir a Yicu Kirictu ru go'r'r ganni giru gidingo ganni giru gi'ra güngün.

²¹ Ngingde, gwümätinä gu ngwu'dun ku gwüpäng 'dar aar odani aar 'tänu aar ru gobo ganni giju'ru Gideleny.

²² Acajidi gwe gwalu ndi Yicu 'to, lima je gekajidi gwüpäng ngaa lima ru nono ngwu'dun ngwanni gwati gu Ngwaalu ji ligi'rim le lüngün.

3

Bulij gwondaca ngwüjü ngwuru Garany

¹ Yiru giyee yanni yigäbüciny nyi be genne giyirna gwani Bulij ondaji gwe ngwüdüngü ngwudi Yicu Kirictu gwani nga nga liru Garany.

² Anaku 'dingina gu yiiru ye yidi yimi'rü yidi Ngwaalu yanni yätädäär nje yani nga nga.

³ Ndi ari yiru yujimid yanggacaar nje 'täälü gwe anaku ca je gu gwerre gwoko ngwuja'ri ngwanni ngwuminje ulli.

⁴ Ma aang uli ngwuja'ri ngwee, nga la be burni ndi lenge lengeng gwüny gwani yujimid yidi Kirictu.

⁵ Yanni ya'ti je Ngwaalu enggaca ngwüjü ngwudi gimaad ganni gimadinana anaku mung je gu enggaci lüngün gweneno lanni liru ngwoo'ra ngwükajäär je na ngwüjir ngwüdüngün ligi'rim le lüngün lanni Liju'ru.

⁶ Yujimid giyee yiru ndi ari ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw, lanni liru Garany gwele lima be emadi ngwüjü ngwe ngwudi Yijiräyil gwüpäng giyu'rinanu, lima ru ngwüjü ngwudi ngwanginu ngwe'te pu lima äti acajiding gwüpäng giyi'ralanu yanni yaru ye Ngwaalu yani gilang ndi Yicu Kirictu ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw.

⁷ Ngwuru ngwanni ngwuruci nje dinäd yimi'rü ye yidi Ngwaalu yanni yangida-caar nje yiiru ye yidi yiima yüngün.

⁸ Äny gwanni gwuru gu'ru gooko ngwüjänü 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru. Yimi'rü giyee yätädär nje Ngwaalu ndi ari nyi ondaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany ngwuja'ri ngwudi Kirictu ngwani irälü gwudi yeleny yüngün yanni ya'ti ami'ratu.

⁹ A ndi enggaci ngwüjälü gilingenalu 'dar ndi ari, gege'te gwudi yujimid giyee yanni ya'ti je Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta

ngwony 'dar, 'täcälü ngwüdlä ngwe 'dar ngwee ngwuma ele.

¹⁰ Ngwaalu ngwüminä ndi ari gweneno gi'doonga ge güngün, a bebere gwani Ngwaalu giyi'ral giyirel a je ngweleny na yiima yidi gerala lenge

¹¹ anaku buping gwüdüngün gwudi gwur'taling gwanni gwuming ge'te ndi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

¹² Ndi ari ngingde gwe a änni gwe 'dünggüngün, a la gätini linginalu, yedeny ya'ti yinje eny aar 'ranu ndi 'dongga Ngwaalu.

¹³ No, a je be otacalu ndi ari aa'ti ngaa la muli nono la gwalli ngwäy gwani dirbä düny. Yiru yani näji gwalu.

Bulij gwotaca Ngwaalingalu gwani gi'doonga gidi Abijujing

¹⁴ Yiru giyee yanni yigäbüciny nyi be kwuci Papangalu yirku ye.

¹⁵ Gwanni gwuru Papa gwudi ngwüjü 'dar kerala na gidiyängälü.

¹⁶ Nggwotaca Ngwaalingalu ndi näji gwüdüngün gwanni gwirälü, ara je ojemeye nono yiima ye yidi ligi'rim lüngün giyigoranu yalu.

¹⁷ Nunnu a Kirictu ji giyigoranu yalu änni gwe gwalu 'dünggüngün. A nggwotaca Ngwaalingalu ndi ari ngaa dirninälü ngaa mätinälü ndi ännäjädi

¹⁸ ngaa mbuji yiima gwüpäng ngwüdüngä le 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru. Ngaa lenge ndi ari änni gwudi Yicu gwongranu, ngwolalu, ngwolala na ngwolanu.

¹⁹ A ngaa lenge ndi ari änni nggwee gwudi Kirictu, gwuru gwanni gwitana bebereng gwudi ngwüjü 'dar nunnu ngaa mbuti giyi'ral 'dar ndi mbütüyi gwudi Ngwaalu.

²⁰ Gwenene 'dünggüngün, gwanni gwäti yiima ndi ärrü yi'ral yanni yipana gu'ru giyi'ral yanni yati ar ye otacalu ar gu jada. Yiima ye yüngün yanni giyo yapu yiiru 'dengganu.

²¹ A Ngwaalu näjini ki'doonga güngün ndi Yicu Kirictu kimaad 'dar yomonalu pipi'ri'ti! Yiru gu.

4

Acajidi gwe'te pu ngwangina ngwudi Kirictu

¹ Yäy gu no, nggwa je päcälü äny gwani Bulij gwanni nggwo gwugenna giyirna yani äpiji Yicu Kirictung yiru, elellar elelleng gwanni gwädi ndi urnidi gwanni gwurnacaara je Ngwaalu.

² Ülläränü ngaa ru looko giyomonalu 'dar ngaa ru ngwumulu, ngaa määtä yiguri ngaa or'temajidi ännäjädi gwe.

³ Jar 'di'dány ndi määtäädä gekajidi-
ing gwudi Lig'i'rim gekajidi gwe gwudi
adatalu.

⁴ Ngaa ru ngwüji ngwanginu ngwe'te pu
na gilig'i'rim le'te pu anaku urnidara je gu
ndi ge'taji gwe'te pu.

⁵ A läti Deleny de'te pu, a ämni Ngwaalu
gwe'te pu a ndi nyinyini gwe'te pu.

⁶ Ar äti Ngwaalinga ngwe'te pu ng-
wuru Papa gwudi ngwüji 'dar. Gwanni
gwillädälü 'dar, ngwape yiru giyi'ral 'dar
ngwuji giyi'ralanu 'dar ngwuji 'dengganu
'dar.

⁷ A be alanga 'dar liminje adaci yimi'ra.
A diji de'te de'te dapu gu'ru güngün anaku
minä gu Kirictu.

⁸ Yiru giyee yanni yaru ye gitab ganni
gu'rin gidi Ngwaalu ndi ari, "Anni mung
'di'ri ngwallu kerala gwudamu, gwuma
oktani ngwüji ngwanni ngwuju giyirna,
(gwerre) ngwangidaci ngwüji yiru."*

⁹ Yiru ange yani, "Anni mung 'di'ri
ngwallu." Yani ndi ari nginde 'to gwuru
gwanni gwüllü kerala gwerre gwerre
ngwüllädä gidiyängälü gali ge.

¹⁰ No nginde gwanni gwüllü, gwuru
gwe'te gwe'te gwanni gwuma 'di'ri ng-
wallu ngwandadala giyerala 'dar nunnu
ngwümbüti ngwaalingalu 'dar ji gwe
gwüngün.

¹¹ Nginde gwuru gwanni gwati je adaci
loko aar ru ngwoo'ra ngwükajäär je a loko
aar ru ngwüjir a loko aar ru lanni lati on-
daci ngwüji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw,
a loko aar ru ngwoo'ra na ngwoorta

¹² ndi ari aar ja'rimada ngwüji ngwudi
Ngwaalu ndi ape yiru, nunnu a ngwang-
inu ngwudi ngwikirijin gwanni ngwuru
ngwanginu ngwudi Kirictu odanalu ndom

¹³ 'di alanga 'dar ar ru le'te pu ndi
gekajidi ngwaalu ngwani ämni Ngwaalu
a ngwaalu ngwani bebere gwani Giji gidi
Ngwaalu ar ru ngwüji ngwupa gwani be-
bere. Ar ru ngwüji ngwumbutu ar mbuti
kay 'dar ar ru nono Kirictung.

¹⁴ A la'ta be larri yogonga nono yiji
yanni yooko. Yanni yiru nono yanya na
ngwu'rakar ngwadi je dirun ape aar je
gatada gweere ya gwodan aar je idäjänü
ngwuja'ri ngwe ngwudi ngwüji ngwanni
ngwuru 'tur aar je dudiyi.

¹⁵ Ma be ari a limätinälü ngwuja'ri
ngwanni ngwuru 'didanu, ämnäjidi gwe,
a la be pe ngwuja'ri 'dar 'di a la ru nono
Kirictung gwanni gwuru gi'ra.

¹⁶ 'Dünggüngün gwanni mätinädi gu
ngwanginu 'dar gwüpäng. Ndi ari aar

dege'dajidi gwüpäng 'dar aar apajidi yi-
iru. Nunnu a ngwanginu odani aar pe
ämnäjidi gwe.

Ellele nono yiji yidi buri

¹⁷ Äny gwa je ondaci ngwuja'ri ng-
wee ngwäyanü nga je päcälü Gideleny
ndi ari aa'ti ngaa la ji ndi ellele nono
ngwüji ngwuru Garany ndi ari ngindenga
lati iräji ngwäyalü giyi'ral yanni ya'ti äti
ngwäyanü.

¹⁸ Ngindenga gilo gidirimänü lima je
dirim rimiyi yigor ndi aar lenge ngwuja'ri
ngwanni ngwäti ngwäyanü. Ngindenga
lima ru ngwu'dunggal ngwuja'ri ngwudi
midi gwudi Ngwaalu aar 'ti lingidi ealleng
gwani Ngwaalu gwani undi giyi'ra yegen.

¹⁹ Ngwüji ngwee ngwati je 'ti ba be
yaaru apu ndi ari ngwuma gu äbräji ndi
elalu mbüny giyi'ral yanni yiki lima ätäädä
lingina legen gay ndi ärrü yidiganya 'dar
aar je übijänü.

²⁰ A be nga nga, yä'tüdi giyee yindädä gu
ndi lenge Kirictung ndi ari nga je ärrü.

²¹ Äny gwülingidi gu ndi ari yäti
ngwäyanü anni ma aang 'dingina nginde
gwe na anni ma ara je gu enggaci ndi ari
yiru ange yiru 'didanu yani Yicu.

²² Yiru giyee yanni yenggacara je ndi
ari gatanar elelleng gwudi lingeno gwudi
gwerreng gwani lingeno lanni lu'rin,
gwani ami'ra gwudi ligo'ro lüngün gwanni
gwuru 'tur.

²³ Lenggaca je ndi ari ara je Lig'i'rim
lanni Liju'ru icäjänü iriyi gwe ngwäyalü
ngwanni ngwuyang.

²⁴ Ngaa genne lingina lanni liyang lanni
ligi'tinä ndi ru nono lidi Ngwaalu ngwuru
'didanu ndi dünälü na ndi ju'ri.

²⁵ Yäy gu no, gatanar be yi'duru
ngaa abingajidi yengga yi'ral yanni yäti
ngwäyanü ndi ari alanga 'dar liru le'te le'te
lidi ngwanginu ngwe'te pu.

²⁶ Manari güündä gima ji, aa'ti be ya
je ärrü yanni yiki, aa'ti güündä ga ji 'di a
lingen ülli.

²⁷ Aa'ti ngaa lätädä dijego'ro gay ndi ari
je oktada ndi ärrü yi'ral yanni yiki.

²⁸ A diji dänni diru du'ram gwele gwerre,
aa'ti ba be da ru du'ram mana, ngwube
manni ru dänni dadi ape yiru yere yijaw
ngwuy ngwe ngwüngün, ndi ari ngwäti
aar gu emadi ngindenga le lanni la'ti äti.

²⁹ Aa'ti ngaa la 'tüyi ngwuja'ri ngwere
ngwuki ngwulemanu, ngaa be ondaji 'dogo
ngwuja'ri ngwujaw ngwani bupi gwegen
nunnu ngwüji ngwanni ngwadi je 'dingini,
aar je mbuji ngwuru yimi'ra 'deggen.

* 4:8 4.8 Yicu ngwuja'ri ngwe gwuru nono deleny dänni do'ra giyärä didamu ngwapana ngwüji ngwonganu giyärä
ngwadaci ngwüji ngwony. Mäjimür 68.18

³⁰ Aa'ti ngaa la gäbici Ligi'rimä lidi Ngwaalu lanni Liju'ru ndi runi, Ligi'rim lanni liringidäjä je ndi ari 'di a gomon ila gada je ge Ngwaalu ü'rälü.

³¹ Gätär ngwuja'ri mbüny ngwani 'rati ngwäy, iyidanu, güündä, acidi dulu de, ari ngwulem ngwuja'ri ngwanu 'dar ngwanni ngwati apa yi'ral yanni yiki.

³² Jayidar ngwäy ngaa inäjidi gwüpäng, düdänjidäränü giyi'ral yanni yiki anaku düdänijärä je gu Ngwaalanu ndi Yicu Kirictu.

5

Ellele gwudi ngwikirijün

¹ Yäy ärinär be Ngwaalinganu ngaa ru nono yiji yanni yämnäär je.

² Ngaa ellele elelleng gwudi ämnäjidi anaku ämnäär nje gu 'to Yicu Kirictu 'di ngwäyi gwani alanga. Ayi gwüngün gwuru m'rinäng nono gwuru de'reny dami düwä Ngwaalu.

³ A be aa'ti ondaji gwere gwa ji 'danggalanu gwani yijün na rngi gwere na ubanu gwere gwa ji 'danggalanu. Ndi ari yi'ral yanni yiru gu no, ya'ti jaw ndi ji ngwüjänü ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

⁴ Aa'ti ngaa la ari ngwulem nga ondajalu yämbärä na ngwu'dera ngwanni gwa'ti ädi. Ngaa be manni ortada Ngwaalinga giyigoranu ngaa je ci yäy 'tu.

⁵ Ndi ari nunnu no, ngaa la lenge 'didanu ndi ari gwere gwanni gwuru dijün, na gwanni gwuru didigany na gwanni gwubanu, ndi ari gwanni gwubanu, gwuru dijü dati äpiji didülä yobo gwa'ti äti ndi ape yu'rina yere giyelenyanu yidi Kirictu na Ngwaalu.

⁶ Aa'ti ngaa la gäbici dijü dere ndi ara je idäjänü ngwuja'ri ngwe ngwuru 'tur, ndi ari nunnu ngwuja'ri ngwanni ngwuru gu no, ngwati gäbici a güündä ji gidi Ngwaalu 'di ngwi'dädä ngwüjü nono ngwanni ngwati nyurtanu.

⁷ O'rar kora nggoo gidi ngwüji ngwanni ngwuru gu no.

⁸ Ngaa liru nono ngwüjü ngwuju gidirimänü gwele a be anni ma aang ru yiji yidi Ngwaalu, ngaa lima ji giburalu gwani Deleny. Elellar elelleng gwudi yiji yanni yindi giburalu

⁹ ndi ari yuula yidi buri yiru giyee 'dar yanni jayi, dünälü na 'didanu.

¹⁰ Iräjar ngwäy giyi'ral yanni yati gäbici Delenya dani Yicu Kirictu ngwujayanu.

¹¹ O'raralu giyi'ral yanni yati je ngwüji ärrü ngwudi dirim yanni yiru 'tur, ngaa je be manni 'täjälü.

¹² Yiki ngwulemanu ndi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwati je ngwüji ngwanni ngwunurtanu ape yu'rimi.

¹³ A be yi'ral 'dar yanni yati je buri o'rralu, yati enggani aar linginni gi'ra.

¹⁴ Ndi ari buri gwuru gwati enyalu ngwügäbici ngwony 'dar aar enggani. Ngaa lanni liru ngwikirijün, liru gu no ngwüji ngwanni ngwati ärrü yi'ral yanni yiki. Yiru giyee yanni gäbici ngwüjü aar be elnge ari, "'Ritu nga nggwee gwundru, 'di'rälü nggwee gwayu ara gu buri gwudi Kirictu o'rra."*

¹⁵ Arnganar be ndi ari ngaa gilo lelella awa aa'ti ngaa lelelle liru ngwu'dunggal (nono ngwu'der) ngaa be ru lanni libebera.

¹⁶ Nga bornanar linginayu ndi ärrü yi'ral yanni yijaw ndi ari giyo yima ke yomon yanu giyee.

¹⁷ No, aa'ti ngaa li'dädänü, ngaa be lenge ndi ari yiru ange yiminä je Deleny.

¹⁸ Aa'ti ngaa la rläli di'rica de ara je gäbici ngaa arralu kräm. Ngaa be manni onjadi Ligi'rimälä lanni Liju'ru.

¹⁹ Ati aang ondajidi ngwuja'ri ngwudi Mäjimür, ngaa elnge delnga didi orta na didi ligi'rim. Elngar ngaa jayiji Delenyanu giyigoranu.

²⁰ Yomon 'dar ati aang ci Ngwaalinga ngwuru Papa yäy 'tu giyi'ralalu 'dar, ngwüri ny ngwe ngwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

Bulij gwülädi ngwuru na ngwaw

²¹ 'Dengenajidar 'dar gwüpäng ndi Yicu Kirictu.

²² Lani ngwaw, 'dengenajar ngwuru ngwalu gwani Deleny.

²³ Ndi ari dur diru gi'ra gidi daw nono anaku ru gu Kirictu gi'ra gidi gi'doonga ganni giru ngwanginun gwüngün ngwanni ngwurucing je gilang.

²⁴ Yäy no, nono anaku ati gu gi'doonga gidi Ngwaalu 'dengenaci Kirictung, ati ngwaw 'dengenaci ngwuru ngwegen giyi'ral 'dar.

²⁵ Lani ngwur, ämnär ngwayu ngwalu nono anaku ämnä gu Kirictu gi'donga güngün 'di ngwududiyi ligo'ro lüngün gwani gi'doonga.

²⁶ Ndi ari ngwuju'riyü nono na ngwuga'ru nono uyi gwe nono yaw ye yanni 'dingini gwe ngwuja'ri ngwüngün.

²⁷ Ngwügi'tiji ligo'ro lüngün ngwuru gi'doonga gari nono 'rir ga 'ti äti yaaru nono yere ngwu'ti judu nono ngwu'ti äti yi'ral nono yere ngwube ju'ri ngwujayi nono.

²⁸ Yiru gu ye'te ye'te ndi ari a ngwur ämni ngwayu ngwegen anaku ati aar gu

* 5:14 5:14 Ngwuja'ri ngwe ngwe'te ngwe'te ndi Ajaya 26.19 na Ajaya 60.1, ngwüji ngwonyadu ngwaru deelnga diru.

änni ngwangina ngwegen. Gwanni gwati änni dayu düngün, gwati änni ligo'ro lüngün.

²⁹ Na mine yäru gwanni gwati ngwanginu ngwüngün ke ngwäy. Ngwati ar je pa iye ar je arngani, anaku ati gu Kirictu ärrü gi'donga güngün.

³⁰ Ndi ari a liru ngwüji ngwudi ngwanginu ngwüngün.

³¹ Yiru giyee yaru ye gitab, "Yiru yanni yati gäbici duru ngwube gatani papang gwüngün na nanning gwüngün aar acidi daw de düngün, a ngindenga rom aar ru ngwangina ngwe'te pu."

³² Yi'ral giyee yiru yujimid yojema a be yondajiny ye yani Kirictu na gi'doonga güngün.

³³ A be gäbicär ndi ari ati dur de'te de'te 'danggalanu, änni dayu düngün anaku ating gu änni ligo'ro lüngün na daw denya duru düngün.

6

Yiji na mbumbunga

¹ Lani yiji, 'dengenajar papang na nanni anaku bupa gu Deleny dani Yicu Kirictu ndi ari yädi gu no.

² Yüllinä kitabanu gidi Ngwaalu ganni gu'rin ndi ari, "Dinyädär papang na nanni." Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwuru gi'ra ngwuja'ranu 'di (10) ngwanni ngwäti ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwaalu,

³ "Nunnu a ngwaalu jayanu ara je Ngwaalu gendaci yomon ndi midu ngaa midu gididlä."

⁴ A nga nga lani papanga, aa'ti ngaa la kiya yjänü yalu ngaa je be manni 'rüniyi ngaa je enggaci ngwuja'ri na gay gidi Deleny.

Ngwinäd na Ngweleny

⁵ Lani ngwinäd, 'dengenajar ngweleny ngwalu gididlä yedeny ye lididi'ru na yigor ye yanni yiru 'didanu, nono ma aang je ärrü Kirictung.

⁶ 'Dengenacar je aa'ti nunnu nono gwele ma ara je ge'te ngwäy nono nunnu ngaa je gäbici ara je jäjjänü, ngaa je be ärrü yigor ye 'didanu ndi ari ngaa liru ngwinäd ngwudi Kirictu ngaa lapu buping gwudi Ngwaalu yigor ye.

⁷ Ngaa je ape yigor ye 'dar ndi ari yiuru yalu yäpijä je Deleny ya'ta je äpijä düjü dümnä.

⁸ Ngaa diwayini ndi ari Deleny da je ätäda gu'ru gani ape yiuru yalu 'dar yere yanni yijaw ngaa lanni liru ngwinäd na ngaa lanni lä'tüdi ngwinäd.

⁹ A lani ngweleny, ärrär ngwinäd ngwalu yi'ral giyee yijaw. Aa'ti ngwa je iye yedenyo anaku lingidä gu gweneno ndi ari gwätängä gwe'te pu 'dogo gwanni gwuru Deleny dalu ngindenga le kerala gwanni gwati 'ti utanu.

Gwomajidanu dijego'rr nga le

¹⁰ Yanni yadiny ye aralu gwodan lani ngwänggäri yiru ndi ari, ojemar nono Gideleny na giyiima yüngün yanni yojema.

¹¹ Gwodanaranu ngwäbländi ngwe ngwudi Ngwaalu 'dar ngwätädärä je nunnu ngaa ji 'däny ngaa gwoma yi'ralanu yidi dijego'rr.

¹² Ndi ari yäärä yege ya'ti ani gwomajidanu düjängä le dümnä, aar be ani gwomajidanu ngwur'tunga le, gwomajidanu ngwelenyinga le, gwomajidanu ngwumanga le ngwudi dirim didi didlä, gwomajidanu yimanga le yidi ngwügi'rim ngwudi gere.

¹³ No, gwodanar banu ngwäbländi ngwe ngwudi Ngwaalu nunnu ngaa ji 'däny ngaa dugidi komon gidi yijego'rr. A ma je be ape giyee 'dar, ngaa mbüjini lidünälä yuru.

¹⁴ Dirnär bälü 'di'däny ngaa rüjinänü 'didanu ngwe ngwuru nono gennenalu jägilim gwe gidiriny, ngaa ülläni düningälü gwalu ngwuru etadi ngwambang ngwalu

¹⁵ ngaa genne ngwüdänü giyora yalu ngwani ji mama gwalu ndi ape ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi adatalu ngaa je ondaci ngwüji.

¹⁶ Ngaa gendani giyi'ralanu giyee, lära lani änni Ngwaalu gwalu ngaa le gerani gwur'rijal gwuru ligä lidi dijego'rr.

¹⁷ Ngaa ülläni gilanging ngwuru nono gibumbu gidi etadi ki'ra aang ape ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar ru nono galala gidi ligi'rim.

¹⁸ Na otacar Ngwaalingalu giligi'rim giyomon 'dar ngaa utalu otaci gwalu 'dar yi'ral yi'ranu 'dar a bupi, yi'ral ye giyee giligoranu, nga arngani ati aang mätnälü ndi otaci ngaa päcälü Ngwaalingalu ngwüji 'dar ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

¹⁹ Ati aang otaci Ngwaalingalu 'to gwani äny nunnu manari äny gwuma igiti ngwulem ndi ondaji, aar nyi Ngwaalu ätä ngwuja'ri nyi 'ranu ndi enggaci ngwüjü yujimida yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

²⁰ Ngwanni ngwuruci nje düji dükäjäär yanni yigäbiciny nyi genne giyirna. Otacar Ngwaalingalu gwani äny ndi ari nyi 'ranu nje ondaji anaku büpinär gu.

Aganni gwudi Mi'ra

²¹ Diweengga dämnär dani Tiyakuj gwanni gwuru dinäd gwuru ligor le'te

pu Gideleny, gwa je ondaci yi'ralalu 'dar, nunnu ngaa lenge ndi ari äny nggwo gwuru 'taa na äny nggwo ndi ärrä ange.

²² Yiru giyee yanni yigäbiciny nyi be ükäjä 'danggalu nunnu ngaa lenge ndi ari änyängä gilo liru 'taa na ara je ojemeye nono.

²³ A adatalu ji ngweengga na ämnäjidi, änni gwe Ngwaalu gwanni gwindi Ngwaalu ngwuru Papa na Deleny dani Yicu Kirictu.

²⁴ A yimi'rü ji ngwüji 'dar ngwanni gwati änni Delenya dege dani Yicu Kirictu änning gwanni gwati 'ti medadu.

Ngwuja 'ri ngwanni ngwullu je Bulij Bilipi Äni kitabanu

Bulij ondaca ngwüjü ngwudi Biliping ngwuja'ri ngwanni ngwujaw kündär ngwaalu ngwani Majiduniya a ngwüji ämni ndi Yicu (Yiuru 16.11–40). A be aji aar ge'te Bulijing korkon gwani ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, no ngwube ülliji ngwüjü Bilipi ngwuja'ri ngwee. Gwullu ngwuja'ri ngwee ngwe or'temaji ngwikirijinä ngwuje ci yäy 'tu gwani angidaci gwanni gwangidacaar je na otaci gwe Ngwaalingalu gwani nginde. Ya'ti linginna ndi ari Bulij gwaju korkon Ruma gwalla gwaju kündär gi'ter, anni ullung ngwuja'ri ngwee. Nginde gwuge'taja ndi ari yomon ya'ti olanu gwa aar gwä'dädälü korkon nunnu ngwugwüji yiuru yidi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Ngwube lenge 'to ndi ari yaa gwa aar 'rinye.

Gwondaca ngwikirijinä ngwudi Biliping ndi ari ngindenga 'to la je yi'rendeny mbuji anaku mbujaar gu Kirictung. Ma be ari lima je yi'rendeny mbuji, aar be jayanu Ngwaalu. Ngwuje ci ndi ari a ya'rany yegen ru nono yidi Yicu Kirictu ndi ari aar üllänü aa'ti la piyi yigo'ro yegen. Ngwuje diwayiniyi ndi ari ngindenga lapu miding gwanni gwuyang ndi Kirictu ämni gwe 'dünggüngün. Gwa'ti aar apu gwuji gwe dümürä düllinä giyobo yidi Müjä.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni na otaci Ngwaalingalu (1.1–11)
2. Elelle gwudi Bulij (1.12–26)
3. Elelle ndi Kirictu (1.27–2.18)
4. Ngwuja'ri ndi Timijawuj na Äbibrüditijüj (2.19–30)
5. Ämnini ngwäyänü Ngwaalu (3.1–4.9)
6. Bulij gwuca ngwüjü ngwudi Biliping yäy 'tu (4.10–20)
7. Aganni gwudi mi'rä (4.21–23)

Aganni gi'donga gidi Biliping

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwändi 'dänggäri, äny gwani Bulij na diweengga dani Timijawuj liru ngwinäd ngwudi Yicu Kirictu. Ngwükäci nje ngwüjü 'dar ngwudi Ngwaalu ndi Yicu Kirictu kündär gani Bilipi ngwangidanga le na lanni lati gendaji guy giyuru.

² Ara je gu yimi'rü ji aar je gu adatalu ji gwudi Ngwaalu ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu.

Yäy 'tu na otaci Ngwaalingalu

³ Nggwati ci Ngwaalinga ngwüny yäy 'tu gwani nga nga kaji 'dar ma je diwayini.

⁴ Ndi otaci Ngwaalingalu gwüny 'dar gwani nga nga ligor le lijayanu yomon 'dar

⁵ gwani acajidi gwanni gwacidar gu giyiranu yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw 'tu'tu gomom gidi gwerreng 'di gomom gidi gweneng.

⁶ Nggwicinänü giyi'ral giyee ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwädälü yiuru ye yanni yijaw 'danggalanu, ying je ape ying je mbüti 'di gomom gadi ge Yicu Kirictu o'ra.

⁷ Yädi gu 'dünggüny ndi icinänü no 'danggalanu 'dar ndi ari nga nga lati ji giligoranu lüny yomon 'dar. A lacajidu 'dar giyimi'ränü yidi Ngwaalu ya gu ru gweneno äny nggwo giyu'rung yaa ya gu ru minyi ji ndi rucidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nyi je inggidi ndi ari ngwuru 'didanu.

⁸ Ngwaalu ngwuru ngwänggädiny ndi ari awa nggwüjüdi ndi a je engga 'dar ndi ari nggwämnä je anaku ämnärä je gu Yicu Kirictu.

⁹ Nggwotaca Ngwaalingalu nunnu ara je gendacani ämning ngwongranu ara je ätädäni bebereng gwanni gwuru 'didanu ara je ätädä lengeng gwanni gwändi kayalu.

¹⁰ Nunnu ngaa gwe burni ndi äbri yi'ral yanni yijayana ngaa ju'ri ngaa jayi nono 'di a gomom gadi ge Kirictu o'ra.

¹¹ Aar je gu yiuru onyadi yanni yijaw Yicu Kirictu gwe gwani näji na orta gwudi Ngwaalu.

Gikini gwudi Bulij gwügäbicä ngwuja'ri Ngwujaw aar elada gweere

¹² A gweneno, nggwüminä je ngwänggäri ngaa lenge ndi ari yanni yiminy mbuji, 'didanu yima gäbici ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma badalu.

¹³ 'Di ngwangida ngwudi ngwu'dun ngwudi yeleny na ngwüji 'dar ngene, ngwülingidi ndi ari nggwukennalu yu'ring ye gwani Kirictu.

¹⁴ Ndi ari giyu'rung yüny giyee, yima gäbici ngwikirijinä ngwonyadana ndi Kirictu ngwuma ojeme nono aar 'ranu ndi ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu la'ti yedeny itü.

¹⁵ Yuru gu 'didanu ndi ari loko gilo londaju Kirictu gwe yigor ye yuru yi'düny aar enati, a be loko, gwondajaar gwe yigor ye yijayanu.

¹⁶ Ngindenga gilee lidi gwodaning gwondajaar gwe no, ämni gwe aar lenge ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwuge'teny ngene nunnu nyi rucidi gwani ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

¹⁷ A be giloo lidi gwerre gwerreng, londaja Kirictu gwe yigor ye yegen yä'tüdi 'didanu aar ge'te ndi ari la gwogajidi 'dunggüny aar nyi gendaci dirbä gwuju giyu rung.

¹⁸ A be yojema 'dunggüny giyee? Bärī. Yanni yojema yiru ndi ari ngwüriny ngwudi Kirictu, ngwo ngwondajaar ngwe ngway ngwe 'dar ya gu ru yimur'tuny ye ya gu ru 'didanu gwe no, äny gwujayanu yi'ral ye giyee na nggwa o're gwa jayanu mana.

¹⁹ Ndi ari nggwülingidi ndi ari otaci gwe Ngwaalingalu gwalu na gendaci gwe gwudi Ligi'rim lidi Yicu Kirictu, yanni yima ji 'dunggüny ya gwurli yani gä'dänälü gwüny.

²⁰ Yanni yimīni nje aar nyi gu ligor iyada, yiru ndi ari aa'ti nggwa muli nono giyi'ral yere, nyi be 'ranu gwulleny giyomon 'dar gwece gwece gweno, nunnu nyi näji Kirictung ligo'ro le lüny, ma aar ani mididi gwüny na ma aar ani yi'rany yüny.

²¹ Ndi ari mididi gwüny, Kirictu gwuru na yi'rany yüny, yani bile.

²² Manari yani nunnu nyi mididi gilingeno, yiru 'dunggüny ndi ari nyi ape yiiru aar lengadi. A be ya'ti nje lingidi yindī ne yanni yadi nje ape?

²³ Giyo yü'ridinyänü rom, nggwüjädi ndi gatani didläyü ndee nyii ji Kirictu gwe, yijayana gu giyee gwulleny.

²⁴ A be gwani nga nga, yojemana gwuleny nyi jalu gilingeno.

²⁵ Yicininy yänü giyee, yäy gu no nggwülingidi ndi ari nggwa jalu ar ji 'dar nunnu ngaa ongranu ngaa elada gweere ngaa jayanu ndi ämni Ngwaalu.

²⁶ Miny ila 'danggalu mana, jayanu gwalu ndi Yicu Kirictu, gwa gendadi gwirälü gwani äny.

²⁷ Yanni yojema yiru ndi ari, eleanor eleanor gwanni gwädi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Kirictu. Manari ngguma ila nga je engga na nga je gwe 'dingini nggwa'ti gito 'danggalu, nggwa lenge ndi ari ngaa limätinälü giligi'rim le'te pu ngaa undi ngwäy gwüpäng yigor ye ye'te pu gwani ämni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

²⁸ Ara je 'ti yedeny itī küwän galu a'tur. Yi'ral giyee ya ru gi'remna 'denggen ndi ari ngindenga la girradi ngaa la be gilängidini Ngwaalu ngwe.

²⁹ Ndi ari Kirictu gwe, läädä je miding, gwa'ti ani 'dogo nunnu ngaa ämni 'dunggüngün, ngwube ani 'to ara je yi'rendeny eny nono gwani nginde.

³⁰ Nga nga gilo lidugudu giyääränü ye'te ye'te yanni yänggädiiny gu nggwudugudu gu gwerre na giyona yi'dingina ye äny nggwona gwudugudu gu.

2

Üllänü gwudi Kirictu na olala gwüngün

¹ Midi gwalu ndi Kirictu nggwo gwor'temaja je? Ämni gwüngün 'danggalu nggwo gwojemeya je nono? Ngaa gilo lacajidu giligi'rimo? Ngaa gilo lijaw yiguri ngaa inäjide?

² Manari giyo giyee, gäbicär be jayanganu gwüny ngwumbuti ndi ari ngaa gekajidi ngaa ru ya'ranya ye'te pu ngaa äti ämnäjiding gwe'te pu ngaa ji giligi'rim na ndi bupi gwe'te pu.

³ Aa'ti ngaa läti yigor yani ü'ri'tüdanü ngaa iringüni gilingeno gwuru 'tur ngaa be ülliyi yigo'ranu yalu ngaa engga ngwüjü ngwu'ter ndi ari ngwujayana 'danggalu.

⁴ Dijī de'te de'te aa'ti da ombani ligo'ro lüngün, ngwube ombaji yi'ral yani gwenggen gwu'ter.

⁵ Gäbicär ngwuja'ri ngwudi yigor yalu aar ru nono ngwudi ligor lidi Yicu Kirictu.

⁶ Ndi ari nginde gwuru drü didi Ngwaalu ngwu'ti be ge'ta ligo'ro lüngün ndi ari aar ubidanu Ngwaalu ngwe giyi'ral yere ngwuje ape.

⁷ Ngwube ge'te ligo'ro lüngün gwuru dīnād gwuru nono dijū dümnä.

⁸ A nginde gwuma ru nono dijū dümnä gwuma ülläji ligo'ralu lüngün ngwämni ndi ari ngwayi kü'rälä yi'rany yidi ngwüji gwuru ngwu'ram.

⁹ Yäy gu no, gwuma Ngwaalu allijala aar ge'te ngwaalu ngwudi yeleny yanni yipa aar ätädä ngwüriny ngwanni ngwupana gu'ru ngwürinyälü 'dar anaku raar gu.

¹⁰ Nunnu a ngwüji 'dar anaku rar gu kwuci Yicungalu yirku ye giyoranu yüngün, kerala na gidiyängälü na gidiyängänü.

¹¹ Na ndi ari ngwüji 'dar anaku rar gu ngwungla ngwe ngwegen, ngwa 'täjälü ndi ari, Yicu Kirictu gwuru Deleny, ndi näji gwudi Ngwaalu ngwuru Papa.

Enyanu nono yurrunu

¹² Yäy gu no, ngwumaad gwüny, anaku 'dengenajiny gu gwerre yomon 'dar yanni yijar ye a be gweno ya rani gu'ru ndi nyi 'dengenaji äy gwa'ti gito. Undar ngwäy ngaa olati ndi gilang arngana gwe na denya gwe gwalu.

¹³ Ndi ari Ngwaalu giligo'ro lüngün gwuru ngwapu yiiru 'danggalanu nunnu ara je gäbicä ngaa mīni ngaa äti yiima ndi äri buping gwüngün gwanni gwujaw.

¹⁴ Di'rär yiiru ye yalu 'dar aa'ti ngaa la 'rüllī giyigoranu yaa ngaa garnati.

¹⁵ Nunu ngaa jayi nono ngaa ju'ri ngaa ru yiji yidi Ngwaalu ngaa dünälü kimagadanu gidi didlä ndee gärlänü giki. Ngaa enyanu 'denggenanu nono buri gwudi yururum yitänü kerala.

¹⁶ Ndi ari ngwati a je enggaci ngwuja'ri ngwudi midi. Yiru giyee yanni ya ji yiny ye iringini komon gadi ge Kirictu o'ra, nyi engga ndi ari undi ngwäy na dirbä dünü giyüuru dima 'ti geradalu a'tur.

¹⁷ 'Di manari yin yüny yima irädälü nono di'rica dibäläjärälü ndi ari gwani mi'rini nono na yüuru yidi ämni Ngwaalu gwalu, nggwujayanu ar jayanu 'dar.

¹⁸ No nga nga 'to, jayanu nyii gäbici ar jayanu.

Timijawujinga Äbibrüditiyüj gwe

¹⁹ Nggwuge'taja bupi gwe gwudi Deleny dege dani Yicu nga je ükacä diwengga dani Timijawuj yomon yinu giyee, nunnu nyi jayanu miny 'dingini ngwuja'ri ngwüdü 'danggalu.

²⁰ Nggwa'ti a be äti dijälü dere ngene dani diru ligor 'didanu gwani nga nga nono ngindeng.

²¹ Ngwüjü 'dar ngwo ngwugwuju yi'ral yidi yigor yegen ya'ti ani yi'ral yidi Yicu Kirictu.

²² A be nginde gwani Timijawuj, gwülingädängä yüuru yüngün gwapiiny gwe yüuru yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw nono gijingä papa gwe.

²³ Yäy gu no, nggwuge'taja nga je ükacä manari gwuma lengeda yi'ral yorto ye ngwaalinga yüny ndi ari yadi ru'taa.

²⁴ Nggwicinänü ndi Kirictu ndi ari äny giligo'ro lüny nggwa ila 'danggalu yomon yinu giyee.

²⁵ A be nggwaru yiru gu nga je gwä'räcä diwengga dani Äbibrüditiyüj gwanni gwükäciny aar nyi gendaci guy, gwapiiny gwe yüuru nyii gwe düni yongra. Nyi be ari yiru gu'ru nga je ükacä gwenene.

²⁶ Nginde gwüjädü ndi ara je engga 'dar. Nginde gwa'ti ädiyä ligoralu ndi ari gwu'dingina gwe gwümä.

²⁷ 'Didanu nginde gwümä gwani yi'rany, gwuma be inädä Ngwaalinga, nginde gwä'tüdü jücü, äny gwuma inädä Ngwaalinga 'to ndi ari aa'ti nggwo're nggwa runi mana.

²⁸ Yäy gu no, yiru giyee ndi ari nga je ükacä nunnu ma aang engga mana, ngaa la jayanu nyi gäbici 'to aa'ti ligor liny pänü gwulleny.

²⁹ Ge'taralu yirnü yigor ye yijayanu 'dar nono diwengga ndi Kirictu. Ge'tar ngwüjü giyirnü ngwanni ngwuru gu no.

³⁰ Ndi ari nginde gwaju yi'rany gito gwani yüuru yidi Kirictu ngwuru gwadi

dudiyi ligo'ro lüngün nunnu aar nyi gendaci guy giyi'ral yanni yima gu ami'rati ndi nje gendaci.

3

Bupi gwüny gwani lenge Kirictung

¹ Ngwänggäri, yanni yadi nyi ye aralu gwodan, yiru ndi ari jayaranu Gideleny! Ya'tiny 'rigädü ndi o're nga je üllijä ngwuja'ri ngwee ngwe'te ngwe'te mana. Ngweteta ge gu.

² Arnganar yinyeno giyoo, ngwüjü ngwoo ngwanni ngwarrü yi'ral yiki ngwondaja ü'ridäni gwe ngwanginu.

³ Ndi ari alanga liru ngwüjü ngwanni ngwü'ridänä ü'ridäning gwanni gwuru 'didanu, ndi ari alanga läpijä Ngwaalinga yüuru Ligi'rim le lidi Ngwaalu, ar iringini ndi Yicu Kirictu. A la'ti gätädi ngwäy giyi'ral yiru gu'ru gilingeno.

⁴ Nggwätü gu aadi nyi gu gatada ngwäyänü. Manari diji dere ndo danggädi ndi ari däti gu ndi gatada ngwäyänü giyi'ral yidi lingo, äny gwätänä gu.

⁵ Ndi ari äny gwü'ridänä nggwuru gwoko komon ganni giru 'dübä. Ngwuru Dijiräyil gilängir lidi Biniyämän. Ngwuru Dibrü giyi'ral gidi Dibrü. Na gwani yobo, nyi ru Dibärüji.

⁶ A nyi ligor enyanu nyi übüni gi'dongalu gidi Kirictu. Na yani dünälü giyobo, äny gwuru diji dijaw nono.

⁷ A be gweneno yüny 'dar ye yätädi nje gu'ru, yiminje engga yiru 'tur, yiminje gatu mbüny gwani Kirictu.

⁸ Yiru ange yanni giyo mana, yänggädi nje 'dar yiru 'tur yinje gatu mbüny yidinjänü ya'ti aar ubidanu bebere gwe gwuru gu'ru gwani Deleny dünü dani Yicu Kirictu. Gwanni gwuminy gäbici yiminje gatu mbüny 'dar ye yäti nje. Yänggädi nje yiru nono girüräny 'dunggüny nunnu nyi bile Kirictung

⁹ nyi ru gwüngün a nyi Ngwaalu engga ndi ari äny gwüdünälü ndi ämni Ngwaalu ya'ti ani dünälü gwüny ndi ari äny gwapu dimürä diidi yobo, aar be ani ämni gwüny ndi Kirictu.

¹⁰ Äny gwüminä ndi lenge Kirictung nyi icinänü yiima ye yidi 'di'ri gwüngün nyii gwe acajidi giyi'rendenyinu yüngün, nunnu nyi ru nono ngindeng giyi'rany yüngün,

¹¹ nunnu nyi aji nyi 'di'rälü giyi'ranyanu nyi midi.

Gwaja yi'ral nga je obaji

¹² Äny gwa'ti aru äny gwuma obaji giyi'ral giyee 'dar, nyi ari äny gwuma olati, a be äny nggwo gu ndi pä yiima 'dar nje määtä yanni yimäätädäär nyi gu Yicu Kirictu.

¹³ Ngwänggäri, nggwa'ti änggädi ligo'ro löny ndi ari yiminje määtä, a be ye'te pu yape nje, ndi ari, nje dodani yanni giyo gwodani nyi pä yiima nje gwoda yanni giyo gweere.

¹⁴ Nggwüpädi yiima nunnu nyi obaji aar nyi ätäädä gu'ru ganni gornacaar nyi Ngwaalu urnidi gwüngün gwudi geralang ndi Yicu Kirictu.

¹⁵ Alanga 'dar lanni libebera ngwuja'ri ngwani ligi'rim ar gu iriyi ngwäyälü no. Ma be ari gwere nggwo ngwaalu ngwewe gwa'ti indi ngwuja'ri ngwe ngwee ngwänggädä je 'ter, ngwa ara je Ngwaalu 'täcälü.

¹⁶ Yiru 'dogo ndi ari gäbücär ar gwuji ealleng ar gwuji 'didaning ngwaalu ngwanni ngwuma ar gu obani.

¹⁷ Nga nga 'dar gwujar gora güny ngwänggäri, ngaa ge'te ngwüjü ngwäy nono ngwanni ngwändi gay ge ganni gätädärä je.

¹⁸ Nggwondaca je gu gwerre ngwuja'ri ngwee na gweneno nggwo're nggwa je ondaci yal ye ngwäy, ndi ari gilo lonyadu ndi eelle gwegen liru güwän kü'ri gimamindanu gidi Kirictu.

¹⁹ Gay gegen gani dudi, ngwaalu ngwegen ngwani iyada gilaranu legen aar ye irüngini yanni yiru yaaru, ya'rany yegen 'dar yani ngwong ngene diyängälü.

²⁰ A be ngwu'dun ngwege ngwo kerala. Na a lidünicä gu Gilanging ngenone yigor ye yiti njänü, gwuru Deleny dege dani Yicu Kirictu.

²¹ Ndi ari yiima ye yüngün gwa gwürli ngwangina ngwege ngwanni ngwami'ratu ngwuje ruji nono ngwangina ngwüngün ngwanni ngwünäjinä. Yiima ye yüngün yanni ying ye gwä'rri yi'ral 'dar aar 'dengenaci.

4

Jayaranu yomon 'dar Gideleny

¹ Ngwänggäri ngwanni ngwänni nje, nggwüjädi ndi a je engga, ngaa liru jayaran gwüny ngaa ru gi'riba gidi yeleny gidi gi'ra güny mätnärälü 'di'däny Gideleny lani ngwumaad ngwüny.

² Nggwa päci Äpüdiyängälü Jitinggi gwe aar ätäjidi ngwuja'ri ngwe'te pu Gideleny liru ngwükirijin.

³ Yäy na nggwüpäcängälü gwani gimaad güny giru ligor le'te pu, gendaci ngwayu ngwee rom guy ndi ari ngwundu nyii ngwe ngwäy ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngindenga Kilemeninga le na ngwüji ngwoko ngwu'ter mana ngwanni ngwapu nyii ngwe yiiru ngwuma aar je ulli ngwüriny ngwegen kitabanu gidi mididi.

⁴ Jayaranu yomon 'dar Gideleny. Nyi o're nyi ari mana, Jayaranu!

⁵ A jilänü gwalu linginni ngwüjü 'dar. Deleny ndo gito.

⁶ Aa'ti yigor ya je pänü giyi'ral yere ngaa be otaci Ngwaalingalu ngaa je päcälü yi'ral ye 'dar yigor ye yari yäy 'tü.

⁷ Na adatalu gwudi Ngwaalu gwanni gwolanala ndi bebere 'dar, gwa etadi giyigor yalu na giya'rany yalu ndi Yicu Kirictu.

⁸ Gwodanalü, nggwa je ci ngwänggäri, iriyär ngwäyälü giyi'ral 'dar yanni yiru 'didanu, yanni yiju'ru, na 'dar yanni yijaw, yere yanni yigä'rinä, yere yanni yämninä, yere yanni yani jadanu, manari yi'ral yere yanni yiru jayani yädi gu ndi aar je näji, iriyär ngwäyälü giyi'ral yanni yiru gu no.

⁹ Indär ngwuja'ri ngwe 'dar anaku ma je gu enggaci ngaa je gu ondaci ngwuma je 'dingini 'dünggüny ngaa je engga 'dünggüny ngwape nje. Ngwaalu ngwanni ngwati ge'te adatingalu, aar ji 'danggalu.

Yäy 'tu gwani angidaji gwegen

¹⁰ Deleny diminy gäbici nggwuma jayanu gwulleny ndi ari ngaa gweneno kaji nggee 'dar gima ele gima olanu, ngaa gilo linggidu ndi ari ngaa lima gwä'räjälü ndi nyi gu ge'taji ngwäyänü. Ngaa la'tiny dodana ngaa la'ti mbuju 'dogo gay ndi a je ärrü.

¹¹ Äny gwa'ti gu aru ngwuja'ri ngwee nunnu äny gwüminä gony gere, ndi ari nggwuma lenge ndi äbräji giyi'ral yere 'dar yanni yadi nje mbuji.

¹² Äny gwülingidi ndi ari yiru 'taa ndi jalu ngwuy ngwanu nyii lenge ndi ari yiru 'taa ndi äti gwirälü. Äny gwuma lenge yujimida yani awa ndi äbräji giyi'ral 'dar yere na ngwaalu 'dar ya gu ru ndi ari nggwiti nggwupi ya äny ngwuo ngwamu ngwe, ya gu ru ndi ari äny nggwäti gwirälü, yaa nggwuru diwayi.

¹³ Äny gwa burni ndi ärrü yi'ral 'dar Kirictu gwe gwanni gwatiny ätäädä yiima.

¹⁴ A be yijayi gu gwulleny 'danggalu ndi ari a lacajidu gwüpäng gidirbänü dünü.

¹⁵ Nga nga lidi Biliping, lilingidi ndi ari anni 'tüdiny nyi gatana Majiduniyang giyomon yidi gwerre gwerreng anni ädinyälü yiiru ye yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw yirnü 'danggalanu, nga nga liru gi'doonga jücu ganni gemadiiny ge giyi'ral yani ätä na ape.

¹⁶ 'Di anni jiny 'to ngwaalu ngwani Täjlänüki, ngaa lükäciny ngwonyo monanu yonyadu.

¹⁷ Ya'ti ani ndi ari äny gwüminä ndiiny angidaci, nyi be minü yi'ral yanni yada je gäbici ara je Ngwaalu dü'räci gwonyadu gwani yigo'ro yalu.

¹⁸ Nggwuma mbuji gwonyadana. Yanni yangidaci nje yima aar nje Ābībrūdītīyūj āpijā yiru 'dūnggūny nono de'reny dami dūwā dīmī'rīnāār de nono ngwujada Ngwaalinganu.

¹⁹ A Ngwaalu ngwūny ngwa je ātādā gwonyadu gwani bupi gwalu gwani nānū gwanni gwupa ndi Yicu Kirictu.

²⁰ A nājī ru gwudi Ngwaalu ngwege ngwuru Papa yomon 'dar. Yiru gu.

Aganni gwudi Mi'rā

²¹ Agannar ngwīkīrījīnā 'dar ndi Yicu Kirictu. Ngweengga ngwanni ngwo nyii ngwe ngene, ngwaganna je.

²² Ngwīkīrījīn 'dar ngene na gwece gwece ngwudi ngwu'dun ngwudi Deleny dani Gayijar didi Rumang, ngwaganna je.

²³ A yīmī'rū yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu ji gīlīgī'rīm lalu. Yiru gu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Külüji Äni kitabanu

Külüji gwuru gündär ngwaalu ngwu-caar je gweneno Türkiyä. Gündär nggee gijädi gitány gwe kündär gani abijuj. Bulij gwuru nono mung millidi külüji ngwu'ti be jalu ngenone. Ngwüji ngwudi Külüjüng ngwu'dingina ngwuja'ri ngwudi ngwaalu ngwanni ngwujaw kur gani Ababraj gwanni gwati ji Külüji gwujaar Bulij gwe korkon gaji ganni gullu ge Bulij ngwuja'ri ngwee.

Ngwoorta ngwuju ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwikirijänänü Külüji ngwanni ngwati ari nunnu aar lenge Ngwaalinga, a dji äpiji yiuru yobo na yiima yi'ter. A loko ji lanni linana ngwikirijänä ndi gwuji dimürä didi Ngwüyäwüd. Anni ma Bulij 'dingini ngwoorta ngwe ngwee ngwuru ngwu'duru, ngwullu ngwuja'ri ngwuje di-wayiniyi ndi ari Kirictu gwuru Deleny didi Yiima gididlä na ndi ari aar äpiji Kirictung yobo jücü.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-2)
2. Otaci Ngwaalingalu gwani yäy 'tu (1.3-8)
3. Drü na yiuru yidi Kirictu (1.9—2.19)
4. Midi gwanni gwuyang ndi Kirictu (2.20—4.6)
5. Aganni gwudi mi'rä (4.7-18)

Bulij gwaganna gi'donga gidi Külüjüng

¹ Äny gwuru gwani Bulij, gwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu anaku bupa gu Ngwaalu na diweengga dani Timijawuj.

² Lükäjä ngwuja'ri ngwee, ngwükäcärä je lanni liru ngwüji ngwuju'ru ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu kündär gidi Külüjüng lanni lämnä ndi Kirictu.

Ara je gu yimi'rü ji ara je gu adatalu ji gwudi Papa gwuru Ngwaalu gwege.

Otaci Ngwaalingalu na yäy 'tu gwani gi'doonga gidi Külüjüng

³ Nyii lati ci Ngwaalinga yäy 'tu ngwanni ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu yomon reny minyii otaci Ngwaalingalu gwani nga nga

⁴ ndi ari nyii li'dingina änni gwe gwalu ndi Yicu Kirictu a nyii 'dingini änni gwe gwalu ngwüju ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

⁵ Änni Ngwaalu na ämnäjididi gwanni gwütüdi ndi ge'taji gwanni gwügi'tjäärä je Ngwaalu kerala ngwanni gwu'dingina

gwe gwerre ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuru 'didanu

⁶ ngwanni ngwuma obana 'danggalanu. Ngwaalu 'dar gididlä, ngwüji ngwonyadu ngwuma änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma gwürli yigo'ralu yegen aar jada Ngwaalinganu. Ngwuja'ri ngwanni ngwapu yiuru aar 'tänü nono apar gu yiuru 'danggalanu 'to 'tu'tu gomom ganni gima je ge 'dingini aang leneg yimi'rä yidi Ngwaalu 'didanu gwe 'dar.

⁷ Yimi'rü yidi Ngwaalu yanni ma aar je diweengga dämniny dani Ababraj enggaci gwanni gwuru nyii le ngwinäd ngwuru doo'ra däpijä Kirictung yiuru ligor le le'te pu ngwumandi 'dänggäri gwani nga nga.

⁸ Nginde gwuru gwanni gwondaci nje 'to änni gwe gwalu giliqi'rim.

⁹ Yäy gu no, yiru giyee yanni yigäbici nje anni ma ara je le 'dingini, nyii 'ti dünädi ndi otaci Ngwaalingalu gwani nga nga. Nyii otaci Ngwaalingalu nunnu ara je onjajala bebere gwe gwani bupi gwüngün bebere gwe na lenge gwe 'dar gwudi ligi'rim lüngün.

¹⁰ A lotaca Ngwaalingalu ngwuja'ri ngwe ngwee nunnu ngaa ellele elalleng gwudi ngwüji ngwädi Gideleny ngaa jadanu giyi'ral 'dar. Nyii otacalu 'to ndi ari ngaa ape yiuru yanni yäti ngwäyänü giyi'ral 'dar yanni yijaw ngaa pe ndi lenge ngwuja'ri ngwani Ngwaalu.

¹¹ Nyii otacalu 'to ndi ari ara je ojem-eye nono yiima ye 'dar yiima yidi näji gwüngün. Nunnu ngaa burni ndi määtä yigor yalu ngaa or'temaji gidirbänü dalu 'dar ngaa jayanu.

¹² Ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuru Papa ngwanni ngwuma je ja'rima ara je acajidiyi giyu'rinanu yidi ngwüji ngwanni ngwuju'ru giyelenyanu yidi gerala.

Kirictu gwupana gu'ru

¹³ Nginde gwanni gwuminje ü'rälü giyima yidi dirim aar nje äbrä aar nje apada giyelenyanu yidi Giji güngün ganni gämning.

¹⁴ Ü'rälü gwe gwudi yin yüngün, Ngwaalu ngwuminje äbräji keng gwege.

¹⁵ Nginde gwuru di'rimbil didi Ngwaalu ngwanni ngwa'ti enggana ngwuru gi'ra gidi yi'ral 'dar yanni yige'ta je Ngwaalu.

¹⁶ Ndi ari nginde gwe, yi'ral 'dar yigi'tinä kerala aar gi'tini gidiyängälü. Yanni yeng-gana na yanni ya'ti enggana. Ya gu ru yani ngwudu'ri, yiima, ngwelene na yeleny. 'Dar yigi'tinä nginde gwe ndi ari aar näji ngindeng.

¹⁷ Nginde gwuru gwuju gwerre gwerre giyi'ral 'dar.

¹⁸ A nginge gwe a gu yi'ral mätiñi 'dar. Nginge gwuru gi'ra gidi ngwanginu ngwudi gi'doonga. Nginge gwuru gwanni gwäädälü ngwuru gi'ra gidi 'di'ri gwudi ngwüji nunnu ngwuru gwanni gwuru gi'ra giyi'ral 'dar.

¹⁹ Ndi ari nginge gwe, Ngwaalu ngwüjädi gu ndi ari ngwuge'te drü düngün 'dar ngwuji ndi Kirictu.

²⁰ Ndi ari Giji ge güngün, Ngwaalu ngwuma gu gwä'räjidi yi'ralalu 'dar 'dünggüngün gidiyängälü na kerala, ge'te gwe adatingalu ngwuji yin ye yüngün yanni yirädälü kü'rälä ganni gimamindanu.

²¹ Nga nga gwele gwerre liru ngwörnü li'tüdänü ngaa ru gwän Ngwaalu gwani ya'rany na eelle gwalu gwanni gwuki.

²² Ngwaalu ngwuma je be gwä'räjidi gweneno ngindenga le ngwanginu ngwe ngwudi Kirictu yin ye yidi yi'rany yüngün. Nunnu ara je Kirictu inggidi liju'ru ngwäyänü ngwüngün lijaw nono la'ti äti yi'ral nono yere.

²³ Manari ngaa limätinälü 'didanu ndi änni Ngwaalu gwalu ngaa odanalu ndom, ngaa 'ti gatana ge'tajing gwudi Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwu'dingina je ngwondacara je ngwüjü 'dar gididlä gidiyängälü, ngwanni ngwurucu nje äny gwani Bulij dinäd.

Bulij undi ngwäy giyiiru

²⁴ Äny gweneno, gwujayanu gidirbänü danni dijiny gwanu gwani nga nga ndi ari yi'rendeny ngwanginu ngwüny aar medaji yündä yidi Kirictu yanni yi'dälü ki'doonga güngün ganni giru ngwanginu ngwüngün.

²⁵ Ganni giminy ruci dinäd gege'te gwe gwudi Ngwaalu giyiiru yanni yätädäär nje gwani nga nga nunnu ngaa je enggaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar mbuti 'dar

²⁶ ngwanni ngwuru yujimid yanni yändälü ngwüdlä a kimaad ganni gima ele. A be gweneno, yiming je be 'täcä ngwüjälü ngwanni ngwuju'ru.

²⁷ Ngwüji ngwüngün 'dar, Ngwaalu ngwuge'ta ndi ngwe inggidi yujimida yüngün. Ngwubuping je 'dar ndi aar lenge ndi ari yujimid yüngün yojema gu'ru ngwuye gataji ngwüjü düwä ngwuru Garany. Yujimid yüngün giyee yiru ndi ari a Kirictu ji 'danggalanu 'to nga nga lanni liru Garany, yäy gu no, ngaa icinänü ndi ari ngaa la mbuji näjning gwudi Ngwaalu gwanni gwaru nggwe.

²⁸ A londaca ngwüjü 'dar ngwuja'ri ngwe ndi Kirictu. Aar girinya ngwüjü 'dar ndi aar 'dengenaci Kirictung, aar je enggaci 'dar bebere gwe 'dar ngwanni gwätäär. A larrä yi'ral giyee 'dar nunnu a ngwüji

'dar ngwanni ngwugekajidu ndi Kirictu, aji aar mbuti kaji ganni gadi aar je ge inggidi Ngwaalu.

²⁹ Yiru giyee yanni yigäbiciny nyi ündiji ngwäy yiima ye 'dar yüngün yanni giyo yapu yiiru 'dünggünyänü.

2

¹ Nyi be mini ndi aang lenge ndi ari nggwundu ngwäy nunnu ngaa je gataji düwä na ngindenga lidi gündär gidi Lädükiyäng na ngwüji 'dar ngwanni ngwa'tiny ngwe lingididu ngwäyänü gilingeno.

² Nggwundu ngwäy nunnu ngaa or'temaji giyigoranu ar gikajidi ndi ännäjädi. Äny gwüminä je aang äti onjacing gwanni gwujaw gwanni gwati ji manari ngaa lenge ngwuja'ri 'di'didanu ngwudi Ngwaalu ngaa gu icinädä 'didanu. Nggwüminä je ngaa icinänü 'di'danu ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa lenge ge'teng gwudi Ngwaalu gwanni gwa'ting 'täcä ngwüjälü gwerre a ge'te nggwee, gwuru gwani Kirictu.

³ Gwanni gwülibädi gu yu'rinalu yidi bebere na lenge 'dar.

⁴ Äny gwaru gu no nunnu aa'ti gwere gwa je i'däjänü ara je 'du'di ngwuja'ri ngwe ara je dudiyi.

⁵ Minyi ni ari a la'ti gilingeno, a gilo gwüpäng gilig'i'rim nggwujayanu ndi engga ndi ari ngaa gilo ligekejidu ngaa mätinälü 'di'däny ndi änni ndi Kirictu.

Eelle gwanni gwumbutu ndi Kirictu

⁶ A nono anaku ma gu änni ndi Yicu Kirictu gwuru Deleny, elellar gu be.

⁷ Lidirminä gu ngaa gu odanalu ndom limätinälü ndi änni Ngwaalu gwalu anaku enggacara je gu a ci Ngwaalinga yäy 'tu ji 'danggalu gwirälü.

⁸ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa je ruji ngwinäd ara je gatu mbüny bebere gwe gwudi didlä na iringini gwe gwuru 'tur gwani yobo yidi ngwüji na dimürä didi didlä, yä'tüdi dimürä dindi kayalu didi Kirictu.

⁹ Ndi ari nginge gwani Kiricu, drü 'dar didi Ngwaalu ndo gu.

¹⁰ Na ngaa lima je gu mbutiyi. Nginge gwuru gwanni gwuru gi'ra gidi yeleny 'dar na gidi yiima 'dar.

¹¹ A nginge gwe 'to, lima je ü'ridä ü'ridäng gwa'ti äpinä ngwuy ngwe ngwudi diji. Äbrä gwe kayanu drü dalu danni diki, ü'ridäni nggwe gwäpinä Kirictu gwe.

¹² (Ndi ari) gwuma le gätini nyinyini gwe gwani yi'rany yüngün ngaa le 'di'ri änni gwe gwalu giyiima yidi Ngwaalu ngwanni ngwü'di'riyälü giyi'ranyanu.

¹³ Gwele gwerre, ngaa layu yi'rany yani ke gwalu, ngaa la'ti ü'ridänä gidrü danni

diki, Ngwaalu ngwuma je be midiyi Kirictunga le. Ngwuminje düdänjänü 'dar gwege gwanni gwuki

¹⁴ anni mung brotada yobalu mbüny yanni yüllinä dimürä dänü düngün danni dñijji nje, ngwuje äbrî kayanu aar päni kü'ri.

¹⁵ Anni mung je apada yiima na yelenya, liming je 'täci yaaralu yegen ngwuje ro'talu ngwuje dami yi'rany ye yüngün kü'ri.

¹⁶ Yäy gu no, aa'ti ba be ngaa la gäbici dijü dere ndi ara je üpäci yi'ral nono yere yani dimürä ndi eny a ndi iyî na yani yobo yidi yi'rinyinä, yijibe'rr yidi Düüwä Diyang a yani gomon Kwo'ra tä'rîl.

¹⁷ Yi'ral giyee yiru ngwü'rîmbil ngwudi yi'ral yanni yadi ji. A be yanni yiru 'didanu, yiru yadi mbüjini ndi Kirictu.

¹⁸ Aa'ti nga la gäbici yigo'ro yalu ndi ara je dijji ci ngaa ru ngwumulu 'ti'tir ngaa äpiji yi'rrä yobo. Giyee ya je gäbici ngaa la'ti la ape gu'ru ganni gicara je ge Ngwaalu. Dijji danni dati gu eng-gaci ngwüjü no, yi'ral yüngün yärrinä yeleny ye yidi yi'ral yanni yarung ye yänggädîng je ngwäy ngwe ngwüngün. Nginde dirînginâ yi'ral ye yidi ya'rany yüngün yanni yi'tüyüng je a be yere yätîng je nding gu irînginâ.

¹⁹ Da'ti mätinälu ki'ra ndi Kirictu gidi ngwangu ku ngwanni ngwati gu dige'dani a gu ngwiri na yirjeny mätidänü gwüpäng a je Ngwaalu ge'te aar 'tänü aar pe.

Midî Kirictunga le

²⁰ Yäy gu no, anni ma aang ayi Kirictunga le, gwani eelle gwudi yobo yidi didlä, ange gwuru mana ndi ari ngaa ji ndi eelle yobo ye yidi didlä. Ngaa üpiyi yigo'ro yalu dimürä danni dati ari,

²¹ "Aa'ti a gwa määtä gony! Aa'ti a gwa ngille gony! Aa'ti a gwa akani gony nono?"

²² Yi'ral giyee 'dar yiru dimürä didi ngwong ngwati äpini aar medadi. Ndi ari yigi'tinä yiru yobo aar ru 'dogo dimürä didi dijji dümnâ.

²³ Yobo giyee yiru nono ma aar ru 'di'danu yidi bebere yidi äpäji Ngwal-ing yobo ülliyyi gwe yigo'ranu 'ti'tir aar jo'renya ngwangu ngwegen, aar 'ti be äti gu'ranu gere ndi määtä lingeno lidi dijji.

3

Elle gwudi dikirijîn

¹ Ngaa lima 'di'ri Kirictunga le, gäbicâr be ngaa bupi yi'ral yanni giyo kerala ngwaalu ngwanni ngwo gu Kirictu kaama gidi Ngwaalu gani yeleny.

² Ara je yigor päci yi'ralanu yidi gerala yani ligi'rîm ngaa gu mätinäda aa'ti yani yi'ral yidi lingeno gidiyängälü.

³ Ndi ari ngaa lima ayi a midî gwalu gwanni gwuyang ngwo gwändälü Ngwaalu Kirictunga le.

⁴ Ma be aji ma Kirictu gwanni gwuru midî gwege 'tädälü, ngaa la be 'tädinälü 'to ngindenga le ndi näji gwüngün.

⁵ A be no, 'rinyitâr be yi'ral yidi lingeno lalu lidi didlä yani yijîn, rñgî gwudi lingeno, ami'ra gwudi lingeno, bupi gwanni gwuki na ubanu gwani yobo yidi didlä yidi didlä.

⁶ Yi'ral giyee yiru yanni yati gäbici Ngwaalinga a güündä ji.

⁷ Ngaa lelella gu gwele gwerre ja gu gididlä.

⁸ A be gweneno, äbrâr je be ngaa je gatü mbüny giyee yiki 'dar yani, güündä, 're ngwäy, yü'düny, kiyi ngwüjänü, lo, ondaji yidiganya.

⁹ Aa'ti ngaa lü'rî'täjidi yi'duru nono ndi ari ngaa lima gwällini lingina mbüny lanni lü'rin a apepe gwüngün gwanni gwuki

¹⁰ a ngaa lima genne lingina lanni liyang, gilo li'tüdi liyang ndi lenge gwani gi'remna gidi Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta.

¹¹ 'Dünggüngün, ya'ti yere giyee ndi ari nggwee gwuru Digirig, na nggwee gwuru Diyäwüd. Nggwee gwü'ridänâ na nggwee gwa'ti ü'ridänâ. Nggwee gwuru Garany a nggwee gwa'ti bebera. Nggwee gwuru dinäd na nggwee gwä'tüdi dinäd, a be Kirictu ru 'dar ngwaalu 'dar.

¹² Yäy gu no, anni ranga ngwüji ngwuju'ru ngwäbrä je Ngwaalu ngwämning je, rüdâr be giyomon reny ngwüji ngwätî inäng, jaying liguri, okeye ligo'ro, yimulu na or'temaji.

¹³ Ngaa apajidi gwüpäng ngaa düdänijidänü gwüpäng giyi'ral yere 'dar yanni yiki anaku ma ara je gu Deleny düdänjänü.

¹⁴ Giyee 'dar yijaw, ngaa gendani ämnäjidîng, gwanni gwati gekajidi ngwüjü 'dar gwüpäng ngwuje mbüti kürtü ge'te pu.

¹⁵ A adatalu gwudi Kirictu ruyi yigor yalu anaku ra gu ngwüji ngwudi ngwangu ngwe'te pu, lurnida je ndi aang jalu ladatalu. Ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu!

¹⁶ A ngwuja'ri ngwudi Kirictu ji 'danggalanu ara je niyänü ngaa enggacidi ngaa olajidi bebere gwe 'dar gwüpäng, ngaa elnge mäjimür, na deelnga didi ortada didi ligi'rîm ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu yigor ye yalu yijayanu.

¹⁷ 'Dar yere yanni yada je ärrî yani ondaji gwalu na apepe gwalu, ärrâr je 'dar ngwüriy ngwe ngwudi Deleny dani Yicu, ngaa ci Ngwaalinga ngwuru Papa yäy 'tu nginde ngwe.

Ola gwudi gubu gidi ngwikirijîn

¹⁸ Lani ngwaw, 'dengenacar ngwuru ngwalu anaku minä gu Ngwaalu.

¹⁹ Lani ngwur, ämnär ngwayu ngwalu aa'ti ngwa je ärrälü ti'ti'däng.

²⁰ Lani yiji, 'dengenacar papanga je lalu giyi'ral 'dar, ndi ari no yati jada Ngwaalinganu.

²¹ Lani papanga, aa'ti ngaa la kiya yijänü yalu nunnu aa'ti ya muli nono.

²² Lani ngwinäd, 'dengenacar ngwelenya ngwalu ngwudi didlä giyi'ral 'dar, ärrär je gu nunnu aa'ti nono gwele ma ara je ge'te ngwäy nono, a ndi ari ngaa je gäbici ara je ämni, a je be ärrä yigor ye 'di'didanu yani denya Ngwaalinga.

²³ Yere yanni ya je ärrä, ärrär je yigor ye ku lundu ngwäy nono ma je ärräji Delenya, ya'ti ani ngwüji ngwümnä.

²⁴ Ndi ari ngaa lilingidi ndi ari nga la mbuji yu'rina Gideleny yani gu'ru galu. Ngaa liru ngwinäd ngwäpijä Delenya dani Kirictu yiiru.

²⁵ A gwere gwanni gwapu gwanni gwuki, gwa mbuji keng gwani gu'ru güngün na utanu gwa'ti.

4

¹ Nga nga lanni liru ngwoorta, ärrär ngwinädä ngwalu yi'ral yijaw a yanni yidünälü ndi ari ngaa lilingidi 'to ngaa läti Doorta dalu kerala.

Otaci Ngwaalingalu gwani Bulij gwani ondaci ngwüji

² Gwujar ndi otaci Ngwaalingalu ngaa jalu ngwäy ngwe nda je ci yäy 'tu.

³ Ngaa otaci Ngwaalingalu gwani nyängä ndi ari aar nje igitiji gay nyii ondaci ngwüji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ndi ari yäy nyii mbuji gay ndi ondaci ngwüji yujimida yani Kirictu yanni yigäbicinny nyi be genne giyirna

⁴ nunnu nje ondajalu gilingenalu anaku bupinär gu 'dünggüny ndi nje ondaji.

⁵ Beberar ndi eelle gwalu ngwüji ngwe ngwa'ti aang ngwe rüdi gi'donga ge'te pu, ngaa burnani gaji ndi ärrä yi'ral yanni yijaw.

⁶ Gäbicär ondacing gwalu ngwüji ngwe ngwonyadi yimi'ränü ngwuru nono enying gwami ngwümündä nunnu ngaa lenge ndi ari awa ma ara je diji otacalu, ngaa gwa'räcänü.

'Dingini na aganni

⁷ Diweengga dämnär dani Tiyakuj da je enggaci ngwuja'ri 'dar ngwani änyängä. Gwuru doo'ra diru ligor le'te pu nyii le ru ngwinäd nyii ru gimaad Gideleny.

⁸ Gwükäciny 'danggalu ndi ara je abingaci gwani bupi nggwee ndi ari ngaa lenge änyängä gilo liru 'taa a nunnu ara je ojemeje yigor nono yalu.

⁹ Nggwo gwindär Onejemo gwe gwuru diweengga dege diru ligor le'te pu dämnär gwanni gwacajida le ki'doonga ge'te pu. La je ondaci ngwuja'ri 'dar gwanni ngwo ngwärrinä ngene.

¹⁰ Gur giru gimaad güny gigeniiny ge gani Arictaku), gaganna je a 'to Murkuj gwuru digrü ndi Birnaba (lima je ükää ngwuja'ri ngwani nginde. Mung ila, ülläjarälü gora gijaw.)

¹¹ Yicu gwani Yujtuj, gwaganna je 'to. Liru gilee 'dogo lanni liru Ngwüyäwüd ngwüjänü ngwüny gwanni ngwuru nyii ngwe gimaad giyiru yidi yeleny yidi Ngwaalu liru lundiyiny ngwäy aar nyi or'temaji gwuleny.

¹² Ababraj, gwanni gwü'tüdi ki'doonga galu gwuru dinäd didi Yicu Kirictu, gwaganna je. Gwata je jicalu no ngwäy ngwe yomon reny ndi otaci Ngwaalingalu gwani nga nga ndi ari ngaa mätinälü 'di'däny ndi bupi 'dar gwudi Ngwaalu ämni gwe gwanni gwumbutu ngaa gu ojemada ngaa gu icinäda mama.

¹³ Gwa je gwe ci ndi ari nginde ngwo gwündijä je ngwäy gwuleny ngwuje ündiji ngwäy 'to gwuleny lidi gi'doonga gidi Lädükiyang na lidi Arabulijing.

¹⁴ Dimaad dege diru akim dani Luka, a diweengga dani Dimaj, laganna je.

¹⁵ Agannar ngwengga ngwudi Lädükiyang a gera giru diweengga gani Nimbaj na 'to gi'doonga gidi ngwükirjin ngwanni ngwati acajidi ngwu'dun ngwüngün.

¹⁶ Ma ara je üliji ngwuja'ri ngwee ngwükäcä je, ngaa je be dinga 'to aar je üliji ngwükirjinä ki'doonga gidi Lädükiyang, ngaa je apa gwanni ngwo 'denggen ngaa je uli 'to 'danggalu.

¹⁷ Car Arikipujing nu, "Arngana yiiru nga je medaji yanni yima je ape Gideleny."

¹⁸ Äny gwuru gwani Bulij gwullu aganning nggwee guy ge güny. Diwayiniiny giyirna yüny. Ara je gu yimi'rü ji.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Tājlanūki gi'ra ge'te Āni kitabanu

Bulijinga jiliwanij gwe li'di'rū aar ele kündār gani Tājlanūki gījādi kängir ngwaalu ngwani Girig. Bulij gwondaca gu ngwūjū ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Yicu ngwāmra ngwudi Ngwūyāwūd komon Kwo'ra tā'rīl yomonanu tā'rīl. A Ngwūyāwūd ngwoko āmni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, a 'to lonyadu liru Garany ngwāpījā Ngwaalinga yobo na ngwaw ngwonyadu ngwulinginna aar ru ngwikirījin ngwudi Kirictu (Yiuru 17.1-4). A ngwikirījin ngwee ngwuyang ndi Kirictu, bādiyi ngwuja'ralu ngwani Yicu mbūny mbūny ngwaalu ngwoo (1.8).

Ngwūji ngwoko ngwudi Tājlanūki ngwīnjā Bulijing, no a je Bulij gatani ngwele kündār gani Ātinā. Ngwube aji ngwele kündār gani Kūrūdūj (Yiuru 17.5-15; 18.1). A nginde bupi ndi lenge manari ngwikirījin Ngwudi Tājlanūking ngwo ngwūmātinālū 'di'dāny ndi āmni Ngwaalu gwegen, no ngwube ūkāji dimaada dūngūn diru damal dani Timijawuj ngwo're Tājlanūki (3.1-5). Ānni ma Timijawuj o'ra ndi Bulij, ngwūtīji yi'ral 'dar yijaw ndi āmni Ngwaalu gwegen na āmni gwegen (3.6-10). Ānni ma Bulij 'dingini yi'ral giyee ndi Timijawuj, ngwube ūllīji ngwikirījinā ngwuja'ri ngwee Tājlanūki. Ngwuja'ri ngwee ngwa ru ngwanni ngwullu je Bulij gwerre.

Ngwikirījin ngwoko ngwūdūnū ndi ape yiuru, aar ge'te ndi ari Deleny dadi o'ra puprang (4.11-12). A ngwoko a je yigor pānū gwani ngwūji ngwegen na ngwu-maad ngwegen ngwanni ngwuma ayi gwerre gwerre ndi Kirictu o'ra. No, a je be Bulij enggaci aar lengedani mama yiru ange yanni yadi ji ma Deleny o'ra (4.13-15) na ndi ari awa aar elelle 'di a Deleny o'ra (5.1-11).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-3)
2. Āmni Ngwaalu na dilā didi gi'donga gidi Tājlanūking (1.4—3.13)
3. Elelle gwanni gwūjādi Ngwaalinganu (4.1-12)
4. Yiru ange yanni yadi ji ma Deleny o'ra (4.13—5.11)
5. Enggaci gwudi mī'rā na aganni (5.12-28)

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwīndi 'dānggāri āny gwani Bulij na ngweengga ngwani jiliwanij na Timijawuj, ngwūkāci nje gi'donga gidi Tājlanūking gidi Ngwaalu ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu. Ara je gu yimi'rū na adatalu ji.

Yāy 'tu gwani gi'doonga gidi Tājlanūking

² Yomon reny nyii lati ci Ngwaalinga yāy 'tu gwani nga ara je diwayini ndi otaci Ngwaalingalu gwāri.

³ Nyii lati diwayini yiuru yalu giyomon-
alu 'dar ngwāyānū Ngwaalu ngwee ngwuru Papa yanni yima je āti āmni gwe Ngwaalu. Nyii diwayini yiuru yanni yunda gu ngwāy āmni gwe, nyii diwayini or'temajing gwalu gwanni gwuge'tajangaa Gideleny dege dani Yicu Kirictu.

⁴ Nunnu a lilingīdi lani ngweengga ngwāmnā je Ngwaalu ndi ari nginde gwuma je ābri,

⁵ ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwondacara je, ngwa'ti ara je ondacu ngwulem ngwe 'dogo, ara je be ondaci 'to yiima ye Ligī'rim le lanni Liju'ru ngaa gu icinādānū 'didanu. Ngaa lilingīdi ndi ari awa nyii lelella 'danggalanu gwani nga ngā.

⁶ Ngaa liminje ārnānū ndi elelle gwāri ngaa ārni elelleng gwudi Deleny, ngaa ji gidirbānū dipa. Ngaa li'dingina ngwuja'ri ngwātādārā je yigor ye yijayanu ngwīndi Giligī'rim lanni Liju'ru.

⁷ A gu no, ngaa lima ru gora gidi ngwikirījin 'dar Majiduniya na Akayiya.

⁸ Ngwuja'ri ngwudi Deleny 'danggalanu ngwuma 'tū ngwuma badalu Majiduniya na Akayiya āmni Ngwaalu gwalu gwuma linginni ngwaalu 'dar. Yāy gu no, yere ya'ti yadi nyii ye ari gwani āmni Ngwaalu gwalu.

⁹ Ndi ari ngindenga yigo'ro yegen londaja ndi ari awa ngaa lāpīji nje yiuru na awa ngaa lima o'raca Ngwaalinga kay gidi āpīji yi' remna yobo ngaa āpīji Ngwaalinga yiuru ngwanni ngwumidu ngwuru 'didanu.

¹⁰ Ngaa jici Gijālū gūngūn gani Yicu ganni gi'di'riyingālū giyi'ranyanu ndi ūllā kerala gwanni gwati nje gātāji gūndā ganni nggo gīndi.

2

Yiuru yidi Bulij Tājlanūki

¹ Ngaa lilingīdi lani ngweengga ndi ari ıla gwāri 'danggalu gwā'tūdi 'tur.

² Anaku lingīdā gu gwerre ndi ari nyii liju gidirbānū dipa aar nje ngwūji ngwudi Bilīping loda, aar nje gu be Ngwaalu ji nyii ādinī ndi ara je ondaci ngwuja'ri

ngwūngūn ngwanni ngwujaw ngwanni ngwūbināār jālu gwuleny.*

³ Ndi ari pācālū gwārī gwa'ti āpīnā ngwuja'ri ngwe ngwudi dudi na yigor ye yirngū, ara je 'ti mīmīnājanū.

⁴ Aar be manni ru ndi ari londaca je liru ngwūjī ngwūgwallīnā ngwe Ngwaalu ndi ari ngwundu ngwāy ngwuje ātādā ngwuja'ri ngwūngūn ngwanni ngwujaw. Nyii la'ti bupa ndi jada ngwūjanū, libupa ndi jada Ngwaalinganu ngwanni ngwūdidīmā yigor yāri.

⁵ Ngaa lilingīdī ndi ari la'ta je mami'ranu ngwuja'ri ngwe, la'ti ānījā yigo'ralu yāri nyii gu arri 'tī'tir gwani ubanu, Ngwaalu ngwuru ngwānggādī nje.

⁶ La'ti bupa ngwūjū, ara je 'ti bupa na ngwūjī ngwu'ter ndi nje ortada.

⁷ Anaku ru nyii gu ngwoo'ra ngwūkājāār je ngwudi Kirictu, laada je ābingīnānū. Nyii be ji 'danggalu lījīlānū nono nanning gwarngana yījū yūngūn yanni yooko.

⁸ Lāmnā je gwuleny 'di nyii 'ti jādi ndi ar acājidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw 'dogo, nyii be jada 'to ndi ar acājidi ndi elele gwārī ndi ari lāmnā je gwuleny.

⁹ 'Didanu ngaa lidiwayina lani nge-weengga yīru na dirbā dārī, nyii lapu yīru dilu de nje ape lingen le nunnu aa'ti nyii lābingīni dījanū dere gaji ganni giju nyii ge ndi ara je ondaci ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngwudi Ngwaalu.

¹⁰ Ngaa lānggādī a Ngwaalu engga 'to ndi ari awa nyii liju'ru, nyii dūnālū, nyii jayī nono, awa nyii liju 'danggalanu lanni lāmnā Ngwaalu.

¹¹ Ndi ari ngaa lilingīdī lārrā je 'dar nono gwele ati gu papa ārrī yījū yūngūn,

¹² ara je ojemeye nono ara je or'temaji ara je pācālū ndi aang elele elelleng gwanni gwādī Ngwaalu ngwanni ngwurnida je giyelenyanu yūngūn na ndi nājī gwūngūn.

¹³ Ānyāngā lica Ngwaalinga yāy 'tu 'to gwur'tal ndi ari, anni ma aang ape ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwu'dingina je 'dānggārī, ngwa'ta je apu nono ma aar ru ngwuja'ri ngwudi ngwūjī ngwūmnā, aar be ru 'didanu aar ru ngwuja'ri ngwanni ngwo ngwapu yīru 'danggalanu lanni lāmnā Ngwaalu.

¹⁴ Ndi ari nga nga lani nge-weengga, lo'rana yi'donga yidi Ngwaalu Yāwūdiyā yanni giyo ndi Yīcu Kirictu. Ngwūjī ngwalu ngwīcā je dirbā de'te de'te dannī dicā Ngwūyāwūd yi'donga Yāwūdiyā gwerre,

¹⁵ ngwanni ngwū'rinyītī Delenya dani Yīcu aar 'rinye ngwūjīrā 'to aar nje linyina

poor. Ngwa'ti je Ngwaalu jādānū aar inīji ngwūjū 'dar

¹⁶ yīima ye yegen aar nje etaci ndi ondaci ngwūjū ngwuru Garany nunnu aa'ti ngwa mbuji gilanging. Gay ge nggee, lati maa keng gwegen ngwuje mbuti nono. Gūndā gidi Ngwaalu gima je i'dādā nono gwodanalū.

A Bulij jada ndi engga Ngwājlanūki

¹⁷ A be lani nge-weengga, anni ma ar badatanu gaji gooko giligeno a la'ti badatanu giyigoranu, jada gwe gwārī gwuleny gwani nga nga, nyii bupi yīima ye yāri 'dar ndi o'ra ara je engga.

¹⁸ Ndi ari nyii libupa ndi ila 'danggalu, 'didanu gwece gwece āny gwani Bulij ngwubupa gu nyi o're nyi gu bupi, a nje be dijego'rr jici kay.

¹⁹ Ndi ari ge'taji gwārī gwani yārū, jayanu gwārī gwani yārū, na gi'riba gidi yeleny ganni gadi nyii ge irīngīni ngwāyānū Gideleny dege dani Yīcu ma ji mung ila, gani yārū? Nga nga lā'tūde?

²⁰ 'Didanu, nga nga liru lani nājī gwārī ngaa ru jayanu gwārī.

3

¹ Gwodanalū, anni miniyi 'ti burna ndi geraji lāni gwani badatanu giligeno, nyii irīyī ngwāyālū ndi ari yījayana aar nje gatanalū jūcū nyii jālu Ātīnā.

² Nyii ūkājā diweengga dege dani Timijawujaw, ngwanni gwuru nyii le gimaad ndi ape yīru Ngwaalinga le yidi bādīyī ngwuja'ralu ngwanni ngwujaw ngwudi Kirictu, ndi ara je or'temaji ara je ojemeye nono ndi āmnī Ngwaalu gwalu,

³ nunnu aa'ti gwere gwa ji gwa'ti mātīnālū ndi mīmīnī nono nggwee. Ngaa lilingīdī mama ndi ari alanga liru ngwīkirījin gay gege giru ndi mbuji dirbā no.

⁴ Yīru gu ndi ari anni jar, lata je ondaci yomon 'dar ndi ari ngwūjī ngwunje ūbīnālū. A yīma gu ru no anaku līngidā gu mama.

⁵ Ndi ari yīru giyee yanni yīgābīcīny anni miniyi 'ti burna ndi geraji lāni, nyi ūkājīdā ndi nyi lēngē āmnī gwe Ngwaalu gwalu yorta ye ngwaalinga. Yedeny yītīny ndi ari ngwaalu ngwere rīgūm, dijego'rr dima je idājī na undi ngwāy gwārī ngwaalu ngwere gwuma ru 'tur.

A Timijawuj āpījā Bulijng ngwuja'ri

⁶ A be anni ma Timijawuj o'ra 'danggalu gweneno, gwuminje āpījā ngwuja'ri ngwujaw ngwuminje 'dingini gwani āmnī Ngwaalu gwalu na āmnī gwalu. Aar

* 2:2.2.2 Bulij na Jiliwanj kūdār gani Bilipi (Yīru 16.12–40). Bulij na Jiliwanj kūdār gani Tājlanūki (Yīru 17.1–9). 3:1.3.1 Yīru 17.14–15

nje ondaci ndi ari ngaa lati nje diwayini giyomonalu 'dar diwayining gwujaw ndi ari ngaa liminā ndi nje engga, nono raar gu 'to 'dānggārī ndi ari lījādī ndi ara je engga.

⁷ Yāy gu no, lani ngweengga, gīdirbā dārī 'dar na ndi ūbinālū gwanni gwūbināār nje gwe ngwūjālū, nyii lor'temaja gwani āmni Ngwaalu gwalu.

⁸ A gweneno 'di'danu nyii lijalu limidu, anni mātīnāngālū 'di'dāny Gideleny.

⁹ Awa nyii ci Ngwaalinga yāy 'tu gwonyadu gwani nga nga lanni liminje gābicī lima jayanu ngwāyānū Ngwaalu ngwege?

¹⁰ Dilu de na lingen le lati otaci Ngwaalingalu gwonyadu yigor ye 'dar ndi ari a gay ji ara je engga mana ara je gu gendaci yanni yami'rata gu ndi āmni Ngwaalu gwalu.

¹¹ Gwenene gābicār a Ngwaalu ngwege ngwuru Papa ligo'ro le lūngūn na Deleny dege dani Yicu, ja'rīma gay ndi ari nyii ila 'danggalu.

¹² Ara je Ngwaalu gendaci āmning gwalu ngwīrālū 'danggalu na ngwūjī ngwu'ter 'to anaku ru gu āmni gwārī 'danggalu.

¹³ Ara je ojemeye yigor nono yalu nunnu ngaa ji nga jayi nono ngaa ju'ri ngwāyānū Ngwaalu ngwuru Papa gwege ma ji ma Deleny dege dani Yicu o'ra ngwūjī ngwe ngwūngūn 'dar ngwanni ngwujū'ru. Yiru gu.

4

Ellele ngwanni gwūjādī Ngwaalinganu

¹ Gwodanalū lani ngweengga, lenggaca je awa ndi aang ellele nunnu ngaa jada Ngwaalinganu, 'didanu ngaa gilo lelella gu. La je otacalu gweneno ara je pācālū ngwūrīny ngwe ngwudi Deleny dani Yicu nda je ārrāni giyee mama.

² Ndi ari ngaa lilingīdī enggacing gwanni gwengacara je yeleny ye yidi Deleny dani Yicu.

³ Bupi gwuru gwudi Ngwaalu ndi ari ngaa jū'rīni ngaa gābicī yījīnā.

⁴ A dījī de'te de'te lenge ndi mātā ngwangina ngwūngūn* gay ge ganni giju'ru giru denya,

⁵ aa'ti icīnānū gwa ru gwudi 'du'di gwudi lingeno nono ngwūjī ngwudi didlā ngwanni ngwa'ti līngīdī Ngwaalinga.

⁶ Na yi'ral ye giyee no, aa'ti gwere gwa āpījī gwenggen yi'ral yanni yiki nggwe rtadanu ngwārrājī ngwiya goralu. Deleny daji da rerajū ngwūjū gwani yi'ral 'dar yanni yiki yiru gu no, anaku abingacara je gu gwerre ara je gu girnya.

⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti nje ornaca yirledo ngwornaci nje elelleng gwanni gwujū'ru.

⁸ Yāy gu no, gwanni gwa obe ngwujū'ri ngwee gora ge, gwa'ti ūbidī dījū dūmnā gora ge a be Ngwaalu ru ngwūbīdīng je gora ge ngwanni ngwati je ātādā Līgī'rīmā lūngūn lanni Lijū'ru.

⁹ Gweneno gwani āmājīdī yengga, nyii la'ti jādī ndi ara je ūllījā ndi ari nga nga yigo'ro yalu Ngwaalu ngwuma je enggaci ndi āmājīdī.

¹⁰ Na 'didanu, ngaa lati āmni ngweengga 'dar ngwudi Majiduniyang. Ara je be pācālū lani ngweengga nunnu ngaa gu gendadani.

¹¹ Ge'tar je giyee aar ru yigor yalu ndi ari ngaa ellele elelleng gwanni gwadatalu, ngaa ombaji yīru yidi yigo'ro yalu ngaa ape yīru ngwuy ngwe ngwalu anaku ondacara je gu,

¹² nunnu a ngwūjī poor denya elelleng gwalu nunnu aa'ti ngaa la ru ngwami'ri ndi ābingīni ngwūjānū.

Gomon gadi ge Deleny o'ra

¹³ Lani ngweengga, la'ta je nana ndi aang 'ti līngīdī yiru ange yani ngwikirījīn ngwanni ngwuma ayi, na aa'ti ngaa la runi nono ngwūjū ngwu'ter ngwanni ngwa'ti ātī ge'tajīng gwere.

¹⁴ A lāmnā Ngwaalu ndi ari Yicu gwayu ngwū'dī'rā mana, no a lāmnā Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwa ji ngwa 'dī'rīyā ngwūjālū ngwanni ngwuma ayi ngwāmnā ndi Yicu anaku 'dī'rīyūng Yicungalu.

¹⁵ Anaku aru gu Deleny ngwulem ngwe ngwūngūn, la je ci ndi ari alanga lanni gilona limidu, lanni gilo lijalu limidu 'di ma Deleny o'ra, 'didanu a la'ti la madina ngwūjū ngwanni ngwuma ayi.

¹⁶ Ndi ari Deleny ligo'ro le lūngūn da ūllā kerala dulu de dipa na urnīdī dula gwudi deleny didi yi'rr na urnīdī gwe gwudi gibo'reny gidi Ngwaalu, lanni layu ndi Kirictu la 'dī'rālū gwere gwerre.

¹⁷ A be gwodanalū, alanga lanni gilona limidu lijalu, la aar nje le uti giyībā'rālā ar mbudi Delenyīngale ge gidurnala. A no, a la ji Delenyīngale le bupud.

¹⁸ Yāy gu no, or'temajīdar ngwujū'ri ngwe ngwee.

5

¹ Gweneno lani ngweengga, ngwujū'ri ngwani gaji na yomon nyii la'ti jādī ndi ara je ūllījā,

² ndi ari nga nga lilingīdī mama ndi ari gomon ganni gadi ge Deleny o'ra, giru nono gwele ilang gwudi du'ram dilu de.

* 4:4 4.4 Ngwujū'ri ngwee ngwani 'to, a dījī de'te de'te lenge awa ndi aar acidi daw de dūngūn.

³ Gaji ma ngwüji ji ndi ari, “Yi’ral ‘dar giyo yadatalu yere ya’ti,” a je be dudi dibajalu nono gwele ati gu yajima dibaji dayalu diju lari le. Na la’ti la mbuji gay gidi abri.

⁴ A be nga nga, lani ngweengga, nga nga la’ti gidirimänü nunnu aadi ara je gomom nggä’di dibajalu nono du’ramu.

⁵ Nga nga ‘dar liru yiji yidi buri ngaa ru yiji yidi lingen. Lä’tüdi yiji yidi dilung na dirim.

⁶ Yäy gu no aa’ti a la ndri nono ngwüji ngwu’ter, ar be jalu ngwäy ngwe ar arngani ar määtä yigo’ro yege.

⁷ Lanni lati ndri, lati ndri dilu de, na lanni lati rläli, lati rläli dilu de.

⁸ A be alanga liru ngwüji ngwudi lingen, ar be määtä yigo’ro yege, ar gwodananu ämnü gwe Ngwaalu ar äti ämning ngwuru nono lärü ar le ä’rinyini ngwambanga, ar äti ge’tajing ndi gilang ngwuru nono gibumbu ar ge ä’rinyini yi’ra. ⁹ Ndi ari Ngwaalu ngwa’ti nje utanu nunnu aar nje yi’rendeny eny nono yidi güündä güngün, aar be ru ndi ari ar mbuji gilang Gideleny dege dani Yicu Kirictu.

¹⁰ Ndi ari Kirictu gwayu gwani alanga nunnu ar le midi gwüpäng mung o’ra aar nje mbuji gilona lijalu limidu yaa aar nje mbuji a lima ayi.

¹¹ Yäy gu no, or’temajidar ngaa olajidi giyigo’ro yalu gwüpäng, nono anaku ‘didanu giyo yapa je gu.

Ola gwudi gwodaningalu

¹² Lotaca jalu gweneno, lani ngweengga, ndi ari dinyädär je lanni gilo lapu yiuru ‘danggalanu lanni liru yi’ra yalu na ngwoorta ngwalu ndi eelle gwalu Gideleny aar je ola.

¹³ Dinyädär je denyang gwupa ngaa je ämnü gwani yiuru yegen yanni yati aar je ape. Jaralu ladajidalu.

¹⁴ La je päcälü lani ngweengga ndi ari, ülädär ngwami’ri, or’temajar ngwudeny, gatajar je düwä lanni lami’ratu, mätär yigor gwani ngwüji ‘dar.

¹⁵ Arnganar ndi ari aa’ti diji da gwä’räci dijänü giyi’ral yüngün yanni yiki yi’ral ye yanni yiki, ngaa be jayidi ngwäy giyomon ‘dar na ngwüji ‘dar ngwu’ter.

¹⁶ Jayaranu giyomon ‘dar,

¹⁷ otacar Ngwaalingalu giyomon ‘dar,

¹⁸ car Ngwaalinga yäy ‘tu giyi’ralalu ‘dar. Ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwubupa gu no ndi Yicu Kirictu.

¹⁹ Aa’ti ngaa la ‘rinye ligä lidi yiuru yidi Ligü’rim ‘danggalanu.

²⁰ Aa’ti ngaa la ci yijrälü mireny,

²¹ ngaa be iriyi yi’ral ngwäy nono ‘dar. Apar je yanni yijaw.

²² Abrar je yere ‘dar yanni yiki.

²³ Ara je Ngwaalu ngwanni ngwuru adatalu giligo’ro lüngün ju’riyi ‘dar. Ngwurime ligü’rimä lalu, ngwurime lingina lalu ngwurime ngwangina ngwalu nunnu aar jayi nono komon gadi ge Deleny dani Yicu Kirictu o’ra.

²⁴ Gwanni gwurnida je gwuru ligor le’tu pu ying je ärri.

²⁵ Lani ngweengga, otacar Ngwaalingalu gwani änyängä.

²⁶ Agannar ngweengga ‘dar giyenenanu aganni gwanni gwaju’ru.

²⁷ Nggwa je päcälü ngwäyänü ngwudi Deleny ndi ari ngaa ülji ngweengga ngwuja’ri ngwee ‘dar ngwüllijä je.

²⁸ Ara je gu yimi’rü ji ku yidi Deleny dani Yicu Kirictu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Bilimün Äni kitabanu

Doo'ra dükäjäär dani Bulij diju karkon anni üllijing dimaada düngün dani Bilimün ngwuja'ri ngwee. Gur gani Bilimün ginänü. Ngwu'dun ngwüngün ngwati gu ngwikirijin o'rajidalu. Dinäd didi Bilimün dabru dorta düngün dani Bilimün. Gaji ganni giju ge Bulij karkon aar mbudi Onejemo gwe gwanni gwuma ru doo'ra didi Yicu.

A Bulij gwä'rä Onejemong gidoorta düngün ngwuja'ri ngwe ngwükäcüng je Bilimüning ndi aar o'rajidi Onejemo gwe ngwämni ngwügwä'ri nono diwengga ndi Kirictu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni Bilimüning (1.1-3)
2. Bulij gwuca Ngwaalinga yäy 'tu gwani Bilimün (1.4-7)
3. Bulij gwondaca Bilimüning ngwämni Onejemong ngwügwä'ri (1.8-22)
4. Aganni gwudi mi'rä na otaci Ngwaalingalu (1.23-25)

Ngwuja'ri ngwanni ngwüllijä je Bulij Bilimüning

¹ Äny gwuru gwani Bulij gwanni nggwo giyirna gwani ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwani Yicu Kirictu. Diweengga dege dani Timijawuj daganna je.

Ngwuja'ri ngwee ngwükäci nje dimaada dani Bilimün danni diru nyi de gimaad ndi apajidi yiuru yidi Yicu Kirictu.

² Nyi aganni diwengga dege dani Apibiya na diweengga dani Arikibiyuj gwanni gwati nyii le ape yiuru yidi Yicu Kirictu yongra na nyi aganni gi'donga gidi Ngwaalu ganni gati acajidi ngwu'dun ngwunga.

³ Ara je gu yimi'rü na adatalu ji gwudi Ngwaalu ngwanni ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu!

Bulij gwati ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani ämni gwudi Bilimün

⁴ Äny gwati ci Ngwaalinga yäy 'tu giyomon 'dar gwani nga minje otacalu.

⁵ Anaku ati nyi gu 'dingini ngwüji yikirijin ye yunga Gideleny dani Yicu na ämni gwe gwunga ngwüjü ku ngwudi Ngwaalu.

⁶ Nyi be ari, a acajidi gwudi ämni gwunga ngwüjüngä le ngwudi Ngwaalu ru 'didanu nunnu nga äti bebereng 'dar

giyi'ral yanni yijaw nda je ärrü ngwüriiny ngwe ngwudi Yicu Kirictu.

⁷ Äny gwujayanu gwulleny nyi ojeme nono gwani mengga ämni gwe gwunga ngwüjü ngwudi Ngwaalu. Anaku ma gu gäbici yigor yegen yima amanu.

Bulij gwondaca Bilimüning Onejemo gwe

⁸ A be no, gwani mengga, ndi Kirictu nggwaadi 'ranu, ndi ang girnya dulu de nyi ärriji yi'ral giyee.

⁹ A be anaku äti nda gu ämning Ngwaalu a ngwengga Ngwaalu, nyi be ari nunnu nggwadi ang päcälü aa'ti nunnu madinani gwüny 'dogo, a be 'to anaku jiny gu giyirna yani ondaci gwe güny ngwüjü ngwuja'ri Gideleny dani Yicu Kirictu.

¹⁰ Äny gwüpäcängälü gwani diweengga dani Onejemo gwanni gwuma ru nono giyi'ral güny, äny gwuma ru nono papa gwüngün anni jiny giyirna.

¹¹ Nginde gwele gwerre gwa'ti ämbädi* 'dungguna, a be gweneno, gwuma be amba 'dengge.

¹² Äny gwuminyi gwä'rä aar ang o'raca gwani nono ma ang ü'ricä ligor lüny.

¹³ Gwunaninyi aadi aar nyi jicalu gito gito nunnu ngwuji ngwaalu ngwunga ati aar nyi äpiji yiuru anaku jiny gu giyirna gwani ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Yicu.

¹⁴ Nyi 'ti be jädi ndi ärrü yi'ral yere ya'ti ye ligor lunga aru nunnu yere yanni yijaw ya je ärrü na je ärrü ligor lunga aa'ti ya aar je linyaci yiima ye.

¹⁵ Ya gu mine ru ndi ari nginde gwugatananga giyomon giyee cong, nunnu aar ang o'raca gwur'tal.

¹⁶ Nginde gwa'ti ba be rüdi nono dinäd 'dungguna 'dogo, nginde gwupana gidinäd. Nginde gwuma ru diweengga danni dämnär. Ndi ari nginde gwuma ru dikirijin Ngwaalu. Gwämniiny gwulleny a be gwa ang ämni gwe gwunga ngwüjü ku ngwudi Ngwaalu.

Bulij gwubupa Bilimüning ngwüdädänij Onejemong

¹⁷ A no, manari nga gwatiny engga nono dimada ndi apajidi yiuru yidi Kirictu, mäti Onejemong nono aadi nyi gu määtä.

¹⁸ A be manari nginde gwärrijängä yi'ral yere yiki, yaa gwüminädängä dämjä nono dere, gäbica giligo'ro lüny.

¹⁹ Äny gwani Bulij äny gwullu ngwuja'ri ngwee guy ge güny äny gwa ang 'tüci. Äny gwa'ti jädi ndi ang ci äny gwüminädängä dämjä nono dani ligo'ro lunga ndi ari äny

* 1:11 1.11 Ngwüriiny ngwani Onejemo ngwani 'amba.'

gwuru gwurujanga dikirijin Ngwaalu guy
ge güny.

²⁰ Yäy gwani mengga gäbüciny nyi mbuji
jaying ngwäy 'dungguna Gideleny, gäbicä
ligor lüny ngwamanu ndi ari nga gwuru
dikirijin ndi Kirictu.

²¹ Äny gwülingädi ndi ari ngwuja'ri ng-
wee ngwuca je ngwe ngwa ji ngwa je
änni 'di nga gwä'tüdänälü ngwa je ärrü
ngwanni ngwonyadana.

²² Nga be ci 'to, gi'tijiny ngwu'duna
mama ngwanni ngwadi nyi gu ila nyi gu
üllälü ma Ngwaalu ännä otacing gwalu
ndi ari aar nyi igitijä gay nyi ila 'danggalu.

Aganni gwudi mi'rä

²³ Diweengga dani Ababraj dannü diju
nyi de giyirna gwani ondaci ngwüjü ng-
wuja'ri ngwudi Yicu, dagana je

²⁴ na ngwoo'ra gwuru gimaad güny
ngwani Murkuj na Arictakuj na Dimaj na
Luka, laganna je 'to.

²⁵ Ara je gu yimi'rü ji 'dar yidi Deleny
dani Yicu Kirictu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwüllijäär je Ngwibrü Äni kitabanu

Ya'ti linginna ndi ari yärü gwuru gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee, aar be eng-ganalu re'dr ndi ari gwanni gullu gwuru doo'ra de'te diru dikirijän dätäär yelenya giyi'doonga kaji ganni gati ge doo'ra dani Bulij üllijä yid'onga yidi Ngwaalu ngwuja'ri. Ngwuja'ri ngwee ngwüllijäär je Ngwüyäwüd ngwoko ngwanni ngwuma ru ngwikirijän aar je be miminni nono ndi gatani ämning Ngwaalu ngwegen ndi Yicu.

Ngwuja'ri ngwee ngwüpidälü ojeme gwe gwudi Yicu ngwikirijän 'dar. Ngwinggida ndi ari nginde gwuru Giji gidi Ngwaalu, no nginde gwupana yelenya giyi'rr yanni yati gu Ngwüyäwüd ämnädä. Yäy gu no, nginde gwojemana ngwijir ngwudi gitab ganni gu'rin 'di ngwupani gu'ru 'to ndi Müjā, gwanni gwapo yobo Ngwaalu ngwuje enggaci Ngwüyäwüd. Gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee ngwinggida ndi ari Yicu gwurana gu'ru ngwur'dal ngwudi Ngwüyäwüd, ndi ari gwa'ti ape yi'ral yere yanni yiki no ngwube ge'te elelleng gwüngün gwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu ngwuru mi'rini nono gwanni gwümi'rädi gwani yi'ral yanni yiki ngwüji 'dar kaji 'dar.

Ngwuja'ri ngwudi gitab nggee aar nje enggaci ngwügnärnä ngwojema ngwudi Ngwüyäwüd yi'ral ye yegen yanni yüllinä kitabanu ganni gu'rin, ligäbica Ngwaalinga aar jayanu ännici gwe gwegen 'dünggüngün. Yäy gu no, gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee ngwe diwayiniyi ngwikirijänä ndi ari ngindenga 'to aar gwuji ännicing Ngwaalinga na aa'ti la dudanu yi'ral ye yanni yäri je Yicu ngwuje enggaci ngwüji.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Pani gwudi Giji gidi Ngwaalu (1.1-4)
2. Yicu gwupana giyi'rr (1.5-2.18)
3. Yicu gwupana ndi Müjā na Jäjiwā (3.1-4.13)
4. Yicu gwuru di'ral dipa diru gi'ra (4.14-7.28)
5. Yicu gwapa gekajiding gwanni gwujayana (8.1-9.22)
6. Mi'rini nono gwudi gwäpina gomomanu ge'te pu 'dar (9.23-10.31)
7. Loko lanni lidi Ngwaalu lanni läti ämning Ngwaalu gwupa (11.1-40)
8. Gwujani gora gidi Yicu (12.1-13.19)

9. Otacalu gwudi mi'ra na aganni (13.20-25)

Giji gipana gu'ru giyi'rr

¹ Gwerre Ngwaalu ngwondaca ngwijirä aar ondaci ngwügnärnä ngwege ngwuja'ri ngwe ngwani Ngwaalu yomonanu yonyadu na ngway ngwe ngwonyadanu,

² a be giyomon giye yidi gwodaning, gwuminje be ükaca Gijü güngün aar nje ondaci ngwuja'ri ngwügnän, ganni giming ätädä yu'rina yidi yi'ral 'dar, na ganni gige'teng ge didläyü.

³ Giji giru enyanu gwudi näji gwudi Ngwaalu ngwulingani gi'remna güngün 'didanu, ngwümätädä yi'ral 'dar ngwuje ruyi yiima ye yidi ngwuja'ri ngwügnän. Anni ma aar nje ga'ru gwani ke gwege, nginde gwuma jalu kaama gidi Ngwaalu ngwanni ngwuru Papa gwupa kerala.

⁴ No nginde gwuma aar ätädä ngwaalinga ngwupana giyi'rr anaku ru gu ngwüriiny ngwügnän ngwanni ngwuma aar je ätädä ngwani Giji ngwupana ngwüriiny ngwegen.

Yicu gwupana giyi'rr

⁵ Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti ca gi'rrä gere ngwuja'ri ngwanni ngwondacung ngwe Kijü güngün ngwuci, "Nga gwuru Giji güny.

Gwene äny gwuma ru Papa gwunga." Ngwo're ngwari,

"Äny gwa ru Papa gwüngün na nginde gwa ru Giji güny."

⁶ Na mana anni ma Ngwaalu ükajā Gijü güngün ganni giru gi'ra gididlä ngwari, "A yi'rr 'dar yidi Ngwaalu gwucalu yirku ye."

⁷ Na ndi ondaji gwani yi'rr, a nginde ari nu, "Gwuge'ta yi'rrä yüngün yiru dirun ngwuge'te ngwinädä ngwügnän ligä liru lingla."

⁸ A be ndi ondaji gwani Giji, nginde gwaru nu,

"Yeleny yunga gwani Ngwaalu yadi jalu pupud, nga gwa ruyi yelenya yunga gay ge gidünälü.

⁹ Yima je änni yanni yidünälü nga je be 'donya yanni yiki yäy gu no, Deleny diru Ngwaalu ngwunga, dima ang mädinäyänä ki-maad gunga jayanu gwe gwanni gwuma ara gwe bruti yelenya."

¹⁰ Nginde gwaru 'to, "'Tu'tu gwerre, gwani Deleny, nga gwuge'ta diyäng nga ge'te gere yiiru ye yidi guy gunga.

- 11 Giyee ya medadi, a gwa be jalu.
Ngwa mani 'dar ngwa ru nono ati gu ngwured mani.
- 12 Ngwa je 'rikäjänü nono gwele ngwureda ngwa gwurli nono ati gu ngwured gwurli diloya.
- A be nga gwa jalu gwuru gwe'te gwe'te, na ngwüdlä ngwunga ngwa'ti ngwa medadi."
- 13 Ngwaalu ngwa'ti ca g'rrä gere güngün ngwuja'ri ngwee ngwucung ngwe Gijü güngün ndi ari,
"Jicinyalu kaama güny
"di nyi gäbici güwänü gunga
nga ro'talu gora ge?"
- 14 Yi'rr 'dar ya'tüdi ngwügi'rüm ngwäpijä Ngwaalinga yiiru? Yükäjäär je ndi äpiji ngwüjü yiiru ngwanni ngwadi aar je ätäädä yu'rina yidi gilängidine.

2

Aa'ti ngaa li'dädänü gilang gwe gwege

1 Ar be arngani ar geraji ngwäni mama ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginar je ngwani Yicu nunnu aa'ti a la 'rämbiri.

2 Ndi ari ngwuja'ri* ngwanni ngwondaja je yi'rr ngwo ngwaalu ngwegen, na ngwüji ngwe 'dar ngwanni ngwa kiyi yobo ngwa aar je rejaji,

3 yäy gu no, ya be ru'tana 'dengge ndi gwanna rerajing nggwee manari a lima i'dädänü gwulleney gilängidini gwe nggwee gwupana? Gilängidini nggwee gwanni gwondaja gwe Deleny dani Yicu gwerre, ngindenga lanni li'dingina ngindeng aar nje gäbici nyii gu icinä.

4 A gwe Ngwaalu 'to inggidi yi'remna ye na yiima ye yonyadana yati alliji ngwäjälü ndir, na angidaci gwe ngwüjü yiiru yidi Lig'rim lanni Liju'ru ngwuje gegenaci anaku naning gu.

A Kirictu ru dji dumnä

5 Ya'ti ani yi'rr yanni yima aar je ge'te ndi määtä didläyü danni dadi o'ra danni dondajar de gweneno ngwuja'ri ngwe ngwee.

6 A be yondajaar ye ngwaalu ngwe'te kitabanu gidi Ngwaalu ndi ari,
"Diji dümnä dani yäru digätädä gu ngwäyänü,
giji gani yäru gidi diji dümnä nunnu
'di nga ge arngani?"

7 Gokeyananga gwooko giyi'rr
nga giki gi'riba gidi yeleny nga näji
nga jayi ngwäy

8 nga gi'tiji ngwony 'dar ngwuje ro'talu gora ge yelenya."

Gi'tiji gwe ngwony 'dar ngwuje ro'talu gora ge yelenya, Ngwaalu ngwuma 'ti dodana yi'ral yere nding je määtä yelenya. A be gweneno giyona ya'ti ar je änggädi ndi ari giyona yimätung je yelenya.

9 A be Yicu ru gwänggädär gwanni gwokeyaar gwooko giyi'rr, nggwo gwuma aar giki gi'riba gidi yeleny gwani näji gwuma aar gwe jayi ngwäy ndi ari gwümäti liguri gidirbänü ngwäy, nunnu a yimi'rü ye yidi Ngwaalu ngwungelle yi'rany yani ngwüji 'dar.

10 Ndi apada yiji yonyadu ndi näji, yädi gu ndi ari a Ngwaalu gäbici nginde gwanni gwuru doo'ra didi gilang gwegen ngwumbuti ngwaalu ku iyü gwe dirbä düngün.

11 Ye'te ye'te ndi ari gwanni gwati ju'riyi ngwüjü na lanni liju'riyaar je, liru ngwüji ngwudi längir le'te pu, no Yicu gwa'ti yaaru apu nding je urnidi ngwenggen.

12 Nginde gwaru nu,

"Äny gwa ondaji ngwüriiny ngwe ngwunga ngwänggäri

na gidiliganu didi gi'doonga,
äny gwa ang elngaji orta gwe."

13 Na ngwo're ngwari,

"Gwunyi gu ännäci."

Ngwo're ngwari 'to,

"Äny nggwo ngene na yiji yunga yanni yiminje ätäädä gwani Ngwaalu."

14 A be anaku ru gu yiji lingeno na yin, nginde 'to lima ar le acajidi gwani lingeno legen nunnu yi'rany ye yüngün, ngwobedalu nggwo gwanni gwäti yiima yidi yi'rany nggwo gwuru dijego'rr.

15 Ndi ari ngwuje gwä'dälü ndi elette 'dar gwanni gwelellaar gu giyinädänü yidi yedeny yidi yi'rany.

16 Ndi ari 'di'didanu ya'ti yani yi'rr yanni yigatajaar je düwä, a be yiji ru yidi Äbräyim.

17 Ndi ari yiru giyee yanni yigäbicä ngindeng ngwube ru nono ngwenggen giligeno giyi'ral 'dar nunnu ngwuru dinä na dir'dal danni diru gi'ra diru ligor le'te pu giyiuru yidi Ngwaalu nunnu a Ngwaalu düdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen.

18 Ndi ari nginde giligo'ro lüngün gwiyü dirbä kaji ganni gidäjäär ge, nginde gwäti ndi gataji ngwüjü düwä gwanni ngwa aar je idäji.

3

Yicu gwupana ndi Müjü

1 Yäy gu no ngwänggäri ngwanni ngwuju'ru, ngwanni ngwacajidu ndi urnidi gwudi gerala gäbicär iriying ngwäyälü

gwalu ngwuji ndi Yicu, gwanni gwuru doo'ra dükajäär ngwuru dir'dal danni diru gi'ra gwanni gwati ar gwe ondaji.

² Ngingde gwurucu Ngwaalinga ligor le'te pu ngwanni ngwuge'ta giyeleny nono rucu gu Müjä yiuru ligor le'te pu yanni yätädi je Ngwaalu yani ngwüji ngwüngün.

³ Yicu gwuma aar mbuji ndi ari näjini gwüngün gwupana ndi Müjä, nono gwele ndi ari diji danni dati oda ngwu'duna dati aar näjäni ngwu'dun gwanni ngwüdädäng je.

⁴ Ndi ari ngwu'dun 'dar diji dati ji danni düdädi je, a be Ngwaalu ngwuru gwanni ngwuge'ta yi'ral 'dar.

⁵ Müjä gwuru dinäd diru ligor le'te pu ngwuja'ri 'dar ngwu'dun ngwudi Ngwaalu, elelle gwüngün inggidi yi'ral yanni yadi ye Ngwaalu ondaji kaji ganni gadi ila.

⁶ A be Kirictu gwuru ligor le'te pu nono gijü giru gi'ra gidi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu. Na alanga liru ngwu'dun gwüngün, ma ar ämnäci ndi ge'taji na ndi mätinälü ndi iringini gwege 'di a yomon medadi.

Obe düwä de gwanni gwati Ngwaalu ätädi diji

⁷ Yäy gu no, anaku aru gu Ligir'rim lanni Liju'ru ndi ari,

"Gwene manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün,

⁸ aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu anaku ru gu ngwügüürnä ngwalu gwerre ndi nyürtiji Ngwaalinganu gaji ganni gidäjäär ge Ngwaalinga gitäny.

⁹ Anni idäjäri ngwügüürnä ngwalu aar nyi idäji aar engga yiima yüny yanni yäri nje ngwüdläyü 'di kwo'rongo (40).

¹⁰ Yiru giye yanni yigäbicingi a nyi be güündä ape kimaad nggone nyi ari. 'Yigor yegen yilädälü 'ter yomon 'dar na ngindenga lima dodani gay güny.'

¹¹ No, a nyi güündä ape nyi mi'ri yi'rany nyi ari,

'Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggüny.' "

¹² Ombajar je be ngwänggäri, ndi ari aa'ti gwere 'danggalanu gwa ji gwäti unding gi'ra ndi änni Ngwaalu ngwo're Ngwaalinga kay ngwanni ngwumudu.

¹³ Ngaa be or'temajidi yomon 'dar anni juna yomon gwene nunnu aa'ti gwere gwa ji gwundu ki'ra ndi yi'ral i'däjänü yanni yiki.

¹⁴ Alanga lima ila ndi acajidi ndi Kirictu manari a lima mätinälü 'di'däny ndi

icinädä gwanni gwätär gwerre ar gu ru yigor ye'te pu 'di a yomon medadi.

¹⁵ Nono giye yaraar ye gweneno ndi ari, "Gwene, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün, aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu anaku ru ngwügüürnä ngwalu gwerre ndi nyürtiji Ngwaalinganu gaji ganni gidäjäär ge Ngwaalinga gitäny."

¹⁶ Yärüngä liru lanni li'dingina Ngwaalinga aar be nyurtanu? Lä'tüdi mene 'dar lanni li'tüyä je Müjä ken gani Mijire?

¹⁷ Yärüngä liru lanni lapiya Ngwaalinga gündä ngwüdläyü küü'ri rom? Lä'tüdi mene lanni liki ngwäyänü Ngwaalu lanni lima ayi gitäny?

¹⁸ Na yärüngä liru lanni limi'ricä je Ngwaalu yi'rany ndi ari la'ti läni ndi obe düwä de 'dünggüngün a'tur manari lä'tüdi mene lanni linyürtijänü?

¹⁹ No, a länggädi ndi ari lima 'ti burna ndi äni gwani yigor yegen ya'ti ännä Ngwaalu.

4

Obe düwä de didi ngwüji ngwudi Ngwaalu

¹ Yäy gu no anni juna ngwuja'ri ndi ele ngwanni ngwaru ngwe Ngwaalu gwani äni ndi obe düwä de 'dünggüngün, arnganar be nunnu aa'ti gwere 'danggalanu gwa ami'rati ndi äni.

² Ndi ari 'to liminje ondaci ngwuja'ri gwanni ngwujaw anaku ondacaar je gu 'to, a be ngwuja'ri gwanni ngwu'dinginaar je ngwuma je 'ti ngwuja'ri ärrü yi'ral yere yijaw, ndi ari lanni li'dingina lima 'ti ännä ngwuja'ri gwanni ngwu'dinginaar je.

³ A be gwenene alanga lanni lima änni ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, a la äni ndi obe düwä de anaku ma gu Ngwaalu ari, "Yäy gu no a nyi güündä ape nyi mi'ri yi'rany nyi ari,

'Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggüny.' "

Gwaru gu ma ni ari yiuru yüngün yima medadi 'tu'tu anaku ge'teng gu didläyü.

⁴ Ndi ari yiming ye yondaji ngwaalu ngwe'te yani gomom ganni giru Kwo'ra tä'ril ngwuja'ri ngwe ngwee ndi ari, "Na gomom ganni giru Kwo'ra tä'ril, Ngwaalu ngwübidi düwä de giyiuru 'dar yüngün."

⁵ Na mana ngwuja'ri ngwe ngwee ngwaru ngwee ngene, a ngingde ari, "Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggüny.' "

⁶ Giyona ndi ele ndi ari loko la ji la äni ndi obe düwä de, na lanni londacaar

je ngwuja'ri gwerre, la'ti ändi ndi ari linyurtanu.

⁷ Yäy gu no, Ngwaalu ngwo mana ngwuge'ta gomonalu ge'te gicung Gwene, luubu anni ma aji ngwondaja lingla le lidi Däwüd ndi ari,

“Gwene, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün,
aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu.”

⁸ Ndi ari adinari a je Jäjiwä änjii ndi obe düwä de, Ngwaalu ngwa'ti ngwadi o're aar ondaji ngwuja'ri ngwee mana ngwani gomom gi'ter.

⁹ Giyona be ndi ele, yani gomom ganni giru Kwo'ra tä'räl gidi obe düwä de didi ngwüji ngwudi Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari gwere gwanni gwa äni ndi obe düwä de didi Ngwaalu, gwa obe düwä de 'to giyiuru yüngün, nono anaku übidi gu Ngwaalu düwä de giyiuru yüngün.

¹¹ Yäy gu no, ar be ji 'di'däny ar äni ndi obe düwä de nunnu aa'ti gwere gwa ji gwä'di kora gidi ngwügüürnä ngwone gwani nyurtanu gwegen.

¹² Ndi ari ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwo ngwumidu ngwapu yiuru. Ngwätänä yini kalal ganni giru yini ngwurel rom, gati ü'rü lingina na ligi'räm, ngwäni giyircenyanu na giyüjänü ngwati lenge ya'ranya na elelle gwudi ligor lidi diji.

¹³ Yere ya'ti yanni yig'itänä gididlä ya'ti linginna ngwäyänü Ngwaalu. Yi'ral 'dar yijalu mbüny aar jalu wir ngwäyänü Ngwaalu ngwanni ngwa ji ngwunje otacalu.

Yicu gwuru dir'dal danni diru gi'ra

¹⁴ Yäy gu no, anni ru Yicu Giji gidi Ngwaalu dir'dal dege danni diru gi'ra gwupana, gwanni gwuma madini ngwäni giyerala, ar be mätinälü 'di'däny ndi änni gwege 'dünggüngün gwanni gwati ar gwe ondaji.

¹⁵ Ndi ari alanga liru lidi dir'dal danni diru gi'ra däti yiima, ndi lenge ami'rating gwege, ndi ari nginde gwidäjäär yi'ral ye 'dar nono alanga je ngwu'ti ärrü yi'ral yere yanni yiki.

¹⁶ Ar be gatu yigoralu yege ar 'donggaci didu'ri didi yimi'ru yüngün nunnu ar inä ar mbuji yimi'rä ar nje dege'daji gaji nggee ma ar je bupi.

5

¹ Ngwur'dal 'dar ngwanni ngwati ru yi'ra ngwati aar je äbri ngwüjänü aar je alliji aar ape giiri na aar ji ngwüji giyi'ral yidi Ngwaalu aar angidaci Ngwaalinga aar ge'te mi'rining nono gwani ke.

² Ngwäti yiima ndi jiliji ngwüjänü gwanni ngwa'ti lingidi ngwududu, ndi ari nginde 'to gwuru diji dami'ratu.

³ Ndi ari yiru giyee yigäbäcä ngindeng ngwümi'rini nono gwani ke gwudi ligo'ro lüngün, na 'to gwani ke gwudi ngwüji.

⁴ Diji dere da'ti dapu näjing nggwee gwudi ape giiri gidi dir'dal diru gi'ra ligo'ro le lüngün. A be Ngwaalu ru ngwati urnidi anaku urnida gu Ngwaalu Aruuning ndi ru dir'dal danni diru gi'ra.

⁵ No Kirictu 'to gwa'ti apu näjing giligo'ro lüngün ndi ru dir'dal danni diru gi'ra. A be Ngwaalu ru ngwuca nu, “Nga gwuru Giji güny, gwene äny gwuma ru Papa Gwunga.”

⁶ A nginde gwondaja gu ngwaalu ngwu'ter ngwari,
“Nga gwuru dir'dal yomonalu pipi'ri'ti
gidi'riny didi yir'dal yidi Mäliki Jadig.”

⁷ Giyomon yidi Yicu yanni yijung ye ngene gidiyängälü, gwotaca Ngwaalingalu ngwuje päcälü ngwudugi yal ye yipa gwani nginde gwanni gwäti yiima nding gilängidiyi giyi'rany, aar 'dengenaci nunnu denya na 'dengenaci gwüngün.

⁸ Nginde gwuru Giji, ngwube lenge ndi 'dengenaci Ngwaalinga ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwiyüng gu dirbä

⁹ anni mung je gu mbüti, nginde gwuma ru gay gidi gilängidini gwudi gwur'taling gwudi ngwüji 'dar ngwanni ngwa 'dengenaci

¹⁰ na nginde gwäbrü Ngwaalu ngwuru dir'dal danni diru gi'ra gidi'riny didi yir'dal yidi Mäliki Jadig.

Mätinälü 'di'däny ndi änni Ngwaalu gwalu

¹¹ Yi'ral giyo yonyadu yimini nje ndi ara je ondaci. A be yundu ndi ara je enggaci ndi ari ngaa ru ya'ranya yoko ndi lenge.

¹² Ndi ari gaji ge nggee ngaa ladi be ji ndi ru ngwoorta, ngaa gilo be linana diju ara je enggaci gatu yora ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuru 'didanu ara je gu gwä'räcänü mana. Nga nga gilona liru nono yiju yanni yoko yinana ndi i'ri yan ya'tina lengedadu ndi eny enying gwanni ngwojemanu!

¹³ Gwere gwanni nggwona ndi i'ri, nggwona gwuru giji goko gwa'ti gu na ngwuja'ri ändänü gwani dünälü.

¹⁴ A be ngwong ngwudi eny ngwanni ngwojemanu, aar be ru ngwudi ngwüji ngwanni ngwuma pe ngwuma bebere ngwanni ngwuma je ngwuja'ri madinanu ngwiditänä gu yigo'ro yegen yomon reny ndi lenge ndi ari yiru giyene yanni yijaw na yiru giyene yanni yiki.

6

¹ Yäy gu no, ar be gatani enggacing gwudi yogo gwanni gwü'di'rär gwe gwerre

gwani Kirictu, ar ele ndi pe ar bebere behereng gwanni gwubirlu. Aa'ti a la ji ba be ndi ge'te gay gidi ondaji gwani jo'renyani giyi'ral yanni yati nje oktada giyi'rany na gwani änni Ngwaalu,

² Na awa ndi inggidi gwani nyinyini yaw ye, gwani alliji ngwüjü ngwuy nono, gwani 'di'ri gwudi ngwüjü ngwayu na gwani obalu ngwüjü ngwe gwudi Ngwaalu gwudi gwur'taling.

³ Yi'ral giyee 'dar ya ar je ärrü ma gu Ngwaalu ari.

⁴ Ndi ari yojema ngwüjü ngwanni ngwuma aar je enggaci aar ngille angidajing gwudi gerala, ngwanni ngwuma acajidi Giligi'rim lanni Liju'ru,

⁵ ngwanni ngwuma ngille jaying gwani ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu na gwani yi-ima yidi Ngwaalu gididlä didi gwodaning,

⁶ ndi ari manari lima i'di aar gatani ämning Ngwaalu, la'ti la aar je gwä'ra ndi jo'renyana, ndi ari ndi dudi gwegen, lima o're lima pä Gijü gidi Ngwaalu kü'ri na gima aar apiyi yaaru ngwäyanü ngwüjü.

⁷ Yi'ral giyee yiru nono gwele diyäng danni dati gere pi yomon reny ati ngwütüca ngwüjü ngwanni ngwükwüdi yuula yijaw nunnu yiru yanni yikwüdädää, dati Ngwaalu onjaci.

⁸ A be Ngwaalu ngwati 'täji ngwünyü gidiyäng danni da'ti jaw dati 'tüyä ngwügä ngwütüyä yanya. Na da gätini giligä da ü'dini ma yomon medadi.

⁹ 'Di minyiu gu ni ondaji no lani ngwu-maad, nyii gilo 'to licinänü ndi ari giyo yäti je yanni yijayana yanni yati a je oktada ndi gilängidini.

¹⁰ Ngwaalu ngwä'tüdi diriginä, nginde gwa'ti gwa dodani yiuru yalu na änni gwalu gwanni gwuma aang enggaci ngindeng anaku äpiji gu ngwüjü ngwüngün yiuru na ngwona ngwati a je äpiji yiuru.

¹¹ Libupa je 'dar a diji de'te de'te lenge unding ngwäy nggwee 'di aar ila ndi medadi, nunnu ara je Ngwaalu onjaci giyi'ral yalu yanni yige'taja gu ndi ape.

¹² Nyii la'ti minä ndi aang ru ngworony, ngaa be gwuji gora ge'te ge'te gidi ngwüjü ngwanni ngwämnä Ngwaalu aar or'temaji no aar ape ye'rina yanni yaru ye Ngwaalu.

Yi'ral yanni yaru ye Ngwaalu yadi ji

¹³ Anni ma Ngwaalu ci Äbräyiming ngwuja'ri ngwe ngwüngün, ngwümi'ridi yi'rany giligo'ro lüngün anaku aa'ti gu gwere ju gwanni gwupana 'dünggün nding gwe mi'ri yi'rany.

¹⁴ Ngwuci, "Didanu, äny gwa ang onjaci äny gwa ang ruji papa gwudi ngwüjü ngwonyadu."

¹⁵ No anni ma gu Äbräyim dünci ngwuja'ri ngwuje mäti'ji liguri, yiming je ape yanni yica ye Ngwaalu.

¹⁶ Ngwüjü ngwati mi'ri yi'rany diji de danni dipana 'denggen, na mi'ri yi'rany gwati ätiyi yi'ral ngwäyanü yaraar ye aar ü'ru ngwüjänü.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwüminä 'didanu ndi inggidi ndi ari ngwüjü ngwanni ngwadi ape yu'rina yanni yarung ye aar lenge ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti gwürlinä gidrü düngün a'tur gwani bupi nggwee, no nggu be mi'rädä yi'rany.

¹⁸ Ngwaalu ngwärrü yi'ral giyee nunnu yi'ral ye rom yanni yati 'ti gwurlu, yojema Ngwaalu ndi ü'ru yi'du'ru. No alanga lanni lima gu abrada ndi mä'tani ndi ge'taji gwätädäär nje, gwa ar gu or'temaja gwuleny.

¹⁹ A läti ndi ge'taji nggwee gwuru nono gudu'ru giru laaba gidi ligi'rim gwati nje ojeme nono gwümätinälü ndom gwa'ti lagadalü. Ge'taji nggwee, gwati nje gwe ele drü dänü ngwaalu ngwanni ngwuju'ru kobo gidi Ngwaalu giluralanu lidi dired danni düllälü.

²⁰ Ngwaalu ngwanni ngwuma gu Yicu, gwanni gwuma madinani 'dengge nggu äni gwani alanga. Nginge gwuma ru dir'dal danni diru gi'ra pupud gidi'riny didi yir'dal yidi dir'dal dani Mäliki Jadig.

7

Dir'dal dani Mäliki Jadig

¹ Mäliki Jadig nggwee gwuru deleny didi ngwaalu ngwani Jälüm ngwuru dir'dal didi Ngwaalu ngwudi gerala. Dimbudar Äbräyim gwe gwo'ra giyäära yanni yidamu ye ngwelenya ngwe'te na dir'dal ndoo onjaci Äbräyiming,

² a Äbräyim gwälliji gi'ra ngwong 'di 'dar ngwanni ngwümätting je giyääranü. Gwerre gwerre, ngwüri'ny gwani Mäliki Jadig gwani, "deleny didi dünlü." A nginde ani 'to, "deleny didi Jälüm" gwani, "deleny didi adatalü."

³ Da'ti linginna mbumbung ngwu'ti linginna nanning, ngwu'ti linginna dimo'ra didi ngwügüurnä ngwüngün, ngwu'ti linginna yomon yüngün gwerre ngwu'ti äti mi'räng gwudi midü, dijalu diru nono Gijü gidi Ngwaalu ngwuru dir'dal didi gwur'taling.

⁴ İriyâ 'di ngwäyälü 'dogo ndi ari gu'ru güngün giru 'taa 'di a papa gwani Äbräyim gwälliji gi'ra ngwong 'di 'dar ngwanni ngwümätting je giyääranü!

⁵ Na yobo yati ari a ngwüjü gilängir lidi Lawi ngwanni ngwuma ru gwur'dal uti

yi'ra ngwong 'di ngwüji ngwudi Yijiräyil ngwuru ngwüji ngwegen anni ari ngwüji ngwegen ngwuru ngwüngüürnä ngwudi Äbräyim.

⁶ A be di'riny didi dir'dal dani Mäliki Jadig, da'ti ü'rädi g'ilängir lidi ngwüüürnä ngwudi Lawi, ngwube ape yi'ra ngwong 'di ndi Äbräyim ngwonjaci Äbräyim gwanni gwäti ngwuja'ri ngwanni ngwuca ngwe Ngwaalu.

⁷ Ngwüji 'dar ngwülingidi ndi ari gwanni gwupana gwati onjaci ngindeng gwanni gwokana.

⁸ A be gwani ngwur'dal ngwanni gwati uti yi'ra ngwong 'di ngwüju, ngwuru ngwüji ngwümnä ngwadi ayi. A be gwani Mäliki Jadig, gwanni gwügwällijä Äbräyim gi'ra ngwong 'di, gitab gidi Ngwaalu garu nu, nginde gwuru diji danni dadi ele ndi midi gwur'tal.

⁹ A la gu mine ari ndi ari anni ge'ta Äbräyim gi'ra ngwong 'di, Lawi, gwanni gwati uti yi'ra ngwong 'di, gwuge'ta 'to gi'ra ngwong 'di.

¹⁰ Ndi ari Mäliki Jadig, anni mbudaar Äbräyim gwe, Lawi gwujuna gilaranu lidi digüürnä düngün dani Äbräyim.

Yicu gwuru dir'dal nono Mäliki Jadig

¹¹ Anni ätädi Ngwaalu ngwüüürnä ngwudi Lawi yir'dala, gwätädi 'to ngwüju ngwudi Yijiräyil yobo gaji ge'te ge'te. A be mbuti gwa'ti ju giyir'dal giyee. No aar be ojeme ndi ari a bupi ji gwani dir'dal di'ter diru nono Mäliki Jadig ngwu'ti rüdi nono Aruuning.

¹² Ndi ari manari gwürli gwuma ji gwani yir'dal, gwürli gwa ji 'to gwani yobo.

¹³ A be Deleny dege dani Yicu, gwanni gwondacaar gu yir'dala giyee, gwuru g'ilü gi'ter, gwere gwa'ti gwudi g'ilü nggoo gwapu yir'dala a'tur gidagad gomom gere.

¹⁴ Ndi ari yilinginna ndi ari Deleny dege di'tüdi g'ilängir lidi ngwüji ngwudi Yäwüdä, na g'ilü nggee gidi Yäwüdä ga'ti ge yobo yidi Müjä ondaju ngwuja'ri ngwani yir'dal.

¹⁵ Yi'ral giyee yaru nyi ye, yilinginna gilingenalu ndi ari yondaja gwani dir'dal di'ter danni diru nono Mäliki Jadiging dima ila gweneno,

¹⁶ nginde gwanni gwapu yir'dala ya'ti gi'tinä dimürä de didi ngwüji ngwümnä, aar be gi'tini dimürä de didi yiima yidi midi gwüngün gwudi gwur'taling.

¹⁷ Ndi ari yündäjinä gitabanu gidi Ngwaalu yaru nu, "Nga gwuru dir'dal yomonalu gwur'tal, nono Mäliki Jadiging."

¹⁸ Ngwuja'ri ngwudi yobo gwerre, ngwuma gi'tini gay ge'te ndi ari gwami'ratu gwa'ti mbutu giyiru

¹⁹ ndi ari yobo ya'ti ya mbütüyi yi'ral yere, a be gaji ge'te ge'te, liminje ätädi ge'tajing gwujayana gwunje 'donggaji Ngwaalu.

²⁰ Yi'ral giyee ya'ti ärrinälu no, yimi'ridäar ye yi'rany! Ngwur'dal ngwoo ngwuru ngwüüürnä ngwudi Lawi ngwa'ti aar je mi'ricä yi'rany,

²¹ a be nginde gwani Kirictu gwuru dir'dal mi'ri gwe yi'rany anni ma Ngwaalu ci nu,

"Deleny diru Ngwaalu dimi'ridi yi'rany na nginde gwa'ti gwa gwä'ri ngwuja'ri ngwüngün,

'Nga gwuru dir'dal gwur'tal.' "

²² Mi'ri gwe yi'rany nggwee, Yicu gwuma ru änjälü gwudi gekajidi gwanni gwujayana.

²³ Kaji nggee yima ji ndi ari ngwur'dal ngwuju ngwonyadu ngwuru ngwüüürnä ngwudi Lawi, a be anni aa'ti je yi'rany gäbicä ndi ape yir'dala aar jalu gwur'tal,

²⁴ a be Yicu gwumidu gwur'tal, nginde gwapu yir'dala yidi gwur'taling.

²⁵ Yäy gu no, nginde gwäti yiima ndi mbütüyi g'ilängidiyüing ngwüju ngwanni gwadi ila Ngwaalu nginde gwe, ndi ari nginde ngwoo gwumidu gwur'tal ndi mande 'dengge ngwotaci Ngwaalingalu gwani alanga.

²⁶ Dir'dal danni diru gi'ra diru gu no, dati nje gi'tüji buping gwege, nginde gwa ru gwanni gwuju'ru, gwujaw nono, Ngwaalu ngwuma äbri Yicung ngwüjänü ngwanni ngwuki, ngwallijala kerala.

²⁷ Gwätüdi nono dir'dala ndoo danni diru gi'ra, nginde gwa'ti äti ndi mi'rini nono giyomon giyomon, gwerre gwerre gwani ke gwüngün, ngwube o're gwani ke gwudi ngwüji. Nginde gwümi'rinä nono gomomanu ge'te pu gwani ke gwegen kaji ganni giming ge mi'rini nono ligo'ro le lüngün.

²⁸ Ndi ari yobo yati alliji ngwüju ngwanni ngwami'ratu aar ru ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra a be mi'ri yi'rany gwudi Ngwaalu gwanni gwujana giyobo, gwallija Gijü güngün ganni gimbutu giyir'dal gwur'tal.

8

Dir'dal danni diru gi'ra gidi gekajidi gwanni gwuyang

¹ Ngwuja'ri ngwanni ngwadi ar ngwe ari ngene ngwuru ngwee, ndi ari alanga läti dir'dala danni diru gi'ra diru gu no, danni

dijalu kaama ngwudu'ri ngwudi Ngwaalu ngwuru Deleny kerala.

² A nginde gwuru dinäd dani Yicu gwanni gwäpjiä Ngwaalinga yir'dala ngwaalu ngwanni ngwuru gä'tä 'didanu a Deleny ru digege'ta, ga'ti gi'tinä dji de dümnä.

³ Dir'dal dannu diru gi'ra dere dati aar alliji ngwügi'tiji Ngwaalinga angidajing na mi'rini nono gwudi ngwüji na gu no yiru gu ye'te ye'te gidir'dal ndee ndi äti yi'ral yani ligo'ro lüngün 'to ndi gätiji Ngwaalingalu.

⁴ Adinari gwuru gwudi diyängälü, gwa'ti gwadi ru dir'dal, ndi ari ngwüji ngwuju ngwanni ngwati gatu angidajingalu anaku ondaja gu yobo yidi Müjä.

⁵ Ngwati ape yiuru giyee yanni yiru ngwü'rimbil aar ru diil didi gä'tä ganni giru 'didanu nggo kerala. Yiru gu ye'te ye'te anaku gaji gidi Müjä. Anni mung ru gwadi pä gä'tä ganni gi'ru, gwuca Ngwaalu, "Diwayina gu ndi ari nga ge'te yi'ral 'dar aar o'rani yi'ral anaku enggacara je gu Ngwaalu kenala."

⁶ A be yiuru yanni yätädi je Ngwaalu Yicung, yipana giyiuru yegen anaku pana gu gekajidi gwanni gwurung gu dartan ndi gekajidi gwanni gwu'rin, na yigi'tinä ngwuja'ri ngwe ngwujayana ngwaru ngwe Ngwaalu.

⁷ Ndi ari adinari yere ya'ti yiju yiki ndi gekajidi gwudi gwerreng, gay ga'ti ba be gadi ji gani gekajidi ngwee gwuyang.

⁸ A be Ngwaalu ngwänggädi keng gwudi ngwüji ngwube ari,

"Gaji nggo gindi

äny gwa ge'te gekajiding gwuyang ngwüji

ngwe ngwudi Yijiräyil

na ngwüji ngwe ngwudi Yäwüda.

⁹ Gwa'ti gwa ru nono gwanni gwuge'teny gwerre ngwügi'urnängä ngwe ngwegen

kaji ganni giminje ge määtä guy ge

nje okta nje 'tüya ken gani Mijir,

ndi ari ngindenga la'ti rucu gekajiding gwüny ligor le'te pu,

a liminje gwürläci lu'ra.

¹⁰ Gekajidi gwuru ngwee gwanni gwadi nyi ge'te ngwüji ngwe ngwudi Yijiräyil

ma gaji ele nggone, a gu Deleny ari.

Äny gwa ge'te yobo yüny giyi'ranyanu yegen

na nje ulli giyigoranu yegen.

Äny gwa ru Ngwaalu ngwegen,

na ngindenga la ru ngwüji ngwüny.

¹¹ Gwere gwa'ti ba be ngwenggaci djiü dijacidaar de,

na gwere gwa'ti ba be gwa enggaci gwenggen ngwuci, 'Lingidi Delenya,'

ndi ari ngindenga 'dar liny lenge,

lanni lokana 'denggenanu na lanni lipana 'denggegenanu.

¹² Ndi ari linje düdänijänü gwani ke gwegen

na la 'ti ba be linje düwäyiniji keng gwegen."

¹³ Ngwaalu ngwuma ari gekajiding ngwee gwuru gwanni "gwuyang," nginde gwuming ape nggwoo gwuju gwerre gwuming ruji gwu'rin. Na gwanni gwuru gwu'rin ngwuru yimäyin, nggwo gito gwadi ele ndi dudi.

9

¹ A be gekajidi gwudi gwerreng gwäti dimürä didi äpiji Ngwaalinga yobo na ngwaalu ngwudi yobo 'to gidiyängälü.

² Gä'tä gipänä ngwaalu ngwoo ngwudi yobo. Poor kubanu gidi Gä'tä, gäti gudina gidi lamba, a gu dümbür ji a gu yon yidi gatalu ji, ngwaalu ngwee, ngwucaar je Ngwaalu ngwanni Ngwuju'ru.

³ Gilu'ranu ngwaalu ngwudi Gä'tä ngwanni ngwüjädi gidrü ngwü'ridäär jänü dired de dannu düllälü, ngwucaar je ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana.

⁴ Dagad diju gu didi yilun dgi'tinä dab de a gu Dümbür ji didi gekajidi dibi'rujinä dab de. Dümbür ndee, diju gu gimo giru dab gäti ngwonyanu gwudi eny ngwani män, na duura didi Aruun dannu dido-gana läni liginyä, yo'rr yiru yimindi yanni yüllinä gu ngwuja'ri ngwudi gekajidi.

⁵ Gidimbürälä ndoo, ngwü'rimbil ngwudi yi'rr rom yidi näji yicaar je Järibim yiju gu aar ilädä ngwaalingalu ngwudi düdänijänü gwudi ke. Gaji ga'ti ndi inggidi yi'ral giyee yere yere gweneno.

⁶ Anni ma aar gu gege'te yi'ral ku aar gu ele no, ati ngwur'dal äni giyomon giyomon ngwaalu ngwoo ngwüjädlü poor ati aar gu ape yiuru yidi yi'r'dal.

⁷ Ati be dir'dal dannu diru gi'ra ru 'dogo dati äni ngwaalu ngwoo ngwüjädi giluru, ating gu äni 'dogo gomonanu ge'te pu gididlä, ating 'ti ändi a'tur ngwuy ngwanu, ating be äni yin ye yanni yating je gatalu yani ligo'ro lüngün na yani ke gwudi ngwüji ngwanni ngwati ärrü yi'ral yanni yiki la'ti gu lingidi.

⁸ Ligir'im lanni Liju'ru linggida dimürä de ndee ndi ari alanga la'ti la äni ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana manari gä'tä gidi äpiji Ngwaalinga yobo gidi gwerreng nggona giju.

⁹ Yiru di'rimbil ndi aar nje enggaci gweneno ndi ari angidaji na mi'rini nono gwanni gwati aar gatalu, gwa'ti burna ndi ju'riyi ligor nono lidi diji danni dati apiji Ngwaalu yobo.

¹⁰ Gwani 'dogo yi'ral yidi eny na iyi na yonyadanu yi'ter yani dimura didi uni nono poor aar ru dimura ndi apini 'di a gaji ila gidi yir'dal gidi'riny danni diyang.

Gekajidi yin ye yidi Yicu

¹¹ A be anni ma Kirictu ila gwuru dir'dal danni diru gi'ra gidi yi'ral yanni yijaw giyee ngene, nginde gwuma ani ka'tanu gojemana gimbutu ga'ti gi'tina ngwuy ngwe ngwudi diji dumna. Ga'tudi gong gididla, nggo kerala.

¹² Gwa'ti andi yin ye yidi yuwa na yindri, gwandi ngwaalu ngwoo Ngwuju'rana gomonanu ge'te pu bupud yin ye yidi ligo'ro lungun. Aar nje ye uralu giyrna yidi yi'rany nunnu ar gu mida gwur'tal.

¹³ Yin yidi yuwa na yindri na ngwaaru ngwudi yindri yu'du aar ngwe gwura ngwiju ngwungu lingina aar ju'riyi lingina nono poor.

¹⁴ Manari giyee yiru gu no, ya be ru'tana yanni yarrina yin ye yidi Kirictu. Ligi'rim le lidi gwur'taling, gwugati ligo'ro lungun gwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu Ngwaalu. Yin yungun ya ju'riyi yigor yege giyi'ral yanni yati apa yi'rany, nunnu ar apiji Ngwaalinga yiuru ngwanni ngwumidu!

¹⁵ Yiru giyee yanni yigabicä Kirictung ngwuji gidiliganu aar nje gekajidi Ngwaalinga le gekajiding gwanni gwuyang, nunnu alanga lanni lurnida je Ngwaalu, ar ape yu'rina yidi gwur'taling yanni yaru ye. Ndi ari Kirictu gwarru yi'ral giyee ngwayi aar nje uralu ndi ke gwanni gwuma apini kaji gidi gekajidi gwudi gwerreng.

¹⁶ Ma diji oladani ngwiju ngwuja'ri ngwe gwani yu'rin yungun mung ayi, ngwati je 'ti ngwiji ge'ta giyiru 'di a inggidi ji ndi ari diji dima ayi.

¹⁷ Ndi ari ola gwadi ru yiima 'dogo manari diji dima ayi, ngwati aar je 'ti ge'ta giyiru manari diji ndoo daru gu ndo dimidu.

¹⁸ Yiru gu no, ndi ari gekajidi gwudi Ngwaalu gwudi gwerreng, gwa'ti 'di'ru yiuru ye 'di aar gwura yin ye gwerre gwerre.

¹⁹ Yilinginna ndi ari Mija anni mung uliji ngwiju ngwuja'ri ngwudi yobo 'dar, ngwube ape yina yidi yindri na yidi yuwa ngwuje rtaji yaanu ngwugu ullaji ngwola gwanni ngwuri dirula de didirun ngwuye gwura gitab gidi yobo ngwuye gwura ngwiju.

²⁰ Ngwari, "Yin giyee yiru yidi gekajidi gwanni gwucara je gwe Ngwaalu ndi ari ngaa rime."

²¹ A Mija gwura 'to ga'ta na ngwugwura ngwony 'dar ngenone ngwanni ngwati aar ngwe ape dimura didi ga'ta.

Yicu gwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu

²²⁻²³ Yiru gu ndi ari yobo yati bupi gwong 'dar ngwanni gwuru ngw'rimbil ngwudi ngwong kerala, aar ga'rini yin ye, ndi ari ma 'ti yin iradalu, dudanjani gwati 'ti. Na anaku ati gu ga'ta gidi diyangalu mini ndi ar gwura yin ye yidi yindri na yuwa aar je ju'riyi nono 'dogo dimura de ndee, a be ga'ta ganni giru 'didanu ga mini mi'rining nono gwudi yin 'to yanni yipana ndi mi'ri nonon gwudi yin yidi yindri na yuwa.

²⁴ Ndi ari Kirictu gwa'ti andi ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana ngwudi diyangalu ngwanni ngwuge'taar je ngwuy ngwe ngwudi ngwiji ngwumna gwuru 'dogo di'rimbil didi ga'ta ganni giru 'didanu, a be nginde ani kerala, nunnu ngwuru mandi ngwaalu ngwege ngwayanu Ngwaalu.

²⁵ Na nginde gwa'ti andi kerala ndi mi'ri nono ligo'ro le lungun ndi gatiji Ngwaalinga mana na mana anaku ati gu dir'dal danni diru gi'ra ani ngwudla ngwudla ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana yin ye yanni ya'tudi yungun.

²⁶ Adinari yiru gu, yadi be bupini ndi Kirictu ndi mi'rini nono ligo'ro lungun giyomon pid pid 'tu'tu anaku gi'tina gu didla! A be gweneno gwuma 'tadalu gwodan gomonan ge'te pu bupud ngwudla ngwee nunnu ngwabri ke gwudi ngwiji yi'rany ye yungun.

²⁷ Anaku rar gu ndi ari diji dumna dati ayi gomonanu ge'te pu, a be Ngwaalu picu yelena,

²⁸ no 'to Kirictu gwumi'rinäär gwe nono gomon ge'te pu ndi ari ngwape keng gwudi ngwiji ngwonyadu. Na gwadi 'tadalu mana, gwa'tudi ba be gwadi o'rada ndi ke gwudi ngwiji, a be gwadi o'rada ndi gilangidiyi ngwiju 'dar ngwanni ngwudunica.

10

Mi'rini nono gwudi Kirictu gomon ge'te pu

¹ Yobo yanni yatadi je Ngwaalu Mijang yiru 'dogo di'rimbil ngene gidiyangalu didi yi'ral yanni yijaw yanni giyo yindi. Ya'tudi yi'ral yanni yiru 'di'danu yi'ra ye yegen. Yobo ya'ti ati yiima gwu'ren ndi mbutiyi ngwiju a'tur ngwanni ngwati

'donggaca Ngwaalinga mi'rini gwe nono aar gu gwä'ri'täjänü ngwüdlä ngwüdlä.

² Adinari yäti yiima, mi'rini nono nggwee gwa'ti gwaadi aar dünäji ndi gätiji Ngwaalingalo? Ndi ari ngwüji ngwanni ngwati äpiji Ngwaalinga yobo, ngwaadi gä'rini gomonanu ge'te pu bupud ngwa'ti ba be ngwaadi icinäädä giyi'ral yere yegen yanni yiki.

³ A be yiru gu ndi ari mi'rini nono ngwati gwä'ri'tänänü ngwüdlä ngwüdlä ngwuje diwayiniyi keng gwegen

⁴ ndi ari yin yidi yindri na yüwä ya'ti ya äbri keng kayanu gwudi diji.

⁵ Yäy gu no, anni ma Kirictu ila gididlä, gwondaja ngwari,

"Mi'rini nono na gatalu gwa'ti ang jädänü, a be ngwanginu ru ngwanni ngwuminje gi'tiji.

⁶ Mi'rini nono gwudi de'reny na gwudi keng gwa'ti ang jädänü.

⁷ Nyi be ari, 'Äny nggwee, äny gwändädi ndi ape buping gwunga gwani Ngwaalu, anaku üllinär gu kitabanu gwani äny.' "

⁸ Gwerre gwerre nginde gwaru nu, "Mi'rini nono na gatalu, na de'reny na mi'rini nono gwudi ke, gwa'ti ang jädänü aar ang 'ti jädänü." Nginde gwaru ngwuja'ri ngwee no anni ari yobo yati ari aar äpini.

⁹ Ngwube o're ngwari, "Äny nggwee, äny gwändädi ndi ape buping gwunga." Nginde yiming je äbri yeje yiju gwerre yiming je ge'taji gay ge'te yiming je ge'te giyoo yanni yima ila gwodan.

¹⁰ Ndi ari Yicu Kirictu gwärrü yi'ral yanni yibupa je Ngwaalu nding je ärrü, yanni yima aar nje ye ju'riyi nono mi'rini gwe nono gwudi ngwanginu ngwüngün ngwanni ngwuma gi'tini gomonanu ge'te pu 'dar.

¹¹ Giyomon giyomon, dir'dal dati dünälä ngwape yir'dala yani yobo yidi Ngwaalu ati je gu gwä'räji mi'rini gwe nono gwe'te gwe'te ngwanni ngwati 'ti äbrä keng kayanu gwudi diji.

¹² A be anni ma dir'dal ndee dani Kirictu gatu mi'rining nono nggwee gomonanu ge'te pu 'dar, nginde gwuma jalu kaama gidi Ngwaalu.

¹³ 'Tu'tu kaji nggoo, nggwo be ndi ombaci gomon ganni gadi ge Ngwaalu gäbici ngwuro'ta güwänälü güngün gora ge,

¹⁴ ndi ari mi'rini gwe nono gomonanu ge'te pu, nginde gwuma mbütiyi ngwüjü gwur'tal ngwanni ngwuming je ju'riyi.

¹⁵ Ligi'rim lanni Liju'ru londaci nje 'to ngwuja'ri ngwee. Laru gwerre gwerre Deleny daru nu,

¹⁶ "Gekajidi gwuru nggwee gwanni gwadi nyii le gekajidi ma gaji ila

äny gwa ge'te yobo yünü giyigoranu yegen na yinje ulli giya'ranyanu yegen."

¹⁷ Ngwo're ngwugendaji ngwari, "Ke gwegen na apepe gwegen gwanni gwa'ti indi kayalu

gwa'ta be gwung diwayini mana."

¹⁸ Na manari yi'ral giyee yima aar je düdänijänü, mi'rini nono gwere gwa'ta be gwa ji mana gwani ke.

Urniidi ndi or'temaji na arngani

¹⁹ Yäy gu no ngwänggäri, a la be gatu linginalu ndi äni ngwaalanu ngwanni Ngwuju'rana yin ye yidi Yicu.

²⁰ Gay ge ganni giyang gi'giti'jijär nje ngwanginu ngwe ngwüngün ngwanni ngwo ngwumidu.

²¹ A gu no, a läti dir'dala dannu dipa didi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu.

²² Ar be 'donggaci Ngwaalinga yigor ye 'di'didanu yicinänü gwulleny ämni gwe Ngwaalu yigor ye yege yanni yima aar je gwürä aar gä'rini giyi'ral yanni yiki na ngwanginu ngwege ngwanni ngwuma üyini yaw ye yanni yiju'ru.

²³ Ar be mätinälü mama ndi ge'taji gwanni gwati ar gwe ondaji, ndi ari Ngwaalu ngwanni gwaru ngwuja'ri, ngwuru ligor le'te pu.

²⁴ Ar be iriyi ngwäyälü ngwuja'ri ngwanni gwadi nje gäbici ar ojemajidi nono ndi ämnäji'di na ngwaalu ngwudi ape yiru yanni yijaw.

²⁵ Äa'ti a la gatani acajiding gwüpäng, anaku loko lanni lima gu äbräji, ar be ojemajidi nono ar gu eladani gweere anni lingidär ndi ari gomon nggo ganni gadi ge Ngwaalu picu ngwüjü yelenya, gima ja gito.

²⁶ Manari a lima ji ndi elellalu mbar ndi ärrü yi'ral yanni yiki, anni ma ar lenge ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu ngwenggacaar nje Ngwaalu, mi'rini nono gwere gwa'ta be gwani ke gwege.

²⁷ A la be dünici 'dogo ndi aar nje gwe Ngwaalu obalu obalu gwe gwanni gwuru yedeny gwudi ligä lanni ladi u'diyi ngwüjü ngwanni ngwuru güwän gidi Ngwaalu.

²⁸ Nga nga lilingidi ndi ari yobo yidi Müjä gidiji dannu dima je kiyi, dati je 'ti inädi dati aar 'riinye ma gu ngwüji ari rom (2) na tä'räl (3).

²⁹ Ya be ru'tana Ngwaalu gidiji ma de Ngwaalu obalu manari dima obe Gi'jü gidi Ngwaalu gora ge dannu dima engga yinä 'tur yidi gekajidi yanni yigä'ridi nje na

nginde gwanni gwuma lo Ligi'rimä lanni lati nje äpijä yimi'ra yidi Ngwaalu?

³⁰ Ndi ari gwülingidär gwanni gwaru nu, "Yüny yiru ndi gwalli yi'ra. Nggwa gwalli dämjä," na mana, "Deleny da obalu ngwüjü ngwe ngwüngün."

³¹ Yiki gwulleny ndi i'di kuyanü gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu.

³² Diwayinar yomon yidi gwerreng yanni yima ele, yanni yima ara je gu buri üllänü gwudi änni Ngwaalu Yicu gwe, anni ma gu mätinälü ndi enati gwupa gija ge giyi'rendenyanu.

³³ Kaji ge'te lillüdinä giyebedalü ara je übinälü, na kaji goko ngaa le dünä lanni lärrä je gu no yiriginä.

³⁴ Ara je inä lanni liju giyirna ngaa änni lijayanu ndi ara je apada ngwony ngwalu nunnu ngaa lilingidi ndi ari ngaa läti yu'rina kerala yanni yijayana yidi gwur'taling.

³⁵ Yäy gu no, aa'ti ngaa la gatü icinängänü gwalu mbüny, ngaa laji la mbuji gu'ru ginänü.

³⁶ Ngaa libupa ndi määtä yigor yalu, ndi ari manari ngaa ärrü buping gwudi Ngwaalu, ngaa la mbuji ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe.

³⁷ Ndi ari yitab yaru gito gwuru 'dogo gwoko gwulleny,

"Nginge gwanni nggwo gwadi ila, nggwo gwindi gwa'ti gwa jana.

³⁸ A be gwüny gwanni gwüdünälü, gwa ellele änni gwe Ngwaalu.

Na manari gwuma o'ra gwodan, gwa'ti gwuny jadanu."

³⁹ A be alanga lä'tüdi ngwüji ngwanni ngwü'rädi gwodan ar dudi, ar be ru ngwüji ngwanni ngwämnä Ngwaalu ar gilängidini.

11

Änni gwe Ngwaalu

¹ Änni Ngwaalu gwani icinänu 'di'didanu na dünici gwani yi'ral yanni yati 'ti enggana ngwäy ngwe.

² Ndi ari ngwüji ngwudi gwerreng ngwäti ämning Ngwaalu, aar be jada Ngwaalinganu.

³ Änni gwe Ngwaalu a lilingidi ndi ari didlä 'dar digi'tinä ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu. No ngwong 'dar gididlä ngwanni gwenggana, ngwügi'tinä ngwong ngwanni ngwa'ti enggana.

⁴ Änni gwe Ngwaalu Äbiil ngwügätiji Ngwaalingalu mi'rining nono gwujayana ndi mi'rini nono na gatalu gwudi gwenggen gwani Gayin. Yiru yanni yigäbicä Äbiling aar gwe be ari gwuru

diji didünälü anni ma Ngwaalu gwondaji jayi gwe gwudi gatalu gwüngün na änni gwe Ngwaalu. Gwuma ayi a be änni gwe Ngwaalu gwüngün nggwona gwati aar gwe ondaji Äbiil gwuma ayi 'tu'tu jadu.

⁵ Änni gwe Ngwaalu, Akunug gwuma gatani didläyü ngwü'di'ri ngwele kerala gwumidu aa'ti yi'rany akana nono. Aar 'ti mbuja ndi ari gwuma Ngwaalu ape. Ndi ari gwerre gwerre ndi aar ape, gwondaja gwe yitab ndi ari gwuru diji dänni dijädi Ngwaalinganu.

⁶ Manari nga gwa'ti äti ämning Ngwaalu, nga gwa'ti gwa burni ndi olati ndi jayiyi Ngwaalinganu. Ndi ari diji dänni dadi ila Ngwaalu, gwerre gwerre ngwämnä Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwo na ndi ari ngwati ätäda ngwüjü ngwanni ngwati bupi 'dünggüngün 'di'didanu.

⁷ Änni gwe Ngwaalu 'to gwudi Nu-uwa, gaji ganni gima ge Ngwaalu ondaci yi'ral ye yanni yiki yadi ele ndi ji ya'ting je na änggädi, a yedeny eny ngwu'dengenaji Ngwaalinga, ngwoda bälükä gwupa, gwanni gwuma gilängidiyi ngwüjü ngwüngün. Na änni gwe gwüngün Ngwaalu, ngwobalu ngwüji ngwe ngwudi didlä, ngwuru gwuma ape yu'rina yidi ngwüji ngwanni ngwüdünälü gwanni gwati ila änni gwe Ngwaalu.

⁸ Änni gwe Ngwaalu, Äbräyim gwu'dengenaca Ngwaalinga, anni urnidaar ngwü'di'ri ngwugatani geno güngün ngwele ken gi'ter ganni gica ge Ngwaalu ndi ari ga aar ätäda yu'rina, gwuma 'di'ri ngwele ngwaalu ngwa'ting je lilingidi ngwüjüdi ne.

⁹ Änni gwe Ngwaalu, nginge gwuju ken nggoo nono mung ru dirnü ken gidi ngwüji ngwu'ter a mine Ngwaalu ru ngwuca gad-ing ätäda ngindeng. Ating ji giyä'tänü a gu Ijaaginga Yagub gwe ji lanni gwati aar le ape yu'rina yanni yaru ye Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari nginge gwügätädi kündär ngwäyänü ganni gäti yidingo Ngwaalu ngwuru ngwuge'ta aar oda.

¹¹ Änni gwe Ngwaalu 'to, a daw düngün dani Jarra gwanni gwuru dimäyün ngwuru gurrum burni ndi lenge ndi ari gwänggädi ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwaru ngwuja'ri, ngwuru ligor le'te pu.

¹² Na a gu no gidiji ndee de'te pu aar lenge Äbräyim gwe anaku rung gu dimäyün gwa'ti ba be äti yiima ndi lenge yijü yonyadu 'di aar ru nono yuurrumu kerala na nono dijicirä gidibirta dänni dati 'ti da dü'ränä.

13 Ngwüji ngwee 'dar ngwuju na ndi elelle änni gwe Ngwaalu gwerre gwerre ndi aar ayi. Ngwa'ti apu ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe Ngwaalu, ngwänggädäär je 'dogo ngwola ngwaalinganu aar je ape giyigoranu. Aar ännädä ndi ari liru 'ter aar ru ngwörnü ngene gidiyängälü.

14 Ngwüji ngwanni ngwati gu ari yi'ral no, ngwülingidi ndi ari ngindenga gilo ndi dünci geno gegen ganni gadi aar gu ji.

15 Adinari liju ndi iräji ngwäy ken ngene gidiyängälü ganni gima aar gatani, laadi gu be mbojaji gay ndi o'raci.

16 Aar be manni ji ndi mini geno ganni gijayana gidi gerala. Yäy gu no, Ngwaalu ngwa'ti je yaaru apu ndi aar ci Ngwaalu ngwegen ndi ari ngwuming je gi'tija gündärä mama.

17 Änni gwe Ngwaalu gwudi Äbräyüm, ngwügäbici anni ma Ngwaalu idäji, ngwape gijü gungün gani Ijaag ngwümini nding ge mi'rini nono ngwügätiji Ngwaalingale. Ngwube ru ngwanni gwapu ngwuja'ri ngwuca ngwe Ngwaalu ngwube mini ndi mi'rini nono giji ge gungün 'dogo giru ge'te pu ngwügätiji Ngwaalingalu.

18 Nginge gwülingidi gu ndi ari gwuca Ngwaalu, "Ndi Ijaag nga gwadi äti gilinge ganni garu nyi ge."

19 A be Äbräyüm ge'te ndi ari Ngwaalu ngwätü yiima yanni yadi 'di'riyä dijü dayu mana. Na yiima gu ru 'didanu ndi ari Äbräyüm gwuma gwärä Ijaaging giyi'ranyanu na yi'ral giyee yiru gi'remna.

20 Änni gwe Ngwaalu, a Ijaag onjaci Yagubinga je Yijju gwe gwani elelle gwegeng gwudi gweereng.

21 Änni gwe Ngwaalu, a Yagub gwüdrnadi kibro ngwukwuci Ngwaalinganu gwadi ayi ngwonjaci yijü yidi Yüjib rom (2).

22 Änni gwe Ngwaalu, Yüjib anni mung ji gito gwadi ayi, ngwondajani gwani 'tü ngwudi Yijiräyil ken gani Mijir ngwuje ondacani gwani yuya yüngün aar je apani.

23 Änni gwe Ngwaalu papanga nanni gwe lidi Müjja anni ma aar lenge Müjäng aar ape aar änjälü ngwätü ngwüüwäyü tä'räl, ndi ari gwänggädäär gwä'tüdi 'tur, a je 'ti yedeny itü ngwuja'ri ngwudi deleny.

24 Änni gwe Ngwaalu, Müjja anni mung pe ngwu'donya ndi aar ci gwuru giji gidi gera gidi deleny didi Mijiring.

25 A nginge änni ndi aar acajidi giye'rendenyanu yidi yinäd ngwüji ngwe ngwudi Ngwaalu ndi ari ngwüji ndi jayanu gwudi ke gwobla gajanu.

26 Nginge gwänggädi ndi ari ji giyiriginä gwani nginge gwudi Ngwaalu gwanni Gwubrutaar yelenya, yipana gu'ru giyu'rin yidi Mijiring ndi ari gwombajidu ku'ru gungün gweere ganni gidünicä.

27 Änni gwe Ngwaalu gwungün, ngwugatani Mijiring aa'ti yedeny itü küündä gidi deleny didi Mijiring ngwü'di'ri ngwele ndi ari gwänggädi Ngwaalinga ngwanni ngwa'ti enggana.

28 Änni gwe Ngwaalu gwungün, a Müjja enggaci ngwüjü awa ndi ape dimürä didi Dambdani na gwürä gwudi yin nunnu yi'rany yanni yi'rinyiti yijü yanni yiru yi'ra yidi Ngwumijir, aa'ti ya akani yijü nono yanni yiru yi'ra yidi Yijiräyil.

29 Änni gwe Ngwaalu, a ngwüji 'dar ü'rü yaanu yidi Bar Alamring nono ma aar ele gidiyängälü dundalu. A be anni ma ngwüji ngwudi Mijiring mini ndi aar je gwuji, a je yaw i'dätiyi 'dar aar ayi.

30 Änni gwe Ngwaalu gwegen, aar gäbici yundi'ru yidi Ariyang aar i'di anni ma aar je landajalu aar je rekajalu yomonanu kwo'ra tä'räl (7).

31 Na änni gwe Ngwaalu, daw diru dedr dani Riyab anni mung änni ndi ülläji ngwujimidalu ngwudi Yijiräyil yirü ngwanni ngwüdi ndi ombaji genanu, nginge gwuma aar 'rinyiti ngwüjängä le ngwanni ngwünyürtijä Ngwaalinganu.

32 Na yiru ange mana yonyadu yadi nyi ye ari? Gaji ga'ti ndi nyi ondaji gwani Jiduun na Baarag na Jämijün na Yapta na Däwüd na Jämüwil na ngwüjir,

33 änni gwe Ngwaalu gwegen, aar dami yelenya, aar übidiyi ngwüjänü, aar ape gu'ru ganni gica je ge Ngwaalu, aar gäbici ngwiira aar määtä ngwulem.

34 Aar 'rinye yiima yidi ligä na aar mbuji yiima 'to aar abri aar je 'ti 'rinyiti. Ndi ami'rati gwegen, aar je ätädä yiima aar ru ngwongor ngwojema nono giyääränü aar dinyi ngwongora ngwudi yen poor.

35 Änni gwe Ngwaalu, ngwaw ngwoko gwä'ri ngwüjü ngwegen mana gwanni ngwayu aar 'di'rälü mana ngwumidu. Na loko aar je pi 'di aar ayi aar 'donya ndi aar je gatalu ndi ari ngindenga lilingidi ndi ari la mbuji gu'ru gidi 'di'ri ndi midu gwanni gwujayana.

36 Loko lima aar je äri ngwimä aar je pi ngwacal ngwe na loko aar je ummi aar je gekajalu korkon.

37 Loko aar je aci yo'rre ye aar ayi na loko aar je ü'ränü rom aar je 'rinye na loko aar je pi yalal ye aar je 'rinye. Aar elellalu ligenna ngwurna ngwudi ngwangal na

yoo'ra, aar nyangiralu, aar je übinälü aar je ärrü yiriginä.

³⁸ Ngwüji ngwee ngwujaw 'di aa'ti didlä ndee diki rüdi ngwaalu ngwädi je ngwäy, aar 'rä'rälü gitäny poor, giyenala ngwubanganu na ngwiyänü gidiyängänü.

³⁹ Ngwüji ngwee 'dar, ngwondaja ngwe Ngwaalu gwani ämni Ngwaalu gwegen a be da'ti danni dapu gu'ru ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe Ngwaalu.

⁴⁰ Ngwaalu ngwugege'ta yi'ral yanni yijayana nunnu 'dogo aji a nje le Ngwaalu mbütiyi gwüpäng ngindenga le.

12

Ngwaalu ngwati reraji yijü yüngün

¹ Yäy gu no, anni ätar ngwüjü ngwee ngwonyadu ngwanni ngwinggidu ämni gwe Ngwaalu gwegen, ngwo ngwiye nje, gäbücär be ar gatu 'to yi'ralalu 'dar mbüny yanni yati nje ümnicä ar je gatana 'dar yanni yiki yanni yati nje gwü'ringgiliyi torneny, ar dokalata kay ganni gima aar nje ü'rici ar gu or'temaja.

² Ar ombajidi ndi Yicu gwanni gwuru doo'ra ngwuru mbuti gwudi ämni Ngwaalu gwege, gwanni gwor'temaja aar 'rinye kü'rälä gwani jayanu gwanni gwüdünicä ngindeng, aar 'rinye yi'rany yiru yaaru kü'rälä gwuma jalu kaama gidi ngwudu'ri ngwudi yeleny ngwudi Ngwaalu.

³ İriyär be ngwäyälü gwulleny gwani or'temaji gwüngün ndi übinälü gwanni gwübünä gwe ngwüjälü ngwanni gwuki, nunnu aa'ti ngaa la gakidi ngaa gatu yigor mbüny.

⁴ Ndi kwudi gwalu yi'ral ye yanni yiki yidi ngwüji gididlä, nga gilona la'ti mbuja dirbä ndi ari ara je 'rinye.

⁵ Ngaa lima dodani ngwuja'ri ngwanni gwor'temaja je ngwe Ngwaalu ndi ari ngaa liru yiji yüngüne? Nginde gwaru pa, "Gwani giji güny, aa'ti a gwa anidanu ola gwe gwudi Deleny

na aa'ti a gwa gatu ligor mbüny ma aar ang girinyada giyi'ral yanni yiki.

⁶ Ndi ari nginde gwuru Deleny gwati reraji ngwüjü ngwanni ngwating je ämni, na gwati reraji dijü dere danni dating ämni nono giji güngün."

⁷ Or'temajar gidirbänü gwani reraji, Ngwaalu ngwärrä je nono yijü yüngün. Ndi ari giji gindi ne gati 'ti mbumbu gwüngün reraja?

⁸ Ma aar je 'ti reraja, na nono ati aar gu reraji ngwüjü 'dar, ngaa lä'tüdi yiji yidi

Ngwaalu 'didanu ngaa läpinälü mbüny ngaa liru ngwurdina.

⁹ Ye'te ye'te mana, alanga 'dar, läti papang je lidi diyäng lanni lireraji nje ar je gu 'dengenaci. Ya ru'tana ndi ari ar denya Ngwaalinga ngwuru papa gwudi ngwügi'rim ngwege nunnu ar midü!

¹⁰ Papanga lege lati nje reraji gaji goko gwani yanni yänggädäär je yijayana gwani alanga, a be Ngwaalu ngwati nje reraji gwani jayi gwege nunnu ar le acajidi ndi ju'ri gwüngün.

¹¹ Reraji gwati 'ti jaw kaji gweneno, a be gwati ang büdiyi nono. A be gwodan ngwube aji ngwapa 'ri'ring gwudi dünälü ngwügäbici ngwüjü ngwanni ngwurerajaar je, aar ru ngwüji ngwadatalu.

¹² Yäy gu no, ojemar be ngwuy nono ngwalu ngwanni ngwuju 'rigany na yirku yalu yanni giyo yiju 'ribül ndi ari,

¹³ "Ngaa gi'tiji yora yalu gay gidünälü," nunnu gwanni gwuru dimjo, aa'ti gwa ji ndi ele yimijonga, ngwube manni u'ri nono.

Arnganar aa'ti ngaa la obe Ngwaalinga gora ge

¹⁴ Jar 'di'däny ngaa ge'te yiima 'dar ndi eelle ladatalu ngwüjüngä le 'dar ngaa ju'ri ndi ari ma ju'ri erne, gwere gwa'ti äti enggang Ngwaalinga.

¹⁵ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa ji gwa ami'rati giyimi'rü yidi Ngwaalu ndi ari aa'ti yigor yalu ya ru nono di'rokr 'danggalanu ara je nyamidiyi ara je digang lonyadu.

¹⁶ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa ji gwümi'ridi ngwäyänü, dübidi Ngwaalinga gora ge nono Yijung, gwanni gwüpiyä yu'rinanu yüngün gwuru giji giru gi'ra eny gwe gwudi gomom ge'te pu.

¹⁷ Ngaa lilingidi gu ndi ari anni mung aji ngwümini ndi gwä'ri yu'rina yidi onjaci giyoo, yima aar je ünyä. Ngwuje minü yal ye ngwu'ti mbuja gay gere.

¹⁸ Ngaa la'ti indädi Ngwaalu ken ganni ga aar akani nono anaku arru gu ngwüji ngwudi Yijiräyil ken gani Jinä ganni gü'dinä ligä, giru dirim, ngwuru dumbil na dirun diru dudu.

¹⁹ Ngaa la'ti indädi ngwaalu ngwanni ngwärinä gu giil, na dulu danni dondaja ngwuja'ri anni ma aar je 'dingini, aar ari, a je yedeny eny aar pälü ndi ari aa'ti la je Ngwaalu ondaci mana.

²⁰ Ndi ari ngindenga la'ti äti ngwangina ngwädi aar ngwe 'dingini ngwuja'ri ngwüdüjünä aar ari, "'Di ma gong akani geno nono, aar aci yo'rr ye 'di aar 'rinye."

²¹ A ngwaalu ngwoo ru yedeny 'di aar gäbici Müjäng ngwondaji ngwari, "Äny gwudidi'ru yedenyo."

²² A be ngaa lima be ilada Ngwaalu ken gani Jäyün gani Üräjälim gwudi gerala, gwuru gündär gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Ngaa lima ilada giyi'rr ngwüü'ri ngwüü'ri, ndi o'rajidalu gwudi jayanu.

²³ Ngaa lima ilada ki'doonga gidi yiiji yidi Ngwaalu yanni yiru yi'ra yanni yima aar je ulli ngwüriny ngwegen kerala. Ngaa lima ilada Ngwaalu ngwanni ngwati obalu ngwüji ngwe 'dar. Ngaa lima ilada ngwaalu ngwudi ngwügi'rim ngwudi ngwüji ngwanni ngwüdünälü ngwanni ngwuma aar je ge'te ngwumbutu.

²⁴ Ngaa lima ilada gidartan dani Yicu gwanni gwuma ji gidiliganu aar nje gwä'räjidi Ngwaalinga le ndi gekajidi gwanni gwuyang. Ngaa lima ilada giyin yidi Yicu yanni yigwüränä yondaja ngwuja'ri ngwujayana giyin yidi Äbül.

²⁵ Arnganar gu be ndi ari aa'ti gwa aang obe gora ge gwanni gwondaja. Manari ngindenga liru Ngwüyäwüd lima 'ti gwännädi ngindeng gwanni gwübidaär gora ge gwanni gwürngädi je ngene gidiyängälü, ya ar je be mbuji yanni yiru 'tanaa manari gwuma ar gwürläci lu'ra gwanni gwürngädi nje kerala?

²⁶ Kaji nggoo, yal yüngün yilagaja diyängälü, a be gweneo yiming ye yari nu, "Mana äny gwo're gwa'ti gwa lagaji diyängälü 'dogo jücü gwene, äny gwa lagaji gerala 'to."

²⁷ Ngwuja'ri ngwani, "Mana äny gwo're" ngwüggida ndi ari yanni yati lagadalu, ya äbrini, yäbängädi ngwong ngwanni ngwügi'tinä nunnu aar jalu yanni yati 'ti lagadalu.

²⁸ Yäy gu no, anni raar gu ndi ari a lapu yelenya yanni yati aar je 'ti lagajalu, a la be ci Ngwaalinga yäy 'tu gwonyadu. A gu no, ar je äpiji yobo ye yanni yindi kayalu ar denya aar nje yedeny eny 'dünggüngün.

²⁹ Anaku aru gu yitab ndi ari, "Ngwaalu ngwege ngwuru ligä liti."

13

Ola gwudi Mï'ra

¹ Mätinäralü ndi ämnäjidi yengga.

² Aa'ti ngaa la dudanu ndi gwä'ri ngwürnü ndi ari yigäbica ngwüjü gwerre aar gu arri 'di aar gwä'ri yi'rrä yirnü aar 'ti lingidi ndi ari yi'rr yiru.

³ Diwayinar ngwüjü ngwanni ngwo giyorkon nono ma aang ngwe ji giyorkon

gwüpäng. Ngaa runi ngwüjüngä le ngwanni ngwärräar je yündä nono ma aar je gu ärrä 'to.

⁴ A ngwüji 'dar denya agiding, a ngwümbür ngwudi ngwüji ngwagidu jü'rini, ndi ari Ngwaalu ngwa ji ngwobalu diji de danni dimi'ridi ngwäyänü na ngwüjin 'dar.

⁵ Aa'ti ngaa liru ngwinäd ngwudi ngwü'riny, itär je yalu yanni yätä je kuyanü ndi ari Ngwaalu gwaru nu,

"Äny gwa'ti gwa gwe i'dädänü äny gwa'ti gwa ang gatani a'tur."

⁶ No a la gu be icinäda ar ari,

"Deleny diru gataji düwä gwüny, yedeny yere ya'ti yiny eny.

Ndi ari yiru ange yere ya aar nje diji ärrä?"

⁷ Giyomon 'dar, diwayinar ngwüjü ngwanni ngwondaca je ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Ngaa je engga ndi ari lelella awa gidilä 'di aar ayi ngaa gwuji gora ndi änni Ngwaalu gwegen.

⁸ Yicu Kirictu gwuru gwe'te gwe'te anaku rung gu gwerre, gwuru gwe'te gwe'te gwene na gwa ru gwe'te gwe'te gwur'tal.

⁹ Aa'ti la je dudiyi, ngaa la gatani ngwuja'ri ngwanni ngwindäda gu ngaa gwujani ngwuja'ri ngwu'ter. Yijaw gwullen yiyigor yege ndi ari ar ojeme nono yimi'rü ye yidi Ngwaalu, aa'ti yini dimürä de dani ngwudagi'ra ngwanni gwa'ti äti gu'ru gere ngwüji ngwanni ngwati je eny.

¹⁰ Alanga läti dagada danni dati aar gu ape yiiru kä'tänü la'ti gu äti yiima ndi eny.

¹¹ Gwerre, dir'dal danni diru gi'ra dati ape yinä yidi mi'rini nono ngwuye äni ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana yidi gatalu gwudi ke, a be ngwanginu gwudi gong gidi mi'rini nono ngwube ü'dini poor ngwaalu ngwudi üllälü.

¹² Yiru gu 'to ndi ari Yicu gwiti yi'rendeny nono poor längir lidi gündär nunnu ngwuju'riyi ngwüjü nono ngwudi Ngwaalu yin ye yüngün.

¹³ Ar be 'tü, ar ele 'dünggüngün poor, ar üpini yaaru yanni yüpining je.

¹⁴ Ndi ari ngene gididlä, a la'ti äti gündärä gidi gwur'taling, ar be mini gündärä ganni gadi ila.

¹⁵ Yicu gwe, gäbica ar elada gweere ndi gätiji Ngwaalingalu yomon 'dar mi'rining nono gwudi ortada gwudi ngwulem ngwege ngwanni ngwati ondaji ngwüriny ngwüngün.

¹⁶ Aa'ti ngaa la dudanu ndi ärrä yi'ral yanni yijaw ndi aang le emadi li'ter, ndi ari mi'rini nono gwuru nggwee gwanni gwüjädä Ngwaalinganu.

¹⁷ 'Dengenacar ngwelenya ngwalu ngaa 'dengenaji yelenya yegen ndi ari yiiru yegen yiru ndi aar je arnga giligi'rim lala gaji 'dar ndi ari ladi je Ngwaalu otacalu gwani yiiru yegen. 'Dengenar je nunnu a yiiru yegen ru jayanu aa'ti ya ru ni ndi ari ya'ti ya gu jayi 'danggalu.

¹⁸ Otacar Ngwaalingalu gwani anyängä ndi ari a yigor yäri ju'ranu ndi ari nyii elelle giyomonalu 'dar li'di'rajä yi'rala.

¹⁹ Gwece gwece nggwa je päcälü otacar Ngwaalingalu ndi aar nyi gwä'ra a je o'raça puprang.

²⁰ A Ngwaalu ngwudi adatalu, yin ye yidi gekajidi gwudi gwur'taling gwanni gwuma 'di'riyä Delenyalu dege dani Yicu giyi'ranyanu, gwuru doo'ra dipa didi ngwangal,

²¹ ara je ja'rima yi'ral ye 'dar yanni yijaw ndi ärrü buping gwüngün. Ngwape yiiru 'dengganu yanni yijädänü Yicu Kir-ictu gwe, gwanni gwünäjinä giyomon 'dar. Yiru gu.

Aganni gwudi mi'ra

²² Ngwänggäri, nggwa je päcälü ndi nyi ännici ngwuja'ri ngwor'temaja je ngwe ndi ari ngwüllijä je 'dogo ngwa'ti olanu.

²³ Äny gwubupa je ngaa lenge 'to ndi ari diweengga dege dani Timijawuj dima aar gatalu. Mung obana puprang, gwuny gwe ila ara je ombaja.

²⁴ Agannar ngwüjü 'dar ngwanni gwuru yi'ra yalu ngaa aganni ngwüjü 'dar ngwudi Ngwaalu. Ngindenga lidi Italiyang, laganna je.

²⁵ Ara je gu yimi'rü ji 'dar!

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Yagub Äni kitabanu

Yagub gwuru gwümati gi'donga gidi Ngwaalu Üräjälim. Ngwube ulli ngwuja'ri ngwüngün ngwuje ükäci ngwikirijina ngwuru Ngwüyawüd ngwanni ngwa'ti ju Yijiräyil aar be badalu poor ngwüjänü ngwuru Garany. Enggaci gwudi Yicu gwinggidaar gwe kitabanu nggee gullu Yagub aar 'ti be utu ngwuja'ri ngwäyälü.

Ngwuja'ri ngwudi Yagub ngwinggida olang gwonyadu gwani eelle gwudi ngwikirijin. Yagub gwaru manari nga gwamnä Ngwaalu, nga gwa ape yi'ral ye'te ndi inggidi ämning Ngwaalu gwunga. Ola gwüngün gwindi gilingenalü. Manari nga gwuru diwayi, aa'ti nga gwa muli nono! Aa'ti nga gwa mi'ri ngwuy manari ämni Ngwaalu gwunga gwuma aar idäji. Aa'ti güündä ga ang apalu no. Aa'ti a gwa uti ngwüjänü ngwanni ngwünänü nga be obeda ngwüjälü ngwuru ngwayi. Ärrijä ngwüjü ngwu'ter yi'ral yijaw. Mäti lingla lunga nga mäta ami'rang gwunga. Ätädi Ngwaalinga lingina lunga nga gatada lingina lunga ndi bebere gwüngün. Kwudar dijego'rr de. Aa'ti nga gwa iringini yi'ral ye yanni yadi je ele ndi ärrä. Manari nga gwünänü, gataja ngwuwaya düwä ngwong ngwe ngwunga. Or'temaja nga jayi liguri nga otaci Ngwaalingalu gwani ngwüji ngwanni ngwüminä ndi je Ngwaalu gataji düwä.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1)
2. Eelle gwudi ämni Ngwaalu na gwudi bebere (1.2-8)
3. Ngwuwayi na ngwüji ngwanni ngwünänü (1.9-11)
4. Or'temaji gidirbä na ndi idäji (1.12-18)
5. 'Dingini na 'dengenaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu (1.19-27)
6. Arngani ngwaalu ngwani uti ngwüjänü (2.1-13)
7. Ämni Ngwaalu na yiuru yanni yijaw (2.14-26)
8. Mäti yi'ral yanni yati ar ye ari (3.1-12)
9. Bebere gwanni gwuru 'didanu (3.13-18)
10. Arngani ndi ru dimaad didi ngwüji gididlä (4.1-5.6)
11. Or'temaji na otaci Ngwaalingalu (5.7-20)

Aganni

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwüdi 'dünggüny äny gwani Yagub gwuru dinäd didi Ngwaalu nyi ru dinäd didi Deleny dani Yicu Kirictu, ngwükäcä je ngaa ru yülü yidi Yijiräyil 'di na rom (12) lanni gilo libadalu giyenanu yidi ngwüji ngwuru Garany. Nggwaganna je.

Mätinälü ndi mimini nono

² Lani ngwänggäri, jayaranu manari dirbä donyadanu dima je mimini nono.

³ Ngaa lilingidi ndi ari mimini nono gwani ämni Ngwaalu gwalu gwata je gendaci yiima ngaa or'temaji.

⁴ A or'temaji ape yiuru yüngün ngwuje medaji 'danggalanu nunnu ngaa pe ndi bebere ngaa mbuti aa'ti ya gu ami'rati yere.

⁵ Manari gwere nggwo 'danggalanu gwami'ratu ndi bebere, ngwotaci Ngwaalingalu ngwanni ngwati ätä ngwüjü 'dar ligor le ngwuje 'ti gi'tinijälü yere yanni yiki, a ya aar je ätädi.

⁶ Ma be ari gwuming otacalu, ngwuru diji dämnä Ngwaalu aa'ti da ru diji da'ti gäti ligoralu dümimänü, ndi ari gwanni gwati ümimänü, gwuru nono dudu didi yaw dati dirun äralü ngwuye pi gändikä.

⁷ Diji ndoo aa'ti da ge'te ndi ari da mbuti gony gere Gideleny.

⁸ Ngingde gwuru diji diru yigoranu rom (2) da'ti mätinälü ndi ape ape güngün 'dar.

Ngwuwayi na lanni linäü

⁹ Manari diweengga danni diru diwayi dima aar alljala, ngwiringini Ngwaalinga ndi alljala gwüngün.

¹⁰ A be ngingde gwanni gwünänü manari gwuma aar ülläjälü, ngwiringini Ngwaalinga ndi ülläjälü gwüngün, ndi ari gwadi ele ndi ayi nono ngwududi nono gwele yibobo yidi ngwa'ri.

¹¹ Ndi ari lingen lati anda a deja büdi a ngwa'ri ayi nono a yibobo ayi nono aar mi'ri'tadalu a jayi gwegen geradalu. Yiru gu ye'te ye'te 'to gidiji danni dinänü, diji danni dinänü da ayi nono da dudi diju ndi 'täji ngwäy giyiuru yüngün.

Ngwaalu ngwa'ti idäji diju

¹² Gwonjacaar gwanni gwuru diji dor'temaja dimiminnär nono, nunnu manari dima gwällini, da aar giki gi'riba gidi yeleny gidi midi ganni gima gwe Ngwaalu ci ngwüjü ngwanni ngwati ämni ngindeng.

¹³ Ma aar je idäji mbuti, aa'ti diji da ari, "Ngwaalu ngwuru ngwidäjiny." Ndi ari Ngwaalu ngwati je 'ti yi'ral yanni yiki idäji na ngwati 'ti idäji diju dere.

¹⁴ A be diji diru de'te de'te dati ami'ra gwüngün gwanni gwuki idäji ngwokta ngwi'dätiyi.

¹⁵ Ma ami'ra gwanni gwuki mätinälü, gwati apa keng a ke mung pe, ngwati apa yi'rany.

¹⁶ Aa'ti la je dudiyi, lani ngwänggäri ngwämni nje.

¹⁷ Angidaji 'dar gwanni gwujaw gwum-butu, gwati üllä ndi Papa gwanni nggwo kerala. Gwanni gwuge'ta ngwony ngwäti buri kerala. Ngwong ngwee ngwati gwug-wurli buri gwegen nono diila a be Ngwaalu ngwati 'ti gwugwurulu a'tur.

¹⁸ Gwüjädi ndi aar nje ätädä ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu nunnu ar ngwe lingini ar ru yi'ra giyi'ral 'dar yanni yige'teng je.

'Dinginar ngaa ape yiiru

¹⁹ Lani ngwänggäri ngwanni ngwämni nje, ge'tar je ngwäy nono giyee, ndi ari a diji büdädi ndi 'dingini puprang, ngwube geraji läni ndi ondaji na ndi güündä ape,

²⁰ ndi ari güündä gidi diji gati 'ti apu dününälü 'didanu gwanni gwüminä Ng-waalu.

²¹ Yäy gu no, Gatanar yidiganya mbüny 'dar na yere 'dar yanni yiki ngaa jilänü ngaa ämni ngwuja'ri ngwanni ngwuma kwüdinä 'danggalanu ngwanni ngwa je gilängidiyi.

²² Aa'ti ngaa la 'dingini ngwuja'ri 'dogo, no ngaa idäji yigo'ranu yalu. Apar ngwe yiiru.

²³ Gwanni gwati 'dingini ngwuja'ri, ngwe 'ti be apu yiiru, gwuru nono diji dannu dati ombani ngwäyänü ngwüngün kalmadraru

²⁴ dati ombani lingina lüngün ngwele ngwududanu puprang ndi diwayina ndi ari diru 'taa.

²⁵ A be diji dannu dati ge'te yobo ngwäy nono mama, yobo yanni yimbutu yidi gatü linginalu, nggu elada no gwur'tal, dati 'ti dodana ngwuja'ri ngwanni ngwuming je 'dingini, ngwe be ape yiiru ndi aar onjaci giyiiru yüngün.

²⁶ Manari gwere gwuma ci ligor lüngün gwümäti yobo ngwu'ti be mäti lingla lüngün 'di'däny, nginde gwidäjä ligo'ranu lüngün a yobo yüngün yiru 'tur.

²⁷ Yobo yanni yati je Ngwaalu ngwuru Papa gwege ämni ndi ari yiju'ru aar jayi nono yiru giyee, ndi ombaji ngwumi'runu na ngwedela gidirbänü degen, a ndi rime ligo'ro lidi diji giyidigany yidi didlä.

2

Arngani ndi uti ngwüjänü

¹ Lani ngwänggäri, anni rangaa ngwikirijin ngwudi Deleny dege dinäjinä dani Yicu Kirictu, aa'ti ngaa la uti ngwüjänü.

² Ma diji de'te ila ngwaalu ngwudi o'rajidalu digenna gu'runga giru dab komon ngwugenne ngwureda ngwujaw, a be diji ila 'to dannu diru diwayi ngwändä.

³ Ngaa be ombaji diji ndoo digenna ngwureda ngwujaw ngaa ci, "Ila nga jalu ngwaalu ngwee ngwujaw," ngaa be ci ndoo diru diwayi, "Dünü ngeno" ya "Jalu gidiyängälü ngene giyoranu yünü."

⁴ Giyee ya'ti mene ari ndi ari ngaa lati uti ngwüjänü ngaa ru nono ngweleny ngwanni ngwati pi yelenya ya'rany ye yegen yanni yike?

⁵ Lani ngwänggäri 'dinginar ngwuja'ri ngwee, Ngwaalu ngwätüdi ngwanni ngwäbrü ngwüjü ngwanni ngwuru ngwuwayi ngwäyänü ngwudi ngwüji ngwudi didlä nunnu aar nänü ndi ämni Ngwaalu na ndi ape yu'rina yidi yeleny yidi Ngwaalu yanni yicung ye ngwüjü ngwanni ngwämni ngindengo?

⁶ Ati be ci ngwuwayalu mireny. Ngwüji ngwanni ngwünänü ngwätüdi mene ngwanni ngwata je ärräje? Ara je oktalü ara je ngwe ele ngwaalu ngwudi pi yelenyaa?

⁷ Ngindenga lä'tüdi lanni lati ci Ngwüriyälü mireny ngwuru yeleny ngwudi nginde gwanni gwätä je?

⁸ Manari ngaa 'didanu lati denya yobo yidi yeleny yanni giyo kitabanu gidi Ng-waalu yaru, "Ämni gwanggalu anaku ata gu ämni ligo'ro lunga," ngga nga gilo ndi je ärrä yanni yidünälü.

⁹ Ma be ari ngaa lati uti ngwüjänü, yärrä je yanni yiki a ngaa lima gikini yobo ye nono ngwüjü ngwanni ngwukiya yobanu.

¹⁰ Diji dannu dati denya yobo 'dar nggu be obalu ye'te pu 'dogo, yanni ndi ari yiming je kiyalu 'dar anaku rar gu.

¹¹ Yiru ndi ari nginde gwanni ngwaru, "Aa'ti a gwa mi'ri ngwäyänü," gwuru 'to gwanni gwaru, "Aa'ti a gwa 'rinyidi." Manari nga gwuma 'ti mi'ridi ngwäyänü nga be 'rinyidi, yanni ndi ari nga gwuma kiyi yobalu 'dar.

¹² Ondaja nga arri nono ngwüjü ngwanni ngwadi ele ndi ngwe yobo obalu yanni yati ye diji gätini linginalu,

¹³ ndi ari obalu gwanni gwa'ti äti inäng, gwa aar gwe inggidi gidiji dannu dati 'ti ngwüji inädi. Ndi ari inä gwati dami obengalu!

Ämni Ngwaalu gwa'ti äti yiiranu gwayu

¹⁴ Yiru ange yanni yijaw lani ngwänggäri manari diji dati däti ämning Ngwaalu ngwube erne yiiranu? Da ämni Ngwaalu nggwee gilängidiye?

¹⁵ Nda ma diweengga diru dur ya gera dirnidi ngwureda na eny gwudi lingeno.

¹⁶ Ma be ari dīji de'te 'danggalanu ci, "İndi gora gijaw nga ji ngwaalu ngwübüdänü nga eny nga pe," ngwu'ti be ärrijä y'i'ral yere yimining je yidi lingo, yiru ange yanni yijaw?

¹⁷ Yiru gu 'to no, ndi ari ämnī Ngwaalu 'dogo gwanni ngwa'ti äti yiiranu, gwayu.

¹⁸ A be dīji de'te da be ari, "Nga gwäti ämning Ngwaalu, äny gwäti yiiru."

Eggaci ämning Ngwaalu gwunga gwanni gwa'ti äti yiiranu, gwa ang be enggaca ämnī Ngwaalu gwüny yiiru ye yanni yati nje ärrī.

¹⁹ Nga gwämnä Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwe'te pu. Yijaw! A mene ngwujego'rr ngwati gu pa ämnī 'to ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwe'te pu, ati je yedeny eny 'di ati aar didi'ri.

²⁰ Wä de'rr ndee, yiminä je yanni yadi ondaji ndi ari ämnī Ngwaalu gwanni gwa'ti äti yiiranu gwuru 'ture?

²¹ Digüürnä dege dani Äbräyım da'ti Ngwaalu ca gwüdünälü anni mung apa gijü güngün gani Ijaag gading ge mü'rini nono gidagade?

²² Änggädär ndi ari ämnī Ngwaalu gwüngün gwelataar yiiru ye yüngün gwüpäng, na ämnī Ngwaalu gwüngün gwuma mbuti yiiru ye yanni yärrüng je.

²³ Yiru gu anaku üllinäär gu kitabanu gidi Ngwaalu yima äti ngwäyänü ndi ari, "Äbräyım gwämnä Ngwaalu a gu be Ngwaalu i'räci ngwuru dīji didünälü," aar urnidi dimaad didi Ngwaalu.

²⁴ Änggädär 'di ndi ari dīji dati dünälü yiiru ye yanni yating je ärrī, ya'ti ani ämnī gwe Ngwaalu 'dogo.

²⁵ Yiru gu ye'te ye'te no 'di 'to gidedr dani Riyab, gw'i'räcäär ndi ari gwüdünälü gwani yiiru yüngün anni mung ülläji ngwujimidalu ngwükjäär je ngwuje 'tüyi aar ele gay ge gi'tere?

²⁶ Nono lingina mung 'ti äti ligi'rīmānū, layu. No ämnī Ngwaalu gwanni gwa'ti äti yiiranu, gwayu.

3

Ke gwudi lingla

¹ Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la ru ngwoorta lonyadu, ndi ari ngaa lilingidi alanga lanni lati enggaci ngwüjü, la ji linje le obalu bebengu gwanni gwupana.

² Alanga 'dar lati obalu ngway ngwonyadu. Manari gwere gwati 'ti ärrü y'i'ral yere yanni yiki a'tur ndi ondaji gwüngün, nginde gwuru dīji dimbutu, däti yiima ndi ruyi lingina lüngün 'dar.

³ Manari a lima änicī ngwumirta yu'runga ngwulem, nunnu aar nje 'dengenaci ar je ruyi, ngwati ar je gwügwürli ngwanginalu ngwengen 'dar.

⁴ Na nono gwele ngwübälükä. Aar ni pe nono ange, ati je dirun dojema nono dinga, ngwati je dilimi dooko gwügwürläji ngwaalu ngwüminä je gu doorta degen ndi ele.

⁵ Yiru gu ye'te ye'te 'to gilingla, liru gu'ru gooko ngwanginu ating be i'ringini gwulleny. İriyā ngwäyälü giligä gwele mung obalu looko, lati u'diyi didänyälü 'teny.

⁶ Lingla liru ligä 'to, liru gu'ru giki lati gu y'i'ral 'dar ila ngwanginu ngwudi dīji. Lati kiyi dījü nono ku, ngwugatu miding gwudi dīji ku giligä na lati aar gatü 'to giligä lidi y'i'rendeny.

⁷ Ngwäng 'dar, y'i'rä, ngwong gwanni ngwati ele yora yalu, na ngwong giyaanu ngwati je ngwüji lingidiyi drü aar ru gwudi 'dunung.

⁸ a be dīji dati 'ti mäti (lingidiya) lingla drü. Liki lati 'ti jalu jicom, lonyadu yiyaanu yati 'rinyidi.

⁹ Lati ar le ortada Delenya dege ar le ortada Papang gwege, ar le 'täji ngwünyü gidīji danni digi'tinä giyi'remna yidi Ngwaalu.

¹⁰ Ngwulemanu ngwe'te ngwe'te, ngwati ortada aar 'täji ngwünyü. Lani ngwänggäri, ya'ti yaadi gu ru no.

¹¹ Yaw yanni yami na yanni yinyira yati iritadi gidel de'te de'te?

¹² Lani ngwänggäri, dimnigor dati 'ri'ri yiminite na digüri dati 'ri'ri yimnigora? Na 'to del danni dinyira yaw dati 'ti iritadu yaw yanni yami.

Bebere gwudi gerala

¹³ Yärü gwanni nggwo gwubebera gwülingidi 'danggalanu? Gäbicär ngwuje inggidi elelle gwe gwüngün gwanni gwujaw, apepe gwanni gwäpina ligor le lüllänü gwudi bebere gwuru.

¹⁴ Ma be ari ngaa lati 'rati ngwäy jicir y'i'dünyü, ngaa arrada giyur giyigoranu yalu, aa'ti ya ye i'ringini giyee ngaa je nyi'rini yanni yiru 'didanu.

¹⁵ "Bebere" gwanni gwuru gu no, gwa'ti üllü kerala ngwube ru gwudi diyängälü, gwä'tüdi gwudi ligi'rim, gwuru gwudi dijego'rr.

¹⁶ Ndi ari manari ngaa liru ngwü'dünü ngaa arrada giyur, 'digwü'ridänü gwati ji a y'i'ral äpini 'dar yanni yiki.

¹⁷ A be bebere gwanni gwati üllä kerala, gwerre gwerre, gwuru gwanni gwuju'ru, ngwuru ämnī gwudi adatalu, gwati denya, gwati 'dengenaci, gwäti inängänü gwupa, a gwati 'ri'ri yuula yanni yijaw, gwati übidänü ngwuru 'didanu.

¹⁸ Lanni lati ge'te adatingalu aar kwoy latalu, yati aar je 'tüyi yanni yidünälü.

4

'Dengenacar Ngwaalinga

¹ Yiru ange yanni yati apa dugiding aar apa kading 'danggalanu? Yä'tüdi mene ndi ari yati ıla ndi ami'ra gwati kwudi 'danggalano?

² Gong gata je araanu ngaa 'ti be mbuju. Ata be kajidi ngaa 'rinyidi nunnu nga mbuji. Ngaa je 'ti be mbuju yanni yiminä je, no ati aang be kadi ngaa kwudi. Ngaa la'ti äti, ndi ari ngaa lati 'ti otaca Ngwaalingalu.

³ Manari ngwuma je otacalu, ngaa lati 'ti mbuja, ndi ari ngaa lati utalu yigor ye yiki nunnu ngaa ye ärrü yi'ral yanni yämi'rädi yigor yalu.

⁴ Ngaa gilee liru ngwüji ngwümi'ridi ngwäyänü, ngaa la'ti lingidi ndi ari ätäjidi yimaada didlängä le, yani aar nje Ngwaalu ke ngwäye? Dijä dänni dima aar ru didlä de dimaad, dima ru güwän gidi Ngwaalu.

⁵ Ngaa laru gitab gondajalu 'dogo a'tur anni arung ligi'rim lanni lige'teng 'dengganu, lati nje iye yigoranu nunnu ar änni Ngwaalinga jüco?

⁶ Ati aar nje be nginde gendaci nje yimi'rä. Yiru giyee yaru ye gitab ndi ari, "Ngwaalu ngwati 'donya ngwuja'ri ngwudi dijä dänni dati piyi ligo'ro

Ngwube ru dimi'rü gidijä dänni dati okeye ligo'ro."

⁷ Ätädar be Ngwaalinga yigo'ro yalu. Kwudar dijego'rnga le da je be abri.

⁸ 'Donggacar Ngwaalinga gito nginde gwa je be 'donggaca gito. Unar ngwuy nono nga nga lanni liki, ngaa gä'rini yigor yalu, nga nga lanni liru yigoranu rom.

⁹ Runar, ngaa ari dulu de gwullen. Gäbicär ngwimä ngwalu ngaa ari yal ngaa gäbici jayinganu ngaa jalu kürüng.

¹⁰ Okeyar yigo'ro yalu ngwäyänü Gideleny, gwa je be piyi gwa je näji.

Aa'ti nga gwa obalu gwanggalu gwe

¹¹ Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la ludidi ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwuki. Gwanni gwati ondijaji kwenggenala ngwuja'ri ngwanni ngwuki nggwe obalu, nginde gwati ondijaji giyobala ngwuye obalu. Manari nga gwati obalu yobo ye, ya'ta je mäti nga gu be jalu nda ye obalu.

¹² Gwanni gwuru dobo gwuru gwe'te pu, ngwuru deleny gwuru gwäti yiima ndi gilängidiyi na ndi gerajalu. Nga be ani yärü ndi obalu gwanggalu gwe?

Gatada ngwäyänü Ngwaalu

¹³ 'Dinginar gweneno, nga nga gilee lati ari, "Gwene ya bigänü a ladi ele kündär nggee ya kündär nggone, ar gu

jalu didläyü. Ar gu bileda ar mbuja ngwü'rinyä."

¹⁴ Ange gwuru, ngaa la'ti lingidi 'di ndi ari yiru ange yanni yadi ji bigänü. Midi gwunga gwuru ange? Gwuru nono dumbil dele dati ji gwoko ngwube äji ngwabralu.

¹⁵ Ngaa laadi manni ari, "Ma gu Ngwaalu ari, a la midi, ya ar je ärrü giyee ya ar je ärrü giyone."

¹⁶ A be Ngaa gilo be lati iringini ngaa piyi yigo'rala yalu, iringini nggwee 'dar gwuru gwanni gwuki.

¹⁷ Yäy gu no, gwe'te gwe'te gwanni gwati lenge yi'ral yanni yijaw nding je ärrü ngwuje 'ti be ärrü, yating je ärrü yanni yiki.

5

Arnganar lanni linänü liru ngwüriginä

¹ 'Dinginar gweneno, nga nga lanni ru ngwüji ngwünänü, arar ngaa runi gwani dirbä dänni ndo dindi dada je mbuji.

² Goola galu gima 'digi'ri ngwured ngwalu ngwuma je ngwuruwal eny.

³ Dab na Buta gwalu gwuma iyini. İyini gwegen gwuru gwanni gwadi inggidi keng gwalu ara je eny ngwangina nono ngwalu nono ligä. Nga nga lima gwä'rajä gola gi'du giyomon giyä'di yidi gwodaning.

⁴ Ge'tar be ngwäyälü! Ndi ari gu'ru ganni gwü'ridängää ngwüji ngwe ngwanni ngwata je äpiji yiuru ngaa je 'ti be ätädi, ngwo ngwudugu yal ye 'danggalu. Na yal yidi ngwüji ngwanni ngwäpijä je yiuru, yima je Deleny diru yiima 'dingini.

⁵ Nga nga liju gididlä liriyalü ngaa enyalu yelena ngaa amiya yigo'ranu yalu. Ngaa likwudiniya yigo'ro yalu nono yindri komon gidi rce.

⁶ Ngaa lima obalu ngwüji ngwe ngwanni ngwujaw nono ngaa je 'rinye ngwanni ngwa'ta je ärrü yi'ral yere.

Or'temaji gidirbanü

⁷ Lani ngweengga, mätär yiguri 'di a Deleny o'ra. Änggädär anaku ati gu dijä dänni dati kwoy dünici yona ndi 'tüdä gidiyäng. Na awa dati määtä liguri ngwüdünici giranyu ganni gati ni a yon 'tüdä na ganni gati pi yona aar äti ngwäy.

⁸ Mätär be yiguri nga nga 'to, ngaa mätinälü 'di'däny ndi ari Deleny ndoo dindi puprang.

⁹ Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la äbinginjidi giyinenanu, nunnu aa'ti Ngwaalu ngwa ji ngwa je ngwe obalu ngwuja'ri ngwee. Gwanni gwati obalu ngwüji ngwe nggwo gito, nggwo gwüdünü gilängir.

¹⁰ Lani ngwänggäri, or'temajar nono ngwijirä ngwanni ngwondaja ngwüriyi

ngwe ngwudi Deleny ndi ari ngwumbuju dirbä.

¹¹ Anaku lingidä gu ndi ari a lānggädi ndi ari, lonjacaar je lanni lor'temaju. Nga nga li'dingina or'temaji gwe gwudi Äyüb, ngaa lima engga ndi ari gwuma Ngwaalu ärrä gwodanalü. Ngwaalu ngwuru dinä ngwanni gwati je ngwüji inä.

¹² Yanni yipana gu'ru, lani ngwänggäri, aa'ti nga la pi yi'rany Ngwaalu ngwe na gere ge, na diyäng de, na gong ge gere. Gäbicä "Yäying" gwunga ngwani yäy, na "Bäring" gwunga ngwani bäri, ya la gwe obalu.

Utalü änni gwe Ngwaalu

¹³ Dijj dere 'danggalanu ndo gidirbäno? Gäbicär ngwotaci Ngwaalingalu. Dijj dere dijayano? Gäbicär ngwelnge ngwortada Ngwaalinga.

¹⁴ Dijj dere 'danggalanu düma? Gäbicär ngwurnidi mbumbung je lidi gi'doonga aar abingaci Ngwaalinga aar bruti yila ye ngwüriny ngwe gwudi Kirictu.

¹⁵ Otaci Ngwaalingalu änni gwe Ngwaalu, gwa gäbici dijj dänni dümä da u'ri nono. No da Deleny 'di'riyälü. Manari dapu gwanni gwuki, da aar düdänjänü.

¹⁶ Yäy gu no, 'täjidärälü giyi'ral yalu yanni yiki ngaa otacidi Ngwaalingalu nunnu ara je Ngwaalu u'riyi nono. Otaci Ngwaalingalu gwudi dijj dänni didünälü gwäti yiima ndi ärrä yi'ral.

¹⁷ İliyä gwuru dijj dümnä nono alanga je, ngwube otaci Ngwaalingalu gwulleney ndi ari aa'ti gere ga ni, a gere allala ngwüdläyü tä'räl na didläyü dü'ränü ngwu'ti nu.

¹⁸ Ngwo're ngwotaci Ngwaalingalu nunnu a gere ila kerala ngwunni a ngwong 'tädä gidiyängänü, o're a gere ni.

¹⁹ Lani ngwänggäri, manari gwere gwuma gatani ngwuja'ri ngwanni gwäti ngwäyänü, ma be ari gwuma dijj dere gwä'ra,

²⁰ lingidär ndi ari gwanni gwati gwä'ra dijj dänni diki kay gidi dudi, diming gätäjä yi'rany a da aar gwü'rübäci yi'ralalu yanni yiki yonyadu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Butruj gi'ra ge'te Äni kitabanu

Ngwuja'ri ngwanni ngwuru gi'ra ngwullu je Butruj ngwondacung ngwe ngwikirijinä ngene ngwucaar je "Ngwüji ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu," ngwanni ngwabadolu mbüny mbüny kängir ngwaalu ngwudi gen gweneno gicaar Türkiyä. Yanni yiru gi'ra gidi ngwuja'ri yiru ndi or'temaji ngwüjü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ngwübinäär jälü aar mbuji yi'rendenya yani ämni Ngwaalu gwegen. Butruj gwubupa nding je diwayiniyi Yicu gwe gwanni gwayu ngwü'di'ri mana na ngwuja'ri ngwe ngwüngün gwanni gwaru nggwe gwadi o'ra, nunnu a ngindenga äti ge'tajing. Ngwuja'ri ngwee aar ämni aar or'temaji giyi'rendeny yegen, aar icinänü ndi ari idäji gwuru gwani 'didanu gwudi ämni Ngwaalu gwegen a la aar je be ätäda gu'ru "komon gadi ge Yicu Kirictu "tädälü" (1.7).

Or'temaji gwe nggwee kaji gidi dirbä, Butruj gwüpäcä 'to ngwüjälü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ndi aar ellele nono ngwüjü ngwudi Kirictu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-2)
2. Ange gwuru ndi ge'taji (1.3-12)
3. Ellele gwudi ngwüji ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu (1.13—2.17)
4. Gwuji gora gidi yi'rendeny yidi Kirictu (2.18-25)
5. Ru dikirijinä na yi'rendeny (3.1—4.19)
6. Ola gwani lanni lati okta gi'donga gidi Ngwaalu (5.1-11)
7. Aganni gwudi mi'ra (5.12-14)

Aganni

1 Äny gwani Butruj gwuru doo'ra dükäjär didi Yicu Kirictu, ngwuja'ri ngwee ngwükäci nje ngwüjü ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu ngwabadolu ngwuru ngwübnü poor ngwaalu ngwee ngwani Buntuj, Galatiya, Gäbüdükiyä, Ajiya na Bijiniyä.

2 Ngwanni ngwäbräär je anaku lingidi gu Ngwaalu ngwuru Papa 'tu'tu gwerre ngwuje ju'riyi Ligir'im le nunnu aar 'dengenaci Yicu Kirictung ngwuje gwürä yin ye yüngün.

Ara je gu yimi'rü ji ara je gu adatalu ji gwirälü.

Näji Ngwaalinga gwani ge'taji gwanni gwumidu

3 Ar näji Ngwaalinga ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu. Ndi ari ndi inä gwüngün gwanni gwupa 'denge, a lima lingini lingining gwanni gwuyang ndi ge'taji gwanni gwumidu 'di'ri gwe gwudi Yicu Kirictu giyi'ranyanu.

4 Aar nje äniiji giyu'rinanu yanni yati 'ti 'digi'ru a'tur aar ralu aar medadi. Giyo yirimitijärä je kerala

5 Ngaa lanni letadu gu yiima yidi Ngwaalu ämning gwe gwalu 'dünggüngün 'di a gilang gwanni nggwo mama, ngwa ji ngwü'tädälü komon nggä'di gidi gwodaning.

6 Jayar banu gwulley gwani ngwuja'ri ngwee, a be gweneno, mimi'ni nono gwonyadu yi'ranu gwa je mbuji gajigooko.

7 Ya je mbuji giyeenunnu aar inggidi ndi ari 'di'didanu ämni Ngwaalu gwalu gwanni gwupana gu'ru gidab danni dati medadi danni dati aar gwalli nono ligä le nunnu aar ombaji ndi ari diru 'didanu. Ämni Ngwaalu gwalu gwuru gu no, ndi ari ngwümbüjini gwuru 'didanu ndi orta, ndi näji na ndi denya, ma ji ma Yicu Kirictu 'tädälü.

8 Gwa'ti aang änggädi, ngaa be ämni. Gwa'ti aang änggädi gwenene, ngaa be ämnäci lijayanu gwulley lonyadu gu näji gwupa.

9 Ndi ari ngaa gilo ndi ape gu'ru gidi ämni Ngwaalu gwalu, gwani gilang gwudi lingeno lalu.

10 A gwani gilang nggwee, ngwüjir ngwanni ngwondaja giyimi'rü yanni yadi ara je Ngwaalu ükacä, yiminäär jälü gwulley aar ye arngani gu'ru gipa.

11 Aar bupi ndi ari ye lenge gaji aar ye lenge ngwuja'ri ngwanni ngwinggida je Ligir'im lidi Kirictu lanni liju 'denggenanu. Anni ondajing gwani yi'rendeny yanni yadi mbuji Kirictung, a gwani näji gwupa gwanni gwadi gwuja.

12 Ngwaalu ngwondaca ngwüjirä ndi ari ngwa'ti äpijä yigo'ro yegen yiuru, ara je be äpiji yiuru. Anni ondacaar yi'ral ye yanni yima je 'dingini gweneno. Ngaa li'dingina ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwondaca je ngwüji, ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Yicu Ligir'im le lanni Liju'ru lükajinä kerala. 'Di ndi ari yi'rr 'to yijädi ndi ombaji yi'ralanu giyeen.

Ju'rar

13 Yäy gu no, jar balu ngwäy ngwe ngwudi yigor yalu aang arngani gwani yiuru. A ge'taji gwalu 'dar jada giyimi'rü yanni yadi ara je Yicu Kirictu ätäda mung 'tädälü.

14 Nono yijü yi'dengenaca Ngwaalinga, aa'ti ba be ngaa lo'raci ellelleng gwudi

ami'ra gwudi lingen gwele gwuju yogo ye gwerre.

¹⁵ Ngaa be ju'ri anaku ju'rung gu gwanni gwurnida je, no ju'rar be giyi'ral 'dar yanni yata je ärrî.

¹⁶ Ndi ari yüllinâ no yaru nu, "Ju'rar, anaku ju'riny gu."

¹⁷ Ndi ari anni urnidangaa Ngwaalinga ngwuru Papa gwanni gwati 'ti utu ngwüjänü ndi pi yelenya yüngün, eleanor eleanor gwudi ngwüji ngwuru ngwörnü ngene gididlâ ara je yedeny eny.

¹⁸ Ngaa lilingidi ndi ari la'ta je ü'rädälü kay ganni ga'ti äti midinganu gîgätjânärâ je mbumbunga lalu ngwong ngwe ngwanni gwati dudi nono buta na dab,

¹⁹ ara je be ü'rälü yin ye yidi Kirictu yanni yiru gu'ru, gwuru Girany ganni gijaw nono ga'ti rngü.

²⁰ Gwäbräär 'tu'tu gwerre didlä da'tina gî'tinâ, gwuma aar be 'täjälü kaji nggee gidi gwodaning gwani nga nga.

²¹ Nginde gwe, ngaa lima änni Ngwaalu ngwanni ngwü'dî'riyälü giyi'ranyanu ngwünâji, a gu no, änni Ngwaalu na ge'taji gwalu nggwo gwüjâdi Ngwaalu.

²² Gweno anni ma aang gâ'rini yigo'ro yalu 'dengenaji gwe 'didanung nunnu ngaa äti änning ngwengga 'di'didanu, ännâjîdâr gwulleny 'tu'tu giyigoranu.

²³ Ndi ari ngaa lima lingini lingining gwanni gwuyang ngaa lä'tüdi yuula yanni yati äni, ngaa be ru yuula yanni yati 'tüdâ, midi gwe na mätinälü gwe gwudi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

²⁴ Ndi ari yüllinâ yaru nu, "Midi gwudi ngwüji 'dar gwuru nono yanya, na näji wgegen gwuru nono yibobo yidi didäny.

Yanya yati undi na yibobo yati ayi nono aar mi'ri'ti,

²⁵ a be ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwati jalu pupud."

A ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwondacara je ngwe.

2

¹ Yäy gu no, gätär be yi'ral mbüny yanni yiki yani yi'rinya na i'däjänü 'dar, yimur'tuny, yü'düny na yani lo gwere 'dar.

² Rüdär nono yijü yilingitäär je girem, ara je yan yanni yiju'ru yidi ligi'rim ami'ra nunnu ngaa ye pe ndi gilang gwalu,

³ ndi ari gweneno ngaa lima lenge ndi ari Deleny dijaw.

Ngwu'dun gwudi ligi'rim na lanni läbräär je

⁴ Ngaa lindädi 'dünggüngün, ndi ari nginde gwuru nono go'rra giru gidingo ganni gimidu gi'dünyidädi ngwüjälü ngwanni gwati oda, a be Ngwaalu äbrî ngwuruji gu'ru gipa ngwäyänü ngwüngün.

⁵ Nga nga 'to liru nono yo'rra yimidu yüdädäär ye ngwu'duna gwudi ligi'rim, ndi ari ngaa ru ngwur'dal ngwanni ngwuju'ru ngaa äpiji Ngwaalinga mi'rining nono gwudi ligi'rim gwanni gwüjädänü Yicu Kirictu gwe.

⁶ Ndi ari yüllinâ kitabanu yaru nu, "Ombaja ndi ari äny nggwo gwügäti go'rralu ngwaalu ngwani Jäyün, ganni gäbriny ngwuru gu'ru, a gwere gwanni gwa gu gatada ngwäyänü, gwa'ti gwa yaaru ape a'tur."

⁷ A be gweneno nga nga lanni lämnî 'dünggüngün, go'rr nggee gipa gu'ru 'danggalu. A be lanni la'ti ännâ 'dünggüngün ngwube ari,

"Go'rr ganni gi'dünyidädi ngwüjälü ngwanni gwati oda, gima ru gidingo gidi ngwu'dun."

⁸ Na gima ru 'to,

"Go'rr ganni gima ru nono gimle gadi gäbici ngwüjü aar gu obalu ngwuru ngwur'da ngwudi i'diyi ngwüjü."

La obalu, ndi ari linyurtanu ndi änni ngwuja'ri aar gu ru 'to ndi ari lige'tajaar je gu.

⁹ A be ngaa liru ngwüji ngwäbräär je ngaa ru ngwur'dal ngwudi yeleny yidi Ngwaalu, ngaa ru ngwüji ken ngwanni ngwuju'ru, ngaa ru ngwüji ngwudi Ngwaalu ndi ari ngaa ondaji orta gwe gwüngün nginde gwanni gwü'tiyâ je gidirimänü ara je 'täjä giburalu gwüngün gwanni gwuru 'ter.

¹⁰ Ngaa gwele gwerre lä'tüdi ngwüji, a be gweneno ngaa lima be ru ngwüji ngwudi Ngwaalu. Ngaa gwele gwerre, ngaa la'ti inädi Ngwaalinga a be gweneno, ngwuma je be inâ.

Ellele gwudi ngwikirjün

¹¹ Lani ngwumaad ngwüny, nggwa je päcälü ngaa liru ngwörnü ngaa ru li'ter ngene gididlâ ndi ari gatanar ami'rang gwanni gwuki gwudi lingen gwanni gwati aar gwudi ligi'rim le lalu.

¹² Elellar eleanor gwanni gwujaw ngwüjänü ngwudi didlä, ma aar je üpäci yi'ral nono yanni yiki ngaa je gäbici aar engga apepeng gwalu gwanni gwujaw ngwuje gäbici aar näji Ngwaalinga komon nggä'di gidi gwodaning gadi aar nje ge iljä.

'Dengenacar ngwelenya ngaa
'dengenaci ngworta

¹³ 'Dengenacar yelenya 'dar yanni yigi'tinā ngwūjānū, gwani Deleny. Ma aar ani denya delenya dannu diru gi'ra dū'rādi yeleny nono ku,

¹⁴ na ma aar ani denya ngwartana ngwūngūn, ngwūkājīng je aar gikīji ngwūjū ngwannī ngwa ārri gwanni gwuki aar je gwāllīnī lanni lati ārri yi'ral yanni yīndi kayalu.

¹⁵ Ndi ari bupi gwuru gwudi Ngwaalu ndi ārri yi'ral yanni yijaw, ya gābīci ngwūjū ngwannī ngwati ondaji yi'donggala, aar mātā ngwūnyū ngwen-gen.

¹⁶ Gātīnār linginalu aang elellalu aa'ti be ngaa la gu rtanu ngaa ārri yi'ral yanni yiki. Elellar ngaa ru ngwīnād ngwudi Ngwaalu.

¹⁷ Dinyādār ngwūjū 'dar ngaa āmnājīdi yengga yidi ngwīkīrījīn ara je yedeny eny Ngwaalu, ngaa denya delenya.

¹⁸ Ngaa lanni liru ngwīnād, 'dengenacar ngworta ngwalu ngaa je denya aa'ti la je 'dengenaci 'dogo lanni lijaw drū ara je jayi ngwāy, ngaa je be 'dengenaci 'to lanni liki drū agaa je ke ngwāy.

¹⁹ Ndi ari yijayi gu manari ye'rendeny yima mbuji dījū yīrīgīnā kay gidi Ngwaalu.

²⁰ Yiru ange ya ara je i'rāci manari ngaa lipīnā gwani ape gwalu gwanni gwuki? Ma be ari ye'rendeny yimbujanga gwani ape gwunga gwanni gwujaw, or'temaja be, giyee yijaw Ngwaalu.

²¹ Yiru giyee yanni yornacara je, ndi ari Kirictu gwumbuju yi'rendenya yani nga nga ara je gi'tījānī gay ngaa gwuji gora gūngūn.

²² "Ngingde gwa'ti ārri yi'ral yere yanni yiki,

aar 'ti mbojaja i'dājīng nono gwere ngwulemanu ngwūngūn."

²³ Anni lūdāār yi'ral ye yiki, ngwuje 'ti gwā'rācānū ngwugwalli dāmjā, anni mbujīng yi'rendenya, ngwuje 'ti iya yedenyo, ngwube gatada ligo'ro lūngūn Ngwaalu ngwannī gwati ūbīdī yi'ralanu.

²⁴ Ngingde giligo'ro lūngūn gwapu keng gwege ngwanginu ngwūngūn kūrālā nunnū ar ayi ndi ke ar be midī gwani dūnālū. Ngwāmmā gwe ngwūngūn, lima je u'riyi nono.

²⁵ Ndi ari nga nga gwele liru nono ngwāngal ngwududu a be gweneno, ngaa lima o'raca Yicung gwanni gwuru doo'ra ngwuru dangida dannu dati arnga lingeno lalu.

3

A ngaw na ngwur 'dengenacidi

¹ Lani ngwaw, 'dengenacar 'to ngwuru ngwalu nunnū manari gilona lere lanni la'ti āmnā ngwuja'ri, aar je gwūrlī elelle gwe gwanni gwujaw gwudi ngwaw ngwe-gen

² ma aar engga elelleng gwudi ju'ri na denya gwudi ngwaw ngwegen.

³ Aa'ti jayi gwalu gwa ru gwudi ngwang-inu poor, nono ndi mīcīnī ngwā'rū ndi genne dab nono, ndi genne buta nono na ndi genne ngwureda ngwannī ngwu'ri.

⁴ Ngaa be manni bupi jaying gwudi ligor lalu gwanni gwati 'ti medadu, gwani jayi drū gwalu na jīlānū gwalu gwudi ligi'rīm, yiru giyee yanni yipa gu'ru ngwāyānū Ngwaalu.

⁵ Ndi ari yiru giyee yanni yīndi ye ngwaw ngwuju'ru ngwudi gwerreng ngwannī ngwūgātī ge'tajīng gwegen Ngwaalu aar gwe jayiyi yigo'ro yegen. Aar 'dengenaci ngwuru ngwegen.

⁶ Nono Jarrang, gwanni gwu'dengenaca duru dūngūn dani Ābrāyim 'di ating urnidi doorta dūngūn. Ngaa liru yera yūngūn manari ngaa lati ārri yi'ral yanni yīdūnālū aar je 'ti yedeny itī giyi'ral yere.

⁷ Aar gu ru 'to 'danggalu nga nga lanni liru ngwur, jayar drū ngwaw ngwalu ngaa je ārri yi'ral yijaw ngaa je denya ndi ari ngindenga liru ngweengga ngwami'ratu na ndi ari lemada le giyimi'rānū yidi angidaji gwudi midī nunnū aa'ti yere ya jī yū'rū otacing Ngwaalingalu gwalu ngwāy.

Mbuji yi'rendenya gwani apepe gwanni gwujaw

⁸ Ndi mī'rā, nga nga 'dar acajidar gwūpāng lamatanu, inājīdār, āmnājīdār yengga, jayar yiguri ngaa ru ngwumulu.

⁹ Aa'ti ngaa la gwā'rāji yi'ral yanni yiki yi'ral ye yanni yiki, aa'ti ngaa la lujidi ngaa be onjaci ngwūjū ndi ari yiru giyee yanni yornacara je Ngwaalu nunnū ngaa jī ngaa ape gu'ru galu gidi onjaci.

¹⁰ Ndi ari,

"Gwere gwanni gwadi āmnī miding gwudi ligo'ro lūngūn

a yomon mbuji 'dar yanni yijaw, ngwūmātā lingla lūngūn giyi'ral yanni yiki na ngwulem ngwūngūn ndi on-daji yi'duru.

¹¹ Ngwugwurla giyi'ral yanni yiki ngwuje ārri yanni yijaw.

Ngwūmīnī adatingalu ngwugwoda.

¹² Ndi ari ngwāy ngwudi Ngwaalu ngwati iye ngwūjū ngwannī ngwūdūnālū na lating je geraji lānī lūngūn ma aar otacalu.

Ngwuje be gwūrlāci lu'ra lanni lati ārri yi'ral yanni yiki."

¹³ Yärü gwa je akani nono manari yigor yitäjänü ndi ärrü yi'ral yanni yijaw?

¹⁴ A be manari yiru gu ndi ari ara je yi'rendeny mbuji yani ärrü gwalu yi'ral yanni yidünälü, Ngwaalu ngwa je onjaci. "Aa'ti yedeny ya je eny giyi'ral yanni yati iye ngwüjü yedenyo, aa'ti yedeny ya je eny ma ara je iye yedenyo."

¹⁵ Ngaa be ge'te Kirictung ngwuru Deleny giyigoranu yalu. Jar mama giyomon-alu 'dar nda je enggaci lanni la je otacalu gwani ge'taji gwanni gwätängää. Ngaa je be enggaci yigor ye yijilänü ngaa je denya.

¹⁶ Gäbicär yigor yalu aar jayi nono, nunnu lanni lata je üpäci yi'ral nono yanni yiki ndi elelle gwalu gwanni gwujaw ndi Kirictu, a je yaaru ape giyi'ral yegen yanni yiru yi'duru.

¹⁷ Yijayana ndi ari manari bupi gwuru gwudi Ngwaalu, ara je yi'rendeny mbuji gwani ärrü yi'ral yanni yijaw aa'ti yi'rendeny ya je mbuji lärrü yi'ral yanni yiki.

¹⁸ Ndi ari Kirictu gwayu gwani ke gomnanu ge'te pu gwanni gwüdünälü gwani lanni la'ti dünälü, nunnu ara je apada Ngwaalu. Gwü'rinyitäär gilingeno a be Ngwaalu midiyi Ligü'rüm le,

¹⁹ Ligü'rüm le gilee liming le ele 'to ngwondaca ngwügi'rümä ngwudi ngwüji ngwanni ngwugekanalu.

²⁰ Ngwanni ngwünyürtijä Ngwaalinganu 'tu'tu gwerre gaji ganni gimätijä je ge Ngwaalu liguri gäji ganni giju ge Nuuwa ndi ge'te bälükä. Gibälükänü, looko 'dogo, liru 'dübä (8) gwuma aar gwe gilängidini giyaanu.

²¹ Na yaw giyee yiju yiru gi'remna gidi yaw yanni nyinyinä ye gweneno ngaa ye gilängidini 'to. Ya'ti ani üyini yirledo nono yidi ngwanginu, aar be ani äñijälü gwudi icinänü gwudi ligor lanni lijaw ngwäyänü Ngwaalu. Yata je gilängidiyi 'di'ri gwe gwudi Yicu Kirictu giyi'ranyanu,

²² gwanni gwuma allu kerala na nggwo gwujalu yelenya kaama gidi Ngwaalu a gu yi'rr na yeleny na yiima 'dengenaci.

4

Midiji Ngwaalinga

¹ Yäy gu no, anni mbuja Kirictu yi'rendeny ngwanginu ngwüngün, yäy gwodanar banu 'to yi'ral ye giyee ye'te ye'te. Ndi ari gwanni gwa yi'rendeny mbuji ngwanginu ngwüngün, ke gwuma äbrini kay 'dünngüngün.

² Yäy gwa'ti ba be gwelelle gididlä düngün danni di'dälü gwani ami'ra gwanni gwuki gwudi lingenyo, ngwube manni ärrü buping gwudi Ngwaalu.

³ Ndi ari ngaa lonja yomon kaji gwerre ndi ärrü yi'ral yanni yati je ngwüji ärrü ngwudi didlä. Yani elelle gwegen gwudi yidigany, ami'ra ngwanni gwuki, rläli, yi'rinyinä yiru yütä na didülä danni diki.

⁴ Yanni yemo gäbicä ngwüjü ngwudi didlä gweneno aar allalu ndir ndi ari ngwa'ta le acajidu giyi'ralanu yanni yiki drü ati aar je be ürrä yiriginä nono.

⁵ A be la ji ya je ye Kirictu otacalu gwanni nggwo gwa ji gwa otaci ngwüjälü ngwanni ngwumidu na ngwanni ngwayu.

⁶ Yiru giyee yanni yigäbicä a be ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ündäjini 'di ngwüjänü ngwanni ngwo gweneno ngwayu nunnu lanni lima aar le obalu gay ge gidi diji dümnä ndi ari liki gilingeno, aar mididi giligü'rüm gay ge gidi Ngwaalu.

O'ra gwudi Yicu gwuma ja gito

⁷ Mi'ra gwudi yi'ral 'dar gwuma ji gito. Yäy gu no, beberar be ngaa mätinälü nunnu ngaa otaci Ngwaalingalu.

⁸ Giyi'ralala giyee 'dar, ämnäjidär gwüpäng gwulleny, ndi ari ämnäjidi gwati gwü'rübäji yi'ralalu yonyadu yanni yiki.

⁹ Apajidar yirnü gwüpäng la'ti äbinginü giyinenanu.

¹⁰ Angidaji gwe guy ganni gima aar je Ngwaalu angidaci, emadar ge giyiru gwüpäng yigor ye ye'te pu ngaa ruyi yimi'ra yidi Ngwaalu yanni yonyadu yi'ranu.

¹¹ Manari gwere gwati ondaji, ngwondaji nono mung ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Gwere gwanni gwati ape yiiru, ngwuje ape yiima ye 'dar yätädi je Ngwaalu nunnu a Ngwaalu ortani giyi'ral 'dar Yicu Kirictu gwe gwanni gwuru näji ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

Mbuji yi'rendenyä yani yikiriñin

¹² Lani ngwumaad ngwüny, aa'ti ngaa la allalu ndir ndi miminni nono gwudi ye'rendeny yanni yimbuja je, nono ma yi'ral mine ru yimbuja je ya'ti linginna.

¹³ Ngaa be jayanu ndi ari ngaa gilo lacajidu giye'rendeny yidi Kirictu, nunnu ngaa ji ngaa jayanu gwulleny komon gadi ge näji gwüngün 'tädalü.

¹⁴ Manari ngwüji ngwo ngwüllüdä je gwani Kirictu, yijayi gu 'danggalu ndi ari Ligü'rüm lidi näji na lidi Ngwaalu gilo 'danggalu.

¹⁵ Manari ye'rendeny yima je mbuji, aa'ti yani ndi ari nga gwu'rinyidu na ndi ari a gwuru du'ram na a gwärrü yi'ral yere yanni yiki na ndi ari a gwändi giyi'ralanu yunga yä'tüdi.

¹⁶ A be manari yi'rendeny yimbujanga yani ndi ari a gwuru dikiriñin, aa'ti yaaru

ya ang ape nga be ortada Ngwaalinga ndi ari nga gwapu ngwüriñy ngwüñgün.

¹⁷ Ndi ari gaji giru gadi ge Ngwaalu obalu ngwüñi ngwe, ndi aalu ngwüñi ngwe ngwudi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu. Ma be ari gadi aar ge aalu 'denge gwerre gwerre, ya be ru 'tanaa ngwüñi ngwanni ngwünyürtijä ngwuja'ranu ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwujaw?

¹⁸ Na ndi ari,

“Manari yojema ngwüñü ngwanni ngwüdünälü ndi aar mbuji gilang-ing,

yadi be ru 'tanaa ngwüñi ngwudi didlä na ngwanni ngwuki?”

¹⁹ Yäy no, lere lanni lati je yi'rendeny mbuji yani bupi gwudi Ngwaalu, aar ätäädä Ngwaalinga yigo'ro yegen ngwanni ngwuru ligor le'te pu ngwuge'ta, aar gwuji ndi ärrä yi'ral yanni yijaw.

5

Ndi mbumbunga na ngwamal

¹ Äny gwüpäcä mbumbunga jalu 'danggalanu, äny gwuru 'to mbumbu kimaad gegen nyi ru gwanni gwänggädi yi'rendenya yidi Kirictu. Nyi ru gwe'te gwanni gwa ji gwa acidi ndi näñi gwanni gwa ji gwa 'täälü.

² Rüdär ngwoo'ra ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu ganni nggo gombajangaa, ngaa je iye liru ngwangida, aa'ti ndi ari ngaa je ärrä yiima ye, aar be ru ndi ari yärrä je yigor ye yalu anaku bupa je gu Ngwaalu ndi ru. Aa'ti yani ndi ari ngaa lübijä ngwü'rinyänü, ngaa je be jada ndi ärrä ligor le.

³ Aa'ti la je acajanu lanni lätädärä je Ngwaalu nunnu ngaa je ombaji, ngaa be ru ngwoo'ra ngwülijä gi'donga gora gijaw.

⁴ Ma be aji ma Kirictu gwanni gwuru doo'ra didi ngwoo'ranga 'täälü, la je be äñijä giyelenyanu yani gu'ru gidi näñi gwanni gwati 'ti medadu.

⁵ No 'to lanni liru ngwamal, 'dengenacar je lanni lipana. Ngaa 'dar, okeyar yigo'ro yalu ndi apajidi gwüpäng, ndi ari, “Ngwaalu ngwati 'donya ngwüñü ngwanni ngwati piya yigo'ro yegen ngwuje be gi'tiji yimi'rü ngwanni ngwati okeya yigo'ro yegen.”

⁶ Okeyar be yigo'ro yalu kuyanü gidi Ngwaalu ganni giru yiima ndi ari ara je 'di'riyalü kaji nggä'di gindi.

⁷ Gätädär yi'ral nono 'dar yanni yata je pici yigoranu, ndi ari nginde gwuru gwanni gwada je gu ge'taji ngwäyänü.

⁸ Mätär yigo'ro yalu nga arngani. Ndi ari güwän galu gani dijego'rr ndo diru nono

diira dilandalu ngwäri guba ngwüminä nunnu mung mbujalu gwere ngwobedalu ngwungadini.

⁹ Kwudar le be lidirninälü 'di'däny ndi ämni Ngwaalu ndi ari ngaa lilingidi ndi ari ngweengga ngwalu giyen dar ngwo 'to ngwumbuja je yi'rendeny giye ye'te ye'te.

¹⁰ A Ngwaalu ngwudi yimi'rü 'dar, ngwanni ngwurnida je ndi ari aang acajidi ndi näñi gwüñgün gwudi gwur'taling ndi Kirictu, manari yi'rendeny yima je mbuji gwoko, nginde ligo'ro le lüñgün gwa je gwä'ra gwa je ojemeye nono ara je giki ngaa mätänälü 'di'däny.

¹¹ Nginde gwuru gwanni gwuru näñi ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

Aganni gwudi mi'rä

¹² Ngwuja'ri ngwee ngwoko ngwükäji nje ngwe diwengga dani Jiliwanij gwanni gwati nyi engga gwuru diwengga diru ligor le'te pu, bupi gwüny ngwani nda je ojemeye nono nga je enggaci ndi ari yimi'rü yiru giye yidi Ngwaalu yanni yiru 'didanu. Mätänär gwälü 'di'däny.

¹³ Gi'doonga gidi Babiling* ganni gäbrä je le Ngwaalu, gaganna je ara je giñi güny Gideleny gani Murkuj aganna.

¹⁴ Agannajidar giyenenanu agannajiding gwudi ämni.

Ara je gu adatalu ji 'dar, ngaa lanni gilo ndi Kirictu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Yuwana gi'ra ge'te Äni kitabanu

Yuwana gwuru doo'ra dükajäär ngwoo'ranu ngwükajäär je (ngwanni ngwujaar Yicunga le). Gwänggädäär aar 'dingini gwondaja aar akani nono. Yuwana gwuca Yicung gwuru ngwuja'ri ngwudi midi, nginde gwanni gwujaar papa gwe gwur'tal (1.1-2). Yuwana gwudiwayiniya ngwüjü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ngwuru 'didanu ngwani Yicu ndi ari ngwoorta ngwuju ngwonyadu ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwanni ngwati nyi'rini ndi ari Yicu gwuru gwanni gwani Kirctu (2.22). Aar nyi'rini ndi ari gwuma ru diji dümnä gilingeno (4.2). A ngwikirijin mätinälü 'di'däny ngwuja'ri ngwanni ngwenggaar je 'tu'tu gerre (2.24).

Yuwana gwüpäcä ngwikirijinälü aar elelle elelleng gwanni gwuju'ru aar ämnäjidi. Ngwuje ci aar änni Kiji gidi Ngwaalu aar 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün. Ngwuje diwayiniyi ndi ari aar gwuji Yicung, nunnu ma ji mung o'ra mana aar gu icinänü ngwäyanü 'dünggüngün (2.28).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Ngwuja'ri ngwudi midi (1.1-4)
2. Midi ndi acajidi gwudi papa na Giji güngün gani Yicu (1.5-2.29)
3. Elellar nono yiji yidi Ngwaalu gididlänü ndee (3.1-24)
4. Ngaa lenge ndi ari yiru ange yanni yiru 'didanu na yanni yiru yi'duru (4.1-6)
5. Ännär Ngwaalinga ngaa ämnäjidi (4.7-21)
6. Ännär Kiji gidi Ngwaalu (5.1-21)

Ngwuja'ri Ngwudi Midi

¹ Änyängä lullu ngwuja'ri ngwudi midi ngwuju 'tu'tu gwerre ngwanni ngwu'dingini nje, nje engga ngwäy ngwe ngwäri nje inggidi nje akani nono ngwuy ngwe ngwäri ngwuru ngwee ngwaru nyii ngwe gweneno.

² Midi ngwee gwü'tädälü nyii engga nyii gwe ondaji, ara je be enggaci ndi ari ngwuja'ri ngwuru ngwudi midi gwudi gwur'taling gwanni gwuju ndi Papa gwuru Ngwaalu aar nje be 'täcälü.

³ Ngwuja'ri ngwanni ngwänggädi nje, nje 'dingini, ngwuru ngwondacara je ngwe nunnu ar gu acajidi ar gu emadanu gwüpäng. Ar emadi ndi acajidi gwüpäng

na acajidi gwege nggwee gwuru Ngwaalinga le ngwuru Papa na Giji güngün gani Yicu Kirictu.

⁴ Änyängä lullu ngwuja'ri ngwee, nunnu a jayanu gwege ru gwanni gwumbutu.

Elelle Buri gwe

⁵ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwu'dingini nje ndi Yicu ara je be ondaca. Ndi ari Ngwaalu ngwuru buri, dirim dere da'ti 'dünggüngün a'tur.

⁶ Ma be ari nunnu a lima ari gwacajidar le ar be elelle gidirimänü, a liru ngwu'duru na elelle gwege gwa ru 'tur.

⁷ A be manari a lima elelle giburalu anaku ru gu Ngwaalu buri, a la be äti acajiding gwüpäng 'didanu, na yin yidi Giji güngün gani Yicu, yinje oyaji kengalu 'dar.

⁸ Manari a lima ari a la'ti ki, a la dudiyi yigo'ro yege na ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu ngwa'ti ngwa ji 'denggeganu.

⁹ Ma be ari alanga lima 'täjälü ndi ari a liki, nginde gwuru ligor le'te pu ngwüdünälü gwunje düdänijänü na gwunje ga'ru giyi'ral 'dar yege yanni yiki.

¹⁰ Manari a lima ari alanga la'ti ärrä yi'ral yanni yiki, gwa ar aniji di'duru na ngwuja'ri ngwüngün ngwa'ti 'dengege.

2

Ar elelle giburanu gwudi Ngwaalu

¹ Nggwüllijä je ngwuja'ri ngwee lani yiji yüny nunnu aa'ti ngaa la äri yi'ral yanni yiki. Ma be ari diji dere dima äri yi'ral yanni yiki, a läti Yicu Kirictung gwanni gwüdünälü gwati nje ruci ndi Papa.

² Nginde gwanni gwümi'ridi nje nono ligo'ro le lüngün aar nje ga'ru ndi ke gwege. Aa'ti be ke rüdi gwege 'dogo jücü, ngwube ru 'to ke gwudi ngwüji 'dar gididlä.

³ Manari gwuma ar 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün, a la be lenge ndi ari gwülingidär.

⁴ Gwanni gwati ari, "Gwülingidiny," ngwu'ti be ärrä ngwuja'ri ngwüngün, gwuru di'duru na 'didanu gwa'ti 'dünggüngün.

⁵ A be gwere gwanni gwati 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün, gwuru diji dannidämänä Ngwaalinga änning gwanni gwuru 'di'didanu. Yiru giyee yanni yati nje gäbici ar lenge ndi ari a gilo 'dünggün.

⁶ Ndi ari gwere gwanni gwati ari gwümätinälü 'dünggüngün, ngwelelle nono elella gu Yicu.

Yanni yinggida ndi ari Ngwaalu ngwämni nje

⁷ Lani ngwumaad ngwüny, ngwuja'ri ngwee ngwüllijä je ngwä'tüdi ngwuyang,

ngwuru ngwuja'ri ngwanni ngwu'rin ngwu'dingina je 'tu'tu gwerre. Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwu'rin ngwuru ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingina je.

⁸ A be nyi gwüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwuyang. 'Didanu gwudi ngwuja'ri ngwee nggwo gwengwana ndi Kirictu na 'danggalu ndi ari ñirim ndo ndi abri kayanu a buri gwanni gwuru 'didanu gwuma be o'rralu.

⁹ Gwanni gwaru nggwo giburalu ngwube a be gwenggen ke ngwäy, nginde nggwona gidirimänü kaji nggoo.

¹⁰ Gwanni gwati änni gwenggen, gwati ellele giburalu a yere ya'ti 'dünggüngün yanni yiki yadi gäbici ngwobalu.

¹¹ A be gwanni gwati gwenggen ke ngwäy, nginde nggwo gidirimänü, dinding gwänü a gwa'ti lingidi ndi ari gwadi ne. Gwuma ñirim rimiyi ngwäy.

¹² Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee lani yiji yüny ndi ari ke gwalu gwuma ara je Ngwaalu düdänjänü ndi Yicu Kirictu.

¹³ Äny gwüllijä je lani papanga, ndi ari gwülingidängä gwanni gwaju 'tu'tu gwerre gwani Yicu Kirictu. Äny gwüllijä je nga nga lanni liru ngwamal ndi ari ngaa lima obeda dijego'ralu. Äny gwüllijä je lani yiji yüny ndi ari ngaa lilingidi papang.

¹⁴ Äny gwüllijä je lani papanga ndi ari nga nga lilingidi ngindeng gwanni gwaju 'tu'tu gwerre. Äny gwüllijä je lanni liru ngwamal, ndi ari ngaa lojema nono, a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwümätinälü 'danggalu, na ngaa lima obeda dijego'ralu.

¹⁵ Ngaa 'ti ännä didläyü na yi'ral yere yidi didlä. Manari gwere nggwo gwati änni didläyü, gwa'ti gu änni gwudi papa.

¹⁶ Ndi ari yi'ral 'dar yidi didlä, nono ami'ra gwudi lingeno, ari ngwäy gwudi ngwong ngwudi didlä, gigi'tinälü gwudi lingeno gwanni gwätang na ngwanni gwati je ngwüji ärrü, ngwati 'ti indü ndi papa, ngwudi didlä ngwuru.

¹⁷ Didlä yi'ral yanu yüngün yanni yiki yanni yati ari ngwüjänü, ya dudi a be diji danni dati ärrü buping gwudi Ngwaalu, da midi miding gwudi gwur'taling.

Arnganar Ngwu'duru

¹⁸ Lani yiji yüny, gaji gima be ja gito. Lica je gwele gwerre ndi ari güwän gidi Kirictu ga ji gila. Gweno gima be ila gonyadu gima 'tädlü, a la be lenge ndi ari gaji gima be ja gito. Güwän ngege gi'tüdi 'denggeganu ndi ari gati ar le acajidi gw-erre,

¹⁹ aar be 'tü aar nje gatani. Adinari lacajidar le ki'du ge'te pu 'didanu, laadi ar le jalu. Liminje be gatani ndi ari ngindenga lä'tüdi lidi gi'du gege.

²⁰ A be nga nga, lima je Ngwaalu maji ligi'rimä nono Yicu gwe, na no, nga nga 'dar yilingidi je yanni yiru 'didanu.

²¹ Äny gwa'ta je üllijä ndi ari nga nga la'ti lingidi 'didanung, a be ndi ari nga nga gwülingidängä, ngaa lenge 'to ndi ari yi'duru yere ya'ti ngwuja'ranu ngwanni ngwuru 'didanu.

²² A be yäru gwanni gwuru di'duru? Diji diru danni dati ari Yicu gwa'tüdi gwanni Gwubruaar yelenya. Diji danni diru gu no, diru güwän gidi Kirictu diru danni dati 'donya Papang na Giji.

²³ Ndi ari diji dere danni dati 'donya Gijü, da'ti äti Papang. Gwere gwanni gwati änni Gijü, gwati änni 'to Papang.

²⁴ Mätinär bälü ndi määtä ngwuja'ri giyigoranu ngwanni ngwu'dingina je 'tu'tu gwerre ngaa gu mätinälü 'di'däny. Manari ngaa gilo gu, ngaa 'to la mätinälü Kiji na ndi Papa.

²⁵ A yiru giye yanni yicaar nje ye Ngwaalu ndi ari gwunje ätäda 'to miding gwudi gwur'taling.

²⁶ Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee nga je girinya gwani ngwüji ngwanni gwati mimi ndi ara je i'däjänü aar je oktada 'ter ngaa dudi.

²⁷ A be 'danggalu, Kirictu gwuma je maji ligi'rimä nono limätinälü 'danggalanu ngaa la'ta be minä diji dere ndi ara je enggaci mana yanni yiru 'didanu. Ma be ari ligi'rim lüngün limätinälü 'danggalu ndi ara je enggacalu pipi'ri'ti, a liru ligi'rim lanni liru 'didanu lä'tüdi yi'duru, mätinärälü 'dünggüngün anaku enggacara je gu.

²⁸ A be gwenene lani yiji yüny, mätinärälü 'dünggüngün nunnu ma ji mung 'tädlü, aa'ti yedeny yinje eny a nje yaaru ape komon ganni gading ge o'ra.

²⁹ Manari ngaa lilingidi ndi ari Kirictu gwuru gwanni gwüdünälü, ngaa la gu be lenge ndi ari diji dere danni dati ärrü yi'ral yanni yidünälü, diru giji gidi Ngwaalu.

3

Yiji yidi Ngwaalu yati dünlü

¹ Änggädär änning gwuru 'taa gwudi Ngwaalu ngwuru Papa, gwanni gwämnäär nje gwe! Änni gwüngün gwupa gwulleny 'di ndi ari liminje ci, 'yiji yidi Ngwaalu.' Na a liru gu yiji yüngün 'didanu. Yiru giye yanni yigäbicä ngwüji ngwudi didlä aar nje 'ti be lingidi ndi ari ngwüji ngwudi didlä ngwa'tina lingidi Ngwaalinga.

² Gweno lani ngwumaad ngwüny, a liru yiji yidi Ngwaalu, a be ya'ti linginna ndi ari gweere a ladi ru 'taa. A be a lilingidi ndi ari ma ji ma Kirictu 'tädlü, a la ru nono ngindeng, nunnu gwa ar engga

anaku rung gu 'didanu. Dijī dere danni dāti ge'tajing nggwee giligoranu lūngūn ndi Kirictu, dati ju'riyi lingina lūngūn

³ anaku ju'riya gu Yicu lingina lūngūn.

⁴ Dijī dere danni dati ārri yi'ral yanni yiki dati kiyi yobo yidi Ngwaalu 'didanu yiru ndi ari yi'ral yanni yiki, yani kiyi yobo.

⁵ A be ngaa lilingidī ndi ari Kirictu gwüllū ndi ābrī yi'ral yidi ngwūjī yanni yiki, ngaa lilingidī ndi ari nginde gwā'tūdi dijī danni diki.

⁶ Gwere gwanni gwūmätinälū 'dūnggūngūn, ngwa'ti gwa ji ndi gwujani yi'ral yanni yiki. A be gwanni gwa ji ndi gwujani yi'ral yanni yiki gwur'tal, gwa'ting ānggādī na gwa'ting lilingidī.

⁷ Aa'ti dijī dere da je oktada ndi dudi lani yijī yūny. Gwanni gwati ārri yi'ral yanni yidūnälū, gwuru dijī didūnälū, anaku dūnū gu Kirictalu.

⁸ Gwanni gwa ji ndi gwujani yi'ral yanni yiki gwur'tal, gwuru gijī gidi dijego'rr ndi ari dijego'rr diru danni dārrā yi'ral yanni yiki 'tu'tu gwerre. Yiru yanni yigābicā Gijū gidi Ngwaalu ngwüllā ndi ari ngwuje ābrī yanni yima ji dijego'rr ārri.

⁹ Gwere gwa'ti gwuru gijī gidi Ngwaalu gwati ji ndi gwujani yi'ral yanni yiki gwur'tal, ndi ari ligi'rim lidi midī Ngwaalu lima ji 'dūnggūngūn, ndi ari gwa'ti gwa ji ndi gwuji yi'ral yanni yiki gwur'tal ndi ari gwuma ru gijī gidi Ngwaalu.

¹⁰ Yiru giyee ndi ari awa a ladi lenge yijū yidi Ngwaalu 'ter gijūjānū yidi dijego'rr ndi ari gwere gwanni gwati 'ti ārrā yi'ral yanni yidūnälū na 'to gwere gwanni gwati 'ti āmnā gwenggen, gwā'tūdi gijī gidi Ngwaalu.

Āmnājīdār

¹¹ Ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingina je gwerre ngwuru ngwee, ndi ari ar āmnājīdi.

¹² Aa'ti a la ru nono Gayining, nginde gwanni gwuru gijī gidi dijego'rr ngwūmāātā gwenggen gwani Ābīl ngwu'rinye. Gayin gwarra ngwube 'rinye gwenggen gwani Ābīl? Yā'tūdi mene ndi ari yi'ral yūngūn ya'ti dūnälū ngwāyānū Ngwaalu a be yi'ral yidi gwenggen gwani Ābīl aar be dūnälū ngwāyānū Ngwalo?

¹³ Yāy gu no aa'ti ngaa lōbalu, lani ngwāngārī manari nga lima ke ngwūjū ngwāy ngwudi didlā.

¹⁴ A lilingidī ndi ari alanga lima gatana gay gidi yi'rany a lima elada ndi midī, na lilingidī gu no ndi ari a lati āmnī ngwengga. Gwanni gwati 'ti āmnā, nggwo gu na yiimala yidi yi'rany.

¹⁵ Gwere gwanni gwati gwenggen ke ngwāy, gwati 'rinyidi. Na ngaa lilingidī ndi

ari gwere gwanni gwati 'rinyidi, gwa'ti āti miding gwudi gwur'taling 'dūnggūngūn.

¹⁶ A lilingidī ndi ari āmnī gwani yārū, ndi ari Kirictu gwayu gwani alanga. Alanga 'to la dodaji yigo'ro yege ngweengga!

¹⁷ Dijī danni dāti ngwony ngwudi lingenō ngwube engga gwenggen gwanni gwuru diwāyi ngwu'ti be inādī, awa ngwube ari dāmnā Ngwaalinga.

¹⁸ Lani yijī yūny, āmnī gwege aa'ti gwa ru ngwuja'ri ngwudi ngwulem 'dōgo ngwube ru āmnī gwanni gwuru 'didanu gijī'ral yanni yati ar je ārri.

¹⁹ Yiru be giyee yanni yati nje gābicī ar lenge ndi ari a liru ngwūjī ngwudi 'didanung. Yiru giyee yanni yadi nje gābicī ar dūnā ligor le la'ti yedenyanu ngwāyānū Ngwaalu.

²⁰ Ma be ari yigor yiminje mī'rānū, ar lenge ndi ari Ngwaalu ngwupana gijigor yege na ngwuru ngwanni ngwūlingidī ngwuja'ralu 'dar.

²¹ A no lani ngwumaad ngwūny, ma be ari yigor yege yiminje 'ti mī'ridānū, yedeny ya'ti yinje eny ngwāyānū Ngwaalu.

²² Ya ar je mbuji 'dūnggūngūn 'dar yanni ya ar ye otacalu, ndi ari gwati ar 'dengenaci ngwuja'ri ngwūngūn ar ārri yi'ral yanni yati gābicī ngwujayanu.

²³ A ngwuja'ri ngwūngūn ngwanni ngwaru ngwe ngwuru ngwee ndi ari ar āmnī Gijū gūngūn gani Yicu Kirictu na ar āmnājīdi gwūpāng.

²⁴ Lanni lati 'dengenaci ngwuja'ri ngwūngūn, limätinälū 'dūnggūngūn na nginde gwūmätinälū 'denggen. A yiru giyee ndi ari awa a lilingidī ndi ari nginde gwūmätinälū 'dengge, ndi ari a lilingidī gu ligi'rim le lanni lātādār nje.

4

Ligi'rim lidi Ngwaalu na ligi'rim lanni liki

¹ Lani ngwumaad ngwūny, aa'ti ngaa lāmnī ngwuja'ri ngwudi ligi'rimälū rūgūm, ngaa be manni iye ngwūgi'rimā ngwāy nono ndi aang lenge ndi ari ngwīndī Ngwaalu. Ndi ari ngwūjir ngwo ngwonyadu gwuru ngwu'duru ngwuma 'tū ngwuma badalu gidīdlānū.

² Yiru giyee yanni yati nje gābicī nda be lenge ligi'rimā lidi Ngwaalu, ndi ari ligi'rim lere lanni lati ari Yicu Kirictu gwīndī gilingenō, liru lidi Ngwaalu.

³ A be ligi'rim lere lanni lati 'donya ngwuja'ri ngwee ngwani Yicu, lā'tūdi ligi'rim lidi Ngwaalu, liru ligi'rim lanni liru gūwān gidi Yicu lanni li'dingina le ndi ari ladi ila, a gilo lima obana gwenene gidīdlā.

⁴ Ngaa liru lidi Ngwaalu, lani yiji yüny. A lima je dami lidi didlä ndi ari gwanni nggwo 'danggalanu gwojemana nono gilig'i'rim lanni gilo ngwüjänü ngwudi didlä.

⁵ Ngindenga liru ngwüji ngwudi didlä ngwati ondaji ngwuja'ri ngwudi ngwong ngwudi didlä ati je be ngwüji ngwudi didlä 'degenaci.

⁶ A be alanga liru lidi Ngwaalu. Dijji dere danni dilingidi Ngwaalinga, dati nje 'degenaci. A be gwere gwanni gwä'tüdi gwudi Ngwaalu, gwati nje 'ti 'degenaca. Yiru giyee yanni yati nje gäbici ar be ngengedani ngwuja'ranu ngwudi lig'i'rim liru 'didanu ngwuja'ranu ngwudi lig'i'rim lanni liru di'duru.

Ämni gwudi Ngwaalu na ämni gwege

⁷ Lani ngwumaad ngwüny, gäbicär ar ämnäjädi ndi ari ämni gwindi Ngwaalu. Gwere gwanni gwati ämni, gwuru giji gidi Ngwaalu na gwülingidi Ngwaalinga.

⁸ Gwere gwanni gwati 'ti ämnä, gwa'ti lingidi Ngwaalinga, ndi ari Ngwaalu ngwuru ämni.

⁹ A yiru giyee yinggida ndi ari Ngwaalu ngwenggaci nje ämning gwüngün awa. Ndi ari ngwükäjä Gijü gwüngün ganni giralu ge'te pu gididlä ndi ari nunnu ar ge gilang.

¹⁰ Ämni gwuru nggwee, ndi ari a lä'tüdi lanni lämnä Ngwaalinga, a be Ngwaalu ru ngwanni ngwämnä nje 'di aar ükäjä Gijü gwüngün aar nje mü'rini nono aar nje ga'ru ndi ke gwege.

¹¹ Lani ngwumaad ngwüny, anni ämnär nje gu Ngwaalu no, gäbicär be ar ämnäjädi gwüpäng.

¹² Dijji dere da'ti a'tur danni dänggädi Ngwaalinga. Ma be ari alanga lämnäjädi, Ngwaalu ngwa ji 'dengge na ämni gwüngün, gwa mbuti 'dengganu.

¹³ A lilingidi ndi ari nggwo gwümätinär gu a nginde nggwo ngwümätinälü 'dengge. Ndi ari nginde gwuminje ätäda lig'i'rimä lüngün.

¹⁴ A alanga lima engga, a lima ondaci ngwüjü ndi ari Papa gwuma ükäjä Gijü gungün ngwuru gilang gwudi ngwüji ngwudi didlä.

¹⁵ Manari dijji dere dima ämni ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu, Ngwaalu ngwa mätinälü 'dünggungün a nginde gwa mätinälü Ngwaalu.

¹⁶ A gu no gwenene, a lilingidi ar gatada ngwäyanü ndi ämni gwanni gwätädäär nje Ngwaalu.

Ngwaalu ngwuru ngwati ämni ngwüjü. A gwere gwanni gwelella ämni gwe, gwümätinälü Ngwaalu a Ngwaalu mätinälü 'dünggungün.

¹⁷ Gay ge nggee, ämni gwati nje gu mbutanu ndi ari aa'ti yedeny ya ji komon gidi obalu ndi ari ngene gididlä ndee, a liru nono Kirictu.

¹⁸ Yedeny ya'ti ndi ämni, a be ämni gwanni gwumbutu gwati 'tüyi yedenyanu, ndi ari yedeny yati ji yani yi'rendeny. Gwanni gwati yedeny eny, gwami'ratu ndi ämni.

¹⁹ Alanga lati ämnäjädi ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwämnä nje gwerre gwerre.

²⁰ Manari gwere gwuma ari, "Äny gwämnä Ngwaalinga," ngwube gwenggen ke ngwäy, nginde gwuru di'duru. Ndi ari gwere gwanni gwati 'ti ämnä gwenggen gwanni gwating engga, awa ngwube ämni Ngwaalinga ngwanni ngwa'ting je änggädi.

²¹ A nginde gwuminje ätäda ngwuja'ri ngwüngün ngwee ndi ari gwere gwanni gwati ämni Ngwaalinga, ngwämnä gwenggen 'to.

5

Ämni Kiji gidi Ngwaalu

¹ Gwanni gwati ämni Ngwaalu ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya, gwuru Giji gidi Ngwaalu, a gwanni gwati ämni Papang, gwati ämni Gijü gungün 'to.

² Gay giru nggee gadi ar ge lenge ndi ari awa a lämnä yijü yidi Ngwaalu, ndi ari ämni gwe gwege Ngwaalinga na 'degenaji gwe gwege ngwuja'ri ngwüngün.

³ Ämni Ngwaalinga gwege gwuru nggwee, ndi ari ar 'degenaci ngwuja'ri ngwüngün. A ngwuja'ri ngwüngün ngwa'ti ni 'dengge.

⁴ Ndi ari gwanni gwuru giji gidi Ngwaalu, gwati yiima ndi dami didläyü. A dami gwege gwuru nggwee gwanni gwuma dami didläyü, ämni gwe gwege ndi Yicu.

⁵ Yäru gwuru gwanni gwadi dami didläyü? Dijji de'te pu diru danni dati ämni Ngwaalu ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu.

Ondaci ngwüjü Yicu gwe

⁶ Yicu Kirictu gwuru nggwee gwe'te pu gwanni gwindi yaw ye yani nyinyini gwüngün na yin ye yüngün yani yi'rany yüngün. Nginde gwa'ti indä yaw ye 'dogo, a be gwindi yaw ye na yin ye yüngün. A Lig'i'rim liru lanni lati inggidi nginde gwe na yanni yinggida ye Lig'i'rim, yati ngwäy ndi ari liru Lig'i'rim 'didanu.

⁷ Ndi ari liru tä'ril (3) lanni londaja kerala,

⁸ lig'i'rim na yaw na yin. 'Dar gilee liru tä'ril (3) ondaji gwegen gwuru gwe'te pu.

⁹ A lati ämnî inggiding gwudi ngwüjî, a be inggidi gwudi Ngwaalu gwupana, a ngwondijaja kijî güngün.

¹⁰ No lanni lati ämnâ Kijî gidi Ngwaalu, läti ondajing nggwee giyigoranu yegen. A be lanni lati 'ti ämnâ Ngwaalu, lima ruji Ngwaalinga di'duru ndi ari ngindenga lati 'ti ämnâ ngwuja'ri ngwanni ngwaru gwe Ngwaalu Kijî güngün.

¹¹ Inggidi gwinggidaar gwe gwuru nggwee. Ndi ari Ngwaalu ngwuminje ätäda miding gwudi gwur'taling na miding nggwee ngwindî Kijî güngün.

¹² Gwanni gwäti Gijü, gwäti miding nggwee. Gwanni gwa'ti äti Gijü, gwa'ti äti miding nggwee.

Midi gwudi gwur'taling

¹³ Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa lenge ndi ari ngaa läti miding gwudi gwur'taling, ngaa lanni lämnâ Kijî gidi Ngwaalu.

¹⁴ Yiru giyee yanni yati nje gäbici a nje 'ti yedeny itî ndi 'donggaci Ngwaalinga. Ndi ari manari yere yanni ya ar ye otaci Ngwaalingalu yanni yindäär bupi gwe gwüngün, ya aar nje 'dengenaci.

¹⁵ A manari a lilingidi ndi ari nginde gwati nje 'dingini giyi'ral yere yanni yati ar ye otacalu, a la be lenge ndi ari ya ar je mbuji yanni yotacar yalu.

¹⁶ Manari gwere gwati engga gwenggen ndi ärrî yi'ral yanni yiki yanni yati 'ti üktädi giyi'rany, gäbicä ngwotaci Ngwaalingalu a gwa Ngwaalu ätä miding. Yi'ral giyee nggwärädi gu ngwüjî ndi ke gwegen gwanni gwati 'ti üktädi giyi'rany. A be ke nggwo gwe'te gwanni gwati oktada yi'rany. A be äny gwa'ti aru nga otaci Ngwaalingalu giyi'ral giyee.

¹⁷ 'Dar yanni yati ärrini yiki, yiki ngwäyänü Ngwaalu. A be ke nggwo gwe'te gwanni gwati oktada giyi'rany.

¹⁸ A lilingidi ndi ari gwere gwanni gwuru giji gidi Ngwaalu gwati 'ti ju ndi gwuji ärring gwanni gwuki gwur'tal, ndi ari gwuru giji gidi Ngwaalu gwati gu Ngwaalu etadala, a dijego'rr da'ti da ang alliji guy nono.

¹⁹ A lilingidi ndi ari a liru yiji yidi Ngwaalu na ndi ari didlä 'dar ndee ndo kuyanu gidi dijego'rr.

²⁰ A lilingidi 'to ndi ari Gijî gidi Ngwaalu gima üllä na giminje ätädäni bebereng, nunnu ar lenge ngindeng gwanni gwuru 'didanu. A alanga gilo 'dünggüngün gwanni gwuru 'didanu Kijî güngün gani Yicu Kirictu. Nginde gwuru Ngwaalu 'didanu a midi gwudi gwur'taling.

²¹ Lani yiji yüny, etadar giyigo'ro yalu giyi'remna yidi didülä yidi didlä yanni yiru 'tur.

Ngwuja 'ri ngwanni ngwullu je Yäwüdä Äni kitabanu

Ngwuja 'ri ngwee ngwullu je Yäwüdä, ngwullung je ngwe girinya ngworta ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwanni ngwaru ngwuru ngwikirijin. Ngwuja 'ri ngwee ngwobla goranu ngwullu je Yäwüdä ngwuru nono ngwanni ngwullu je Butruj gi'ra rom. Yäwüdä gwor'temaja ngwüjü ngwanni ngwadi uli ngwuja 'ri ngwee ngwüngün "ngwani ämni Ngwaalu nunnu ngaa gu etadi 'di'däny, gwanni gwügätijänä Ngwaalu ngwüjü ngwüngün ngwanni ngwuju'ru gwur'tal" (1.3).

Yajang yidi ngwuja 'ri

1. Aganni (1.1-2)
2. 'Dürni enggacing gwudi yi'duru (1.3-16)
3. Mätinalü ndi ämni Ngwaalu (1.17-23)
4. Ulingani Ngwaalu (1.24-25)

Aganni

¹ Ngwuja 'ri ngwee ngwindi 'dünggüny äny gwani Yäwüdä gwuru gwenggen gwudi Yagubinga, äny gwuru dinäd didi Yicu Kirictu. Ngwükäci nje ngwüjü ngwanni ngwämnä je Papa gwuru Ngwaalu ngwuje urnidi. Ngwanni ngwo ngwetadu gu Yicu Kirictu.

² Ara je gu inä gwudi Ngwaalu na adatalu na ämni ji gwirälü.

Ngwoorta ngwanni ngwuru ngwu'duru

³ Lani ngwumaad ngwüny, äny gwüjädü gu gwulleny nda je üllijä ngwuja 'ri ngwee ngwani gilang gwanni gwemadar gu gwüpäng, nyi be o're nyi icinänü ndi ari nga je üllijä nga je päcälü ngwuja 'ri ngwe ngwani ämni Ngwaalu nunnu ngaa gu etadi 'di'däny, gwanni gwügätijänä Ngwaalu ngwüjü ngwüngün ngwanni ngwuju'ru gwur'tal.

⁴ Ndi ari ngwüjü ngwe'te ngwo ngwa'ti gidrü didi Ngwaalu ngwuma ngwe Ngwaalu obalu 'tu'tu gwerre, ngwo ngwuma je äni gidiliganu. Ngwuru ngwüjü ngwa'ti äti drü didi Ngwaalu ngwati gwürlü ngwuja 'ri ngwudi yimi'rü yidi Ngwaalu ngwege aar je aniji gay gidi yidigany aar nyi'rini Delenya dege dipa diru de'te pu dani Yicu Kirictu.

⁵ Ngaa je ni lenge gwele giyee 'dar, nggwubupa ngaa diwayini ndi ari Deleny diru Ngwaalu digilängidiyā ngwüjü ngwüngün ngwuru Yijiräyil ken gani Mijir. A be aji a je yi'rany 'rinye lanni lima 'ti ämnä Ngwaalu. ⁶ Diwayinar 'to yi'rrä yanni yima

'ti mäti ngwaalinga ngwegen aar 'ti indi yeleny je yanni yätädi je Ngwaalu aar be gatani ngwaalinga ngwegen, yima je Ngwaalu rädä gidirimänü ngwuje gekajalu yu'rung ye yidi gwur'taling giyoo yijica picing yelenya gwudi gomoni nggä'di gipa gidi gwodaning.

⁷ Diwayinar 'to ndi ari yiru gu ye'te ye'te nono ngwüjü ngwudi yündär yidi Jaduminga Gamura gwe na yündär yanni yijicidaar ye, ngwur ngwugwurlidalu aar übijü yidiganyu 'dar. Yiiru yegen yanni yärräär je yiru gora gidi ngwüjü 'dar ngwanni ngwa je yi'rendeny yidi ligä lidi gwur'taling reraji.

⁸ Yiru gu 'to no ngwüjü ngwee ngwati je ngwulingid eny aar digang ngwangina ngwegen aar ci yelenyalu mireny aar ari ngwulem ngwüjü ngwünäjinä kerala.

⁹ A be deleny didi yi'rr dani Mägäyil anni garnataar dijego'rr de ngwanginu ngwudi Müjä, dima 'ti ädinä ndi ari ngwulem ngwü'ridä dijego'rro ngwuja 'ri nono ngwube ci 'dogo, "Aar ang Deleny girinya."

¹⁰ A be ngwüjü ngwee ngwuru ngwu'duru aar ondaji yidiganya giyi'ralu 'dar ya'ti aar ye lingidi yorta ye ngwaalinga na yi'ral yilingidäär je aar je übijänü ligor le aar ru nono yoo'ra yubanu ya'ti lingidi. Yi'ral yiru giyee ngwäyälü yanni yati je gäbicü aar dudi.

¹¹ Wäjä bi gwani ngindenga! Lima gwüji gay gidi Gayin, lima büdädi lima i'di kora gidi gur gani Balam gani linyiny bileng. Lima dudi lima ru nono guru gani Koora gwani nyurtanu gwüngün.

¹² Ngwüjü ngwee ngwübür'tängidina ngwa'ti je yaaru apu 'di yooko nda le emadi gwüpäng kiny ge'te pu giyi'rinyinä yalu. Ngindenga liru ngwoo'ra ngwitädi giyigo'ro yegen 'dogo. Ngindenga liru nono gibä'rü gapu dirun ga'ti nu giranyu. Ngindenga liru nono ngwa'ri digadu de ngwa'ti 'ri'ru a je ngwüjü aku. Aar ru nono ngwa'ri ngwayu yomananu rom ngwugwallanalu aar gätini mbüny.

¹³ Ngindenga liru nono dudu daru giyaanu, aar allijaja ngwuduwalu ngwegen mbüny aar ngwe apiyi ngwüjü yaaru. Ngindenga liru nono yuurumu yanni yidudu yige'ta je Ngwaalu, ji gwe-gen gwuru dirim dümnänü 'ti'tin didi gwur'taling.

¹⁴ Agunug gwanni gwuru gi'ra kwo'ra tä'ril (7) kilinge gidi Adam, gwallija yijirä ngwüjü ngwee ngwari, "Lingidär ndi ari Deleny ndo dindäär ngwüjü ngwe ngwüngün ngwanni ngwuju'ru ngwuru ngwüü'ri (1,000) na ngwüü'ri (1,000),

¹⁵ ndi picü ngwüjü yelenya 'dar ngwudi didlä ngwuje määtä 'dar ngwanni ngwuki drü gwani apepe gwegen 'dar gwanni

gwuki drü gwanni gwärräär gay ge gidi drü danni diki, na gwani yi'ral 'dar yanni yiki drü yondijaja je ngwüji nono ngwanni ngwuki drü.”

¹⁶ Ngwüji ngwee ngwäbinginü giyenenanu aar ke yi'rinya. Ngwugwuju ami'rang gwanni gwuki gwudi yigor yegen 'dogo. Ngwati piyi yigo'ro yegen aar mami'ri ngwüjänü ngwuja'ri ngwe aar gu mbojaji.

Lurnidi nje nunnu ar or'temaji

¹⁷ A be lani ngwumaad ngwüny, diwayinar ngwuja'ri ngwanni ngwondaja ngwe ngwoo'ra ngwükäjäär je gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

¹⁸ Lica je ndi ari, “Gaji gidi gwodaning ga ji gila ngwüji ngwa ji ngwanni ngwa ru ngwü'dü'dinyä ngwa gwuji ami'rang gwudi yigor yegen gwuki drü.”

¹⁹ Ngwüji ngwuru ngwee ngwanni ngwata je gäbici ngaa ü'r'i'tidänü, ngwanni ngwati gwuji ubinganu gwudi lingo 'dogo aar erne Lig'i'rimä lidi Ngwaalu.

²⁰ A be nga nga lani ngwumaad ngwüny, üdädär yigo'ro yalu ndi änni Ngwaalu gwalu gwanni gwuju'rana ngaa otaci Ngwaalingalu yiima ye yidi Lig'i'rim lanni Liju'ru.

²¹ Ngaa arngani yigo'ro yalu ndi änni Ngwaalinga ngaa dünicä inäng gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu ndi ara je olatiyi ndi midu gwudi gwur'taling.

²² Ara je inä loko lanni gilo lümimänü.

²³ Äbärär je loko giligä ngaa je gilängidiyi. Ara je inä loko ngaa be arngani yigo'ro yalu ara je yedeny eny 'di ngwured ngwanni ngwuma je ngwanginu ngwegen rngiyi.

Deelnga didi näji

²⁴ Ngwaalu ngwuru ngwät'i yiima ndi ara je dege'daji ndi i'di nunnu aji ara je olatiyi ngwäyänü ndi näji gwüngün lijaw nono lijayanu gwulleney.

²⁵ Ngwaalu ngwe'te pu ngwuru Gilang gwege a gu näji na yur'tu na yiima na yeleny yüngün ru Deleny de dege dani Yicu Kirictu 'tu'tu gaji 'dar gwerre na gweneno 'di aar gu ele gwur'tal. Yiru gu.

'Täälü gwanni gwenggacaar Yuwanang 'Täälü Äni kitabanu

Gitab nggee gullu doo'ra dükajäär dani Yuwana gwüllijing ngwikirijinä giyi'doonga yiru kwo'ra tä'ril yanni yimätang je. (Giyi'raany 2-3), nginde gwüllijä gi'donga ge'te ge'te ngwuja'ri ngwuje girinya ndi aar jo'renyana ndi ke gwegen ngwuje or'temaji ndi aar jalu liru ngwinäd ngwuru yigor ye'te pu Ngwaalu 'di manari lübinäär jälü. Ngwuja'ri ngwanni ngwujalu ngwondaja gwani engga gwudi yiima yidi Ngwaalu na näji gwanni gwänggäding. Ndi engga gwudi Ngwaalu nggwee, Ngwaalu ngwütajä gündälü gungün gwani yi'ral 'dar yanni yiki yanni yiju gididlä a nginde inggidi awa Kirictu gwadi obeda yi'ralu yanni yiki ngwobalu ngwüji ngwe ngwanni ngwübidi 'didanung gwungün gora ge. Ngwaalu ngwa be medaji didläyü ndee ngwa ge'te didläyü danni diyang danni da gu nginde na ngwüji 'dar ngwanni ngwämncä ji gwüpäng gwur'tal.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Yijir yidi Yuwana (1.1-8)
2. Engga gwani Deleny dimidu (1.9-20)
3. Ngwuja'ri ngwudi Yi'doonga kwo'ra tä'ril (2.1-3.22)
4. Enggga gwudi äpiji Ngwaalinga yiuru kerala (4.1-11)
5. Gitab ngwulge ngwe kwo'ra tä'ril (5.1-6.17)
6. Äpiji Ngwaalinga yiuru ngwudu'ri ngwudi yeleny (7.1-17)
7. Yiil kwo'ra tä'ril (8.1-11.19)
8. Dägi'ri'är na yome'reny (12.1-13.18)
9. Engga gwudi obalu na etadi gwudi Ngwaalu (14.1-15.8)
10. Yiny kwo'ra tä'ril yidi güündä gidi Ngwaalu (16.1-21)
11. A güwän gidi dämini (17.1-20.10)
12. Obalu gwudi gwodaningt (20.11-15)
13. Kerala gwanni gwuyang na diyäng danni diyang (21.1-8)
14. Üräjälüm gwanni gwuyang (21.9-22.5)
15. Kirictu gito gwadi o'ra (22.6-21)

Gwerre gwerre

1 'Täälü gwuru nggwee gwudi Yicu Kirictu gwanni gwätädi Ngwaalu ngwenggaci ngwinädä ngwungün yi'ral yanni giyo

gito yadi ji. A je Yicu 'täci dinädälü düngün dani Yuwana gi'rr ge gungün ganni gükäjing.

2 Yima je Yuwana inggidi 'dar yanni yänggäding je. No ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwudi Ngwaalu aar ru inggidi gwanni gwaru gwe Yicu Kirictu.

3 Gwa aar onjaci gwanni gwa uli ngwuja'ri ngwudi yijir giyee na la aar je onjaci lanni la 'dingini na lanni la ärrü yi'ral yanni giyo giyijiränü giyee. Ndi ari gaji gima ja gito ndi yi'ral giyee ji.

Aganni yi'donga yidi Ngwaalu

4 Ngwuja'ri ngwee ngwüdi 'dünggüny äny gwani Yuwana, ngwükäci nje ngwikirijinä giyi'doonga kwo'ra tä'ril (7) yidi ngwaalu ngwani Ajija.

Ara je gu yimi'rü na adatalu gwudi Ngwaalu ji nginde gwanni nggwo na gwanni gwuju na gwanni gwa ji gwila. Na ngwügi'rüm kwo'ra tä'ril (7) ngwanni ngwo ngwüdünacä didu'ralu düngün didi yeleny

5 na ndi Yicu Kirictu gwanni gwinggidu ligor le'te pu gwanni gwuru gi'ra ndi 'di'ri giyi'ranyanu gwuru deleny didi ngwelenyngwa ngwudi diyängälü.

Nginde gwanni gwati nje ämni a gwuminje ü'rälü ndi ke gwege yin ye yüngün, gwuminje ruji yeleny na ngwur'dal nunnu ar äpiji Ngwaalinga yiuru gwuru Papa gwungün. Gwuru näji ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

7 Ge'tar ngwäyälü! Ndi ari Yicu nggwo gwadi 'täälü giyibä'rälä, a gwa ngwüji 'dar engga, 'di 'to ngwüji ngwanni ngwudugu giiri ge, na ngwüji 'dar gidiyängälü ngwa runi gwani nginde.

No ya gu ru! Yiru gu.

8 Deleny diru Ngwaalu daru nu, "Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora. Nginde gwuru gwanni nggwo na gwanni gwuju na gwanni gwa ji gwila, nginde gwanni gwuru yiima giyi'ral 'dar."

Gwanni gwuru nono Giji gidi Dijj dümnä

9 Äny gwuru diweengga dalu dani Yuwana gwacajida le gidirbänü ngaa le acajidi giyelenyanu na ndi määtä yiguri na or'temaji gwani Yicu. Äny gwuru ngwaalu giyaanu ngwani Bitumij ndi ondaci ngwüji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nyi inggidi Yicu gwe.

10 Komon gidi Deleny, a nyi Lig'rüm lidi Ngwaalu aw nono nyi 'dingini giil'ranu dula dipa gärnänü nono yal yidi gilu,

11 aar nyi ci, "Yanni yänggädä je, ullu je kitabanu nga je ükäci yi'donga

giyee kwo'ra tä'ril (7), Abijuj, Jämörnä, Bargamuj, Tiyatira, Jarduj, Bilädilibiyä na Lädüküyä."

¹² Nyi be gwurlalu ndi ombaji nyi engga yäru gwuru gwondaciny. Anni miny gwurlalu nyi engga yudina yidi ngwamba kwo'ra tä'ril yiru dab

¹³ gidiliganu didi yudin nyi gu engga djiü diju gu diru "nono giji gidi djiü dümnä." Digenna direda dola düllälü 'di ngwobani györalu yüngün nyi engga lägwä liru dab limilidinä konggemala güngün.

¹⁴ Ngwä'rü ki'ra güngün ngwuru nono ngwola ngwubidu aar bidi nono ngwäb'i'rä. Na ngwäy ngwüngün ngwitänü nger nger nono ligä.

¹⁵ Ngwari yora yüngün nggäm nono buta gwügwällär ligä le na yal yüngün ari nono yaw yonyadu yüllü dära.

¹⁶ Gwümäätädi yuurrumu kwo'ra tä'ril (7) gaama ge güngün a galal 'tüdä ngwulemanu ngwüngün gäti yini giyimere 'dün. Ngwuru ngwäyänü ngwüngün nono lingen litänü.

¹⁷ Anni miny engga nyi i'di gyoranu yüngün nono djiü dayu. Aar nyi gu ge'te gyalala güngün giru gaama ngwari, "Aa'ti yedeny ya ang eny. Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora.

¹⁸ Äny gwuru gwanni gwumidu, äny gwayu gwele a be gweneno äny nggwo gwumidu miding gwudi gwur'taling. Na äny gwuru gwümäti mubita gwudi längir lidi yi'rany na del didi yi'rany.

¹⁹ Yäy gu no, yanni yänggädä je ulla je, yanni giyo gweneno na yanni ya ji gweere.

²⁰ Yujimidi yidi yuurrum kwo'ra tä'ril (7) yanni yänggädä je kaama güny na yudin yiru dab yidi ngwamba kwo'ra tä'ril yani no, yuurrum kwo'ra tä'ril (7) yani ngwoo'ra ngwudi yi'doonga yidi Ngwaalu kwo'ra tä'ril (7), na yudin yiru dab yidi ngwamba kwo'ra tä'ril (7) yani yi'doonga yidi Ngwaalu kwo'ra tä'ril (7)."

2

Ki'doonga gidi Abijujing

¹ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Abijujing. Ngwuja'ri ngwee, nginde gwuru gwükjä je gwanni gwümäätädi yuurrumu kwo'ra tä'ril gaama ge güngün gwanni gwelellalu giyudinanu kwo'ra tä'ril yidi ngwamba yiru dab.

² Äny gwülingidä yiiru yunga nyi lenge unding ngwäy gwunga na or'temajing gwunga. Na äny gwülingidängä ndi ari yanni yiki yati ang ke ngwäy na ndi ari nga gwüdidimä ngindeng je lanni laru liru

ngwoo'ra ngwükjäär je aar gu be 'ti rüdi, limbüjinä ndi ari liru ngwu'duru.

³ Nga gwuma or'temaji gidirbänü gwani ngwüriiny ngwüny nga 'ti gakidu.

⁴ A be yäti nje giyee 'dungguna, ndi ari nga gwuma gatani ämning gwunga gwele gwätängä gwerre.

⁵ Diwayina be ngwaalinga ngwanni ngwuma gu i'di nga jo'renyana nga je ärrü yanni yärrä je gwele gwerre. Ma ang 'ti jo'renyana, nggwa ila 'dungguna ngwäbri gudina gidi lamba lunga ngwaalu ngwüngün.

⁶ A be yätä je giyee, apepe gwudi Nekolanga gwukanga ngwäy gwanni ngwukiny ngwäy 'to.

⁷ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Lig'i'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami, gwäti gu ndi nyi ätä ngweny gida'ri didi midi dannu ndo gidaartanu didi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Jämörnäng

⁸ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Jämörnäng. Ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükjä je gwanni gwuru gi'ra ngwuru gwanni gwuru gora, gwanni gwayu gwerre gwuma be o'ra gwumidu.

⁹ Äny gwülingidä dirbä dunga nyi lenge yiwaya yunga a be yanni yiru 'didanu nga gwünänü. Yilingidä nje yanni yati aar je ü'ridä nono ngindenga lanni lari liru Ngwüyävüd aar gu 'ti be rüdi, aar be ru ngwämrä ngwudi dijego'rr.

¹⁰ Aa'ti yedeny ya ang eny giyi'rendeny yanni giyo yadi ang mbuji. Nggwa ang ondaci ndi ari dijego'rr da je gatü loko korkon ara je didimänü, na la je übinälü ngaa la ji gidirbänü yomon 'di (10). Mäti ligor, 'di ma aar ani yi'rany, nggwa ang be giki kukuna gidi midi.

¹¹ Nginde gwanni gwäti läni ngwu'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwuca ngwe Lig'i'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami, gwa'ti gwa yi'rany yidi gwodaning akani nono.

Ki'doonga gidi Bargamujing

¹² Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Bargamujing, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükjä je gwanni gwäti galala gäti yini giyimere 'dün.

¹³ Äny gwülingidä gwe ngwaalinga ngwata gu ji, ngwaalu ngwanni gwäti gu dijego'rr didu'ri düngün didi yeleny. A be nga gwümätinälü 'didanu ngwüriiny ngwüny. Nga gwa'ti nyi'rinä ämning Ngwaalu gwunga 'dünggüny 'di kaji gidi Andibaj, gwanni gwinggidiny gwe ligor le'te pu gwanni gwuma aar 'rinye kündär galu ngwaalu ngwati gu dijego'rr ji.

¹⁴ A be yäti nje giyee yoko 'dunggunga, nga gwäti ngwüjü ngeno ngwanni ngwugwuja ngwuja'ri ngwudi Balam, gwanni gwenggaci Balaging ndi gi'rici ngwüjü ngwudi Yijiräyil ngwuje iye ngwony ngwudi mi'rini nono gwudi didülä aar ärrü yi'ral yiki aar arri yijinä.

¹⁵ Nga äti 'to ngwüjü ngwugwuja ngwuja'ri ngwudi Nekolanga.

¹⁶ Yäy gu no, jo'renyana. Ma ang 'ti jo'renyana, äny gwa ila puprang 'dunggunga linyii le dugidi galal ge gidi ngwulem ngwüny.

¹⁷ Gwanni gwäti läni ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligi'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami gwuny ätäädä män gwoko gwanni gwändälü. Nyi ätäädä 'to dü'rimünä dibidu düllünä gu ngwüriiny ngwuyang ngwulinginna 'dogo gidijji danni dadi ape.

Ki'doonga gidi Tiyatirang

¹⁸ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Tiyatirang, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä ge gwanni gwuru Giji gidi Ngwaalu ngwäy ngwüngün ngwanni ngwitänü nono ligä a yora yüngün ru buta gwuju'ru.

¹⁹ Äny gwülingidi aependeng gwunga nyi lenge ämning gwunga, nyi lenge ämning Ngwaalu gwunga na yiiru yunga na or'temajing gwunga. Na ndi ari yiiru yunga yidi gwodaning yonyadana giyiiru yidi gwerreng.

²⁰ A be yäti nje giyee 'dunggunga, ndi ari ngaa lati gätijji dayu ligo'ralu dani Yijabil danni daru diru dijir. Dati raji ngwänädä ngwüny 'ter ngwuja'ri ngwe ngwüngün aar ru ngwüjin aar eny ngwony ngwudi mi'rini nono gwudi didülälü.

²¹ Dätädiny yomon nunnu ngwujo'renyana giyijjin yüngün ngwube 'donya ndi jo'renyana.

²² No, diny gatu ngwümbür ngwudi dirbä da ümi na lanni limi'ridäär le ngwäyänü, linje le gatu gidirbänü dipa, manari lima 'ti jo'renyana ndi acajidi ndi apepe gwüngün.

²³ Nggwa mi'ri yijü yüngün yi'rany ye. Yi'doonga 'dar yidi Ngwaalu ya be lenge ndi ari äny gwuru gwanni gwati ombaji yigoranu nyi ombaji ya'ranyanu yidi dijji na nggwa je gwä'racänü gwani apepe gwalu.

²⁴ A be gwenene nggwa je ci loko lanni gilo lijalu Tiyatira, nga nga lanni li'donya ngwuja'ri ngwudi daw ndee ngaa lanni lima 'ti ämnä ngwuja'ri ngwaru ngwe ngwuru yujimidi yidi dijego'rr yojema,

nggwa je ci nu nggwä'tüdi gwada je üpiyi üpining gwu'ter,

²⁵ mätinädär gu 'dogo giyoo yätä je 'di nyi o'ra.

²⁶ Nginde gwanni gwa dami ngwugwuji ndi ärrü buping gwüny 'di ngwumedaji, gwuny ätäädä yelenya ngwuryi ngwüjü giyen.

²⁷ Ngwuje ruyi yelenya guura ge giru laaba, ngwue pänü nono ma pi gimoyanu giru gilü.

Nono ape nyi gu yelenya ndi Papa gwüny.

²⁸ Gwuny ätäädä 'to guurrumu gidi gitänying.*

²⁹ Nginde gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligi'rim yi'donga yidi Ngwaalu.

3

Ki'doonga gidi Jarduj

¹ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Jar-dujing, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä ge gwanni gwümüti ngwügi'rimä kwo'ra tä'ril (7) ngwudi Ngwaalu na yuurum kwo'ra tä'ril (7). Äny gwülingidi yiiru yunga. Nga gwumidu ngwüriiny ngwe a be 'didanu nga gwayu.

² Rita nga je burnani nga je gägiräji yunga giyoo yadi ayi, ndi ari äny gwumbuju yiiru yunga ya'ti mbutu ngwäyänü Ngwaalu.

³ Diwayina ndi ari awa nga gwu'dingina ngwuja'ri awa nga je määtä nga je 'dengenaja nga jo'renyana. Manari nga gwuma 'ti 'ritu, nggwa ila nono gwele du'ramu gaji ganni ga'ti ga ang lenge.

⁴ A be läta je loko Jarduj la'ti ngiyä ngwureda nono ngwegen ke gwe, ngindenga liny le ele ligenna ngwureda ngwubidu ndi ari lädi gu.

⁵ Gwanni gwa dami gwa genne ngwureda ngwubidu nono ngindeng je a gwa 'ti gwuny brota ngwüriyalü ngwüngün mbüny kitabanu gidi midi, a be gwuny gwe inggidi ngwäyänü ngwudi Papa gwüny na yi'rr yüngün.

⁶ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligi'rim giyi'donga yidi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Bilädilibiyäng

⁷ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Bilädilibiyäng, ngwuja'ri ngwee ngwudi Nginde gwuru gwanni Gwuru'ru, Nginde gwanni gwuru 'Didanu, gwanni gwäti mubita gwudi Däwüd, mung igitalü aa'ti dijji längitä, mung längiti aa'ti dijji igitädälü.

⁸ Äny gwülingidi yiiru yunga ndi ari nga gwäti yüma yooko a be nga gwuma 'dingini ngwuja'ri ngwüny nga je määtädä. Nga 'ti nyi'rinä ngwüriny ngwüny. Yäy gu no, nggwuma ang igitiji längirü dji dere da'ti da längiti.

⁹ A be lanni lijädi ngwämrä ngwudi dijego'rr, lanni laru liru Ngwüyävüid aar be ru ngwu'duru, linje gäbici lila la ang kwucalu yirku ye giyoranu yunga aar lenge ndi ari nggwännängä.

¹⁰ Na ndi ari nga gwümäti ngwuja'ri ngwüny nga or'temaji, äny nggwa gu etadi 'to kaji gidi mimini nono ganni gadi ila gididlä ndi mimini ngwüjü nono gidiyängälü.

¹¹ Äny nggwo gito gwadi ila puprang, mätinälü ngwuja'ri ngwoo ngwätä je nunnu aa'ti la ang apada gunka gunga.

¹² Gwanni gwa dami, gwunyi ruji gidingo ngwu'dun ngwudi Ngwaalu nggu ji ngenge gwur'tal gwunyi gu ulli ngwüriny ngwudi Ngwaalu ngwüny na ngwüriny ngwudi gündär gidi Ngwaalu ngwüny, Ürajälim gwanni gwuyang gwüllü kerala Ngwaalu ngwüny, na gwunyi gu ulli 'to ngwüriny ngwüny ngwanni ngwuyang.

¹³ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligirrim yid'onga yidi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Lädüküyäng

¹⁴ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Lädüküyäng, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäji je gwanni gwani Yiru gu gwanni gwinggido gwuru ligor le'te pu ngwuru 'didanu, gwanni gwuru gora gidi yir'ral 'dar yanni yigi'tinä.

¹⁵ Äny gwülingidi yiiru yunga na ndi ari nga gwa'ti jilü nga 'ti büdü. Nggwüjädä ndi ari aadi ang jili na aadi ang büdi.

¹⁶ Nga be jalu cagirrim nga 'ti büdü nga 'ti jilü, äny gwa ang gwonnyalu mbüny ngwulemanu ngwüny.

¹⁷ Nga gwati ari, "Äny gwünänü, äny gwuma bile yelenya, äny gwa'ti bupa yir'ral yere." A be nga gwa'ti lingidi ndi ari nga gwa'ti äti jayinganu, nga gwangi'ru ngwäy, nga ru diwayi, nga rimi ngwäy, nga gwindälü ngwanginu ngwanu.

¹⁸ Äny gwa ang ola ndi ari nyi ella dab dijü'rinä ligä le nunnu nga nänü 'didanu, nyi ella ngwureda ngwubidu nga je genne ang ngwe gwü'rübäni yaaralu yidi ngwanginu ngwunga, nyi ella düngänä nga de gwällini ngwäyänü nunnu nga ombajidalu.

¹⁹ Äny gwati rime nyi reraji ngindeng gwanni gwati nyi ämnä. Büdä be nono nga jo'renyana.

²⁰ 'Dingina, äny nggwo gwüdünü gälängir nyi pi dimbüärä, ma dji dere 'dingina yal yüny ngwigitä, äny gwa äni diiny de eny diiny de ji.

²¹ Gwanni gwa dami gwunyi ätädä yelenya nyii gwe jalu ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwüny, anaku dami nyi gu äny, nyii jalu Papa gwe gwüny ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwüngün.

²² Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligirrim yid'onga yidi Ngwaalu.

4

Didu'ri didi yeleny kerala

¹ Anni ma yir'ral giyee ele, nyi ombajidalu nyi engga längirü lijalu mbüny kerala. A dulu dele durnidiny gwerre dipa gärnänü nono yal yidi giil, nyi 'dingini aar nyi ca nu, "Anda ngenge nga enggaci yir'ral yanni yaji ya ji gweere."

² A puprang no, aar nyi Ligirrim aw nono, nyi engga didu'ri didi yeleny kerala dju gu dijälä de'te.

³ Nginde gwanni gwujalu ngenone gwuru nono go'rra giru gu'ru guuranu ngwiginyanü ngwuru nono go'rra giru gu'ru guri. A dulili diru nono nyadbay gwiginyä ürü didu'ralu didi yeleny gu'rigu'tu.

⁴ A ngwudu'ri ngwudi yeleny küü'ri na kwo'rongo (24) änni didu'ranu didi yeleny ndoo, a gu mbumbunga jala liru küü'ri na kwo'rongo (24) ligenna ngwureda ngwubidu aar genne yukuna yidi yeleny yiru dab giyi'rala yegen.

⁵ Äti didu'ri didi yeleny ndoo enyanu ngiräm ngiräm, a gu dulu 'tüdä, ating mi'rinänü nono gwele gere. Ngwäyänü ngwudi didu'ri didi yeleny, a gu ngwamba kwo'ra tä'räl (7) dünä ngwu'du ligä, ngwani ngwügirrim kwo'ra tä'räl (7) ngwudi Ngwaalu.

⁶ Na 'to ngwäyänü ngwudi didu'ri didi yeleny a gong ji giru nono yaw yiru ngwäyänü gijaja, yiju'ru ngwäyänü nono daginya.

Gidiliganu, didu'ri nono didi yeleny, a gu ngwong kwo'rongo (4) ngwumidu ji ngwonyadu ngwäyänü gweere na gwodan.

⁷ Gong ganni giru girä giru nono dira na ganni gigwujanalü giru nono gindri na ganni giru girä tä'räl, giru ngwäyänü nono dji dümnä na ganni gindälü gwodan giru nono girä giru diiyü gi'di'ru.

⁸ Ngwong ngwee kwo'rongo (4), ge'te ge'te gäti ngwubung nyärläl (6) ngwubu gu ngwäy nono 'dar, 'di ar ubi nono nginä'dänü ngwubanganu. Aar 'ti dünädi dilu de na lingen ndi ari, "Ju'ri, Ju'ri, Ju'ri,

Deleny diru Ngwaalu diru yiima, gwanni gwuju na gwanni nggwo na gwadi ila.”

⁹ Ma ngwong ngwee ngwumidu näji ngindeng gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny gwanni gwumidu gwur'tal, aar ortada, aar ci yäy 'tu,

¹⁰ ati mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo kwucalu yirku ye gwujalu gididu'rala didi yeleny gwanni gwumidu gwur'tal ati aar gi'tiji yukunalu yidi yeleny didu'ri nono didi yeleny ati aar ci,

¹¹ "Gwani Deleny diru Ngwaalu ngwäri a gwädi gu

ndi aar ang näji, aar ang denya aar ang gwä'räci yiima,

ndi ari nga gwuru gwuge'ta yi'ralalu 'dar, a bupi gwe gwunga, yigi'tinä aar ji yimidu.”

5

Gitab na Girany

¹ Nyi be engga kaama gidi nginde gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny gitab güllinä gu ngwuja'ri giluru na gilari aar mi'ra ngwulge ngwe kwo'ra tä'räl (7).

² Na nyi engga gi'rärä gäti yelenya yipa ngwurnida dula gwulleyen ngwari, "Yärü gwuru gwädi gu ndi kiyi dilge ngwigitä gitabalu mbüny?"

³ Aa'ti dji dere ju kerala na gidiyängälü na gidiyängänü ndi igiti gitabalu na 'di nding ombajanu.

⁴ Nyi ari gwulleyen ndi ari dji da'ti ju dädi gu ndi igiti gitab ngwombajanu.

⁵ A nyi be mbumbu gwe'te ndi mbumbunga giloo ci, "Nga 'ti aru! Ge'ta ngwäyälü, Dira danni di'tüdi kälü gidi Yäwüäd, digüürnä didi Däwüd dima dami, diru da burni ndi kiyi ngwulge ngwee kwo'ra tä'räl (7) ngwigitä gitabalu.”

⁶ Nyi be engga Giranyu gidünädälä gidiliganu didi didu'ri didi yeleny ngwuru nono ma aar ü'rü ngwulem, gänü ngwongganu ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu na mbumbunga giloo. Gäti ngwiil kwo'ra tä'räl (7), ngwäti 'to ngwäy kwo'ra tä'räl (7) ngwani ngwügi'räm kwo'ra tä'räl (7) ngwudi Ngwaalu gwanni ngwükäjäng je gididlä ku.

⁷ Ngwube 'dongga ngwape gitab kuy gidi gaama gidi nginde nggwoo gwujalu gididu'rala didi yeleny.

⁸ Anni mung ape, a ngwong ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu na mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo (24) adaci Giranyalu nggoo yirku ye. A dji de'te de'te 'denggenanu 'dar dapu dümbärä aar määtädä yindängälä yiru dab yonyadu

yilunala yani otaci Ngwaalingalu gwudi ngwüjü ngwanni ngwuju'ru.

⁹ Aar elnge delnga diyang aar ari,

"Nga gwädi gu ndi ape gitab nga igiti dilge düngün, ndi ari nga gwü'ridinä ngwulem, a yin ye yunga, nga gwuma ü'ridäci Ngwaalinga ngwüjälü giyilü 'dar na ngwungla 'dar na ngwüji giyen 'dar.

¹⁰ Nga je ruji yeleny na gwur'dal ndi äpiji Ngwaalinga ngwege yiiru, na ngwa ape yelenya gidiyängälü.”

¹¹ Nyi be ombajidalu nyi 'dingini yal yidi yi'rr yonyadu yi'ranu ngwü'ri na ngwü'ri na ngwü'ri 'di yomonanu ngwü'ri 'di, aar rekaji didu'rala didi yeleny na ngwong ngwoo ngwumidu na mbumbunga.

¹² Ati aar elngala gwulleyen aar ari, "Girany gädi gu ganni gima aar ü'rü ngwulem,

ndi ape yelenya na yur'tu na yibegeng na yiima

na denya na näji na orta.”

¹³ Nyi be 'dingini ngwony 'dar kerala na gidiyängälü na gidiyängänü na giyaanu na ngwong 'dar ngwanni ngwuju gwanu aar opepala aar ari,

"Ngingde gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny na Girany

aar je ortada aar je denya na aar je näji aar je ruji yiima,

gwur'tal na gwur'tal.”

¹⁴ A ngwong ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu ari, "Yiru gu,” na mbumbunga kwucalu yirku ye aar äpiji yobo.

6

Ngwulge kwo'ra tä'räl

¹ Nyi ge'te ngwäyälü nyi engga Giranyu nggoo ngwigiti dilge didi gwerre gwerreng ngwulge ngwoo ngwuru kwo'ra tä'räl. Nyi 'dingini gony ge'te ngwongganu ngwoo ngwuru kwo'rongo ngwumidu ngwondaji dudu de dipa gänänü nono gere gimirininänü ngwari, "Ila!”

² Nyi ombajidalu nyi engga dimirta dibidu yi'remna ki'ra gwere 'dünggüny, gwanni gwändi gwälä gwapu gwur'rijal, aar ätäädä gükuna gidi yeleny ngwü'tü dimirta de ndi dugidi giyäärä yonyadu ngwudami.

³ Anni ma Girany o're ngwigiti dilge ndoo didi gwodaning, nyi 'dingini gony nggoo gimidu gidi gwodaning ngwari, "Ila.”

⁴ A be dimirta 'tädä gi'ra rom (2) di'ter, duri yi'remna. Gwanni gwändi gwälä gwätädäär yelenya ngwäbrä adatingalu

gidiyängälü nunnu ngwügäbici ngwüjü aar dugidi aar ayi. Aar ätäädä galala gipa.

⁵ Anni ma Girany igiti dilge ndoo diru gi'ra tä'ril, nyi 'dingini gony nggoo gimidu giru gi'ra tä'ril ngwari, "Ila." Nyi ombajidalu nyi engga dimirta dümnä yi'remna ki'ra gweere 'dünggüny. Gwanni gwändi gwälä gwapu mijaan kuy güngün.

⁶ Nyi 'dingini dula daru nono dulu didi diji dümnä di'tüdi gidiliganu ngwong ngwuru ngwuru yi'ra kwo'rongo ngwumidu ngwari, "Gu'ru gidi ngwülä ngwudi yirende ginya ge'te pu, giru dinar* de'te pu na gidi ngwülä ngwudi yon yinya tä'ril, giru dinar de'te pu, a be gu'ru gidi abaar gwudi yila na di'rica, aa'ti ngwa je akani nono."

⁷ Anni ma Girany igiti dilge ndoo diru gi'ra kwo'rongo, nyi 'dingini gony nggoo gimidu giru gi'ra kwo'rongo ngwari, "Ila."

⁸ Nyi ombajidalu nyi engga dimirta diru dilo yi'remna ki'ra gweere 'dünggüny, gwanni gwändi gwälä gwucaa yi'rany a del didi yi'rany gwujanalu. Aar je ätäädä yelenya ndi aar äbrü diyäng kwo'rongo kay ge'te aar 'rinye ngwüjü galal ge, a je ngwamu 'rinye, a je dümdi 'rinye, a je ngwäng 'rinye ngwudi diyängälü.

⁹ Anni ma Girany igiti dilge ndoo diru gi'ra tudini, nyi engga giyoralu yidi dagad ngwangina ngwudi ngwüjü ngwanni ngwü'rinyitäär je gwani ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu na gwani inggidi gwanni gwing-gidaar gwe

¹⁰ aar urnida dula de gwulleny aar ari, "Gwani Doorta dannu Diju'ru diru 'didanu, jadu gwuru gwada gwe obalu ngwüjü ngwe ngwudi didlä na jadu gwuru gwada gwe gwalli dämjä gwani yin yäri?"

¹¹ Ati aar ätä diji de'te de'te direda dibidu aar ondaci ndi düni gwoko, 'di aar 'rinyeta ngwänädä ngwuru gimaad gegen na ngwenggen ngwegen 'dar ngwanni ngwuru ngwinäd ngwudi Kirictu ngwanni ngwa je yi'rany mbuji nono ngindeng je.

¹² Nyi ombajidalu nyi engga anni ma Girany ji ndi igiti dilge ndoo diru gi'ra nyärläl, a diyäng lagadalu gwulleny. A lingen gwurli ngwümmi 'ti'tin nono ngwured ngwudi gimärä a düüwä gwurli 'dar ngwuri nono yinä.

¹³ A yuurrum mi'ri'tadalu gidiyängälü kerala, nono ati gu dirun dojema nono mi'ritiyi yimnigora gidimnigoralu ma dirun äriyi.

¹⁴ A gere pänidü nono gwele ati gu dirna pänidü nono ngwududi a yen gwaginadalu mbüny na ngwaalu giyaanu gwaginadalu ngwaalu ngwegen.

¹⁵ A be ngweleny ngwudi didlä, ngwubengeng, ngwanni ngwünänü na ngwartan na ngwongor na 'dar lanni liru ngwinäd na 'dar ligätinälü, aar änälü ngwubanganu na ngwur'danu ngwudi yen.

¹⁶ Ati aar ci yeno na ngwur'da, "I'dädi nje nono nje gwü'rübajälü ngwäy ngwüngün gwanni gwujalu gididurala didi yeleny na küündä gidi Girany.

¹⁷ Ndi ari gomom gipa gidi güündä gegen gima obana na yäru gwuru gwanni gwa düni ngindeng ngwäyanü?"

7

Aar je mi'ra 144,000

¹ Anni ma yi'ral ele giyee nyi be engga yi'rrä kwo'rongo (4) yidünädälä giyi'rundu kwo'rongo yidi diyäng, aar dünäji diruna didi yi'rundu kwo'rongo (4) aar ümnicü ndi äriyi diyängälü na yaw a da'ri dere.

² Nyi o're nyi engga gi'rrä gi'ter mana gändi gitäny gwe gapana gu'runga gidi mi'ra gidi Ngwaalu ngwumidu. Ngwurnida yi'rrä giyoo kwo'rongo (4) dulu de gwulleny yanni yima aar je ätäädä yiima ndi ari aar akani diyängü nono na yaw, ngwuje ci,

³ "Aa'ti ngaa la akani diyängü nono na yaw na ngwa'ri 'di ar mi'ra ngwinädä giyidülälä ngwudi Ngwaalu ngwege gu'rung ge."

⁴ Nyi be 'dingini ngwüjü ngwanni ngwuma aar je mi'ra ngwudi yilü 'dar yidi Yijiräyil ngwuru yi'ra ngwüü'ri küü'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo (144,000).

⁵ Külü gidi Yäwüdä, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Rabin, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Jad, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

⁶ külü gidi Äcir, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Nabitali, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Manaji, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

⁷ külü gidi Jamaan, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Lawi, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Yajakir aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

⁸ külü gidi Jablun, aar je mi'ra ngwüü'ri na rom (12,000),

külü gidi Yüjib, aar je mi'ra ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

* 6:6 6.6 Dinar de'te pu dati de diji ape yii gilinen.

na kүүлü gidi Biniyämîn, aar je mî'rä ngwü'ri 'di na rom (12,000).

Ngwüjî ngwonyadu ngwugenna ngwureda ngwubidu

⁹ Anni ma aar ele giyee, nyi be ombajidalu nyi engga ngwüjü ngwonyadu ngwa'ti ngwa dü'räni ngwindi giyen na giyüülü na ngwüjî na ngwungla aar dünäci didu'ralu aar düni ngwäyänü ngwudi Girany, ngwugenna ngwureda ngwubidu ngwapana y'rina yidi ngwi'di ngwuy ngwe ngwegen.

¹⁰ Aar opepala gwulleny aar ari, "Gilang gwuru gwudi Ngwaalu ngwege, gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny, ngwuru gwudi Girany."

¹¹ A yî'rr 'dar dünälä aar ü'rü didu'ralu gu'rigu'tu didi yeleny na mbumbunga gilow lijalu na ngwong ngwoo kwo'rongo ngwumidu. Aar üllänü aar kwuci didu'ralu didi yeleny yirku ye aar äpîji Ngwaalinga yobo.

¹² Aar ari,

"Yiru gul

Orta na näji na bebere na yäy 'tu na denya na yeleny na yiima aar ru yidi Ngwaalu ngwege gwur'tal na gwur'tal.

Yiru gu."

¹³ Aar nyi be mbumbu gwe'te otacalu aar nyi ci, "Ngwüjî ngwee ngwugenna ngwureda ngwubidu ngwuru ange? A ngwindi ne?"

¹⁴ Nyi be ci, "Nga gwuru gwülingidi gwani doorta."

Aar nyi be ci, "Ngwüjî ngwee ngwuru ngwanni ngwuma gilängidinä gidirbänü danni dipa. Ngwuma uya ngwureda ngwegen ngwuma aar je bidiyi giyin yidi Girany.

¹⁵ Yäy gu no,

Aar be dünäci didu'ralu didi yeleny didi Ngwaalu aar äpîji yobo lingen le dilu de kobanu güngün,

na ngwo gwujalu gididu'rala didi yeleny ling je gwü'rübäjälü diil de didi gä'tä güngün.

¹⁶ Ngwa'ti ngwa je ngwamu enyanu mana, na ngwa'ti ngwa je ngwäädä eny mana.

Ngwa'ti ngwa je deja mî'ri, na ngwa'ti ngwa je ngwübrürtä ngwere ape.

¹⁷ Ndi ari Girany ganni gijalu gidiliganu didi didu'ri didi yeleny, ga ru doo'ra degen,

ling je oktada ngwel ngwudi yaw yanni yäti ngwäyänü yidi midî.

La je Ngwaalu brota yal ngwäy yere 'dar."

8

Dilge gi'ra kwo'ra tä'rîl na gîndäng giru dab

¹ Na anni ma Girany igiti dilge ndoo diru gi'ra kwo'ra tä'rîl, a ngwaalu jalu biny biny kerala 'di aar ape gajî gü'ränü.

² Nyi engga yî'rrä kwo'ra tä'rîl yidünäcä Ngwaalingalu aar je ätädä yiil kwo'ra tä'rîl.

³ A gi'rr ila gi'ter gapana gîndängä giru dab ngwüdünî gidagad didi gatalu. Aar ätädä yiluna yonyadu ngwuje gatalu ulingani gwe gwudi ngwüjî ngwanni ngwujaw gidagad diru dab gididu'ralu.

⁴ A dilü didi yilun 'tüdä kuy gidi gi'rr na ulingani gwudi ngwüjî ngwanni ngwujaw allu aar obani ngwäyänü Ngwaalu.

⁵ A be gi'rr ape gîndängä nggoo giru dab ngwonjaji ligälä lanni lijalu gidagadalu ngwugata gidiyängälü, a ngwaalu mî'rînänü nono gwele gere a dulu ji a ngwaalu enyanu aar lagadalu.

Yiil yî'ra kwo'rongo yidi gwerre gwerreng

⁶ A yî'rr giyoo kwo'ra tä'rîl giyoo yapana yiil aar ji mama ndi aar je äri.

⁷ A gi'rr gidi gwerre gwerreng äri giil güngün a gi'rim giru yuurrum na ligä 'didalu gidiyängälü diläganänü yin ye ngwu'diyi diyängü ngwangridu tä'rîl na ngwa'ri ngwangridu tä'rîl na yanya yanni yigünä 'dar.

⁸ A gi'rr gi'ra rom äri giil güngün aar gata gony ge'te giyaanu giru nono geno gipa gu'du ligä ngwügwürlü yaw ngwangridu tä'rîl aar ru yin,

⁹ a ngwong ngwanni ngwumidu giyaw aar je 'rinye ngwangridu tä'rîl a ngwübälükä dudi ngwangridu tä'rîl.

¹⁰ A gi'rr gi'ra tä'rîl äri giil güngün a guurum mî'ra kerala gipa gu'du nono lingla lidi ligä ngwacaji ngwubirta na ngwel ngwidi yaw ngwangridu tä'rîl.

¹¹ Ngwüüriny ngwudi guurum nggoo ngwani Di'roker* a yaw gwurli aar 're cicir nono di'rokera ngwangridu tä'rîl, aar 'rinye ngwüjü ngwonyadu ndi ari yaw yî'ri gwulleny.

¹² A gi'rr gi'ra kwo'rongo äri giil güngün a lingen mî'rîni ngwangridu tä'rîl na düüwä na yuurrum a ngwaalu ru dirim ngwangridu tä'rîl a lingen le ngwangridu tä'rîl aar ümnänü a buri erne na 'to dilu de ngwangridu tä'rîl.

¹³ Nyi be ombajidalu nyi engga gi'räyü giru düüyü gi'di'rü kerala nyi 'dingini ngwari yal ye yipa ngwari, "Ngwäjäj bi! Ngwäjäj bi! Ngwäjäj bi! Ngwüjî

gidiyängälü gwani yal yidi yiil yanni yadi je y'i'rr tä'ril yi'ter ärä."

9

Giil gi'ra tudini

¹ A gi'rr nggoo giru gi'ra tudini äri giil güngün, nyi engga guurrumu gi'dü kerala ngwüllä gidiyängälü, aar ätäädä mubita gwudi igiti delo diru gibü'ril.

² Anni mung äbräji delalu diru gibü'ril, a gu dilü 'tädä danni dipa gi'ranu nono dilü didi güdä a lingen ru dirim na gere, dilü de danni di'tüdi kibü'ril nggoo.

³ A ngwama 'tädä gidilänü aar elalu gidiyängälü aar je ätäädä yelenya ndi iyiyi ngwüjü yi'rendenya nono yiya yidi ngwümü gwudi diyängälü.

⁴ Aar je ondaci ndi ari aa'ti ngwa akani yanya nono yidi diyäng, na ngwong ngwüküdinä na da'ri, aar be gwoda 'dogo ngwüjü 'dar ngwanni ngwa'ti aar je mi'rädi giyidülälä yegen mi'rä gwe gwudi Ngwaalu.

⁵ Aar je iyiyi yi'rendenya ngwüüwäyü tudini (5) aa'ti ngwa aar je 'rinye. Aar je iyiyi yi'rendenya nono gwele yiya yidi dümü mung dugi dijü.

⁶ Giyomon giyoo ngwüji ngwa bupi yi'rany, a ya'ti ya aar je mbuji, ngwa jada ndi ayi, a ngwa je yi'rany abri.

⁷ Ngwama ngwoo ngwuru yi'remna nono ngwumirta ngwüjä 'rimädäär je ngwadi aar ngwe ele giyäärä ngwugenna ngwony giyi'rala yegen ngwuru nono yukuna yiru dab aar ru ngwäyänü nono ngwüjü ngwümnä.

⁸ Aar 'tü ngwä'rü ngwuru nono ngwä'rü gwudi ngwaw a ngwad gwegen ru nono ngwad gwudi ngwira.

⁹ Ngwäti ngwäärä giyonggomala ngwuru ngwaaba, ngwümi'rinä ngwubung ngwe gwegen nono gwele yal yidi ngwumirta ngwonyadu ngwäbrädi giyäärä.

¹⁰ Aar äti ngwiya ngwati obe nono gwele ngwümü, ngwiya ngwee ngwätädäär je yiima ndi iyiyi ngwüjü yi'rendenya ngwüwäyü tudini (5).

¹¹ A ngwükti je deleny diru gi'rr gidi gibü'ril gani Yibriyängä 'Äbädün' na gwani Yigirigiyängä 'Abuliyun.*

¹² A wäjäj bi gwudi gwerreng medadi ngwo're ngwugwujalu gi'ra rom.

Giil gi'ra nyärläl

¹³ A gi'rr nggoo giru gi'ra nyärläl, äri giil güngün, nyi 'dingini yal yindi giyiil giyoo kwo'rongo gidagadalu ndoo diru dab ngwäyänü Ngwaalu.

¹⁴ Yal giyoo aar ci gi'rrä nggoo giru gi'ra nyärläl ganni gapana giil, "Gwällädi

yi'rrälü giyoo kwo'rongo yigekannalu gidibirta dipa dani Burad."

¹⁵ A yi'rr giyoo kwo'rongo gwallanalu kaji nggoo a komon nggoo gidüüwä ndoo na gididlä ndoo, yiju gu be mama nunnu aar 'rinye ngwüjü ngwangiridu tä'ril (3).

¹⁶ Aar je enggaci yi'ra yidi gwu'tulu gwanni gwändi ngwumirtala gwuru ünn, aar mbuji ndi ari gwuru yi'ranu küü'ri 'di ngwüü'ri ngwubaalu (200,000,000).

¹⁷ A nyi dilingid eny nyi engga ngwumirta gwändi gu ngwüjälä, ngwugenna ngwärä ngwuru ngwaaba giyonggomala ngwuri nono ligä aar iginyänü nono gälgätüm aar ranu girende nono gibriti. A yi'ra yegen ru nono yi'ra yidi ngwira ati ligä na dilü na gibriti 'tädä ngwulem ngwegen.

¹⁸ Aar 'rinye ngwüjü ngwangiridu tä'ril dimdi de ndoo tä'ril diru ligä na dilü na gibriti danni di'tüdi ngwulemanu ngwegen.

¹⁹ Yiima yidi ngwumirta ngwee yiju ngwulem na ngwiya ngwegen, ndi ari ngwiya ngwegen ngwuru nono ngwüüngä ngwäti yi'ra yati aar ye obe ngwüjü aar je ätiyi ngwämmä.

²⁰ Na ngwüji ngwoko ngwanni ngwuma je 'ti dimdi ndoo 'rinyiti, aar 'ti jo'renyana aar gatana ngwony ngwanni ngwuge'taar je ngwuy ngwegen, aar 'ti dünjä äpijing ngwujego'ro yobo na yi'remna yiru dab na buta yo'rr na yü'ri, yi'remna yanni ya'ti äti ngwäy ndi ombajidalu aar aa'ti äti ngwäni ndi 'dingini aar 'ti äti yora ndi ele.

²¹ Aar 'ti jo'renyana ndi 'rinyidi, ndi arri yu'rinyu, giyijini yegen na giyu'ram yegen.

10

Gi'rr na gitab ganni gooko

¹ Nyi be aji nyi engga gi'rrä gi'ter gäti yelenya ngwüllä kerala, gigena gibä'rü, a dulili ji ki'rala 'dünggüngün. Giru ngwäyänü nono lingen a yora yüngün ru yidingo yiru ligä.

² Gapu gitab gooko kuy güngün gigitinä. Ngwugatu gora güngün gidi gaama giyaala na gidi gängir gidiyängälü.

³ Ngwube mi'ri dula gwulleney nono guba gidi dira. Anni mung mi'ri dula gwulleney, gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'ril ondaja.

⁴ Anni ma dula didi gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'ril ondaji, nyi ji mama gwadi ulli, nyi be 'dingina dula kerala ngwondaja, "Mi'rädi ngwaja'ri nga je määtä yujimida ngwanni ngwaru ngwe gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'ril aa'ti ngwa je ulli."

* 9:11 9.11 Ngwaja'ri ngwee 'dün Yibriyängä na Yigirigiyängä, ngwani 'Geradalu.'

⁵ A be gi'rr nggoo gänggädiny gidünädi giyaala na gidiyängälü, allijaji guyala güngün gidi gaama kere.

⁶ Ngwümi'rri yi'rany ngwüriny ngwudi nginde gwanni gwumidu gwur'tal, gwanni gwuge'ta yere na 'dar yanni giyo gu, diyäng na 'dar yanni giyo gu, na yaw na ngwong 'dar ngwanni ngwo gu ngwari, "Ya'ti ba be ya jana.

⁷ Giyomon yanni yadi ye gi'rr giru gi'ra kwo'ra tä'räl mi'ridä giil güngün, yujimidi yidi Ngwaalu ya be medadi, anaku ondacing ye ngwinädä ngwüngün ngwuru ngwüjir."

⁸ A be dulu danni di'dingininy 'tu'tu kerala aar nyi ondaca mana aar nyi ci, "Indi ang ape gitab nggone gooko gi'gitiinä kuy gidi gi'rr nggone gidünädälä giyaala na gidiyängälü."

⁹ Nyi be ele ki'rr nyi otacalu nyi ci ätäädiny gitab nggoo gooko. Aar nyi be ci nu, "Apa ang eny, ga ang nyinyilaji ngwulemanu nono ngwaay a be ga ang uliyanu."

¹⁰ Nyi ape gitab nggoo gooko kuy gidi gi'rr nyi eny, aar nyi nyinyilaji ngwulemanu nono ngwaay a be anni minyi eny aar nyi uliyanu gilaranu.

¹¹ Aar nyi be ci, "A gwa alliji yijirä mana gwani ngwüji ngwonyadu, ngwüji giyen, ngwungla na ngweleny."

11

Ngwüji rom ngwanni ngwänggädi

¹ Aar nyi be ätäädä gipuru giru nono gimur gidi idi, aar nyi ci, "Indi nga idi gobo gidi Ngwaalu na dagad didi gatalu na nga i'ra ngwüjü ngwanni ngwäpüjä Ngwaalinga yobo ngenone.

² Nga be gäbici gubunga gidi gobo poor aa'ti ngwa je idi ndi ari ngwumaar je ätäädä ngwüjü ngwuru Garany. Ngwa ru'ti gündärä ganni giju'ru yora ye ngwüwäyü küü'ri rom na rom (42).

³ A linje ätäädä lüny rom lanni länggädi yiima la jalu gimärä aar alliji yijirä yomon ngwüü'ri na küü'ri tudini rom na 'di nyärläl (1260)."

⁴ Giloo rom lanni länggädi, liru ngwüminiti rom (2) na yudin yidi ngwamba rom (2) yanni yidünädälä ngwäyänü ngwudi Deleny didi diyäng.

⁵ Manari diji dere dima ari ngwuje akani nono, a ligä 'tädä ngwulemanu ngwegen ngwu'diyi güwänü gegen. Na gwere gwanni gwa ari ngwung je akani nono gwa gu ayi no.

⁶ A ngwa äti yiima ndi längiti gere aa'ti girany ga ni gaji ganni gadi aar ge ji ndi alliji yijirä. Aar je äti 'to yiima ndi gwürlü

yaw aar ru yin na ndi mi'ri diyängü dimdi de 'dar ma aar gu bupi.

⁷ Manari lima medaji inggiding gwegen, a be gom'reny ganni giki drü gati 'tädä kibü'ril ngwuje 'di'ra nono aar ngwe dugidi ngwuje dami ngwuje 'rinye.

⁸ A ngwängina ngwegen gätinälü kayalu gidi gündär gipa ganni gätädäär ngwüriny gi'remna gani Jadum na Mijir ngwaalu ngwanni ngwäpädäär gu 'to Delenya degen kü'rälä.

⁹ A ngwüji 'dar gi'yülü 'dar na ngwungla 'dar na ngwüji giyen 'dar ombajaji ngwänginalu ngwegen ngwäyädälü yomon 'tä'räl na gomom ganni gü'ränü aar je gu etadi ndi aar je gatu.

¹⁰ Ngwüji ngwanni ngwunyurtanu gidiyängälü ngwa jayanu yi'rany ye yegen ngwape yi'rinyinä aar angidajidi ngwony ndi ari ngwüjir ngwee rom ngwärrü ngwüjü ngwanni ngwunyurtanu gidiyängälü yündä gwulleny.

¹¹ Anni ma yomon tä'räl na ganni gü'ränü medadi, a je gu Ngwaalu ngwükäjä ligi'rimänü lidi mididi aar 'di'rälü aar dүнälä yora ye yegen a lanni liju ndi je ombaji a je yedeny eny gwulleny.

¹² A ngwüjir ngwoo rom 'dingini dula kerela aar je ci, "Andar ngene." Aar allu kerela gi'yibä'rälä a je güwän gegen engga.

¹³ A gaji nggoo no, a ngwaalu lagadalu ati ngwu'dun 'di kündär i'di gi'ra ge'te aar 'rinye ngwüjü ngwüü'ri kwo'ra tä'räl (7,000), a ngwanni ngwuma gilang, a je yedeny eny aar ortada Ngwaalinga ngwudi gerala.

¹⁴ A wäjaj bi nggoo gi'ra rom medadi a wäjaj bi gwanni gwuru gi'ra tä'räl ji kay ndi ila.

Giil gi'ra kwo'ra tä'räl

¹⁵ A be a gi'rr nggoo giru gi'ra kwo'ra tä'räl äri giil güngün a dulu aranu dipa kerala ngwari,

"Yeleny yidi didlä yima aar je ätäädä Delenya dege

na ngindeng gwüngün gwanni gwani Kirictu Gwubrutaar yelenya, na gwadi ru Deleny gwur'tal."

¹⁶ A mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo lijalu ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwegen ngwäyänü Ngwaalu, aar je kwucalu yirku ye.

¹⁷ Aar ci,

"Licanga yäy 'tu gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima,

ngwanni ngwo na ngwanni ngwuju, nunnu nga gwuma ape yiima yunga yipa na nga gwuma aalu ndi ape yelenya.

¹⁸ A güündä ape ngwüjü giyen, na güündä gunga gima ila.

A gaji gima ila ndi obalu ngwüjü ngwe ngwanni ngwayu,
na ndi ätäädä ngwinädä ngwunga ngwanni ngwuru ngwüjir gu'ru
na lunga lanni liju'ru na ngindenga 'dar lanni lidinyädi ngwüri'ny ngwunga,
lanni loko na lanni lipa,
na ndi geraji ngwüjälü ngwanni ngwuger-
aja diyängälü."

¹⁹ A be gobo gidi Ngwaalu igitinä kerala, kobanu gungün a gu ämbür didi Gekajidi enggani. Ngenone a gu gere enyany a gu dulu ari a gu gere mi'rinänü a gu ngwaalu lagadalu aar i'di giji'rimä gipa giru yuurrum.

12

Daw na däg'ri'dir

¹ A gi'remna giru yiima 'täälü kerala, a daw ji digenna lingen a düüwä ji giyoralu yüngün a ki'rala gungün digenna gukuna gäti yuurumu 'di na rom (12).

² Diju lari le ngwüji gito dadi lenge, a yajima enyanu ngwari.

³ O're a yi'remna yiru yiima yi'ter 'täälü kerala a däg'ri'dir danni duri dibinga däti yi'ranu kwo'ra tä'räl na ngwiil 'di ngwäti yukuna kwo'ra tä'räl giyi'rala yüngün.

⁴ Ngwoda yuurumu kerala ngwangiridu tä'räl (3) liya le lüngün ngwuje gata gidiyängälü. Ngwube dünäci dayalu ndo diju gito dadi linge, nunnu mung lingeta ngwungadini gijü gungün diti'rambal.

⁵ A daw lingeta gijü giru dur giru ganni gadi ruyi ngwüjü giyen yelena guura ge giru laaba. Aar äbri gijü gungün nggoo aar ge ele Ngwaalu na gididu'ri didi yeleny düngün.

⁶ A be daw abri ngwele gitäny a gu Ngwaalu gi'tüji ngwaalinga ngenone nggu ji aar gu ombaji yomon ngwüü'ri na küü'ri 'di na 'di nyärläl (1260).

⁷ A be yäärä 'di'ra kerala, a Mägäyilingä yi'rr ye yüngün aar dugidi däg'ri'dirngä le yi'rr ye yüngün.

⁸ Aa'ti be däg'ri'dir ojema nono gwulleney aar je dami aar je apada ngwaalinga ngwegen kerala.

⁹ Aar gata däg'ri'dirä ndoo dibinga gidiyängälü. Diru düngä duubu dani dijego'rr danni dati üktini ngwüjü 'dar gididlä ngwuje dudiyi. Aar i'dä gidiyängälü yi'rr ye yüngün.

¹⁰ Nyi be 'dingini dula dipa kerala ngwari,

"Gwene gilang na yiima na yeleny yidi Ngwaalu ngwege yima ru,
na yeleny yidi nginde gwüngün gwanni Gwubruaar yelena.

Ndi ari dijego'rr danni dati ü'ridä ngweengga ngwege ngwuja'ri nono, danni dati je ü'ridä ngwuja'ri nono lingen le na dilu de ngwäyanü Ngwaalu ngwege,
dima aar linyanya dima aar gata gidiyängälü.

¹¹ Dima aar obedalu yin ye yidi Girany na ngwuja'ri ngwe ngwegen ngwanni gwinggidaar je,
aar 'ti ämnä miding gwudi yigo'ro yegen gwulleney,
nda je yedeny eny giyi'rany.

¹² Yäy gu no, jayanu gwani gere na nga nga lanni gilo gu jayaranu!

A be wäjaj bi gwani diyäng na yaw,
ndi ari dijego'rr dima üllä 'danggalu!

Dapu güündä giru ligä,
ndi ari dilingidi yomon yüngün yima jalu yooko."

¹³ Anni ma däg'ri'dir engga ligo'ro lüngün ndi ari dima gätinä gidiyängälü, ngwugwurli ngwübinä dayalu ndoo dilingiti gijü giru dur.

¹⁴ Aar gi'tüji dayu ngwubung ngwudi gi'ra giru diiyü nunnu ngwe 'di'ri ngwele ngwaalu ngwanni ngwügi'tüjäär je gitäny nggu ji ngeneno aar gu ombaji ngwüdläyü tä'räl na ngwüüwäyü nyärläl nunnu ngwabri däg'ri'dirä.

¹⁵ A düüngä gata yaw ngwulemanu ngwüngün nono däärü nunnu aar ape dayu.

¹⁶ A be diyäng igitinä ngwungadini däärä ndoo digäti däg'ri'dir ngwulem ngwüngün ngwataji dayu düwä.

¹⁷ A güündä ape däg'ri'dirä gidaw ngwo'rada gilinge nono gungün ganni gi'dengenaca ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar inggidi ndi ari yiru ngwüji ngwudi Yicu, aar ye dugidi.

¹⁸ A däg'ri'dir düni kimämü gidi yaw.

13

Gom'reny gi'tüdi giyaanu

¹ Nyi engga gom'renya gi'tüdi giyaanu, gäti ngwiil 'di na yi'ra kwo'ra tä'räl na ngwiilala ngwüngün ngwäti yukuna 'di na giyi'ra yüngün yüllinä ngwüri'ny ngwüllüdi Ngwaalinga.

² Gom'reny ganni gänggädiny giru nono ga'dirgany ngwube ru yora nono yidi dämbä'rü ngwuru ngwünyü nono ngwudi dira. A däg'ri'dir ätäädä gom'renya yiima yüngün ngwätädä didu'ri didi yeleny na yeleny yipa.

³ A be gi'ra ge'te gidi gom'reny gi'ridäär dämmä dani yi'rany a be dämmä ndoo u'ri nono. A ngwüji ngwudi didlä 'dar allalu ndir aar gwüji gom'renya.

⁴ A ngwüji kwuci däg'ri'dirälü yirku ye ndi ari dima ätäädä gom'renya yelenya, aar kwuci gom'renyalu 'to yirku ye aar utalu, "Yäru gwuru gwanni gwuru nono däg'ri'dirä? Yäru gwuru gwanni gwa aar gwe 'täjidi yongra ngwudami?"

⁵ Aar ätäädä gom'renya ngwulem ngwe ondaji yi'ral ngwuye piyi ligo'ro lüngün ngwe lo Ngwaalinga ngwape yelenya yüngün ngwuje ruyi ngwüüwäyü kүү'ri rom na rom (42).

⁶ Ngwullo Ngwaalinga ngwullo ngwüri ngwüngün na gobo na ngwüji ngwudi gerala.

⁷ Aar ätäädä yiima ndi ari aar dugidi ngwüji ngwe ngwanni ngwuju'ru nunnu ngwuje dami. Aar ätäädä 'to yelenya giyüülü 'dar, ngwüji na ngwungla na ngwüji ken.

⁸ Ngwüji 'dar gäidilä ngwa kwuci gom'renyalu nggoo yirku ye ngindenga 'dar lanni la'ti üllinä ngwüri ngwegen kitabanu gidi midu. Gitab gidi Girany ganni gü'ridinä ngwulem 'tu'tu gi'tinä gu didläü.

⁹ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini.

¹⁰ Manari yiru ndi ari aar ape düjü yiwaya ken

da aar ape.

Manari yiru ndi ari aar 'rinye galala ge, da aar 'rinye galal ge.

Giye yibüpinä a ngwüji ngwanni ngwuju'ru määtä yiguri aar or'temaji aar ru yigor ye'te pu.

Gom'reny gi'tüdi gidiyäng

¹¹ Nyi be o're nyi engga gom'renya gi'ter gi'tüdi gidiyängänü gäti ngwil rom ngwuru nono ngwil ngwudi girany ngwube ondaji nono däg'ri'dirä.

¹² Ngwape yi'ral yeleny ye 'dar yidi gom'renya gele gidi gwerre gwerreng ngwügäbici ngwony 'dar gidiyängälü na ngwüji aar kwuci gom'renyalu gele gidi gwerre gwerreng yirku ye ganni gima u'ri dämmä nono düngün ndoo didi yi'rany.

¹³ Ngwape yi'remna yidi yiima 'di ngwuge'te ligä lu'du lüllü kerala ngwüllä gidiyängälü a ngwüji engga 'dar.

¹⁴ Ngwududiyi ngwüji gidiyängälü yiima ye giye yanni yimanding ye kom'reny nggoo gidi gwerre gwerreng. Ngwuci ngwüji gidiyängälü aar ga'riji gi'remna aar näji gom'renya ganni gü'ridär dämmä galal ge nggona be ji gimidu.

¹⁵ Aar ätäädä yiima ndi ari ngwübüdä gi'remna düwänü gidi gom'reny nggoo gidi gwerre gwerreng, nunnu ngwügäbici ngwondaji ngwügäbici ngwüji 'dar ngwanni ngwu'donya ndi kwuci gi'remnanalu yirku ye aar je 'rinye.

¹⁶ Ngwügäbici ngwüji, ngwanni ngwooko na ngwanni ngwupa, ngwanni

ngwünänü na ngwanni ngwuru ngwuwewayi, ngwudi 'dunung na ngwinäd, aar je mi'ra gubu'ru kaama güngün na kidülälä güngün,

¹⁷ nunnu aa'ti düji da ellang na aar ella, 'dogo manari däti gubu'ru nggoo. Gubu'ru nggoo giru ngwüri ngwudi gom'reny na gi'ra gidi ngwüri ngwüngün.

¹⁸ Giye yibüpinä a bebere ji. Gwere gwanni gwubebera, gäbicär ngwü'ra gi'ra gidi gom'reny ndi ari giru gi'ra gidi düji dümnä. Gi'ra güngün giru nyärläl nyärläl nyärläl (666).

14

Girany na ngwüji ngwanni ngwü'radijälü

¹ Nyi be engga Giranyu gidünü kenala gani jäyün gijaar ngwüji ngwe ngwü'ri kүү'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo (144,000) ngwullaar ye giyidülälä ngwüri ngwüngün na ngwudi Papa gwüngün.

² Nyi 'dingini dula kerala daru nono gwele yaw yonyadu nono gwele yal yidi gere gimir'inänü gwulleny, na dulu dannu di'dingininy, daru nono yal yidi ngwüji ngwü'ru aar mi'ri ngwümbärä ngwegen.

³ Aar ji ndi elnge delnga diru diyang giyoranu yidi ngwudu'ri na ngwong ngwoo ngwumidu ngwuru kwo'rongo na mbumbunga. Aa'ti düji dere lingidi ndi elnge delnga a be ngwüji ru 'dogo ngwo ngwuru ngwü'ri kүү'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo ngwanni ngwü'radäär jälü gidiyängälü.

⁴ Ngwüji ngwee ngwuru ngwanni ngwa'ti ngiyä ngwangina ngwegen ngwaw ngwe, aar be etadi ngwangina ngwegen aar ju'ri. Ngwati gwujani Giranyu nggoo ngwaalu 'dar ngwati nggu ele. Ngwuru ngwü'radäälü aar ru yi'ra ngwüjänü ngwanni ngwügätäjär je Ngwaalingalu aar je gätäji Giranyalu.

⁵ Ngwa'ti 'tüyä yi'duru yere ngwulemanu ngwegen aar jayi nono.

Y'rr tä'ril ngwuja'ri ngwe ngwegen

⁶ Nyi be engga gi'rrä gi'ter gi'di'ru gidiliganu kerala gapana ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi gwur'taling ngwe ondaci ngwüji gidiyängälü ngwüji 'dar ken, na giülü na lingla na ngwüji.

⁷ Ngwondaji dula de dipa ngwari, "Dinyädär Ngwaalinga ngaa je näji, ndi ari gaji gima be ila gidi pici ngwüji yelenya. Kwucaralu yirku ye gwanni gwuge'ta gere na diyäng ngwuge'te yaw na ngwäy ngwudi yaw."

⁸ O're a gi'rrä gwujanalü gi'ter ngwari, "Gwuma i'di! Gwuma i'di! Babil gwanni

gwupa! Gwanni gwürläliyu ngwüjü di'rica didi yijin yüngün."

⁹ O're a je g'rr gwujanalü giru tä'r'il ngwari dula dipa, "Manari diji dere dannu dikwuca gom'renyalu na gi'remna güngün yirku ye ngwäti gubu'ru güngün gidülälä güngün na kuy güngün,

¹⁰ nginde gwa iyi 'to di'rica dani güündä gidi Ngwaalu dannu di'dejaralu yiima 'dar kiny gidi güündä güngün, aar iye yi'rendenyä gibriti ge giru ligä ngwäyanü ngwudi yi'rr yanni yiju'ru na ngwäyanü ngwudi Girany.

¹¹ Ati aar 'tü dilü didi yi'rendeny yegen yidi gwur'taling. La'ti la gatu düwä dilu de na lingen le, lanni la kwuci gom'renyalu na gi'remna güngün yirku ye aar ape gubu'ru gidi ngwüriiny ngwüngün."

¹² Ngene, mätinälü gwudi ngindenga lanni lidünälü, aar ape yiiru ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu aar jalu liru yigor ye'te pu ndi Yicu.

¹³ Nyi be 'dingini dula kerala ngwari, "Ullu, la aar je onjaci lanni ladi ayi 'tu'tu gomoni gidi gweneng liru ngwüji ngwudi Deleny."

A be Lig'i'rim ari, "Ndi ari ngindenga la gatu düwä gidirbä degen, ndi ari la je yiiru yegen gwujani."

Engga gwudi pi yelenya yidi gwodaning

¹⁴ Nyi ombajidalu nyi engga ki'ra gweere 'dunggüny gibä'rü gibidu giju gu dijjälä diru nono ngindeng gwanni gwuma ru nono giji gidi diji dümnä, ki'rala güngün, gigenna kukuna giru dab ki'rala güngün ngwape mänjälä guy güngün gwäti yini.

¹⁵ A be g'rr gi'ter 'tüdä kobo gidi Ngwaalu ngwurnida dula de gwulleneng ngindeng nggwo gwujalu kibä'rälä ngwuci, "Dingada mänjälä gwunga ang uni. Gaji gidi uni gima ila, ndi ari yuula yidi diyäng yima banyl."

¹⁶ A nggwo gwujalu kibä'rälä, dingada mänjälä gwüngün ngwuni yuula gidiyängälü.

¹⁷ O're a g'rr gi'ter 'tüdä kobo kerala gapana 'to mänjälä gwäti yini.

¹⁸ A be o're a g'rr gi'ter 'tüdä gidagad didi gatalu gäti yelenya kiligä ngwurnida dula de gwulleneng g'rrä nggwo gapana mänjälä gwäti yini ngwuci, "Dingada mänjälä gwunga gwäti yini nga ü'rü dütü didi dügiri ndi ari yügiri yüngün yima banyl."

¹⁹ A g'rr dingada mänjälä gidiyängälü ngwü'rü dütü ngwugatu kigoganu gipa gidi ündi yügiri gidi güündä gidi Ngwaalu.

²⁰ Poor kündär ngenone aar je gu mirenyanu yora ye 'di aar 'tüyä yinä kigoganu gidi ündi aar allala 'di aar obani

gidilli didi dimirta aar badalu aar ole bränü küü'ri 'di (200).

15

Dimdi didi gwodaning kwo'ra tä'r'il

¹ Nyi be engga kerala gi'remna giru yiima gi'ter gibinga giralu 'ter, yi'rr kwo'ra tä'r'il yapana dimdi kwo'ra tä'r'il didi gwodaning dadi aar de medaji gündä gidi Ngwaalu.

² Na nyi engga gony giru ngwäyanü nono yaw yiru gijaja yilägänänü ligä le aar gu dünnädä gito gilo lanni lima dami gom'renya na gi'remna güngün na gi'ra gidi ngwüriiny ngwüngün, ngindenga lapu ngwümbärä ngwätädi je Ngwaalu,

³ aar elnge delnga didi dinäd didi Ngwaalu dani Müjä na deelnga didi Girany aar ari,

"Yiiru yunga yipa yiralu 'ter,

Gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima.

Dünälü na 'didanu gwuru gay gunga,

Gwani Deleny didi gwur'taling.

⁴ Yärü gwanni gwa'ti gwa yedeny eny 'dunggunga gwani Deleny,

na yärü gwanni gwa'ti gwa näji ngwüriiny ngwunga?

Ndi ari nga gwuru jücü gwanni gwuju'ru.

Ngwüji giyen 'dar ngwa ila

ngwa ang kwucalu yirku ye,

ndi ari apepe gwunga gwanni gwüdünälü gwuma 'tädlü."

⁵ Anni ma yi'ral ele giyee, nyi ombajidalu nyi engga gobo giru gä'tä gidi Ju'ri igitinä kerala.

⁶ A gu yi'rr 'tüdä kwo'ra tä'r'il yele yapana dimdi kwo'ra tä'r'il, yigenna ngwureda ngwujaw nono ngwubidu pupu'ru aar ü'ridinänü ngwägüwä ngwuru dab giyonggomala yegen.

⁷ Gong ge'te ngwonganu ngwoo ngwuru kwo'rongo ngwumidu, ätäädä yi'rrä giyoo kwo'ra tä'r'il yinya kwo'ra tä'r'il yiru dab yonyadu güündälä gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu ngwudi gwur'taling.

⁸ A dilü onyadi gobala didi näji Ngwaalinga na yiima yüngün, aa'ti diji dere mbuja gay gading ge äni gidrü 'di a dimdi medadi ndoo diru kwo'ra tä'r'il.

16

Güündä gidi Ngwaalu

¹ Nyi be 'dingini dula dipa kobo ngwuci yi'rrä giyoo kwo'ra tä'r'il, "Indär ngaa 'deje gündälü gidi Ngwaalu giyinyanu kwo'ra tä'r'il gidiyängälü."

² A g'rr ganni giru gi'ra ele ngwu'deja ginyalu güngün gidiyängälü, a ngwomboro ngwanni ngwuki ngwübüdü yiya määtä ngwüjü ngwanni ngwäti gi'remna

gidi gom'reny na ngwanni ngwati kwuci gi'remnalu güngün yirku ye.

³ A gi'rr nggoo giru rom 'deje ginyalu güngün giyaanu, a yaw gwurli aar ru yin nono yin yidi diji dayu, a ngwong 'dar ngwanni ngwumidu ayi giyaanu.

⁴ A gi'rr nggoo giru tä'ril 'deja ginyalu güngün ngwubirta na ngwel ngwudi yaw aar gwurli aar ru yin.

⁵ Nyi be 'dingini gi'rrä gidi yaw ngwari, "Gwani Ngwaalu nga gwübidänü giyeleny yunga giyee,

nga gwanni nggwo, gwanni ngwuju,
nga gwanni ngwu'ru,

ndi ari lima je le obalu no.

⁶ Ngindenga lanni li'rinyiti ngwüjü ngwanni ngwuju'ru aar 'rine ngwüjirä,

na ngwuma je ätäädä yinä aar je iyü ndi ari yädi gu 'denggen."

⁷ Na nyi 'dingini a dagad gwä'räcänü ngwari,

"Yäy gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima,

'didanu na übidänü na yeleny yunga yiru."

⁸ A gi'rr giru gi'ra kwo'rongo 'deje lingeno ginya nono, aar ätäädä lingeno yiima ngwu'diyi ngwüjü ligä le.

⁹ A ngwüjü ü'dini ngwübürtä ngwe ngwüngün ngwübüdü gwulleny. A ngwüjü lo ngwüriny ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwäti yiima ndi ülliyä dimdi ndee, aa'ti ngwüjü jo'renyana aar 'ti näjä Ngwaalinga.

¹⁰ A gi'rr giru gi'ra tudini 'deje didu'ri didi yeleny didi gom'reny ginya nono güngün, a yeleny yüngün gwurli aar ru dirim, a ngwüjü iyani ngwunglalu ngwegen gwani yi'rendeny yanni yiju.

¹¹ Aar lo Ngwaalinga ngwudi gerala gwani yi'rendeny na ngwomboro ngwegen, aar 'ti jo'renyana giyiuru yegen yanni yiki.

¹² A gi'rr gi'ra nyärläl 'deje ginyalu güngün gidibirta dipa didi Burading a yaw yüngün undi aar ge'te gay gidi ngweleny ngwanni ngwändi gitäny gwe.

¹³ Nyi be engga ngwü'rillä tä'ril ngwuru nono ngwuro a de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi däg'ri'dir ndoo na de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi gom'reny na de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi gom'reny nggoo giru gi'ra rom giru dijir diru di'duru.

¹⁴ Ngwü'rillä ngwuru ngwudi dijego'rr ngwati ape yi'remna yidi yiima ati aar ele ngweleny ngwudi didlä 'dar aar je gwä'rajälü gwani yäärä komon gipa gidi Ngwaalu ngwuru yiima.

¹⁵ "Arnganar! Äny nggwo gwändi nono gwele du'ramu! Jayi nono gwani nginde gwanni gwujalu ngwäy ngwe ngwarnga

ngwureda ngwüngün nunnu aa'ti gwa elalu ngwanginu ngwanu aar apiyi ngwüjü yaaru."

¹⁶ A be ngwü'rillä ngwee ngwudi dijego'rr gwügwä'räjä ngwelenyalu gwüpäng ngwaalu ngwani Armajidun Yibriyängä.

¹⁷ A gi'rr gi'ra kwo'ra tä'ril 'deje ginyalu güngün gidirun a dulu dipa ara gididu'ri kobo gidi Ngwaalu ngwari, "Yi'ral yima ärrini."

¹⁸ A ngwaalu aranu yal aar mi'rinänu gere aar enyanu a diyäng lagadalu gwulleny da'ti gu lagadalu no gomon gere anaku ge'taar gu dijü gidiyängälü nggu lagadalu dikalu gikidang.

¹⁹ A gündär ganni gipa ü'ridinänü ngwuru yerelanu 'tä'ril a yündär yidi ngwüjü giyen i'di, a Ngwaalu diwayini Babiling gwuru gündär gipa, ngwüci ginya gonyadu di'ricala didäginä ligä didi gündä güngün.

²⁰ A ngwaalu giyaanu abralu aar dudi a yen dudi.

²¹ A gi'jü'rim giru yurumu yipa yipa yinänu gwulleny i'dä kerala aar acaji ngwüjü, a ngwüjü lo Ngwaalinga gwani dimdi didi gi'jü'rim diki gimra.

17

Dedr dibinga na gom'reny

¹ A nyi be gi'rr ilijä ge'te, giyi'rränü giyoo yiru kwo'ra tä'ril, yanni yapu yinya kwo'ra tä'ril aar nyi ci, "Ila nga enggaci rerajing gwudi dedr dipa, danni diru gündär ganni gidünädälä giyaala yonyadu

² na danni dimi'ridäär ngwäyanü ngweleny ngwe ngwudi didlä ngwürläliyi ngwüjü ngwudi didlä di'rica de didi mi'ri ngwäyanü ngwüngün."

³ A nyi be gi'rr ape Giligi'rim aar nyi ge ele gitäny, nyi be engga dayu dijalu kom'renyala guuri yi'remna gubu ngwüriny ngwangina nono ngwudi lo ngwäti yi'ranu kwo'ra tä'ril na ngwäti ngwil 'di.

⁴ Daw ndoo, digenna ngwureda ngwuru yi'rura nono di'roker aar uuri yi'remna digenna dab nono na yi'rigar ye yiru yo'rr na yoorä yiru yo'rr, dapu ginya kuy güngün giru dab gonyadu ngwonyala ngwuru yütä na rngi gwudi mi'ri ngwäyanü ngwüngün.

⁵ Na düllinä kidülälä ngwüriny ngwee, "Yujimid gwani Babil gwanni gwupa, gwuru nanni gwudi ngwedr ngwuru nanni gwudi yütä yidi diyängälü."

⁶ Nyi be engga dayu diräläliyä yin yidi ngwüjü ngwanni ngwüdünälü na yidi ngwüjü ngwanni ngwondaja gay ge gidi Yicu.

A nyi gwe ngwaalu elalu anni miniy engga.

⁷ A nyi be gi'rr ci, "A gwarra ma ara gwe ngwaalu elalu? Nggwa ang enggaci yujimida yidi daw ndee na gom'reny nggee gänding gu ganni giru yi'ranu kwo'ra tä'räl na ngwiil 'di.

⁸ Gom'reny nggee gänggädängä, giju gwerre na gweneno, ga'ta be, gadi 'tädä kibü'räl ngwele ndi anadalu. Na ngwüji ngwudi didlä ngwallalu ndir ngwanni ngwa'taar je ullu ngwüriny 'tu'tu ge'taar gu didläyü kitabanu gidi midi, ma aar engga gom'renya. Ndi ari giju gwerre, a be gweneno ga'ta be ga 'tädälü mana.

⁹ Na ngene, arngani gwa be büpini gwani iriyi ngwäyälü na bebere. Yi'ra giyoo kwo'ra tä'räl yiru yidotr kwo'ra tä'räl yiju gu daala.

¹⁰ Aar ru 'to ngweleny kwo'ra tä'räl. Yima gu i'di tudini, nggoo giru nyärläl nggona, na nggoo giru kwo'ra tä'räl, nggona ga'ti indi. Na ma ji mung ila, ga'ti ga jalu gaji golanu.

¹¹ A be gom'reny nggee ganni giju gwele gima be erne gweneno, gani deleny danni diru gi'ra 'dübä gidi ngindenga gilo liru kwo'ra tä'räl, nggo be kay gadi ele ndi geradalu gwüngün.

¹² Na ngwiil ngwoo 'di ngwanni ngwänggädä je, ngwuru ngweleny 'di ngwa'tina apu yelenya a be ngwadi ape yelenya gom'renyinga le gaji ge'te pu.

¹³ Na bupi gwegen gwuru gwe'te pu ndi ari aar ätädä gom'renya yiima na yelenya yegen.

¹⁴ Aar be dugidi Giranyinga le ngwuje be dami ndi ari gwuru Doorta didi ngwoortanga ngwuru Deleny didi ngwelenyinga na ngwüji ngwe ngwüngün ngwanni ngwurnidung je gwugwujaar yigor ye ye'te pu, ngwa aar ngwe dami gwüpäng."

¹⁵ A nyi be gi'rr ci, "A be yaw yanni yänggädä je yanni yiju gu dedrala, yiru ngwüji aar ru yällü yidi ngwüji na ngwüji giyen na ngwungla.

¹⁶ Na ngwiil ngwoo 'di ngwänggädä je na gom'reny la je dedr ndoo ke ngwäy, da aar gwalla ngwuredalu mbüny, da aar gatanalu da geradalu, da aar be eny da aar u'diyi ligä le.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwuge'ta ngwuja'ri ngwüngün giyigoranu yegen aar je ärrä. Aar be matäjidi ndi aar ätädä gom'renya yiima yegen ndi ape yelenya 'di a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu mbuti.

¹⁸ Na daw ndoo dänggädängä, diru gündär ganni gipa danni dati mati yelenya ngwuye ruyi ngwelenya ngwudi diyängälü."

18

İ'di gwudi Babil

¹ Anni ma yi'ral ele giyee, nyi be engga gi'rrä gi'ter güllü kerala gäti yelenya yipa a buri gwudi näji gwüngün o'rra diyängälü.

² Ngwurnidi dulu de gwuleny ngwari, "Gwuma i'di! Babil gwanni gwupa gwuma i'di!

Gwuma ru ngwu'dun ngwudi ngwu-jego'rr

a gwuma ru ngwubang ngwudi ngwu'rillä 'dar

na yi'ra yanni yirngü yiru yiläng.

³ Ndi ari ngwüji giyen 'dar ngwiyü di'rica didi ami'ra gwudi yijin yüngün.

Ngweleny ngwudi diyängälü ngwucidaar ngwe,

na ngwüji ngwanni ngwati illidi ngwudi diyängälü ngwünänü

irälü gwe gwudi ubanu gwüngün."

⁴ Nyi be 'dingini dula di'ter mana kerala ngwari,

"Tüdär gu lani ngwüji ngwüny nunnu aa'ti ngaa lacajidi ndi ke gwüngün

ara je dimdi mbuji.

⁵ Ke gwüngün gwuma gendadi 'di gwuma obana kerala,

a Ngwaalu ngwa'ti dodana gimra güngün ganni gapung.

⁶ Ärrär gu anaku ärrä je gu rerajar manni mama gwani ärrä gwanni gwärrärä je

na giny ganni gicärä je, icär gu yomonanu rom.

⁷ Ängi'riyär ngwäy nga runiyi anaku näjing gu ligo'ro lüngün ngwarri yayu

ndi ari dica ligor lüngün nu,

'Äny gwujalu gwuru daw diru deleny nggwa'ti rüdi dedel a runi gwa'ti gwunyi mbuji a'tur.'

⁸ Yäy gu no, gwa dimdi ndee mbuji gomon ge'te pu,

yi'rany, runi, ngwamu na da ü'dini ligä le,

ndi ari Deleny diru Ngwaalu ngwanni ngwureraja, ngwuru yiima."

⁹ Gwa ngweleny arada ngwudi diyängälü gwa aar rüniji ngwanni ngwümi'ridäär ngwe ngwäyänü aar ngwe acidi giyayu yüngün ma aar engga dilü didi u'di gwüngün.

¹⁰ Ngwa düni ngwaalu ngwolanu yedenyo ndi angi'ri ngwäy gwüngün ngwari,

"Wäjä bi! Wäjä bi gwani güündär ganni gipa,

Gwani Babil, gwuru güündär giru yi-ima!

Kaji ge'te pu geradalu gwunga gwuma ji."

¹¹ Gwa ngwüji arada gwa aar rünji ngwanni ngwati illidi ngwudi diyängälü, ndi ari ngwong ngwudi ellang ngwa'ta be ngwa je dji dere ellang

¹² ngwong ngwanni ngwuru dab na buta na yi'rigar yiru yo'rr na yooru yiru yo'rr na ngwured ngwuju mi'reny, ngwuranu di'roker aar ru arir na ngwanni ngwuri, yu'ri yanni yami düwä, na ngwong 'dar ngwanni ngwügi'tinä yoje'rr ye yiru ngwad ngwudi ngwungur na ngwanni ngwügi'tinä yu'ri ye yiru ngwumra, na ngwanni ngwügi'tinä buta gwe na ngwanni ngwügi'tinä ngwaaba ngwe na ngwanni ngwügi'tinä yimur ye,

¹³ na ngwong ngwuru ngwuwa ngwanni ngwami düwä, na ngwong ngwuru yilun, ngwuwa, na gwudu'rul, ngwong ngwuru di'rica na yila yidi yiminiti, ngwülä ngwanni ngwuju'ru, na ngwudi yon na goola giru yoo'ra, na ngwumirta na ngwürimbil, ngwinäd na ngwüji ngwumidu.

¹⁴ Ngwadi ari, "Yima ang doda yanni yämi'rädi ligor lunga, nänü 'dar na arri yelenya 'dar yima ang abri ngwäyälü na ya'ti ya je mbuji."

¹⁵ Na ngwüji ngwanni ngwati ella ngwony ngwee aar ngwe nänü, ngwa düni ngwaalu ngwolanu yedenyo gwudi yi'rendeny yüngün ngwa ari ngwa runi

¹⁶ na ngwari,
"Wäjäj bi! Wäjäj bi! Gwani gündär ganni gipa,
gigenna ngwureda ngwuju mi'reny,
ngwuranu di'roker aar uuri,
ngwugenne dab nono, ngwugenne
yi'rigara na yooru!"

¹⁷ Yeleny giyee 'dar, kaji ge'te pu, yima aar je gerajalu."

Na 'dar lanni liru yi'ra yidi ngwübälükä na ngwüji ngwanni ngwati ele ngwübälükä ngwe na lanni lati ruyi ngwübälükä na ngindenga 'dar lanni lati mbuji enying bile gwe giyaanu, la dünä ngwaalu ngwolanu,

¹⁸ ma aar engga dilü lidi u'di gwüngün ngwürri dula ngwari, "Gündär gindi ne giru nono gündärä nggee gipa."

¹⁹ Na la ürräni diyäng giyi'rala yegen la ari la runi la ürrü dula la ari,
"Wäjäj bi! Wäjäj bi! Gwani gündär ganni gipa!

Lanna 'dar lanni läti ngwübälükä giyaanu

lanni lima nänü goola ge güngün!

Kaji ge'te pu 'dogo gima aar gerajalu!

²⁰ Jayanu gwani gere!

Jayaranu lanni liju'ru na ngwoo'ra ngwükääär je na ngwüjir!

Ndi ari dima de Ngwaalu obalu anaku ärrär je gu."

²¹ A gi'rr gojema nono apa go'rralu gipa giru nono lille ngwugatu giyaanu ngwari,
"Yiima ye giyee no,
gündär gidi Babiling ganni gipa ga aar gu gatü no
ga'ti ga mbüjini ba be.

²² Deelnga didi ngwüji gwanni ngwati mi'ri ngwümbärä lanni lati elnge na ngwüjämbir
na lanni lati äri yuulla na lanni lati äri yiil,
la'ti la aar je 'dingini 'dungguna mana a'tur.

Diji didi yiru yere
da'ti da mbüjini 'dungguna mana a'tur.

Aranu gwudi ngwaaba ngwürüdi
gwa'ti gwa 'dinginini 'dungguna mana a'tur.

²³ Buri gwudi lamba gwa'ti gwa enyanu 'dungguna mana a'tur.

Diiyä didi gur gagu na gera gäginä
da'ti da 'dinginini 'dungguna mana a'tur.

Ngwüji ngwunga ngwanni ngwati illidi ngwuru ngwüji ngwupa gididlä.
Yu'riny ye yunga yüktä ye ngwüjü 'dar giyen aar je dudiyi.

²⁴ 'Dungguna, yin yirädi gwälü yidi ngwüjir na yidi ngwüji ngwuju'ru na 'dar lanni li'rinyitäär je gidiyängälü."

19

Jayanu kerala

¹ Anni ma gi'rr nggoo giru yiima medaji ondajing, nyi 'dingini dula dipa daru nono dulu didi ngwüji ngwonyadu kerala aar opepala,

"Ar ortada Ngwaalinga!
Gilang na näji na yiima yiru yidi Ngwaalu ngwege,

² ndi ari obalu gwüngün gwuru 'didanu gwüdünälü.

Gwuma obalu dedr de dipa
dannii dirngiyä ngwüjü gidiyängälü mi'ri gwe ngwäyänü gwüngün,
gwuma gu gwalli dämjä didi yin yidi ngwinäd gwüngün."

³ O're aar ari mana,
"Ar ortada Ngwaalinga!
Dilü didi u'di gwüngün di'rü'rädi gwere gwur'tal."

⁴ A mbumbunga gilo liru küü'ri na kwo'rongo na ngwong ngwoo kwo'rongo ngwumidu, aar aalu yirku ye aar kwuci Ngwaalinga ngwujalu gididu'rala aar opepala,

"Yiru gu, ar ortada Ngwaalinga."

Gi'tidi kay gwudi Girany

⁵ A dulu 'tüdä gididu'ri ngwari,

“Elnजार Ngwaalinga ngwege
nga nga 'dar liru ngwinäd ngwüngün,
nga nga 'dar lanni lati denya,
lanni looko na lanni lipa.”

6 Nyi be 'dingini dula dipa daru nono
dulu didi ngwüji ngwonyadu, aar ari nono
yal yidi yaw yonyadu yüllü dära na aar ari
nono yal yidi gere gimir'rinänü gwulleya
aar opepala,

“Ar ortada Ngwaalinga!

Ndi ari Delenya diru Ngwaalu ngwege
dima määtä yelenya
danni diru yiima giyi'ral 'dar.

7 Ar jayanu ar opepala

ar näji ngindeng
ndi ari gi'tidi kay gwudi Girany gwuma ja
gito

na gera güngün gima aar ja'rima
8 na gima aar ätääd direda dibidu dijaw
nono nunnu ngwugenne.”

Na dired ndee diru gi'remna gidi yiiru
yanni yidünälü yidi ngwüji gwudi Ng-
waalu ngwanni ngwuju'ru.

9 Aar nyi be gi'rr ci nu, “Ullu ngwuja'ri
ngwee, 'Lonjacaar je lanni lurnidaar
je aar ilada giyi'rinyinä yidi Girany.”
Ngwo're ngwugendaji ngwari, “Ngwuja'ri
ngwee, ngwuja'ri ngwuru ngwanni ng-
wuru 'didanu ngwudi Ngwaalu.”

10 Nyi be jürbälü gadi nyi kwucalu yirku
ye, aar nyi be ci, “Aa'ti ärrü yi'ral giyee
äny gwuru dinäd nono ngang nyi ru nono
ngwanggalu ngwanni ngwo ndi inggidi
ndi ari ngwo ndi gwuji Yicung. Kwucu
Ngwaalingalu yirku ye, ndi ari gwanni
gwati inggidi Yicu gwe gwa gu ligi'rim ji
lanni lati ji ngwüjir.”

A Kirictu dami gom'renya

11 Nyi be engga gere ngwigitini a dimirta
ji dibidu a diji danni dändi gwälä, dani
gwanni gwuru Ligor le'te pu ngwuru
'Didanu, ndi ari gwati pi yelenya yidünälü
nggu dogodada.

12 Ngwäy ngwüngün ngwuru nono
ligä ngwugenne yukuna yonyadu ki'rala
güngün ngwäti ngwüriny ngwüllinä
'dünggüngün ngwa'ti je diji dere lingidi
'dogo nginde.

13 Digenna direda dülläjär giyinänü dani
“Ngwuja'ri gwudi Ngwaalu.”

14 Ati be gwu'tulu gwudi gerala gwu-
janalu ngwumirta ngwe ngwubidu gwu-
genna ngwureda ngwuju mi'reny ngwu-
bidu ngwuju'ru.

15 Ati galal ganni gäti yini 'tüdä ng-
wulemanu ngwüngün ngge mi'ri ngwüjü
giyen. Na ngwading je ruyi yelenya guura
ge giru laaba ngwurgwony yügiranü ki-
goganu yani güündä gidi Ngwaalu ngwuru
yiima.

16 Aar ulli gidired düngün na kora
güngün giru gimäni ngwüriny ngwee,
“DELENY DIDI NGWELENYA
NA DOORTA DIDI NGWOORTANGA.”

17 Nyi be engga gi'rrä güdünädi gilingen.
Ngwümi'ri dula dipa ngwümi'rici yi'räyü
'dar yanni yati 'di'ri kerala ngwari, “Ilar
ar ele giyi'rinyinä yipa yidi Ngwaalu,

18 aang eny ngwelenya na lanni liru yi'ra
na ngwongor ngwanni ngwojema nono na
ngwumirta na ngwüjü ngwanni ngwändi
gwälä na ngwüji 'dar ngwudi 'dunung na
ngwinäd ngwanni ngwoko na ngwanni
ngwupa.”

19 Nyi be engga gom'renya nggoo na
ngweleny ngwudi diyäng gwu'tulunga le
legen aar o'rajidalu ladi dugidi dijingä
le ndoo dändi gidimirtala na gwu'tulu
gwüngün.

20 Aar määtä gom'renya dijir de ndoo
diru di'duru danni dapu yi'remna yidi
yiima ngwäyänü ngwudi gom'reny ng-
goo. Yi'remna yidi yiima giyo yanni yim-
ing ye dudiyi ngwüjü ngwanni ngwämnä
gi'remna gidi gom'reny nggoo na ngwanni
ngwukwuci gi'remna güngün yirku ye.
Aar ape gom'renya na dijir ndoo diru
di'duru aar je gatu limidu kibüng gidi
gibrüti giru ligä.

21 Na ngwoko aar je 'rinye galal ge
nggo gi'tüdi ngwulem ngwudi diji ndo
dändi gidimirtala, a yi'ra pe ngwangina
ngwegen.

20

Ngwüdläyü ngwüü'ri

1 Nyi be engga gi'rrä güllü kerala gapana
mubita gwudi gibü'ril ngwapana gu'runga
gipa

2 ngwümäätä däg'ri'dirä, düüngä ndoo
duubu du'rin diru dijego'rr; ngwugekajalu
ngwüdläyü ngwüü'ri (1000).

3 Ngwugatu kibü'ril ngwülängitaji
ngwüngidä, nunnu aar etaci ndi i'däji
ngwüjänü mana giyen 'di a ngwüdlä
ngwoo ngwuru ngwüü'ri ele aar medadi.
Aar be aji aar gatalu gaji gooko.

4 Nyi be engga ngwudu'ri ngwudi
yeleny na ngwüji ngwanni ngwuju gwala
ngwätädäär je yiima aar pi yelenya.
Nyi engga ngwügi'rimä ngwudi ngwüji
ngwanni ngwü'ri'tajäär je yi'ralu mbüny
ndi ari nunnu ngindenga linggidu
Yicu gwe aar ondaji ngwuja'ri ngwe
ngwudi Ngwaalu. Ngindenga la'ti kwuca
gom'renyalu nggoo na gi'remna güngün
yirku ye aar 'ti üpinä gi'remna güngün
giyidülälä yegen na ngwuy nono ngwegen.
Ngwüji ngwee ngwo'ra ndi midu aar ape
yelenya Kirictunga le ngwüdläyü ngwüü'ri
(1000).

⁵ 'Di'ri gwuru nggwee gwudi gwerre gwerreng. A be ngwoko ngwanni ngwayu ngwa'ti ngwo'ra ndi midì 'di a ngwüdlä ngwüü'ri medadi.

⁶ 'Dar lanni lacajidu ndi 'di'ri nggwee gwudi gwerre gwerreng, liru lanni lon-jacaar be liju'ru. La'ti la je yi'rany yidi gwodaning mbuji aar be ru ngwur'dal ngwudi Ngwaalu na Kirictu aar be ape yelena ngwüdläyü ngwüü'ri (1000).

Aar dami dijego'ro

⁷ Ma be ari ngwüdlä ngwoo ngwüü'ri (1000) ngwuma medadi, aar be gata dijego'ralu korkon.

⁸ Ngwube 'tü ngwele ndi dudiyi ngwüüji giyen giyi'rundu kwo'rongo yidi diyäng. Ngwüüji giyen ngwee ngwucaar je Juj na Majuj, ngwuje gwä'räjidi gwüpäng giyäära. Ngwonyadu yi'ranu gwuleny aar ru nono dijicirä didi dibirta.

⁹ Aar badalu gidiyängälü 'dar aar änni ngwaalinganu ngwudi ngwüüji ngwudi Ngwaalu, gündär ganni gämning. A be ligä üllä kerala ngwuje u'diyalu ladibur.

¹⁰ A dijego'rr danni di'däji jänü, aar gatu kibüng gidi gibriti giru ligä ganni nggo gu gom'reny ngoo dijir de ndoo diru di'duru. Ngenone aar gu ape yi'rendenya lingen le na dilu de gwur'tal.

Aar picì ngwüüji yelena ngwanni ngwayu

¹¹ Nyi be engga didu'ri didi yelena dipa dibidu na ngindeng gwanni gwuju gwala, gere na diyäng abri ngwäyänü ngwüngün nyirül aar je 'ti ba be änggädi mana.

¹² Nyi engga ngwüüji ngwayu, ngwanni ngwupa na ngwanni ngwooko aar dünäci didu'ralu didi yelena a yitab igitinä o're a gitab gi'ter igitinä giru gitab gidi midì. Aar picì ngwüüji yelena ngwanni ngwayu yi'ral ye yanni yüllinä giyitabanu giyoo, aar je picì yelena dijü de'te de'te yiiru ye yüngün yanni yapung je.

¹³ A yaw apa ngwüüji ngwanni ngwayu ngwuju gu a yi'rany na del didi yi'rany aar apa ngwüüji ngwanni ngwayu ngwuju gu. Aar je picì yelena, dijü de'te de'te yiiru ye yüngün yanni yapung je.

¹⁴ Aar be gatu yi'rany na del didi yi'rany kibüng gidi ligä. Gibüng nggee gidi ligä gani yi'rany yidi gwodaning.

¹⁵ Na ngindenga 'dar ngwüüriny ngwegen ngwanni ngwa'ti üllinä kitabanu gidi midì, aar je gatu kibüng gidi ligä.

21

Gere ganni giyang na diyäng danni diyang

¹ Nyi be engga gere ganni giyang na diyäng danni diyang. Ndi ari gere gele gidi gwerreng na diyäng dele didi gwerreng, ngwuma erne, na aa'ti ba be yaw yere ju.

² Nyi be engga gündärä ganni giju'ru, Üräjälim gwanni gwuyang gwüllü Ngwaalu kerala, gwuru nono gera gija'rimana gigikaar ngwureda ngwujaw gadi aar gi'tiji duru düngün kay.

³ Nyi 'dingini dula dipa gididu'ri ngwari, "Gweneno Ngwaalu ngwuma ji gidiliganu didi ngwüüji ngwuma aar ngwe ji. Aar ru ngwüüji ngwüngün aar ji Ngwaalinga le na nginde gwa ru Ngwaalu ngwegen.

⁴ Ngwung je brotada yal ngwäy ngwäbri yi'rany ngwäbri runing ngwäbri yal na yi'rendeny, ndi ari yi'ral ye yiru yu'rin yima medadi."

⁵ A ngwoo gwujalu gididu'rala didi yelena ngwari, "Yi'ral 'dar yinje ge'te ya ru ziyang." Aar nyi be ci, "Ullu je giyee, ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwädi gu a ngwuru 'didanu."

⁶ Ngwube ari, "Yi'ral yima ra'tadi. Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora, nyi ru gwudi gwerreng na gwudi gwodaning. Nggwa ici dijü danni diti ngwäädä 'dogo a'tur gidel didi yaw yidi midì.

⁷ Gwanni gwa dami, gwa ape yu'rina 'dar giyee na äny gwa ru Ngwaalu ngwüngün na gwa ru giji güny.

⁸ A be ngwüüji ngwanni ngwuru ngwudeny, na gwanni ngwa'ti ämnä Ngwaalu, ngwanni ngwüürngü na gwanni ngwuru gimra na gwanni ngwuru ngwüüji na gwanni ngwuru yu'riny na gwanni ngwäpüjä yi'remna yobo, na ngwu'duru ku, ngwaalu ngwegen ngwadi ru gibüng gidi gibriti giru ligä. Yi'rany yidi gwodang yiru giyee."

⁹ Aar nyi be gi'rr ge'te ilijä giyi'rr giyoo yiru kwo'ra tä'rül (7) yapana yinya ye kwo'ra tä'rül (7) yonyadu dimdala didi gwodaning kwo'ra tä'rül aar nyi ci, "Ila ang enggaci gera giru daw didi Girany."

¹⁰ Aar nyi ape Ligirim le nyi allu kenala gipa golala aar nyi enggaci Üräjäliming, gündär ganni giju'ru güllü Ngwaalu kerala

¹¹ garu näjing gwudi Ngwaalu ngwäyänü kir kir ngwenyanu nono gadbay giru go'rr giru gi'rigar gu'ru giju'ru ngwäyänü jicu'rr nono daginya.

¹² Gäti gundi'ru gipa golala, gäti ngwängiränü 'di na rom ngwüdüntü gu yi'rr 'di na rom (12). Ngwängirälä ngwoo, ngwüllinä gu ngwüüriny ngwudi yüllü yidi Yijiräyil yiru 'di na rom (12).

¹³ Ngwängir tä'r'il aar jada gütäny gwe, na tä'r'il aar jada kängir, na tä'r'il aar jada kaama, na tä'r'il aar jada gi'ra ge.

¹⁴ A gundi'rr gidi gündär äti yidingo 'di na rom(12) yapu ngwüri'ny ngwudi ngwo'ra ngwükajäär je 'di na rom (12) ngwudi Girany.

¹⁵ A gi'rr nggoo gondaciny, gapana gimur gidi idi giru dab nunnu ngege idi gündärä na ngwängir, na gundi'ru güngün.

¹⁶ Aar be ü'rü gündärälü giru yimiri kwo'rongo yubidanu, ole gwüngün na on-granu gwüngün, aar ubidanu. Ngwube idi gimur ge ngwumbuji gola bränü ngwü'ri na küü'ri tudini tudini (1,500) ole na ongre na olala, gwüngün aar ubidanu.

¹⁷ Ngwube idi gundi'ru güngün ngwumbuji giru ngwuyanü küü'ri tä'r'il na nyärläl (66) idi gwe gwudi dji' gwanni gwidi gwe gi'rr.

¹⁸ Gundi'rr gidi gündär gallijaar yo'rr ye yiru gu'ru yuuri aar iginyänü a gündär ru dab diju'ru nono gijaja giju'ru.

¹⁹ Yidingo yidi gundi'rr gidi gündär yal-lijaar je yo'rr ye 'dar yiru gu'ru yiru yi'rur. Gidingo ganni giru gi'ra, giru go'rr giginyanü ngwuuri na go'rr ganni giru gi'ra rom, giru gigitü na nggo giru gi'ra tä'r'il, gibidu pupu'ru, na nggo giru gi'ra kwo'rongo, giginyä,

²⁰ na go'rr ganni giru gi'ra tudini, gümnä na go'rr ganni giru gi'ra nyärläl, guuri na go'rr ganni giru gi'ra kwo'ra tä'r'il, giginyanü nono yiminiti, na go'rr ganni gi'ra 'dübä giranu di'ruju. Go'rr ganni giru gi'ra tudini kwo'rongo, giru go'rr giru gälgätüm giranu girende na go'rr ganni giru gi'ra 'di, giru go'rr giginyä na go'rr ganni giru gi'ra 'di na gwe'te, giranu di'roker, na go'rr ganni giru gi'ra 'di na rom, giru go'rr gircinänü yi'rur ye yonyadu.

²¹ Na ngwängir ngwüngün 'di na rom, ngwuru yooru yiru yo'rr yiru gu'ru 'di na rom, längir le'te le'te, lige'taar goora ge ge'te pu giru go'rr giru gu'ru na gay ganni gipa gidi gündär gege'taar giru dab diju'ru nono gijaja giju'ranu.

²² Nyi 'ti änggädi gobo kündär ndi ari Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima na Girany, lima ru gobo güngün.

²³ Gündär ga'ti bupa buri gwudi lingen na gwudi düüwä ndi o'rracalu, ndi ari gati näji gwudi Ngwaalu o'rracalu na Girany ru lamba lüngün.

²⁴ Ngwüji giyen ngwa ele giburalu gwüngün, ga ngweleny ngwudi didlä äpjä yelenya yegen.

²⁵ Na ngwängir ngwüngün ngwa'ti ngwa längitini gomon gere a'tur, ndi ari ngwaalu ngwa'ti ngwümnänü ngenone.

²⁶ Ga ngwüji giyen denya aar näji.

²⁷ Ga'ti ga gu gong gere girngü äni na dji' dere dannu därrü yi'ral yiru yaaru, na dji' dannu dati i'däji ngwüjänü, aar be 'dogo ngindenga lanni läti ngwüri'ny ngwegen ngwüllinä kitabanu gidi midu gidi Girany.

22

Dibirta didi yaw yidi midu

¹ A nyi be gi'rr enggaci dibirta didi yaw yidi midu yiju'ru ngwäyanü jucu'ri'ny nono ngwaginya yübidälü gididu'ri didi Ngwaalu na didi Girany

² aar irälü gidiliganu ngwayalu ngwupa ngwudi gündär. Giyerel yidi dibirta, a gu da'ri düni didi midu dati 'ri'ri yuula 'di na rom (12) gididlä, dati 'ri'ri guula ge'te pu gidüüwä, ngwäni ngwüngün ngwati u'riyi ngwüjü nono giyen.

³ 'Täji ngwünü gwere gwa 'ti gwa ji mana. Didu'ri didi Ngwaalu na didi Girany da ji kündär a gu ngwinäd ngwüngün kwucalu yirku ye

⁴ aar engga ngwäyanü ngwüngün a ngwüri'ny ngwüngün üllini giyidülälä yegen.

⁵ Dilung da'ti da ji ngenone na la'ti la bupi buri gwudi lamba na lingen ndi ari Deleny diru Ngwaalu ling je o'rracalu. Na ngindenga la ji giyeleny yidi gwur'taling.

⁶ Aar nyi be gi'rr ci nu, "Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwädi gu aar ru 'didanu. Deleny diru Ngwaalu ngwanni ngwati ru ligi'rüm ngwüjir, ngwükajä gi'rrä güngün nunnu ngwü'täci ngwinädä ngwüngün yi'ralalu yanni giyo gito yadi ji."

Yicu nggwo gwindi

⁷ A Yicu ari, "'Dinginar, äny nggwo gwindi puprang, gwonjacaar gwanni gwa määtä ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni ngwüllinä kitabanu ngege."

⁸ Äny gwuru gwani Yuwana, ngwu'dingina nyi engga yi'ral giyee. Anni minje 'dingin nje engga, nyi jürbälü nggwadi kwuci gi'rrälü yirku ye giyoranu ganni genggaciny yi'ral giyee.

⁹ Aar nyi be ci, "Aa'ti ärrü yi'ral giyee äny gwuru dinäd nono ngang na nono ngwanggalu ngwuru ngwüjir nono ngindeng je 'dar lanni limäti ngwuja'ri ngwudi gitab ngege. Kwuca Ngwaalingalu yirku ye."

¹⁰ Aar nyi be ci, "Aa'ti nga gwa mi'ra ngwuja'ri ngwudi yijir yidi gitab ngege, ndi ari gaji nggo gito.

¹¹ Gwanni gwuki, ngwugwuji keng gwüngün na gwanni gwü'ngü ngwugwuji rnging gwüngün na gwanni gwüdünälü ngwugwuji düningälü gwüngün na gwanni gwuju'ru ngwugwuji ju'ring gwüngün."

¹² A Yicu ari, "'Dinginar, äny nggwo gwindi puprang gwapana gu'ru ganni gadi nyi ätädä dijü gani yiiru yüngün.

¹³ Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra äny gwuru gwanni gwuru gora, nyi ru gwudi gwerreng na gwudi gwodaning nyi ru gwanni gwädäälü nyi ru gwanni gwüm'rädi."

¹⁴ Lonjacaar lanni luyu ngwureda ngwegen ndi ari läädäär je yelenya ndi eny gida'ri didi midi na ndi aar äni ngwängir aar äni kündär.

¹⁵ A be lanni gilo kündär poor, liru yinyen aar ru yu'riny aar ru ngwijn aar ru gimra aar ru lanni läpjjä yi'remna yobo aar ru ngwu'duru na 'dar lanni lati je yi'duru jadanu aar je ärrä.

¹⁶ Äny gwani Yicu, "Äny gwuma gwükäcä je gi'rrä güny ara je 'täci inggiding nggwee gwani yi'doonga yidi Ngwaalu. Äny gwuru guuwa gidi Däwüd nyi ru gilinge güngün. Äny gwuru

guurrum giru Daapa gitänü."

¹⁷ Ligi'rim lidi Ngwaalu na gera laru nu, "Ila." Na gwanni gwu'dingina ngwari, "Ila!" Gwere gwanni gwiti ngwädä ngwila, na gwere gwanni gwüjädi gu, ngwape angidajing gwudi yaw yidi midi.

¹⁸ Linje arnga lanni la 'dingini ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni gwindi kitab nggee. Manari ngwuma je dijü gendaji ngwere, da Ngwaalu gendaci dimdi danni daru de gitab nggee.

¹⁹ Na manari dijü dima äbräji yi'ralu yere yidi ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni ngwo kitabanu nggee, da Ngwaalu äbräci gu'ralu güngün gida'ri didi midi, na kündär ganni giju'ru giyee rom yanni yinggidaar je kitabanu nggee.

²⁰ Gwanni gwinggidu yi'ral ye giyee gwaru nu, "Yäy, äny nggwo gwindi puprang."

Yiru gu, ila gwani Deleny dani Yicu.

²¹ A yimi'ru yidi Deleny dani Yicu ji ngwüji 'dar ngwudi Ngwaalu. Yiru gu.